

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ-ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική

Εργασία με θέμα:

**Όψεις της γερμανικής
αποικιοκρατίας και η σύνδεσή τους
με το Ολοκάτωμα**

Ειρήνη Κωνσταντινίδου

**Επιβλέπουσα
καθηγήτρια: Μαρία
Παπαθανασίου**

Αθήνα, 2019

Εξεταστική επιτροπή :

Κώστας Γαγανάκης, αναπληρωτής καθηγητής Αναπληρωτής, καθηγητής Νεότερης, Ευρωπαϊκής Ιστορίας

Κώστας Ράπτης, αναπληρωτής καθηγητής Νεότερης Ευρωπαϊκής Ιστορίας

Μαρία Παπαθανασίου, αναπληρώτρια καθηγήτρια Νεότερης Ευρωπαϊκής Ιστορίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>Η Γερμανική αποικιοκρατία και η σύνδεση της με το Ολοκαύτωμα.....</u>	<u>3</u>
<u>Η απαρχή της Γερμανικής αποικιοκρατικής αυτοκρατορίας.....</u>	<u>3</u>
<u>Φορτισμένοι τόποι, τα πρώτα στρατόπεδα και η οικονομική εκμετάλλευση των πρώτων αποικιών....</u>	<u>4</u>
<u>Οι πρώτες αντιδράσεις των ντόπιων κοινοτήτων στις γερμανικές αρχές.....</u>	<u>4</u>
<u>Η περίοδος της Weltpolitik, η αποικιοκρατική διαχείριση του Γουλιέλμου του Β', οι βαρβαρότητες και η γενοκτονία.....</u>	<u>5</u>
<u>Επιμέρους έμφυλες διακρίσεις της βίας.....</u>	<u>6</u>
<u>Η συνέχεια της βίας μετά το πέρας του ενεργού πολέμου.....</u>	<u>7</u>
<u>Οι απαρχές του Γερμανικού Εθνικισμού και η σύνδεση του με την αποικιοκρατία.....</u>	<u>8</u>
<u>.....</u>	<u>8</u>
<u>Ο εθνικός μετασχηματισμός στο αποικιοκρατικό πλαίσιο, η εκμετάλλευση και η διασπορά της βίας.....</u>	<u>10</u>
<u>Τα πειράματα, η ευγονική και οι συνθήκες των στρατοπέδων.....</u>	<u>11</u>
<u>Αντί επιλόγου και συμπερασμάτων: Μια προσπάθεια συνολικότερης προσέγγισης της σύνδεσης της Γερμανικής αποικιοκρατίας και του Ολοκαυτώματος.....</u>	<u>14</u>
<u>Η ιστοριογραφική συζήτηση.....</u>	<u>14</u>
<u>Βιβλιογραφία.....</u>	<u>16</u>

Η Γερμανική αποικιοκρατία και η σύνδεση της με το Ολοκαύτωμα

Στην παρούσα εργασία θα επιχειρήσουμε να εξετάσουμε ιστορική υπόθεση η οποία αναζητά κάποιου είδους συνέχειες και συνδέσεις ανάμεσα στο ιστορικό παρελθόν της γερμανικής αποικιοκρατικής εξάπλωσης κατά τα τέλη του 19ου αιώνα, και την συντέλεση του Ολοκαυτώματος σαράντα χρόνια περίπου αργότερα.

Θα προσπαθήσουμε να εξερευνήσουμε την ιδεολογική σύνδεση που έλαβε χώρα ανάμεσα στην άνοδο του βιολογικού ρατσισμού, των φυλετικών θεωριών κατά την χαρραγή του 19ου αιώνα και την δημιουργία του εξολοθρευτικού ναζιστικού ιδεώδους, όπως αυτό σφυρηλατήθηκε στη βάση του βαθμιαίως μέσα από την ανάδειξη των εθνικών αφηγήσεων της γερμανικής αυτοκρατορίας.

Δεν πρέπει να παραλείψουμε τις παραμέτρους ανταγωνισμού για ηγεμονία και υπεροχή με εθνικούς όρους που κυριαρχούν στο πεδίο της Ευρώπης με ένταση ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα, και καταλήγουν να λειτουργούν παραγωγικά για την αποκρυστάλλωση των εθνικών ιδεών της κάθε χώρας, αλλά και της συμπεριφοράς της στο πλαίσιο της εξωτερικής πολιτικής και της διαχείρισης της στις έξω – ευρωπαϊκές κτήσεις.

Σε καμία περίπτωση, η ανάγκη να βρεθούν αναλογίες με την αποικιοκρατική πρακτική και την αιματηρή επιβολή αυτής σε αυτόχθονες πληθυσμούς της Αφρικής, δεν προσδοκά να σχετικοποιήσει τον όλεθρο του Ολοκαυτώματος, και την καταστρατηγημένη, βιομηχανικού τύπου, εξόντωση έξι εκατομμυρίων θυμάτων. Πυρηνική ιδεολογική επένδυση του Ολοκαυτώματος, μαζί με τις ποικίλες μεταλλάξεις του μέσα στους αιώνες, παραμένει ο αντιεβραϊσμός θρησκευτικού τύπου αλλά και ο ύστερος αντισημιτισμός όπως αυτός διαμορφώνεται τις τρεις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα, με την συνεισφορά των βιολογικών, θετικιστικών αναγωγών στην έννοια του αίματος, και της μιαιρότητας που φέρουν εγγενώς προς αυτό οι εβραϊκοί πληθυσμοί.

Η διακυβέρνηση της Βιελμινικής περιόδου οδήγησε τη Γερμανία σε οικονομική και εθνική υποταγή κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, ο οποίος στοίχισε στην Ευρώπη τα δύο τρίτα του υπάρχοντος πληθυσμού της. Αυτό δεν θα ήταν δυνατό αν δεν υπήρχαν τα έκρυθμα στοιχεία επιθετικής εξωτερικής πολιτικής και εθνικών ανταγωνισμών, με στόχο την απολαβή της κυριαρχίας ευρωπαϊκά και αποικιοκρατικά για τη Γερμανία. Η αποικιοκρατική συνθήκη ήταν μια διαδικασία πραγμάτωσης της εθνικής και φυλετικής υπεροχής, ήταν η στιγμή όπου ο γερμανικός ρομαντισμός από τα μέσα του 19ου αιώνα έβρισκε χώρο να πραγματώσει τα ιδεώδη φυλετικής ανωτερότητας του και διαφοροποίησης της γερμανικής εθνικής ιδιαιτερότητα έναντι των υπόλοιπων ευρωπαϊκών εθνών. Οφείλουμε να διερευνήσουμε, με ποιο τρόπο η αποικιοκρατική βαρβαρότητα, η πρόσληψη και η αντιμετώπιση του “Άλλου” , του μη δυτικού ανθρωπότηπου, δημιούργησε συνθήκες

πειραματισμού και εξοικείωσης με τη διαδικασία της μαζικής εξόντωσης και του ιδεολογικού υπόβαθρου της, για να επέλθει η μαύρη σελίδα της ιστορίας του Ολοκαυτώματος στο ευρωπαϊκό υπάρχον. Η αναζήτηση αυτής της διπλωματικής εργασίας δεν είναι να επινοήσει αναλογίες βαρβαρότητας ανάμεσα στις γενοκτονίες που έπληξαν τα τέλη του 19ου και τη χαραυγή του 20ου αιώνα, αποφεύγοντας έτσι να δώσουμε το απαραίτητο φως μελέτης που πρέπει να δίνεται με σεβασμό σε κάθε ανάγνωση και επαναπροσέγγιση μεγάλων και μικρότερων, ηχηρών και λιγότερο διθυραμβικών ιστορικών γεγονότων: Πολύ περισσότερο θεωρούμε πως μας αφορά, χωρίς επιδιώξεις και κάτοπτρα αναχρονισμού, χωρίς ανάγκες μιας προβαλλόμενης ζήτησης στα ήδη πεπραγμένα για την εύρεση μιας καθαρά γεγονοτολογικής συνέχειας, η ανάδειξη της ιστορικής πραγματικότητας της γερμανικής αποικιοκρατίας συνολικά, σε μια συγκεκριμένη γκάμα σφαιρών της καθημερινής και εθνικής ζωής. Κυριότερη από αυτές αποτελεί σίγουρα η μεταχείριση και η σχέση της Γερμανίας και των ιδεωδών της με το Άλλο, το Αφρικανικό Άλλο, έχοντας πάντα υπ' όψιν μας την συγχρονικότητα των δεδομένων και των υπό διαμόρφωση στρατηγικών όλων των εμπλεκόμενων μερών.

Το παρόν εγχείρημα διατρέχει η αντίληψη αν όχι υπόνοια, ότι η γερμανική αποικιοκρατική αυτοκρατορία, οι πρακτικές, οι στρατηγικές και οι εννοιολογικές προσλήψεις της έναντι των κατακτημένων πληθυσμών, αποτέλεσαν την θερμοκοιτίδα στην οποία εκκολάφτηκε η δυστοπία της Shoah αργότερα, αυτό ωστόσο αποτελεί και μια ιδέα της οποίας η δομή δεν πρέπει να μας περιορίσει από το να εντοπίσουμε αποκλίσεις και τομές εξαιρετικά μοναδικές οι οποίες μιλούν καλύτερα και ευκρινέστερα για το ιστορικό περιβάλλον της γερμανικής αποικιοκρατικής αυτοκρατορίας, της κτηνώδους επιβολής που αυτή περιλάμβανε και της σχέσης της με τους κατακτημένους πληθυσμούς, και οι οποίες δεν είναι δυνατό να αποτελούν ερμηνευτικά σχήματα ασφαλή για να προσεγγιστεί η αντίστοιχα μοναδική συνθήκη του εβραϊκού Ολοκαυτώματος.

Το βαρύκεντρο αυτής της εργασίας εστιάζει στην συμπεριφορική και την ερμηνεία της γερμανικής παρουσίας ως δρούσα οντότητα του αποικιοκρατικού πλάνου, και δε φιλοδοξούμε να διαμορφώσουμε μια ιστορική αφήγηση έχοντας την ψευδαίσθηση ότι είναι δυνατό, να εκπροσωπήσουμε τις φωνές των καταπιεσμένων, αποδεκατισμένων πληθυσμών. Έχοντας αυτό κατά νου, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η σκοπιά από την οποία μπορεί να θεωρηθεί ότι λειτουργεί η προοπτική μιας τέτοιας εργασίας, με κατανόηση στους περιορισμούς και στα όρια που μπαίνουν, είναι η οπτική που παρουσιάζει μια ιστορία της εξουσίας, συγκεκριμένα, μια ιστορία εξέλιξης και μετεξέλιξης της γερμανικής εξουσίας μέσα από τα συμβάντα και τις αλληλεπιδράσεις του αποικιοκρατικού πεδίου. Αναμφίβολα, θα σταθούμε και θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε από διαφορετικές πλευρές, και μέσα από μικρο-εστιάσεις, την αντιμετώπιση και τον κυρίαρχα καταλυτικό ρόλο της Γερμανίας στην τέλεση της γενοκτονίας των Χερέρο και Νάμα. Σίγουρα, η ανθρώπινη αντίληψη των γεγονότων μετά το χρόνο διαδραμάτισης τους δεν βρίσκεται ποτέ σε

ευθυγράμμιση με τις πολύτροπες αλλαγές αφηγηματικής τροπής και εστίασης που επέρχεται για εκείνα, και είναι γεγονός, πως ο χρόνος μετά από ένα γεγονός, υποθάλλει τις αφηγηματικές τεχνικές που το περιβάλλουν, την αποσιώπηση άλλων κομματιών του και την ανάδειξη διαφορετικών, μια συνθήκη αναμφίβολα αναλογική του κοινωνικού και πολιτικού υπάρχοντος το οποίο κάθε φορά θα βρεθεί να στεφανώνει και αυτό με τη δική του ιδιαίτερη μορφή, τις ποικίλες προσπάθειες επανεγγραφής της ιστορικής μνήμης για πολλά ζητήματα. Η ιστορική παραγωγή των εξουσιαστών κάθε κατάστασης, στη περίπτωση μας της Γερμανίας, τηρεί τον άγραφο κανόνα της αποσιώπησης, της ακούσιας διαγραφής των ιστοριών των “Άλλων”, και της προαγωγής της λήθης.

Για το Ολοκαυτώμα και τους επιζήσαντες της Shoah ξέρουμε καλά πως όσοι έζησαν και επέστρεψαν, άρχισαν να καταθέτουν τις μαρτυρίες τους δεκαετίες αργότερα, και ιδιαίτερα σε κάποιες χώρες όπως η Ελλάδα, ακόμα και περίπου πενήντα χρόνια μετά, καθώς ήταν εκτεθειμένοι μεταπολεμικά σε ένα διάχυτο κλίμα αμφισβήτησης της εμπειρίας τους. Αντιστοίχως, μόλις το 2004, η Γερμανία θα ζητήσει δημοσίως συγγνώμη μέσω του τύπου και πρωθυπουργικής εξαγγελίας, και θα αναλάβει την ηθική ευθύνη για την γενοκτονία των Χερέρο, χωρίς ωστόσο να υπάρξει η οποιαδήποτε συζήτηση σχετικά με υλικές αποζημιώσεις. Η πραγματικότητα επιβεβαιώνει τον κανόνα, όταν οι πρώτες μαρτυρίες από εκείνους που επιβίωσαν από το Ολοκαύτωμα έρχονται στο φως μουδιασμένα πολλά χρόνια αργότερα. Η πραγματικότητα επιβεβαιώνει τον κανόνα, όταν η αναγνώριση της γενοκτονίας των Χερέρο και Νάμα πραγματοποιείται με ακόμα μεγαλύτερη βραδύτητα, στις παρυφές του 21ου αιώνα. Η αναγνώριση της συγκεκριμένης γενοκτονίας και η ανάληψη ευθύνης από την Γερμανία επήλθε ακριβώς εκατό χρόνια μετά την απαρχή της, και αναμφίβολα σε αυτό το κενό, έπαιξε ρόλο η δυναμική της ευρωπαϊκής αποικιοκρατίας η οποία παρέμενε κραταιά μέχρι και τα μέσα του προηγούμενου αιώνα. Συμπληρωματικό και κομβικό ρόλο στην αποσιώπηση της γενοκτονίας έπαιξε και ο βιολογικός ρατσισμός, ο οποίος ενσωματώθηκε και σε πλαίσιο βιοπολιτικής για τα δυτικά κράτη και την σεχταριστική πολιτειακή διαχείριση που παρείχαν σε μη λευκούς πληθυσμούς. Η υποτίμηση, η a priori οπτική εγγενούς φυλετικής κατωτερότητας, που επιφύλασσε το δυτικό βλέμμα βασισμένο στο ρατσισμό των βιολογικών φαινότυπων και ιεραρχήσεων καθιστούσε πολύ δύσκολο και ακατόρθωτο να βρουν φωνή για τις παρελθοντικές και τρέχουσες καταπιέσεις τους οι περιθωριοποιημένοι πληθυσμοί.

Ο κοινωνικός δαρβινισμός, ο οποίος εκκολάφτηκε σαν ιδεολογικό σχήμα ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα, παρά τις επιμέρους εννοιολογικές διαφοροποιήσεις του, ενείχε ως δομική αντίληψη την επικράτηση του ισχυρότερου, σε ένα πλαίσιο βιολογικού ντετερμινισμού ο οποίος εφαρμόστηκε ως φόρμα ανάγνωσης του κοινωνικού υπάρχοντος. Τούτο, στο συγκείμενο της ανάπτυξης της εθνικής υπεροχής και της αποικιοκρατικής κυριαρχίας, δεν μπορούσε παρά να σημαίνει για το δυτικό φαντασιακό συνολικότερα, τη δικαιολογημένη επιστημονικά και κοινωνικά ιεράρχηση των

ανθρώπων, των δυτικών, των Γερμανών εν γένει και των “Άλλων”. Σήμαινε και τον εξαρχής ανταγωνιστικό ρυθμό ανοίγματος στις μπεριαλιστικές κτήσεις, την ακόμα μεγαλύτερη ταχύτητα, με την οποία για παράδειγμα φρόντισε η Γερμανία να αναπτύξει για να προλάβει τις υπόλοιπες ανταγωνιστικές μεγάλες δυνάμεις αναφορικά με το ζήτημα της μιλιταριστικής τεχνολογίας και της εδαφικής κυριαρχίας, και εν τέλει, σήμαινε και την κραταιά αντίληψη φυλετικής ανωτερότητας η οποία ήταν υπεύθυνη στη βάση της, όχι μόνο για την πραγματοποίηση της γενοκτονίας των Χερέρο ή του Ολοκαυτώματος, αλλά και για τη δημιουργία μιας ιστορικής αφήγησης, η οποία σιωπηλά απέκρυβε τις λεπτομέρειες των καταπιεσμένων και αποδεκατισμένων πληθυσμών, και επιβεβαίωνε με τα γεγονολογικά κενά της, το καλούπι της εξουσιαστικής παρουσίας ρατσιστικών ιδεών και του έθνους- φορέα αυτών.

Η ιστοριογραφική προσέγγιση του θέματος, της αναζήτησης κοινών τόπων αναμεταξύ της περιόδου της γερμανικής αποικιοκρατίας και της ναζιστικής απολυταρχίας, είναι επίσης ένα σχετικά νέο πεδίο, στο οποίο οι ιστορικοί προβάλλουν διαφορετικούς προβληματισμούς. Μέσα από τη παρούσα εργασία, αναζητούμε απαντήσεις για την ύπαρξη ή όχι παραλλήλων ανάμεσα στην πρακτική της γερμανικής αποικιοκρατίας και του Ολοκαυτώματος αργότερα. Υπάρχει άραγε σαν δεδομένο, η θέαση ενός παραλληλισμού ανάμεσα στα δύο ιστορικά συμβάντα, την γενοκτονία των Χερέρο και Νάμα, και την Shoah, από το ναζιστικό καθεστώς αργότερα; Η πρόσφατη σχετικά βιβλιογραφία και ερευνητική υπόθεση εγκολπώνει διαφορετικές ιστορικές απόψεις, και για κάποιους ο παραλληλισμός των δύο ιστοριοτήτων δεν ευσταθεί καν. Με κίνδυνο να πέσουμε στην μορφή της αναζήτησης, η οποία δεν αντιλαμβάνεται ότι κατασκευάζει και εν τέλει συναντά μέσα από τη κατασκευή του, το ίδιο το ζητούμενο της, θα προσπαθήσουμε να εξετάσουμε το ζήτημα εκκινώντας από διαφορετικές αφετηρίες, πηγαίνοντας πίσω στο χρόνο, για την απαρχή της γερμανικής αποικιοκρατίας. Ποια ήταν τα κίνητρα για τη γερμανική υπερατλαντική εξάπλωση στο αποικιοκρατικό υπάρχον; Τίνος είδους επιρροές εξωτερικής διπλωματικής και πολιτικής φύσης είδαμε να επενεργούν στο εσωτερικό της Γερμανίας, πυροδοτώντας την επιθυμία για αποικιοκρατική κατάκτηση άλλων περιοχών; Με ποιους τρόπους παράχθηκε η ιδέα και η έννοια του έθνους και του εθνικισμού στη Γερμανία, και πώς αυτή η συνθήκη ερχόταν σε ανταγωνισμό και “επικοινωνία” με την παραγωγή των εθνικισμών στον ευρωπαϊκό χώρο, ήδη από τις τρεις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα; Με ποιους τρόπους η εθνική ιδέα, η ανάδειξη της φυλετικής επιστήμης και του κοινωνικού δαρβινισμού επηρέασαν το αίσθημα ανωτερότητας και μοναδικότητας της Γερμανίας και κατ' επέκταση και της αποικιοκρατικής στρατηγικής της; Είναι άραγε αρκετό να μιλάμε ιστορικά και μονολιθικά για τους υλικούς πόρους και τα επίπεδα εκμετάλλευσης που αυτοί άνοιγαν αυτοί σαν προοπτική, για τις γερμανικές αποικίες, ώστε να βρούμε αιτιολογία για την σύνθετη συμπεριφορική και εν τέλει γενοκτονική πολιτική της Γερμανίας; Θα προσπαθήσουμε ακόμα να μιλήσουμε για τη

βία και τα επίπεδά της στις αποικίες, πριν τον πόλεμο των Χερέρο και Νάμα, προσπαθώντας να βρούμε μια απαντητική γραμμή για το πώς η καθημερινή βιαιότητα, αν υπήρξε και σε τι επίπεδα, βοήθησε στο να συντελεστεί μαζί με άλλους παράγοντες, η πρακτική της ολοκληρωτικής εξόντωσης. Επίσης, μας ενδιαφέρει να ερευνήσουμε, με ποιους τρόπους οι γερμανικές αποικίες αποτέλεσαν πεδίο πειραματισμού τόσο για την ισχυροποίηση του εθνικού αισθήματος θεωρητικά, όσο και πρακτικά μέσα από τους ιατρικών ερευνών. Με ποιους τρόπους αντικειμενοποιήθηκαν και τι υπόσταση λάμβαναν οι ζωές των γηγενών έναντι των λευκών εποίκων, και κάτω από τη σκέπη ποιου ιδεολογικού πλαισίου όλη η βαρβαρότητα των γερμανικών αποικιοκρατικών αρχών γινόταν αντιληπτή αν όχι ως αναγκαία, ως τουλάχιστον “κανονική”; Είναι επίσης ιδιαίτερα ενδιαφέρον το να εξετάσουμε και να προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε τη γραφειοκρατία ως μηχανισμό διοίκησης των αποικιοκρατούμενων εδαφών, πολέμων αλλά και πρώτων στρατοπέδων καταναγκαστικής εργασίας για τους αιχμαλώτους. Με ποιους τρόπους επηρέασε η νεοαναδυόμενη γραφειοκρατία του συγκεντρωτικού γερμανικού κράτους την μορφή της επιβολής της τελευταίας στις αποικίες αλλά και τον συντονισμό της εξόντωσης των γηγενών; Και αν τελικά εντοπίζουμε με ευκρίνεια τον παράγοντα της γραφειοκρατικής φόρμας στη διοίκηση και στους τομείς της γενοκτονίας, πόσο μπορούμε να ισχυριστούμε ότι φέρει αναλογίες με τη μαζική βιομηχανικού τύπου σχεδόν, εξόντωση των θυμάτων του Ολοκαυτώματος 40 χρόνια αργότερα;

Η ιστοριογραφική συζήτηση γύρω από το ζήτημα των αναλογιών των δύο γενοκτονιών δεν είναι μια κλειστή, πολυσυζητημένη θεματική. Αν και οι απόψεις πολλών και διαφόρων ιστορικών δεν συγκλίνουν απαραίτητα στην προσέγγιση και την οπτική τους, σίγουρα μπορούμε να συναντήσουμε κοινούς προβληματισμούς και αναζητήσεις. Κυριότερη είναι η ανάγκη να βρεθούν περισσότερα στοιχεία, τα οποία θα διανθίζουν την πραγματικότητα της ιστορίας της γενοκτονίας της Ναμίμπια, τα οποία θα επιτρέψουν την ανασύσταση μιας πιο ξεκάθαρης εικόνας του αποικιοκρατικού παρελθόντος, των εγκλημάτων και της ιστορικότητας του ρόλου και της ευθύνης της Γερμανίας μέσα σε αυτά. Για τον ιστορικό Zimmerer, για παράδειγμα, η σύνδεση ανάμεσα στην γενοκτονία της Ναμίμπια και του Άουσβιτς δεν είναι μονογραμμική και ευθεία, καθώς πολλές διαφορετικές αφετηρίες μπορούν να οδηγήσουν στο Άουσβιτς. Ένας από αυτούς τους δρόμους όμως, είναι και η γερμανική αποικιοκρατία και ο πόλεμος στη νοτιοδυτική Αφρική, ο οποίος αποτέλεσε “και το πρώτο βήμα για την γραφειοκρατική τακτική δολοφονίας του τρίτου Ράιχ”. Η ανάδειξη της σύνδεσης και των παραλλήλων ανάμεσα στο Ολοκαύτωμα και τη Ναμίμπια αναδεικνύουν την ιστορική ιδιαιτερότητα της δεύτερης. Για τον Zimmerer η αποικιοκρατία αποτελεί τον πολύ σημαντικό τόπο όπου αναπτύχθηκε, καλλιεργήθηκε και τελικά πραγματώθηκε η σκέψη της γενοκτονίας, μέσα από τις πρακτικές τις κατοχής, της “ανακάλυψης”, της κατάκτησης και εν τέλει της εποίκησης. Και με τον ίδιο τρόπο, ο παραλληλισμός με την αποικιοκρατία μας βοηθάει να

κατανοήσουμε καλύτερα την εκδίωξη, την καταναγκαστική επανεγκατάσταση και τελικώς την εξόντωση Εβραίων και σλαβικών πληθυσμών αργότερα, πρακτικές οι οποίες ήταν προσλαμβανόμενες ως φυσιολογικές.¹ Οι ιστοριογραφικές προσεγγίσεις και προβληματισμοί είναι ωστόσο ζητήματα, τα οποία θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε ξεχωριστά από το κυρίως σώμα κειμένου αυτής εδώ της εργασίας.

Η απαρχή της Γερμανικής αποικιοκρατικής αυτοκρατορίας

Οι πρώτες κινήσεις κατάκτησης εξω-ευρωπαϊκών κτήσεων από την πλευρά της Γερμανίας, θα λάβουν χώρα υπό την διακυβέρνηση του Όττο φον Βίσμαρκ, καγκελάρου υπεύθυνου για την ενοποίηση της γερμανικής αυτοκρατορίας, το 1871. Η πολιτική του κατά το μεγαλύτερο μέρος της ήταν προσανατολισμένη στην ανάδειξη του ηγεμονικού ρόλου της Γερμανίας ευρωπαϊκά, και εκ πρώτης άποψης, δεν υπήρξε θερμός υποστηρικτής της αποικιοκρατικής επέκτασης, καθώς θεωρούσε ότι αυτής της μορφής η εξωτερική πολιτική θα είχε ως αποτέλεσμα την αποδυνάμωση του ευρωπαϊκού κρατικού πυρήνα. Σε οικονομική προοπτική, αρχικά θεωρούσε πως ένα άνοιγμα της Γερμανίας σε αποικιοκρατικές κατακτήσεις θα δημιουργούσε περισσότερο ζημία παρά όφελος, και αυτό γιατί η συντήρηση και η προάσπιση των περιοχών εναντίον των υπόλοιπων μεγάλων δυνάμεων, κυρίαρχα της Βρετανίας και της Γαλλίας, που είχαν ήδη ανοιχτεί και λάβει θέση στο αποικιοκρατικό υπάρχον, θα αποστράγγιζε τα όποια πιθανά οφέλη μπορούσε να επιφέρει η γερμανική ηγεμόνευση των περιοχών. Δεδομένου επίσης, ότι η Γερμανία έμπαινε καθυστερημένη στον αγώνα δρόμου της αποικιακής εξάπλωσης, θα είχε να αντιμετωπίσει τους βασικούς ηγεμονικούς της αντιπάλους όπως η Βρετανία και η Γαλλία και σε ένα ακόμα πλαίσιο, το εξωδυτικό, εκτός των ορίων της Ευρώπης, το οποίο με τη σειρά του θα απαιτούσε, κατά την ιδιαίτερη μέριμνα του Βίσμαρκ, που έμεινε γνωστός για τις διπλωματικές του ακροβασίες, αντίστοιχα και μεγάλη προσοχή στη διαχείριση των διπλωματικών ρήξεων και αναταραχών, που θα μπορούσαν να προκληθούν είτε από τους ανταγωνιστές του, είτε από την φύση των ίδιων των κατακτημένων πληθυσμών. Όλα αυτά, θα αποτελούσαν αντιπερισπασμούς, από το δομικό του ενδιαφέρον για τη Γερμανία, που δεν ήταν άλλο από την κυριαρχία της τελευταίας στην Ευρώπη.

Βασική στρατηγική, που διαπερνάει όλο το πνεύμα της πολιτικής του Βίσμαρκ, ήταν ο γαλλικός απομονωτισμός και έτσι η αποδυνάμωση ενός βασικού αντιπάλου της Γερμανίας. Θεωρούσε, ότι η ενασχόληση της Γαλλίας με τις αποικιοκρατικές τις κτήσεις, κυρίως στις περιοχές του Μαρόκου και

¹ Zimmerer, J. (2005). Annihilation in Africa: The "Race War" in German Southwest Africa (1904–1908) and its Significance for a Global History of Genocide. *GHI Bulletin*, 37, σελ. 6-7.

του Chlowdig, θα την κρατούσαν σε ασφαλή απόσταση από το να ασχοληθεί με την Γερμανία και την επανακατοχύρωση περιοχών που είχε χάσει όπως η Αλσατία. Χαρακτηριστικά, ο ίδιος ισχυριζόταν πως θα έμενε ικανοποιημένος, μόνο αν η Γαλλία λάμβανε μέρος του Μαρόκου, γιατί έτσι θα ήταν πολύ απασχολημένη και αποσυντονισμένη για να ασχοληθεί με την απώλεια της Αλσατίας και της Λωραίνης.

Ο ιστορικός A.J. Taylor ισχυρίζεται πως ο Βίσμαρκ δεν είχε πραγματικό ενδιαφέρον για την απόκτηση αποικιών, αλλά πολύ περισσότερο αποσκοπούσε στο να γίνει η γερμανική παρουσία στις αποικιοκρατούμενες περιοχές εμπόδιο στη δημιουργία μιας συμμαχίας ανάμεσα στη Γαλλία και τη Μεγάλη Βρετανία. Ίσως παράλληλα, κατάφερε έτσι να φέρει και τη Γερμανία σε μια κοντινότερη θέση με τη Γαλλία και να εξομαλυνθούν σε ένα επίπεδο οι σχέσεις τους, αν όλες οι κυρίαρχες ευρωπαϊκά δυνάμεις, συμπεριλαμβανομένου και της Γερμανίας, εμπλέκονταν στη διαδικασία διανομής του αποικιοκρατικού χώρου. Η επιλογή των αποικιακών εδαφών για το Βίσμαρκ, έγινε σε ένα πλαίσιο γεωστρατηγικής και διπλωματικής προσέγγισης της Γαλλίας, ή τουλάχιστον φιλοδοξούσε να είναι τέτοιο, εφ' όσον η Γερμανία θα καταλάμβανε χώρους ενδιάμεσους των κτήσεων των δύο υπόλοιπων μεγάλων δυνάμεων. Συγκεκριμένα, ο Βίσμαρκ, ανεπιτυχώς, θεώρησε πως η δημιουργία προστριβών και φαινομενικών συγκρούσεων με τη Μεγάλη Βρετανία, καθώς η Γερμανία θα προσχωρούσε στα όρια των περιοχών των βρετανικών ενδιαφερόντων, θα μπορούσε να λειτουργήσει σαν συμμαχικός πόλος έλξης για τη γαλλική μεριά και τη προάσπιση των αποικιών της, εξυπηρετώντας ταυτόχρονα και την συμμαχική αλλά και διπλωματική απομάκρυνση των δύο βασικότερων του αντιπάλων. Οι αποικίες στο Καμερούν και την Ανατολική Αφρική, που τέθηκαν υπό τον έλεγχο του Βίσμαρκ, σε εκείνη την πρώτη φάση, λειτούργησαν σαν μια “διακοπή” των βρετανικών σχεδίων δημιουργίας μιας νέας αυτοκρατορίας καθ' όλο το εύρος της Κεντρικής Αφρικής. Οι συμφιλιωτικές και συμβιβαστικές τακτικές της βρετανικής μεριάς ωστόσο, κράτησαν τις ισορροπίες και έδωσαν αντίστοιχα χώρο στη Γερμανία να ελιχθεί και να δομήσει τη δική της αποικιοκρατική αυτοκρατορία σταδιακά.² Παράλληλα, για την εσωτερική πολιτική της Γερμανίας, η αποικιοκρατική της εξάπλωση θα επέφερε πλήγμα στην αριστερή και φιλελεύθερη πτέρυγα της πολιτικής σκηνής και των αντιπάλων του Βίσμαρκ, ενώ ταυτόχρονα θα κάλυπτε τις λαϊκές και συντηρητικές βλέψεις των πολιτικών σχηματισμών υπέρ της αποικιοκρατίας και να αποκτήσει εθνικό γόητρο αντίστοιχο με των υπόλοιπων μεγάλων δυνάμεων, συνθήκη που φυσικά θα εκπληρωνόταν, παρά τους αρχικούς δισταγμούς του Βίσμαρκ, μόνο μέσα από την αποικιοκρατική

2 Weitsman, P. (2004). *A Dangerous alliances: Proponets of peace, weapons of war*. California: Stanford University Press, σελ. 65, 73-78 και 105.

εξάπλωση.³

Μόνο από το 1880 και έπειτα, ο Βίσμαρκ επέτρεψε την εγκαθίδρυση αποικιών στην Αφρική και την Αυστραλία. Οι γερμανικές αποικίες στην Αφρική ήταν το Τόγκο, το Καμερούν, η γερμανική νοτιοδυτική Αφρική, και η γερμανική ανατολική Αφρική και στην Αυστραλία η γερμανική Νέα Γουινέα, το Αρχιπέλαγος του Βίσμαρκ, και οι Νήσοι Μάρσαλ.

Προς επικύρωση όλων των παραπάνω, το 1885 στο Συνέδριο του Βερολίνου το οποίο εισηγήθηκε ο ίδιος ο Βίσμαρκ, εγκαθιδρύθηκαν οι διεθνείς κατευθυντήριες για την κατάκτηση των αφρικανικών κατεχόμενων περιοχών, και, ιστορικά, το συμβούλιο ήταν αυτό που έδωσε ώθηση στον λεγόμενο “κατακερματισμό της Αφρικής” (Scramble for Africa). Σε αυτόν τον τελευταίο σχεδιασμό περιλαμβάνονταν η επίσημη διακήρυξη για τη γερμανική οικειοποίηση και εγκατάσταση στις αποικιακές ζώνες που είχαν μείνει ανεκμετάλλευτες από τις μεγαλύτερες αποικιοκρατικές δυνάμεις.

Έχει αποδειχτεί πλέον ότι ένα σημαντικό μερίδιο της εσωτερικής πίεσης για το άνοιγμα της Γερμανίας σε αποικιοκρατικές κτήσεις, προήλθε από τις νεοαναδυόμενες μεγάλες επιχειρήσεις, οι οποίες αναζητούσαν να κατακτήσουν με τη σειρά τους νέες επενδυτικές περιοχές. Παρά ταύτα, οι οικονομικές επενδύσεις στις νέες αποικίες παρουσιάζουν μια εγκράτεια, και δεν έχουμε στοιχεία για την περίοδο που μπορούν να επικυρώσουν μια υπόθεση πλεονασματικής κατάστασης.⁴

Κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1870 μέχρι και τις απαρχές του 1880, στη Γερμανία αναδύθηκαν τα αντίστοιχα πολιτικά κινήματα των οποίων βασικό αίτημα από την κυβέρνηση ήταν η απόκτηση αποικιών. Αναμφίβολα, πρωταρχικοί υποστηρικτές τέτοιου κινήματος υπήρξαν οι φιλόδοξοι επενδυτές και επιχειρηματίες, καθώς και οι πολιτικοί σχηματισμοί των εθνικοφρόνων φιλελεύθερων και των νεο-συντηρητικών. Με τον τρόπο τους αποτέλεσαν σημείο πίεσης, για να αρχίσει ο Βίσμαρκ να επεξεργάζεται την αποικιακή πραγματικότητα και να θέσει τα θεμέλια της επερχόμενης γερμανικής αποικιοκρατικής αυτοκρατορίας, συνθήκη για την οποία η βουλή, το ράιχσταγκ, δεν φαινόταν να δίνει την θερμή του πλειοψηφία. Σε διάστημα περίπου ενάμιση χρόνου, από τα μέσα του 1883 και τις μυστικές επεξεργασίες του Βίσμαρκ καθώς και τις συνεννοήσεις του με επενδυτές που απέβλεπαν στον αποικιοκρατικό θεσμό, η Γερμανία, κατάφερε να θέσει τις βάσεις για την ανάδυση μιας ολόκληρης αποικιοκρατικής αυτοκρατορίας. Το άνοιγμα στους παραθαλάσσιους εποικισμούς ήταν μια σημαντική ευκαιρία για τη Γερμανία, για να αναδείξει την ανασυγκροτημένη ναυτική της δύναμη, η οποία περιελάμβανε στόλους και πλοία νέας κοπής. Χαρακτηριστική είναι και η διακήρυξη κατάκτησης των παραθαλάσσιων περιοχών του Τόγκο και

3 Smith, D. W. (1978). *The German Colonial Empire*. North Carolina: University of North Carolina Press, σελ. 286-288.

4 ό.π., σελ. 238.

του Καμερούν στη δυτική Αφρική, όπου κατόπιν διπλωματικών διαφωνιών με την Μεγάλη Βρετανία, ο Βίσμαρκ απέστειλε πολεμικό πλοίο και δήλωσε την κατοχύρωση των περιοχών, ως μέρος ενός νοτιοδυτικού προτεκτοράτου της Αφρικής. Επισημοποίησε επίσης, τις επιμέρους συνθήκες προστασίας, που είχε αναλάβει να υπογραφούν ο απεσταλμένος του, Carl Peters, ανάμεσα στους ντόπιους αυτόχθονες αρχηγούς της Τανζανίας.⁵ Είναι αξιοσημείωτη η προτίμηση των αποικιοκρατικών δυνάμεων γενικότερα, και κυρίως η αποικιακή στρατηγική της Γερμανίας η οποία εισήλθε στο πεδίο της αποικιοκρατικής διαχείρισης αργοπορημένη, να απευθύνονται και να διαμορφώνουν συμφωνίες εξουσίας με τους αυτόχθονες. Από τους τελευταίους, κύρια προτίμηση υπήρξαν οι φυλές και οι συνομαδώσεις, οι οποίες έχαιραν μιας κάθετης ιεραρχικής κοινωνικής δομής, και όχι εκείνες που λειτουργούσαν κάτω από ένα ευρύτερο συνολιστικό και ολίγον τι, μπροστά στα δυτικά μάτια, άναρχο μόρφωμα διακυβέρνησης. Συγκεκριμένα ο Βίσμαρκ, μιλώντας για τις αφρικανικές φυλές της τροπικής ζώνης, τους χαρακτήριζε ως “μαλθακούς”. Μέχρι και τις απαρχές του 20ου αιώνα, η Γερμανία, θα είχε φροντίσει επιμελώς να ταξινομήσει τις σφαίρες του αποικιοκρατικού της ενδιαφέροντος σε ζώνες, βάσει των οποίων προσδιοριζόταν και η ποιότητα των πληθυσμών, τους οποίους έπρεπε να κυβερνήσει και να διαχειριστεί. Σε αντίθεση με τις βιαιότερες περιγραφές φυλών, για παράδειγμα, η γερμανική νοτιοδυτική Αφρική μετά το πέρας του πρώτου παγκοσμίου πολέμου και την διαμόρφωση της Ένωσης των εθνών, αποτελούσε και την μοναδική αποικία, η οποία είχε χαρακτηριστεί αποικία τάξεως γ', κάτι το οποίο σήμαινε ότι ο αυτόχθων πληθυσμός δεν ήταν ικανός ούτε για περιορισμένης μορφής αυτό διακυβέρνηση, άρα και ανεξαρτησία, όπως έκρινε η δυτική λογική των μεγάλων δυνάμεων. Πολλά χρόνια αργότερα, μόλις το 1990, και μισό αιώνα μετά το πέρας των παναφρικανιστικών κινημάτων απελευθέρωσης, θα αναγνωριζόταν ως η ανεξάρτητη περιοχή της Ναμίμπια. Ωστόσο, ο προσδιορισμός που αποδόθηκε από τις μεγάλες δυνάμεις, χρωστάει το υλικό του στη γερμανική ενασχόληση με την περιοχή και την κυριαρχική της διερεύνηση.⁶

Δεν πρέπει να θεωρούμε πως το γερμανικό αίτημα των φίλο-αποικιοκρατών ήταν κάτι που αναδύθηκε ή πραγματώθηκε από το μηδέν μόνο με τη συμβολή του Βίσμαρκ. Ήδη, μαζί με την ενοποίηση της Γερμανίας από τον ίδιο, το 1871, τα κινήματα που ζητούν την αποικιοκρατική επέκταση της Γερμανίας έχουν διαμορφωθεί, και μαζί με αυτά, ο πρώτος “εξερευνητικός” παράγοντάς τους, που είναι υπεύθυνος για το άνοιγμα της χώρας σε οικονομικό και πολιτιστικό

⁵ Smith, D. W. (1978). *The German Colonial Empire*. North Carolina: University of North Carolina Press, σελ. 33-35.

⁶ Bartrop, P. R., & Jacobs, S. L. (2014). *Modern Genocide: The Definitive Resource and Document Collection [4 volumes]: The Definitive Resource and Document Collection*. ABC-CLIO Top of Form, σελ. 167.

επίπεδο εξωδυτικά, που δεν ήταν άλλος από τους βιομηχάνους επενδυτές και επιχειρηματίες, τους εμπορικούς αντιπροσώπους με κύριο ενδιαφέρον το τροπικό – υπερατλαντικό εμπόριο, αλλά και τη μικρότερη, αλλά σημαντική, μερίδα των γερμανικών πληθυσμών μετανάστευσης. Οι τελευταίοι, φαίνεται να παραδειγματίζονται και να υπόκεινται στη βρετανική σφαίρα επιρροής, που μέχρι τότε κατείχε δομημένες αποικίες με πληθυσμούς μεταφερόμενους από την Ευρώπη, σε μια προσπάθεια αναπαραγωγής του μητροπολιτικού μοντέλου. Υποστηρικτές και πλαισιωτές της αποικιοκρατικής εξάπλωσης, που στάθηκαν στο πλευρό του Βίσμαρκ σε ένα τέτοιο εγχείρημα, ήταν και ο προαναφερόμενος Carl Peters, ο οποίος, παρομοίως είχε πρωτοστατήσει και αποτελέσει ηγετική μορφή στη διαμόρφωση του Deutsche Kolonialgesellschaft, την ενοποίηση των δύο αρχικών αποικιοκρατικών κινημάτων, η οποία, παρά την ήττα του Α Π.Π, θα έχαιρε ζώης μέχρι και την κατάληξη του τρίτου ράιχ. Ο ίδιος ο Peters επιτέλεσε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του ιδεολογικού πλαισίου των αποικιοκρατικών εγχειρημάτων της Γερμανίας, αλλά και εξίσου έμπρακτο στη διεκδίκηση και κατοχύρωση των πρώτων αποικιών της Γερμανίας στην ανατολική Αφρική. Μαζί με τους συνεργάτες του, δημιουργεί τα πρότυπα, κατά τα οποία η γερμανική αποικιοκρατική αυτοκρατορία θα επιλέξει τις στρατηγικές και τις συμπεριφορικές της προς τους κατακτημένους πληθυσμούς, προς το αφρικανικό “Άλλο”.⁷

Έτσι, όλα οδηγούν στο έτος του 1884, όπου η Γερμανία, ανακηρύσσει ως προτεκτοράτα της συγκεκριμένες περιοχές της νοτιοδυτικής Αφρικής, το αργότερα γνωστό Καμερούν και Τόγκο. Μόλις το επόμενο έτος, θα προχωρήσει σε ένα ακόμα σύντομο άνοιγμα στη γεωγραφική βάση της κεντρικής ανατολικής Αφρικής, εδάφη που ωστόσο παραχωρήθηκαν σε έναν ακόμα διοικητικό αποκεντρωμένο φορέα διαχείρισης που φρόντισε να δημιουργήσει η Γερμανία, την Γερμανική Εταιρία της νότιας Αφρικής. Σε όλες τις περιπτώσεις των νέων αποκτηθέντων αποικιοκρατικών εδαφών της, άμεση αναζήτηση της γερμανικής πλευράς ήταν η σύναψη μεμονομένων συμφωνιών με τους ντόπιους αφρικανικούς αρχηγούς, ή τουλάχιστον, τους αρχηγούς των προεξέχοντων, κυρίαρχων φυλετικών ομάδων κάθε περιοχής, καθ' ότι η δυτική οπτική μιας ενιαίας κεντρικής διοίκησης δεν μπορεί να προβληθεί ή να περιγράψει το πολύ συνθετότερο αυτοδιοικητικά τοπίο της Αφρικής με τέτοιους όρους. Η φύση αυτών των συμφωνιών και συνθηκών, φανερώνουν την απαρχή ενός νέου κόσμου για τη Γερμανία και τους ντόπιους, υπό την έννοια ότι η γραφειοκρατική, δυτική διαχείριση της νέας γεωγραφικής κτήσης, συναντάει την αντίπερα όχθη των κατακτημένων, με συμφωνίες οι οποίες ποτέ δεν είναι κοινά αντιληπτές με τον ίδιο τρόπο, την ίδια εξασφάλιση στα προσυμφωνημένα, και την ίδια βαρύτητα. Η εξαπάτηση και η ανάγνωση ενός διαφορετικού κειμένου από τις δύο πλευρές, έγκειται στην έλλειψη των ντόπιων αρχηγών να κατανοήσουν όχι μόνο την

7 Stapleton, T. (2017). *Encyclopedia of African Colonial Conflicts*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, σελ. 311.

λογική της υπογεγραμμένης συνθήκης με τους όρους, που έφερε η δυτικοκεντρική γερμανική πρόταση κάθε φορά, αλλά και η άγνοια τους προς βασικά ζητήματα νομικού ενδιαφέροντος. Οι ίδιοι οι τοπικοί άρχοντες, δεν είχαν επί της ουσίας ποτέ κανένα δικαίωμα στην παραχώρηση γης ή των δικαιωμάτων προς εκμετάλλευση ή κυριότητάς της, συνθήκη την οποία η Γερμανία μπόρεσε να αλλάξει επικαλούμενη την επιβολή της στους νέους τόπους όχι ως ζήτημα επιβολής αλλά ως συναινετικό, συμφωνημένο πραχθέν, και εγγράφως, ανάμεσα στους δικούς της διοικητικούς απεσταλμένους και την τοπική ηγεσία των αυτόχθονων αντίστοιχα. Οι συμφωνίες παρέμεναν ως επί το πλείστον ασαφείς και γενικευτικές, διαμορφωμένες με τέτοιους όρους, ώστε κύριος επωφελούμενος να είναι η γερμανική πλευρά. Είναι γεγονός, πως αυτές ακριβώς οι έγγραφες πρώτες συμφωνίες αποτελούν και τη βάση της γερμανικής αποικιοκρατικής διακυβέρνησης όπως ήδη ξεκινούσε να διαμορφώνεται.

Πολύ γρήγορα επίσης μέσα στο αρχικό έτος της έναρξης της αποικιοκρατικής ενασχόλησης της Γερμανίας, προσαρτήθηκαν στις γερμανικές κτήσεις από την επικράτεια του Ειρηνικού, η Νέα Γουινέα, οι Νήσοι Μαριάνων και Καρολίνας και, μέχρι και το 1899, τα νησιά του Παλάου. Μέχρι και την έναρξη του έτους 1900, οι γερμανικές κτήσεις θα συμπεριελάμβαναν την κινεζική πόλη του Quingdao, αλλά και τα νησιά Savaii και Upolu, τα οποία συγκεντρωποιήθηκαν υπό τον τίτλο της “γερμανικής Samoa”. Οι συγκεκριμένες προσαρτήσεις των νήσων δεν είχαν να προσφέρουν στις γερμανικές απόπειρες κάποιο ιδιαίτερο οικονομικό όφελος, αναντίστοιχα με τη νοτιοδυτική Αφρική, στην οποία η εμπορική δραστηριότητα γνώριζε κινητικότητα από τους κεφαλαιούχους ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα. Ωστόσο, μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση της μεταχείρισης των απογόνων μεικτής καταγωγής, συγκεκριμένα από Γερμανούς άνδρες έποικους και Αφρικανές μητέρες, και η εκτενής συζήτηση που προκλήθηκε στα τέλη της πρώτης δεκαετίας του 1900, σχετικά με την αναγνώριση των δικαιωμάτων τους ως γερμανοί πολίτες. Με αφορμή την διαχείριση των δικαιωμάτων και την αναγνώριση ενός τέτοιου μεικτού “φυλετικά” πληθυσμού, αποκρυσταλλώνεται καλύτερα, όχι μόνο η γερμανική πρόθεση απέναντι στο “Άλλο”, που πλέον μέσα από τις συζεύξεις μεικτών ζευγαριών δημιουργούν μια επισφαλή για το γερμανικό αίσθημα καθαρότητας οικείωση, αλλά πολύ περισσότερο το συνολικότερο όραμα βιοπολιτικής διαχείρισης της Γερμανίας για τον εαυτό της. Εκείνοι οι μεικτοί πληθυσμοί, έχαιραν εν τέλει, αν όχι θανάτωσης, τουλάχιστον μαζικών στερήσεων, γιατί αποτελούσαν παράδειγμα, κατά τα πλειοψηφικά λεγόμενα της γερμανικής βουλής το 1912, φυλετικής υποτίμησης του γερμανικού έθνους. Αυτή η διένεξη για το εσωτερικό της Γερμανίας και της διαμόρφωσης της νόμιμης φυλετικής, γραφειοκρατικοποιημένης πολιτικής, που ακολούθησε απέναντι στους μεικτούς πληθυσμούς, αλλά και τους αποικιοκρατούμενους άλλους γενικότερα, αντανακλά και την ανάγκη της Γερμανίας να ισχυροποιηθούν τα εθνικά και φυλετικά νοητικά σύνορα, και να διευρυνθεί η ιεραρχική διαφοροποίηση ανάμεσα στον αποικιοκράτη, την

εξουσία δηλαδή, και τον αποικιοκρατούμενο.⁸

Το ενδιαφέρον του Βίσμαρκ για τα νησιά της Σαμόα, εγείρεται κυρίως από την παρουσία εμπορών, που στέκουν ως τάξη σηματοδότησης μιας οικονομικής ζωής, παράμετρος απόλυτα σημαντική για να συναινέσει εν τέλει ο ίδιος προς το επίσημο άνοιγμα της Γερμανίας σε αποικιοκρατικές κατακτήσεις. Ήδη, από το 1880, τέσσερα χρόνια πριν την επισημοποίηση των αποικιοκρατικών κτήσεων, η κυβέρνηση του Βίσμαρκ πρόσφερε χρηματικές επιδοτήσεις στην κατασκευή ατμόπλοιων στα νησιά της Σαμόα, κίνηση η οποία αφενός επιβεβαιώνει το προϋπάρχον ενδιαφέρον της Γερμανίας για τη περιοχή, αφετέρου, μπορεί να γίνει αντιληπτή σαν την πρώτη μορφή αποικιοκρατικού ανοίγματος, από το οποίο δεν μπορούμε βέβαια να εξαιρέσουμε και τον ναυτικό παράγοντα ανταγωνισμού με τις υπόλοιπες μεγάλες δυνάμεις, κυριότερα την βρετανική παρουσία στο θαλάσσιο εξωδυτικό χώρο. Υπήρξαν αρκετές παρουσίες μεμονωμένων ιδιωτών, αλλά και εταιριών που άσκησαν ή προσπάθησαν να ασκήσουν επιρροή στο Βίσμαρκ, για να δει με κάποια θετική προοπτική την απόκτηση αποικιών, κυρίως εκείνοι που είχαν άμεσα ενδιαφέροντα συσχετισμένα με το τροπικό εμπόριο. Φημολογείται, ότι μια βασική επιρροή του Βίσμαρκ για τη διακήρυξη των πρώτων προτεκτοράτων, υπήρξε η αλληλογραφία του με τον έμπορο καπνού, Adolf Luderitz, ο οποίος είχε έντονο ενδιαφέρον οικονομικά για την περιοχή της νοτιοδυτικής Αφρικής. Ακόμα, η προαναφερθείσα πρωτοβουλία του Βίσμαρκ για την επιχορήγηση κατασκευής ατμόπλοιων, που θεωρήθηκε τρόπος τινά ένα οικονομικό άνοιγμα προς την αποικιοκρατική ιδέα, μπορεί μερικώς να χρεωθεί στη βοήθεια που ήταν διατεθειμένος να παρέχει στον εμπορικό οίκο Godeffroy. Αντιστοίχως, η διακήρυξη κατάκτησης των προτεκτοράτων της νοτιοανατολικής Νέας Γουινέας, συνδέθηκε στενά με την υποστήριξη των συμφερόντων του τραπεζικού Adolf von Hansemann στην περιοχή. Όλες αυτές οι υποστηρικτικές κινήσεις του Βίσμαρκ προς συγκεκριμένα πρόσωπα, δεν είχαν να επιφέρουν κάποια μεγάλη αλλαγή, υποστηρικτικά ή κοινοβουλευτικά για τον ίδιο ή για τα γερμανικά συμφέροντα συνολικότερα, ωστόσο μπόρεσαν να του αποδώσουν μια εικόνα, κατά την οποία η γερμανική αποικιοκρατία θα μπορούσε να εξυπηρετήσει το ζήτημα του εθνικού κύρους χωρίς να υπάρχει εσωτερικά μεγάλη οικονομική ζημία, διότι αν η έκταση της γερμανικής αποικιοκρατικής ανάμειξης μπορούσε να παραμένει ελεγχόμενη και περιορισμένη, οι εμπορικές εταιρίες, θα μπορούσαν οι ίδιες να επιτελούν τις περισσότερες από τις απαραίτητες κρατικές λειτουργίες για τη διαχείριση των αποικιών, απορροφώντας το κόστος. Είναι οι ίδιοι οι έμποροι, σύμφωνα με τις καταγραφές, που μαζί με την ενθάρρυνση του Von Kusserow, διπλωμάτη, υποστηρικτή της αποικιοκρατίας και υπουργό του γραφείου εξωτερικής πολιτικής, καταφέρνουν να

⁸ Camp, T. (2004). *Other Germans: Black Germans and the politics of race, gender, and memory in the Third Reich*. University of Michigan Press, σελ. 45-46.

πείσουν τελειωτικά τον Βίσμαρκ να κάνει την επίσημη στροφή προς τις αποικίες. Συγκεκριμένα, ο Kusserow, κατάφερε να πείσει τον Βίσμαρκ, βασιζόμενος στη συνεχή ευαισθησία του προς τον γαλλικό απομονωτισμό, ότι οι αγγλο-γαλλικές συμφωνίες που αφορούσαν τις σφαίρες επιρροής στην δυτική Αφρική, σταδιακά θα είχαν σαν αποτέλεσμα την εξουθένωση και τον παραγκωνισμό των γερμανικών εμπορικών δραστηριοτήτων στις αγορές της περιοχής, ζήτημα καταστροφικό και επιζήμιο για τη Γερμανία, από τους μεγαλύτερους της αντιπάλους.⁹

Στη σφαίρα που αφορά την εμπορική διακίνηση προϊόντων, τις οικονομικές παραμέτρους και την επιβολή δασμών διακρατικά, η κατάσταση ήδη είχε ξεκινήσει να αλλάζει από τις αρχές της δεκαετίας του 1880, βοηθώντας έτσι το αποικιοκρατικό αίτημα να μεγαλώνει. Πρωτίστως, η περίοδος του γενικευμένου ελεύθερου αποικιοκρατικού εμπορίου, σταδιακά έπαυε, με την Βρετανία και τη Γαλλία να περιορίζουν τις οικονομικές σημαντικές περιοχές, στις οποίες είχαν επιρροή στην Αφρική, βόρεια της Σιέρα Λεόνε, και να εισηγούνται την επιβολή υψηλών δασμών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, να πληγεί σοβαρά η εμπορική δραστηριότητα των Γερμανών αντιπροσώπων στις περιοχές. Επιπλέον, η αγγλο-πορτογαλική συμφωνία του 1884, είχε ως αποτέλεσμα τον εμπορικό αποκλεισμό της Γερμανίας από το λεκανοπέδιο του ποταμού του Κονγκό. Όλες αυτές οι παράμετροι, είχαν ως αποτέλεσμα την αυξανόμενη πίεση των τοπικών εμπορικών κύκλων προς την κυβέρνηση, ανάμεσα σε αυτούς, και ο Carl Woermann, ο οποίος ήταν ο μεγαλύτερος έμπορος στην περιοχή της δυτικής αφρικανικής ακτής, και ο οποίος είχε πληγεί άμεσα, από τον αποκλεισμό του για τις αγγλοκρατούμενες περιοχές στη δυτική Αφρική. Το αίτημα του για αποικιοκρατική επέκταση της Γερμανίας, συνοδευόταν σαφέστατα, και από την επιθυμία και ανάγκη του να αποφύγει αντίστοιχα παρόμοια μεταχείριση μελλοντικά. Τόσο εκείνος, όσο και άλλοι χρόνιοι εμπορικοί επενδυτές εκείνων των περιοχών, όπως ο Luderitz, αποκλείστηκαν, και αναγκάστηκαν να μεταφέρουν τις επιχειρήσεις στις νοτιοδυτικές επικράτειες της Αφρικής. Οι κυβερνητικοί οργανισμοί, υπεύθυνοι για τη ρύθμιση και τη προστασία της εμπορικής, αλλά και ναυτιλιακής δραστηριότητας, πόλεων, όπως του Αμβούργου και της Βρέμης, επισπευσμένα απαίτησαν από τη κυβέρνηση του Βίσμαρκ την προστασία και προάσπιση των γερμανικών υπερατλαντικών συμφερόντων.

Η πόλη της Angra Pequena, τοποθετημένη στην ακτή του Ατλαντικού της σημερινής Ναμίμπια, δηλαδή της νοτιοδυτικής Αφρικής, στάθηκε η αφορμή διαμέσω διπλωματικών συγκρούσεων, ήδη από το 1883, για να κινητοποιηθεί ο Βίσμαρκ προς τη διεκδίκηση της. Βασικός παράγοντας για την έλξη ενδιαφέροντος στην περιοχή, αποτέλεσε η εμπορική κινητοποίηση του προαναφερόμενου μεγαλεμπόρου από το Αμβούργο, Franz Adolf Luderitz. Η περιοχή αρχικά βρισκόταν υπό βρετανική κυριαρχία, χωρίς ωστόσο να υπάρχει ένα ξεκάθαρο πλαίσιο, γεγονός το οποίο εξανάγκασε τον

9 Smith, D. W. (1978). *The German Colonial Empire*. North Carolina: University of North Carolina Press, σελ. 22-29.

Βίσμαρκ να αποστείλει ερώτηση σχετικά με την βρετανική κυριότητα στη περιοχή. Μέχρι και τον Μάρτιο του 1884, δεν υπήρχε καμία απάντηση από το Λονδίνο, που να ακυρώνει τη βρετανική κυριαρχία στο μέρος. Αυτό, γινόταν αντιληπτό από το Βίσμαρκ, ως ενός είδους αντιδραστική εχθρική κίνηση προς τη Γερμανία, (Deutschfeindlichkeit). Θεώρησε ότι η διερώτηση της Γερμανίας προφανώς είχε φανεί προκλητική στους Βρετανούς, που τώρα θα προσπαθούσαν να διεκδικήσουν την κατά τα άλλα ξεχασμένη πόλη της Angra Pequena. Παράλληλα με αυτή τη κατάσταση, η πίεση από το εμπορικό λόμπι της βαλτικής μεγάλωνε, καθώς αποδοκίμασαν έντονα τις ανακοινώσεις της Βρετανίας για την προσάρτηση του Τόγκο, όπου υπήρχαν σπουδαία γερμανικά εμπορικά πόστα. Το Μάρτιο της ίδιας χρονιάς, ο μεγαλέμπορος Luberitz επέστρεψε από τη νότια Αφρική, μεταφέροντας στο Βίσμαρκ μια νέα ενοχλητική διεκδίκηση από τη πλευρά της Βρετανίας: υποστήριζαν ότι βρήκαν ένα έγγραφο, το οποίο μπορούσε να αποδείξει τον τίτλο κατοχής της Angra Pequena. Οι εξελίξεις προβλημάτισαν τον Βίσμαρκ, καθώς του γινόταν όλο πιο ξεκάθαρο πως σε πλαίσιο εξωτερικής πολιτικής, αν ήθελε να προστατέψει τα πιθανά συμφέροντα της Γερμανίας και να σώσει το κύρος της, η αποικιοκρατική διεκδίκηση ήταν αναπόφευκτη. Ωστόσο, η διοίκηση και το κόστος των αποικιών, παρέμενε βασική διερώτηση και προβληματισμός του. Ο von Kusserow ήταν εκείνος που κατάφερε να εξομαλύνει τις τελευταίες αμφιβολίες του Βίσμαρκ, προτείνοντας ένα μοντέλο διοίκησης των αποικιών στο πρότυπο του βρετανικού για την Ινδία, το οποίο λειτουργούσε μέσα από την εκπροσώπηση της αυτοκρατορίας από μισθωμένες εταιρίες. Ένα τέτοιο σύστημα θα έδινε την ευκαιρία στο ράιχ να μην μπει σε θέση να ζημιωθεί οικονομικά και να ξοδέψει μεγάλο χρηματικό όγκο για να συντηρήσει τις αποικίες. Με μια μεγάλη γραπτή αναφορά, στις 8 Απριλίου, στην οποία ωστόσο ο Kusserow είχε φροντίσει να παρουσιάσει διαφορετικά και απειλητικότερα την αγγλο-γαλλική συμφωνία, θα κατάφερνε να πείσει το Βίσμαρκ να προχωρήσει προς τη διακήρυξη κατάκτησης των πρώτων αποικιών. Όπως έλεγε και ο ίδιος αργότερα: “Ο Von Kusserow με τράβηξε μέσα στην αποικιοκρατική δίνη (Kolonialtummel)”.¹⁰ Την ίδια ημέρα, ένα ανησυχητικό τηλεγράφημα από το μεγαλέμπορο Luberitz, πληροφορούσε το Βίσμαρκ, ότι η βρετανική διακυβέρνηση της αποικίας του Cape βρισκόταν σε ετοιμότητα να προκηρύξει την προσάρτηση της Angra Pequena. Αυτό υπήρξε ακόμα ένας καταλυτικός παράγοντας για να αποφασίσει να ενεργοποιηθεί και να δράσει και να διακηρύξει τη γερμανική κυριαρχία στην Angra Pequena. Με αυτό το τρόπο, κατάφερε να προσαρτήσει ένα δύσβατο κομμάτι γης, περισσότερο από κάθε άλλο στις αποικιοκρατούμενες ζώνες, και παράλληλα να προστατέψει το Luderitz και τους υπόλοιπους εμπόρους της δυτικής Αφρικής.¹¹

10Pakenham, T. (2015). *The scramble for Africa*. Hachette UK, σελ. 77.

Για να καταφέρει να διασφαλίσει τη γερμανική κυριαρχία στην περιοχή, ο Βίσμαρκ ελίχθηκε διπλωματικά προς τη μεριά της Βρετανίας, χρησιμοποιώντας το έρεισμα μιας πιθανής συνεργασίας με τη Γαλλία για την κατοχύρωση της πόλης. “Αν κανείς ρωτούσε τι σήμαινε ότι η αυτοκρατορία έπρεπε να διασφαλίσει αποτελεσματική προστασία για τις γερμανικές επιχειρήσεις σε μακρινά μέρη, η πρώτη μέριμνα θα ήταν η επιρροή της αυτοκρατορίας, και κατ' επέκταση η επιθυμία και τα ενδιαφέροντα των άλλων δυνάμεων να διατηρήσουν φιλικές σχέσεις”, δήλωνε ο Βίσμαρκ την ίδια χρονιά. Αποδομημένο, αυτό σήμαινε ότι αν η Βρετανία δημιουργούσε το οποιοδήποτε περαιτέρω πρόβλημα, τότε η Γερμανία δεν θα δίσταζε να δώσει τα χέρια με τη Γαλλία και να χτυπήσει τη Βρετανία εκεί που θα την πονούσε περισσότερο: στο υπογάστριο της, την Αίγυπτο.¹²

Φορτισμένοι τόποι, τα πρώτα στρατόπεδα και η οικονομική εκμετάλλευση των πρώτων αποικιών

Το μικρό κομμάτι της Angra Pequena, που ήταν η πρωταρχική κίνηση της Γερμανίας στον αποικιοκρατικό αγώνα, έμελλε να φορτιστεί με περισσότερα σημαντικά συμβάντα μέσα στην πάροδο των επόμενων ετών. Πολύ αργότερα, το 1908, κάτω από την διαχείριση του Γουλιέλμου του Β', η Γερμανία ξεκίνησε τη διαδικασία κατασκευής σιδηροδρομικών γραμμών, και ήταν τότε που διαμέσω αυτών των εργασιών, στην άγονη ενδοχώρα της Ναμίμπια, ανακαλύφθηκαν πολύτιμα κοιτάσματα διαμαντιών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την μετατροπή της πόλης, πέρα από κέντρο διαχείρισης των εμπορικών κινήσεων και μεταβιβάσεων προς τις υπόλοιπες κτήσεις και την ενδοχώρα, να μετατραπεί σε περιοχή όπου τα ορυχεία και οι εξαγωγές τους είχαν προτεραιότητα. Φυσικά, ο γηγενής πληθυσμός, “χρησίμευε” στην Γερμανία ως αποθήκη φτηνού εργατικού και ανέξοδου δυναμικού, βοηθώντας την να λαμβάνει υπεραξία οικονομικά με πλεονασματικά κέρδη που δεν απαιτούσαν από πλευράς της παρά μηδενικούς σχεδόν προϋπολογισμούς. Λίγο αργότερα, η πόλη αναδείχθηκε σε απαγορευμένη ζώνη, “Sperrgebiet”, όπου κανείς δεν μπορούσε να εισέλθει χωρίς έλεγχο, ακριβώς λόγω της εξαγωγής διαμαντιών. Το επονομαζόμενο και ως “Luderitz”, λόγω της κυρίαρχης συμβολής του μεγαλοεμπόρου Luderitz, για τη διακήρυξη της προσάρτησης της περιοχής από τη Γερμανία, παραμένει αξιομνημόνευτο, για τη βαρβαρότητα που επέδειξε η Γερμανία κατά την εκκαθάριση των Χερέρο και Νάμα, κατά τη διάρκεια των εξεγέρσεων των αυτοχθόνων πληθυσμών τη περίοδο 1904-1908. Οι μέθοδοι εξόντωσης που ακολουθήθηκαν, η καταστρατηγημένη επιτέλεση και η μαζικότητα των θανάτων που δεν ανήκαν κατά το πλείστον σε απώλειες εντός ενός πεδίου άμεσης μάχης, θυμίζουν εύλογα και αναλογικά τη μαζικοποιημένη,

βιομηχανικού τύπου εξόντωση που έλαβε χώρα κατά το ναζιστικό Ολοκαύτωμα. Πατέρα προς γιό, για τις περιπτώσεις των Dr Heinrich και Herman Goring και αρχι-ιατρού προς μαθητευόμενους, από τον Eugen Fischer δηλαδή, μέχρι τον Μένγκελε, η μελετημένη και σχεδιασμένη γενοκτονία των αυτοχθόνων, μας δίνει στοιχεία μιας διαρκούς κληροδότησης ενός κεφαλαίου μηχανισμών βαρβαρότητας, πειραματισμών εξόντωσης και εφαρμογής τους αργότερα και στο ευρύτερο ευρωπαϊκό συγκείμενο. Τα πρώτα στρατόπεδα εργασίας και θανάτου, οικονομικής εκμετάλλευσης, απανθρωποποίησης και φυλετικής εξόντωσης, θα δημιουργηθούν ανά την επικράτεια της Ναμίμπια και της δυτικής Αφρικής, αλλά το πρωτόλειο θα δημιουργηθεί στη Νήσο του Shark Island, που βρισκόταν παράκτια του Luderitz. Η οικονομική εκμετάλλευση των ντόπιων δεν ξεκίνησε μέσα στα στρατόπεδα, παρά πολύ περισσότερο είναι παράγοντας, ο οποίος συνοδεύει την εξόντωσή τους, σε ένα πλάνο κερδοφόρας εξόντωσης για τις αποικιοκρατικές δυνάμεις της Γερμανίας. Αιχμάλωτοι πολέμου, και όσοι κατάφεραν να επιζήσουν από τις πρώτες εξεγέρσεις και συγκρούσεις με τη Γερμανία, καθώς και την πολιτική του στρατηγού Von Trotha, η οποία στόχευε στον αποδεκατισμό του πληθυσμού μέσα από τον αποκλεισμό τους σε πηγές ανεφοδιασμού, όπως το νερό, εκείνες οι πληθυσμιακές ομάδες, τόσο των Χερέρο όσο και των Νάμα, στάλθηκαν στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του Shark Island. Η κρίση ήταν γενικευμένη, και η μεταφορά των αυτοχθόνων πληθυσμών εξυπηρετούσε γερμανικά πολλαπλά συμφέροντα: την αποσυμφόρηση της έλλειψης φαγητού στο εσωτερικό της χώρας, τον έλεγχο του εξεγερμένου πληθυσμού, και ταυτόχρονα τη χρήση του, ως φτηνό εργατικό δυναμικό για την κατασκευή των σιδηροδρομικών εγκαταστάσεων. Οι τελευταίες βέβαια, δεν ήταν οι μόνες εργασίες, στις οποίες εξαναγκάστηκαν να εργαστούν οι υποδουλωμένοι πληθυσμοί: Στα σχέδια ήταν και η δημιουργία λιμανιού, αλλά και η εκτεταμένη χρήση εκρηκτικών, με στόχο την ομαλοποίηση του εδάφους του νησιού. Η πραγματικότητα της ελάχιστης, ή και μηδαμινής, προσφοράς σίτισης στους κρατούμενους, η οποία συνήθως αποτελούνταν από ωμό ρύζι το οποίο ήταν άπεπτο, οι επισφαλείς βαριές εργασίες και η αναμενόμενη εξάπλωση λοιμωδών νοσημάτων, όπως ο τυφοειδής πυρετός και οι δυσεντερίες λόγω υποσιτισμού και αβιταμίνωσης, είχαν ως αποτέλεσμα την ταχύτατη μείωση και θανάτωση του πληθυσμού των κρατούμενων Νάμα και Χερέρο. Οι εν ψυχρώ εκτελέσεις ήταν κάτι σύνηθες, όχι μόνο για όσους έφεραν αντίσταση στο παραμικρό, αλλά και για όσους ήταν ανίκανοι να εργαστούν στα ζητούμενα έργα.¹³

Οι γραφειοκρατικοί μηχανισμοί του απρόσωπου βιομηχανικού τύπου, αντανakλώνται και στη γερμανική διοίκηση των στρατόπεδων εργασίας, καθώς όσοι εισάγονταν σε αυτά και

¹³ Erichsen, C. W. (2005). *The angel of death has descended violently among them: Concentration camps and prisoners-of-war in Namibia 1904–08*. Leiden: University of Leiden African Studies Centre, σελ.112-114.

εξαναγκάζονταν σε δουλεία, έπρεπε πρωτίστως να κατηγοριοποιηθούν σε ομάδες εργασίας με βαθμό καταλληλότητας για αυτές, ενώ ταυτόχρονα οι αρχές εξέδιδαν πιστοποιητικά για τον καθένα με την ένδειξη του “θανάτου από υπερκόπωση ακολουθούμενη από στέρηση”.¹⁴

Σε διάστημα μόλις δέκα ετών από την απόκτηση της πρώτης αποικιοκρατικής ιδιοκτησίας της Γερμανίας, το εμπορικό και πολυπαθές Luderitz, στους ίδιους τόπους, μετά το ξέσπασμα της γνωστής εξέγερσης, στην οποία θα αναφερθούμε αναλυτικότερα αργότερα, η Γερμανία αποδείκνυε πως αν και άργησε να μπει στον αποικιοκρατικό διεθνή αγώνα, κατάφερε να παρουσιάζει εξελικτική επιτάχυνση στην αποτελεσματική διοίκηση των περιοχών της. Το “αποτελεσματική” πολλές φορές, μέχρι και την κορύφωση της γενοκτονίας των Χερέρο – Νάμα, όπου η αποτελεσματικότητα ήταν συνώνυμη της εξόντωσης, κρινόταν από τα κέρδη, που απομυζούσε η Γερμανία από τους αποικιοκρατούμενους ντόπιους. Καθώς, η κατάκτηση τους ήταν περιβεβλημένη με μια πολιτική προσέγγιση σύναψης συμφωνιών “προστασίας”, οι οποίες ουσιαστικά διασφάλιζαν υποταγή προς τη Γερμανία, παραχώρηση γης, καλλιεργήσιμων εκτάσεων, κοπαδιών και ανθρώπινου δυναμικού, που η αποικιοκρατική διοίκηση χρησιμοποιούσε κατά βούληση. Η προσάρτηση των προτεκτοράτων της δυτικής Αφρικής που αργότερα ονομάστηκαν Τόγκο και Καμερούν, έγινε υπό τις οδηγίες του Βίσμαρκ με τη βοήθεια του απεσταλμένου του εξερευνητή γεωγράφου και ανθρωπολόγου Gustav Nachtigal, ο οποίος πήγε στις παράκτιες αυτές περιοχές με ένα σύγχρονο για το γερμανικό ναυτικό εξοπλισμό, πολεμικό πλοίο, διασφαλίζοντας έτσι, κατά την προσδοκία του Βίσμαρκ, την εικόνα και τις προθέσεις μιας ετοιμοπόλεμης δυνατής Γερμανίας. Ο ίδιος ο Nachtigal, έκανε την επιτομή των άδικων συμφωνιών ανάμεσα σε αποικιοκράτες και ντόπιους για τη γερμανική νεοσύστατη ζώνη επιρροής: χρησιμοποίησε την απειλή του βομβαρδισμού, και εκμεταλλεύτηκε τις ντόπιες πολιτικές διαμάχες για να πείσει τις ηγετικές φιγούρες των ντόπιων να υπογράψουν συμφωνίες, οι οποίες εν τέλει υποστήριζαν μονομερώς τα εμπορικά γερμανικά συμφέροντα στη περιοχή. Εξάλλου, τα τελευταία, στο σχέδιο της Γερμανίας, που απέφευγε να ενισχύσει τις φιλελεύθερες και αριστερές φωνές κυρίως, που μιλούσαν για αποικιοκρατία εν μέσω εποικισμού, ήταν και αυτά, μαζί με τη διοικητική συμβολή των εμπόρων, που καθόρισαν το πού θα διακηρυχτούν οι πρώτες αποικίες. Οι συμφωνίες για την ακτή του Τόγκο, αλλά και της περιοχής της Ντουάλα του Καμερούν υπογράφηκαν διαδοχικά τον Ιούνιο και Ιούλιο του 1884 και κατόπιν ανακηρύχθηκαν επίσημα από τη Γερμανία σε προτεκτοράτα της.¹⁵ Οι συγκεκριμένες περιοχές,

14Hartmann, W., Silvester, J., & Hayes, P. (2001). *The Colonising Camera: Photographs in the Making of Namibian History*. Athens: Ohio University Pres, σελ.

15Smith, D. W. (1978). *The German Colonial Empire*. North Carolina: University of North Carolina Press.

φάνταζαν ασφαλέστερες στη Γερμανία για να τις ανακηρύξει σε προτεκτοράτα της, γιατί αν και υπήρχε βρετανική εμπορική παρουσία δεν ήταν εκτεταμένη, και επίσης, ήδη από το 1840, Γερμανοί ιεραπόστολοι και έμποροι δραστηριοποιήθηκαν στις περιοχές. Στην ευρύτερη επικράτεια του Τόγκο και του Καμερούν πολλές περιοχές, παρά τη γερμανική ηγεμονία, συνέχιζαν να βρίσκονται κάτω από βρετανική δύναμη, ωστόσο, η γερμανική μεριά των εμπορών, που δραστηριοποιήθηκαν στην περιοχή, πολύ γρήγορα κατάλαβαν ότι μια διεκδίκηση από μέρους τους προς την κυβέρνηση που θα έθετε ως βασικό στόχο τον εμπορικό αποκλεισμό της Βρετανίας, θα είχε αντίστοιχες επιπτώσεις και στους ίδιους, και στη ροή της δικής τους διακίνησης. Γι' αυτό και αντίστοιχα, ο εμπορικός ανταγωνισμός άνθισε στην περιοχή και για τη συγκεκριμένη περίοδο δεν έγινε ζήτημα, για το οποίο η Γερμανία θα άκουσε κάποιο οικονομικό βέτο. Κινούμενη ωστόσο στην αφρικανική επικράτεια, μέσω απεσταλμένων, όπως ο Carl Peters, να θέτει τέτοιους όρους συμφωνιών με τους ντόπιους άρχοντες, που ουσιαστικά κατάφερναν να μονοπωλούν την παραγωγική και κεφαλαιουχική δύναμη μιας περιοχής. Χαρακτηριστική είναι και η προσάρτηση της Ανατολικής Αφρικής, όπου η Γερμανία ήρθε σε συμφωνία με τις βρετανικές δυνάμεις για τη διανομή της περιοχής, ενώ ταυτόχρονα, εκμεταλλεύτηκε την συγκυρία για να επιδείξει τη δύναμή της στον άρχοντα της Ζανζιβάρης, αποστέλλοντας πολεμικά πλοία, τα οποία σημάδευαν ευθεία στα ανάκτορα του.

Η στρατηγική του Carl Peters για την προσέγγιση της ανατολικής Αφρικής, ξεκίνησε με την εξερεύνηση και τη σύναψη συμφωνιών με αρχηγούς των υπόλοιπων φυλών αντιθετικά της Ζανζιβάρης. Παράλληλα, ο Peters, συγκέντρωσε όσες δυνάμεις είχε, με στόχο τη δημιουργία ενός προτεκτοράτου στην εύφορη περιοχή των Μεγάλων αφρικανικών λιμνών και των κοντινών ποταμών, που είχαν τις εκβολές τους σε αυτές. Αναμενόμενα, αυτό προκάλεσε την αντίρρηση του Σουλτάνου της Ζανζιβάρης, ο οποίος ισχυρίστηκε πως υπό τη κυριαρχία του βρισκόταν τόσο η Ζανζιβάρη, όσο και η ηπειρωτική ενδοχώρα που απλωνόταν περιμετρικά αυτής. Η απάντηση από την πλευρά της Γερμανίας, ήταν η αποστολή πέντε πολεμικών πλοίων, τα οποία στόχευαν τα ανάκτορα του Σουλτάνου. Αυτή ήταν μια προφανής επίδειξη δύναμης τόσο στους αυτόχθονες, όσο και στο αντίπαλο δέος για την κυριαρχία στη περιοχή, τη Μεγάλη η Βρετανία, με την οποία εν τέλει επήλθαν σε συμβιβασμό για τον έλεγχο της ενδοχώρας, εξαναγκάζοντας με αυτό το τρόπο τον Σουλτάνο να δεχτεί τα προσυμφωνηθέντα. Ο Peters αποτελεί μια ιδιαίτερη μορφή για την απαρχή της γερμανικής αποικιοκρατίας, και αυτό φαίνεται στην επιμέρους σχέση του με τον καγκελάριο Βίσμαρκ, αναφορικά με την ένταση των αποικιοκρατικών διεκδικήσεων. Ήδη από το 1884, ο Peters ζητούσε από το Βίσμαρκ να του δοθεί πολεμικός στόλος, ο οποίος και δεν του παραδόθηκε, λόγω του φόβου του Βίσμαρκ για διπλωματική διατάραξη των σχέσεων της Γερμανίας με τη Μεγάλη Βρετανία. Ο Peters απείλησε τον Βίσμαρκ με την προοπτική να πωληθούν οι πρώιμες γερμανικές κτήσεις στο βασιλιά Λεοπόλδο το Β' του Βελγίου, ο οποίος την ίδια περίοδο εκδήλωσε το

ενδιαφέρον του για εμπορική προέκταση των κτήσεων του στην περιοχή του Κονγκό, μερίδα γής κοντά στη γαλλική αποικιοκρατική παρουσία στο Κονγκό, και αναμφίβολα μια πρόκληση και στρατηγικά σημαντική απώλεια για το Βίσμαρκ. Μαζί με την πίεση από τις υποστηρικτικές νεοφιλελεύθερες δυνάμεις της γερμανικής βουλής, ο Βίσμαρκ αποφάσισε να εκπληρώσει τα ζητούμενα του Peters και να κατευνάσει τα πνεύματα. Προοδευτικά, μέσα σε τέσσερα χρόνια, με τη συνδρομή των πολεμικών πλοίων και την συμφωνία με το σουλτάνο της Ζανζιβάρης, ο Peters κατάφερε να αποκτήσει για λογαριασμό της Γερμανίας και της Εταιρίας της στην Ανατολική Αφρική, παράκτια, αγροτικά κερδοφόρα τμήματα της λίμνης Τανγκανίκα. Οι κτήσεις στο κομμάτι της ανατολικής Αφρικής δεν αποτελούσαν εξαρχής κομμάτι του επεκτατικού αποικιοκρατικού σχεδιασμού του Βίσμαρκ, και η αναμέτρηση που επήλθε από τη διαχείριση τέτοιων περιοχών, που απαιτούσαν λεπτό διπλωματικό χειρισμό προς τις υπόλοιπες μεγάλες δυνάμεις και διεξοδικότερη διαχείριση στην επένδυση πόρων στις νέες κτήσεις, συμπεριλαμβανομένου και του κόστους αποστολής και συντήρησης στρατού, δημιούργούσαν μια περιπλοκότερη συνθήκη από αυτή που ο ίδιος είχε αρχικά φανταστεί.

Ο πρωταρχικός του στόχος, που ήταν κυρίως η ανέξοδη διαχείριση των αποικιών αναφορικά με τα κρατικά κεφάλαια της Γερμανίας, δε θα έχαιρε θερμής υποστήριξης πάντοτε από τους έμπορους και τους τραπεζίτες που διαμεσολαβούσαν στην ηγεμονία των νεοαποκτηθεισών περιοχών. Τόσο για τη δυτική Αφρική, αλλά ειδικά στο παράδειγμα της Εταιρίας της ανατολικής Αφρικής, η οικονομική δυναμική των περιοχών, παρά τα μεγαλόπνοα κατακτητικά σχέδια του Carl Peters, αποδείχτηκε ασταθής, και χωρίς συνεπή υποστήριξη των κυριότερων παραγόντων, που δεν ήταν άλλοι από τους τραπεζικούς κεφαλαιούχους και τους έμπορους. Παρά τις φιλοδοξίες και το σχεδιασμό του Βίσμαρκ για μια αποστασιοποιημένη διαχείριση των νεοαποκτηθεισών περιοχών, οι εταιρείες και οι έμποροι δεν έδειξαν προθυμία να αναλάβουν διοικητικά καθήκοντα, με εξαίρεση την προσφορά γνώσης τους για την φύση των φυλών των εκάστοτε περιοχών.

Οι υπέρμετρες φιλοδοξίες του Carl Peters, άνοιγαν τον δρόμο για την επέκταση της γερμανικής αυτοκρατορίας, χωρίς να τηρούνται ωστόσο ισορροπίες, προς μια μακροπρόθεσμη επεξεργασία του δυνητικού κόστους, που θα είχαν να αποφέρουν οι επιπλέον κτήσεις, και χωρίς να υπάρχει πάντοτε η ρητή συμφωνία του Βίσμαρκ, του Κοινοβουλίου, ή του υπουργείου εξωτερικής πολιτικής.

Για παράδειγμα, στην περίπτωση της Ζανζιβάρης, ήδη από το Σεπτέμβριο του 1884, χωρίς την εντολή του υπουργείου εξωτερικής πολιτικής, ο Peters συνοδευόμενος από δύο ακόμα ομοϊδέατες του, ξεκίνησε τη μετάβασή του προς το εσωτερικό της Αφρικής. Παρ' ότι στη συνέχεια, φτάνοντας στη Ζανζιβάρη, του έγινε σαφές από το υπουργείο ότι δε θα του παρείχαν κανενός είδους προστασία, εκείνος προχώρησε προς την ενδοχώρα, σε λιγότερο από ένα μήνα. Κατάφερε επίσης να κλείσει περίπου δώδεκα συμφωνίες με αφρικανούς αρχηγούς χωριών, τους οποίους ωστόσο, στρατηγικά και

σε ένα πλαίσιο διπλωματικού ανταγωνισμού με τις υπόλοιπες μεγάλες δυνάμεις, φρόντιζε να ανακηρύξει σε “σουλτάνους”. Η τιτλοδοσία θα μπορούσε να κάνει μια συμφωνία εγκυρότερη και ισχυρότερη, για παράδειγμα, σε μια φιλονικία για οριοθέτηση χώρου με τη Μεγάλη Βρετανία, που κατείχε αντίστοιχα κομμάτια στις γύρω περιοχές. Για λογαριασμό της Εταιρίας της Γερμανικής Αποικιοκρατίας, ο Peters, μέσα από ψευδείς συμφωνίες αόριστων υποσχέσεων και πενιχρών ανταμοιβών στους ντόπιους, κατάφερε να δεσμεύσει την περιοχή και περιφερειακά τμήματα, που ανέρχονταν στα 140.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα.¹⁶ Ο Peters λειτούργησε αυτόκλητα και ψευδώς, ως εκπρόσωπος της γερμανικής αποικιοκρατίας, στις συμφωνίες που έκλεινε με τους τοπικούς άρχοντες. Αφού η αρχική του επιθυμία, να προσχωρήσει στην περιοχή της σημερινής Ζιμπάμπουε και να αναζητήσει κοιτάσματα χρυσού, ματαιώθηκε από την ήδη υπάρχουσα βρετανική κυριαρχία στο μέρος, στόχευσε να περικυκλώσει τη Ζανζιβάρη και να προσχωρήσει στην ανατολική Αφρική και την ενδοχώρα. Επιστρέφοντας στο Βερολίνο στις αρχές του Φεβρουαρίου του 1885, ο Peters απαίτησε και κατάφερε να του παραχωρηθεί η πολυπόθητη αυτοκρατορική προστασία για την κατάκτηση του “τελευταίου αφρικανικού παραδείσου”, της ανατολικής Αφρικής, την οποία ο ίδιος φιλοδοξούσε να φέρει σε αντίστοιχη έκταση με εκείνη μιας “γερμανικής Ινδίας”, αναφερόμενος στις βρετανικές αποικιοκρατικές δυνάμεις και κτήσεις, βασιζόμενος επίσης στο ότι η σύγκριση και ο επίδοξος μπεριαλιστικός ανταγωνισμός θα του έδιναν την υλική βοήθεια που ζητούσε. Ο ίδιος έλεγε πως “η κατάκτηση της γης είναι πολύ εύκολη στην ανατολική Αφρική” [...] “Σε αντάλλαγμα για μερικά όπλα μπορεί κανείς να πάρει ένα κομμάτι χαρτί με πολλούς σταυρούς νέγρων”. Αυτό που πιθανά ανάγκασε το Βίσμαρκ να δείξει δεκτικότητα στον ανεξέλεγκτο και φιλόδοξο επεκτατισμό του Peters, δεν ήταν μόνο η πίεση από τα γερμανικά εμπορικά ενδιαφέροντα, αλλά πολύ περισσότερο, με την προοπτική εύρεσης μιας υπαρκτικής ισορροπίας μέσα σε μια πολυκατακτημένη σκακιέρα όπως η ανατολική Αφρική, αποβλέποντας στο να κατοχυρώσει η Γερμανία ασφαλείς διόδους μετακίνησης προς το εσωτερικό τη Αφρικής. Εκεί, ο Βίσμαρκ σε συνεργασία με το υπουργείο εξωτερικής πολιτικής υπέθετε ότι θα μπορούσε να δημιουργηθεί μια μεγάλη αγορά αναφορικά με τα γερμανικά αγαθά.¹⁷ Μέσα από τις επιμέρους διαδικασίες ανοίγματος της Γερμανίας στον εξωδυτικό κόσμο και στις νέες αποικιοκρατούμενες περιοχές, γίνεται τμηματικά σαφέστερη η στάση του Βίσμαρκ, η οποία επιθυμεί να εναποθέτει κυρίαρχα τις ευθύνες για τις νέες κτήσεις σε πρωτοβουλίες ή έστω φαινομενικές πρωτοβουλίες άλλων δυναμικών παραγόντων, όπως ο υπερασπιστής και θερμός

16Pflanze, O. (2014). *Bismarck and the Development of Germany, Volume III: The Period of Fortification 1880- 1898*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, σελ. 129.

176.π. , σελ. 128-133.

υποστηρικτής της αποικιοκρατίας, Carl Peters, ή οι τραπεζίτες επενδυτές που απέβλεπαν σε νέες ευκαιρίες ιμπεριαλιστικών επενδύσεων. Η περίπτωση της γερμανικής εξάπλωσης στην ανατολική Αφρική, αποτελεί ένα ενδιαφέρον σημείο στην ιμπεριαλιστική πολιτική του Βίσμαρκ, καθώς παρατηρούμε με περισσότερη διαύγεια, την κυβέρνηση να ακολουθεί τις ανεξάρτητες οικονομικά εκστρατείες σε νέους τόπους της Αφρικής χωρίς να αναλαμβάνει την ευθύνη, παρά την κυριότητα αργότερα. Εν συντομία, πρόκειται για τη συνθήκη, όπως περιγράφηκε και από τον ίδιο το Βίσμαρκ, όπου "η σημαία" - δηλαδή η εθνική αναγνώριση και εξουσία - "ακολουθεί το εμπόριο". Ο Peters και η φιλοδοξία του, και των ομοϊδεατών του, είχαν φροντίσει να σχηματίσουν ανεξάρτητους οργανισμούς, όπως η "Κοινωνία για τη γερμανική εποίκηση", όπου συγκέντρωναν κυρίως Γερμανούς κεφαλαιούχους που είχαν προσωπικό οικονομικό ενδιαφέρον για μια αφρικανική επέκταση και ήταν πρόθυμοι να μισθώσουν τις εκστρατείες του Peters. Εξαρχής ωστόσο, οι ίδιοι οι επενδυτές δεν είχαν σαφή εικόνα για την κατεύθυνση του Peters προς την ανατολική Αφρική: Η αρχική συμφωνία με το υπουργείο εξωτερικών, ήταν να ξεχάσει την οποιαδήποτε κίνηση προς τη βρετανική σφαίρα επιρροής, τη Ζιμπάμπουε. Ο Peters είχε αντιπροτείνει ως επόμενο στόχο την ενδοχώρα της πορτογαλικής Ανγκόλα, και ζητούσε την επίσημη κρατική αρωγή για τη εκστρατεία του, καθώς τώρα πια πιεζόταν από τους επενδυτές, που ζητούσαν να μάθουν με ακρίβεια πού θα καταλήξουν οι χρηματοδοτήσεις τους. Χωρίς να έχει λάβει απάντηση του υπουργείου εξωτερικής πολιτικής, δεχόμενος πίεση για την αξιοπιστία του και θέλοντας να τον βρεί μια πιθανή έγκριση του υπουργείου ήδη εν πλω προς μια νέα κατάκτηση, ξεκίνησε τον Αύγουστο του 1884 με κατεύθυνση την Ανγκόλα. Ένα μήνα αργότερα, η αρνητική απάντηση του υπουργείου δεν τον πτόησε, παρά αποφάσισε να στραφεί προς τη Ζανζιβάρη, και αυτό, εν τέλει, όπως ενημερώθηκε από το υπουργείο εξωτερικής πολιτικής, με δικό του ρίσκο. Αυτό έδινε το τακτικό περιθώριο στο Βίσμαρκ, να περιμένει για τα αποτελέσματα των δράσεων του Peters και, είτε να τα αγκαλιάσει ως επίσημο εθνικό κατόρθωμα, είτε να τα απαρνηθεί, χωρίς να πρέπει να διαχειριστεί τις απογοητεύσεις και τις δυσκολίες, που θα επέφερε μια αποτυχία, με τους επενδυτές της ανεξάρτητης "κοινωνίας για τη γερμανική εποίκηση" (Gesellschaft für Deutsche Kolonisation, GfdK).¹⁸ Ο ιστορικός Otto Pflanze σχολιάζει συγκεκριμένα για τον Carl Peters: "...ήδη πριν τα τριάντα του, το Μάρτιο του 1884, είχε δημιουργήσει την Κοινωνία για την γερμανική αποικιοκρατία, για να χρηματοδοτήσει την εκστρατεία του στην Αφρική. Η καριέρα του δείχνει καλύτερα από οτιδήποτε άλλο, ότι οι δυνάμεις πίσω από τον νέο ιμπεριαλισμό δεν ήταν αμιγώς οικονομικές. Ένας τέτοιος άνδρας, ανυπέβλητου "Εγώ" και με μια παθολογική δίψα για δύναμη σαν τον Peters, καλλιέργησε μια ιμπεριαλιστική

¹⁸Meritt, H. P. (1978). Bismarck and the German Interest in East Africa, 1884–1885. *The Historical Journal*, 21 (1), σελ. 100-108.

ιδεολογία βασισμένη σε ένα μείγμα γερμανικού εθνικισμού και κοινωνικού δαρβινισμού αντίστοιχα.”¹⁹ Μέχρι την συντριπτική ήττα της Γερμανίας τον Α' Π.Π. και την επακόλουθη απώλεια όλων των αποικιοκρατικών κτήσεών της, θα έχουν δημιουργηθεί σε αυτές πλουτοπαραγωγικές δομές στηριγμένες, όχι απόλυτα μόνο στο εμπόριο, αλλά και στην αγροτική εκμετάλλευσή τους. Ιδιαίτερα για την ανατολική Αφρική, η Γερμανία θα επενδύσει σε κερδοφόρες καλλιέργειες βαμβακιού, καφέ και δέντρων καουτσούκ. Ως κτήση, αποτελεί και τη μόνη, κατά την οποία η επιθυμία και αρχική στρατηγική του Βίσμαρκ για μια αποστασιοποιημένη διοίκηση θα μπορούσε να βρει ένθερμους εκπροσώπους στα πρόσωπα της Γερμανικής Εταιρίας για την ανατολική Αφρική, εξέλιξη της πρωθύτερης GfdK, στην οποία ήταν ιδρυτικό μέλος και ο Carl Peters. Η εταιρία θα αναλάμβανε τη διοίκηση της περιοχής, χωρίς ωστόσο μεγάλη επιτυχία. Στη προσπάθειά της να καταφέρει να φέρει υπό ικανοποιητικό έλεγχο το αχανές τοπίο της ανατολικής Αφρικής, οι οικονομικοί της πόροι θα εξανεμίζονταν, και το έτος 1888-1889, κατά τη διάρκεια των μεγάλων και αιφνίδιων εξεγέρσεων των γηγενών πληθυσμών Bushiri, η εταιρία βρέθηκε στη δυσάρεστη θέση να παραδώσει τα σκήπτρα της και να ζητήσει την άμεση παρέμβαση της γερμανικής κυβέρνησης.²⁰

Επίσης, με βάση τους κεφαλαιούχους επενδυτές, το 1884, η Γερμανία υπό τους ελιγμούς του Βίσμαρκ, ανοίχτηκε και στην περιοχή της Αυστραλίας, και συγκεκριμένα την περιοχή της ανατολικής Νέας Γουινέας, στην οποία προϋπήρχαν ενεργές εμπορικές γερμανικές επιχειρήσεις. Ανάμεσα τους, και οι επιχειρήσεις του Godeffroy, με ενασχολήσεις που αφορούσαν γεωργικές φυτείες και το εμπόριο στις δυτικές θάλασσες, υπό την ηγεμονία του David von Hansemann. Όταν ο τελευταίος βρέθηκε προ χρεωκοπίας στις αρχές του 1880, μια ευρεία ομάδα τραπεζιτών από το Βερολίνο βοήθησε στην οικονομική του διάσωση, και συνέχιζε να εμπλέκεται στις επενδυτικές του κινήσεις αργότερα. Το ράιχσταγκ, παρέμενε διστακτικό ωστόσο, στην επίσημη απόφαση του, για να ενισχύσει οικονομικά τις εταιρίες αυτές και να συναινέσει ξεκάθαρα στην εμπλοκή τους με τα εθνικά συμφέροντα. Ωστόσο, ενημερωμένοι από τον von Kusserow για την αμφιθυμία οικονομικής και επίσης υποστήριξης από τη γερμανική βουλή, που αφορούσε τις πρωτοβουλίες επέκτασης και την κατάσταση στην Αφρική, ο Hansemann και ο ηγετικός συνεργάτης του, Gerson von Bleichroder, ξεκίνησαν το 1884 μια μυστική εκστρατεία προς τη Νέα Γουινέα, διαμορφώνοντας το “Συνασπισμό της Νέας Γουινέας”. Ο Otto Finch, Γερμανός εθνογράφος και εξερευνητής, είχε επιστρέψει μόλις δύο χρόνια πριν από μια αντίστοιχη εκστρατεία στον Ειρηνικό Ωκεανό, και πολύ γρήγορα, συνέβαλε

19Pflanze, O. (2014). *Bismarck and the Development of Germany, Volume III: The Period of Fortification 1880- 1898*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, σελ. 128.

20Lahmann, F. *Introduction The evolution of German Colonial Administration 1884–1919*.

δραστικά στην κατεύθυνση του Συνασπισμού, συμβουλευόντάς τους για τη στόχευση της εκστρατείας, που θα έπρεπε να κατευθυνθεί προς το αρχιπέλαγος της νήσου της Νέας Βρετανίας, και στην παράκτια βορειανατολική ακτή της Νέας Γουινέας. Στις τελικές κτήσεις συμπεριλήφθηκαν και οι Νήσοι του Σολομώντα. Ανέλαβε επίσης να χρηματοδοτήσει ο ίδιος την εκστρατεία αυτή με προσωπικά του έξοδα, η οποία ξεκίνησε τον Ιούνιο του 1884. Μονάχα αφού ο Βίσμαρκ ενημερώθηκε για τις προθέσεις της Βρετανίας να προσαρτήσει τις περιοχές της ανατολικής Νέας Γουινέας, αποφάσισε κατά την προσφιλή τακτική του, να δώσει μυστικά, δηλαδή παρακαμπτικά από την έγκριση του ράιχσταγκ, επίσημη εντολή και έγκριση στο Συνασπισμό για την εκστρατεία του. Αφού η τελευταία ανακοίνωσε την επιτυχία της για την κατάκτηση των περιοχών, ο Βίσμαρκ ενημέρωσε τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές δυνάμεις το Δεκέμβρη της ίδιας χρονιάς για την επίσημη κατάκτηση της Γερμανίας στις περιοχές του Ειρηνικού. Η αλήθεια είναι ότι ο Βίσμαρκ, κινήθηκε επιλεκτικά μέσω τακτικισμών, διότι, εκτός του ότι δεν ήθελε η Γερμανία να καρπωθεί έξοδα και αποτυχίες στις πρώτες αποικιοκρατικές προσπάθειες προσάρτησης νέων εδαφών, αποσκοπούσε, συν τοις άλλοις, στη δημιουργία διαχειρίσιμων εντάσεων ανάμεσα στη Γερμανία και τη Βρετανία και τις αποικιοκρατικές τους ενέργειες. Στόχος του ήταν να καταφέρει τη Βρετανία να παρουσιάσει μια τουλάχιστον επιεική πολιτική απέναντι στη γερμανική υπερατλαντική επέκταση, δεδομένου ότι οι δύο δυνάμεις θα μπορούσαν να λειτουργήσουν συνεργατικά σε πλαίσιο κοινών οικονομικών ενδιαφερόντων για περιοχές, όπως η απομακρυσμένη νέα Γουινέα. Από την άλλη, η δημιουργία έντασης με τη Βρετανία, είχε τη βάση της στην πρόθεση του Βίσμαρκ να προφασίζεται στις διπλωματικές ανταλλαγές του την απειλή σύναψης συμμαχιών με τις αντίθετες ανταγωνιστικές δυνάμεις, που στην αποικιοκρατική γλώσσα, η μεγαλύτερη αντίπαλος της Βρετανίας δεν ήταν άλλη από τη Γαλλία.²¹ Οι προσπάθειες σύναψης διπλωματικών σχέσεων με τη Γαλλία, έβρισκαν την τελευταία φειδωλή στις απαντήσεις της και αρκετά αμφίθυμη για τα κίνητρα του Βίσμαρκ. Ήδη από το 1879 και έπειτα, κατά την προσφιλή του τακτική, ο Βίσμαρκ είχε υπάρξει άμεσα και υλικά υποστηρικτικός προς τη γαλλική αποικιοκρατική επέκταση και την κατάκτηση της Τυνησίας. Ξανά λοιπόν, κατά την προσπάθεια της Γερμανίας να κατακτήσει υπερατλαντικά εδάφη, ο Βίσμαρκ προσέφερε την επιλογή μιας συμμαχικής συνεργασίας, εναντίον της Βρετανίας, πίσω από την οποία κρύβονταν επίσης παράπλευρες στοχεύσεις του ίδιου προς την Γαλλία: “Ο Βίσμαρκ, αποκάλυψε με ειλικρίνεια στο Γάλλο εκπρόσωπο στο Βερολίνο, πως βασικός του στόχος πίσω από έναν τέτοιον ελιγμό ήταν να κάνει τη Γαλλία να ξεχάσει την επανάκτηση του Σεντάν, όπως κάποτε κατάφερε να ξεχάσει και το Βατερλό. Θα βοηθούσε τους Γάλλους να εκπληρώσουν τις φιλοδοξίες τους

21Pflanze, O. (2014). *Bismarck and the Development of Germany, Volume III: The Period of Fortification 1880- 1898*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, σελ. 128-133.

οπουδήποτε εκτός του Ρήνου”. Τα σχέδια του Βίσμαρκ δεν προχώρησαν πολύ ωστόσο, γιατί πέραν του γαλλικού σκεπτικισμού, η φιλικότερη κυβέρνηση που υπήρξε ποτέ προς το πρόσωπο του Βίσμαρκ, με επικεφαλής τον Ferry, θα κατέρρευε το 1885, λόγω στρατιωτικών απωλειών και αναταραχών στην περιοχή του Τόνκιν, στο γαλλικό προτεκτοράτο του βόρειου Βιετνάμ. Δημιουργήθηκε έντονο κλίμα ενάντια σε νέες αποικιοκρατικές εξορμήσεις και πολύ γρήγορα η Γαλλία υιοθέτησε μια αποτραβηγμένη ευρωκεντρική πολιτική, με στόχο το τέλος του διπλωματικού απομονωτισμού της και τη στρατιωτική της ενδυνάμωση.²²

Οι πρώτες αντιδράσεις των ντόπιων κοινοτήτων στις γερμανικές αρχές

Οι προσπάθειες της Γερμανίας να θέσει υπό την κυριαρχία της όλο και περισσότερες περιοχές στην ανατολική Αφρική, ασκώντας πίεση στους ντόπιους πληθυσμούς, θα επέφερε και τα πρώτα εξεγερσιακά αντανakλαστικά, τα οποία δεν ήταν απομονωμένα από την ανησυχία της ντόπιας ηγεσίας για τις τοπικές πηγές πλούτου. Τον Απρίλιο του 1888 ο Σουλτάνος της Ζανζιβάρης παρέδωσε εγγράφως στη γερμανική εταιρία της ανατολικής Αφρικής την κυρίως περιοχή γύρω από την λίμνη Τανγκανίκα. Οι προσπάθειες των Γερμανών όμως, λίγους μήνες αργότερα, να κατακτήσουν τις περιφερειακές παράκτιες πόλεις της λίμνης Τανγκανίκα, οδήγησαν στην οργανωμένη αντίσταση των τοπικών αραβικών ελίτ, οι οποίες είχαν ως κύριο μέλημα τους την προστασία του μονοπωλίου, που κατείχαν αναφορικά με το δουλεμπόριο και το εμπόριο ελεφαντόδοτου, υψηλής αξίας πρώτη ύλη για κερδοφόρες εξαγωγές στην Ευρώπη. Το παράδειγμα του ελεφαντόδοτου, αποτελεί ένα πλαίσιο, στο οποίο διαφαίνεται με ευκρίνεια η οικειοποίηση των ντόπιων αξιακών ιεραρχήσεων από τους κατακτητές αποικιοκράτες, η μετουσίωση δηλαδή του τοπικού αγαθού νοηματοδοτημένου ως υψηλού κύρους από τους αυτόχθονες, σε εξαγωγίμο προϊόν επίσης υψηλής αξίας, με αναφορά αυτή τη φορά στους Γερμανούς. Είναι ακόμα ένα παράδειγμα για το πώς η μεταφορά των μοτίβων και δομών εξουσίας μεταλαμπαδεύεται κοινωνικά και απορροφάται από έναν κατακτητή σαν τη Γερμανία, πρόθυμο να επιβληθεί οικειοποιούμενος τις ντόπιες αξίες και εισάγοντας την έννοια της αποικιοκρατικής εξουσίας και το κέρδος του σε αυτές. Η εξέγερση, γνωστή και ως εξέγερση Abushiri, με πρωτεργάτες τους Άραβες και συγκεκριμένα τον αγρότη και έμπορο οπλισμού Abushiri ibn Salim al-Harthi, αλλά και τις τοπικές φυλές των Σουαχίλι κατάφερε μεγάλες ζημιές στην Εταιρία της ανατολικής Αφρικής, σκοτώνοντας και εξοστρακίζοντας μέλη της από την περιοχή. Οι αρχικές ρήξεις δημιουργήθηκαν μέσα από την αντίσταση κυρίως των αραβο-

²²Germond, C., & Türk, H. (2016). *A History of Franco-German Relations in Europe: From "Hereditary Enemies to partners"*. New York: Palgrave Macmillan US, σελ.55, 57-60.

σουαχίλι δουλεμπόρων που εναντιώθηκαν φυσικά στις νέες ξενες δυνάμεις, δηλαδή τη Γερμανία, η οποία θα καταλάμβανε το δικό τους πεδίο εμπορικής δραστηριότητας. Η επιθετική αντεπίθεση είχε ως καταλύτη το γεγονός της εγκαθίδρυσης του πρώτου επίσημου γερμανικού πόστου στην περιοχή του Dar es Salaam, και την εκκίνηση διεργασιών για τη δημιουργία καλλιεργειών sisal και βαμβακιού. Από ιθαγενή σκοπιά παρουσιάζει ενδιαφέρον ότι υπό την ηγεσία του Abushiri συγκεντρώθηκε ένα ετερόκλητο κράμα Αράβων από διαφορετικές ομάδες (clans), Σουαχίλι μουσουλμάνων κυνηγών σκλάβων και δουλεμπόρων, αλλά και οπλισμένων σκλάβων, όλοι ενοποιημένοι ενάντια στο γερμανικό ζυγό. Η συγκεκριμένη εξέγερση εισήγαγε ένα διαχρονικό μοτίβο αντίστασης, το οποίο περιλάμβανε το κυνήγι και τη θανάτωση όσων Γερμανών απέβλεπαν στο να εγκαθιδρύνουν τοπικά την εξουσία τους στους ντόπιους, και ταυτόχρονα την πλήρη καταστροφή και κάψιμο των αγροτικών σοδειών που είχαν δημιουργηθεί από τους τελευταίους.²³ Το 1889 πλέον, η καθοριστική ανάμειξη του Βίσμαρκ, η αποστολή στρατηγών και κομμισάριων, όπως ο Hermann Wissmann, μαζί με την αποστολή Γερμανών στρατιωτών αλλά και ντόπιων αφρικανικών ταγμάτων, των Askari, που είχε θέσει η Γερμανία υπό την υπηρεσία της, καθώς και η καθοριστική εμπλοκή των ναυτικών δυνάμεων, κατάφεραν να φέρουν τέλος στην εκτεταμένη εξέγερση, που είχε ξεσπάσει στα μέτωπα της ανατολικής Αφρικής. Τελειωτικά πια, σημάδι έναρξης μιας νέας περιόδου διαχείρισης της Γερμανίας για τις αποικίες της, η Εταιρία της ανατολικής Αφρικής, παρέδωσε εγγράφως την κυριαρχία της για την περιοχή το Νοέμβριο του 1890.²⁴ Στην πραγματικότητα ωστόσο, η εξέγερση αποτέλεσε ένα σημείο καμπής στην αντίληψη του Βίσμαρκ για την κατοχή της περιοχής. Όταν τα νέα της εξέγερσης των Abushiri έφτασαν στο Βίσμαρκ, δελεάστηκε να αφήσει την επιχείρηση της ανατολικής Αφρικής, η οποία δεν ήταν επισήμως ακόμα αναγνωρισμένη αποικία, στο έλεός της, καθώς εκείνος δεν επιθυμούσε εξαρχής τη γερμανική παρουσία στην περιοχή, παρά είχε τελικά υποκύψει στο μεγαλόπνοο άνοιγμα του Carl Peters. Η εξέγερση θα αποτελούσε ικανή δικαιολογία για να αποτραβήξει την παρουσία της εταιρικής διοίκησης, ωστόσο, αποτελέσματα σαν αυτά δε θα άφηναν ικανοποιημένη τη γερμανική κοινή γνώμη συνολικά, και ιδιαίτερα τους θερμούς αποικιοκρατικούς υποστηρικτές, ενώ ταυτόχρονα θα έδινε χώρο και θα επιβεβαίωνε τα πρώιμα σοσιαλιστικά και φιλελεύθερα κομμάτια της βουλής που εναντιώνονταν εξαρχής στο αποικιοκρατικό εγχείρημα. Η απόσυρση από την ανατολική Αφρική θα μπορούσε να πλήξει το κύρος και το γόητρο της Γερμανίας, καθώς κατά την οπτική των περισσότερων Γερμανών, εμφορούμενη από μια εικόνα

23Gaudí, R. (2017). *African Kaiser: Paul Von Lettow-Vorbeck and the Great War in Africa*. London: Hurst and Company, σελ. 134.

24Stapleton, T. (2017). *Encyclopedia of African Colonial Conflicts*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, σελ. 6-9.

φυλετικής κατωτερότητας για το αφρικανικό Άλλο, Γερμανοί υπήκοοι είχαν βρει βάρβαρο θάνατο από πρωτόγονους ιθαγενείς, γεγονός που απαξίωνε την εθνική υπερηφάνεια και απαιτούσε αναπόφευκτα άμεση εκδίκηση.²⁵

Για περίπου μια δεκαετία μετά την εξέγερση, παρά τις προθέσεις ηγετικών στρατηγικών μορφών να δοθεί ένα είδος συγχώρεσης στους συμμετέχοντες αυτόχθονες στην εξέγερση Abushiri και να διατηρηθεί μια ειρηνευτική πολιτική, οι εχθροπραξίες μεταξύ των δύο στρατοπέδων συνεχίστηκαν, και φυσικά η γερμανική βία αναβαθμίστηκε σε νέα επίπεδα βαρβαρότητας για τους γηγενείς. Μπορεί η νίκη των της Γερμανίας στην ανατολική Αφρική να σήμαινε ταυτόχρονα και την πάταξη του μονοπωλίου του δουλεμπορίου από τους Άραβες – Σουαχίλι εκπροσώπους του, ωστόσο, το αποικιοκρατικό της πλαίσιο και η μεταχείριση των αυτοχθόνων πληθυσμών εισήγαγε νέες μορφές δουλείας. Αυτές, αφορούσαν την εκμετάλλευση των ντόπιων σε όλα τα επίπεδα, αλλά κυρίως εκείνο της αγροτικής παραγωγής, κάτι που έκανε τους Γερμανούς να λειτουργούν σα φεουδάρχες. Η ιστορία της Ανατολικής Αφρικής, περιλαμβάνει την κατοπινή περίοδο του “νόμου του Kiboko”, ενός ισχυρού μαστιγίου φτιαγμένου από δέρμα ιπποπόταμου, το οποίο μπορούσε με ένα δυνατό χτύπημα να κόψει την πλάστη κάποιου τόσο βαθιά, μέχρι τη σπονδυλική του στήλη. Ο ιστορικός Leonard Mosley έγραψε πως “Δεν ήταν τόσο ένα όργανο τιμωρίας ή πειθαρχίας όσο ένα μέσο εκφοβισμού, φτιαγμένο για να χρησιμοποιείται παντού και να μετατρέπει τους ιθαγενείς σε ζώα που βογκούσαν από πόνο και ήταν πρόθυμα να κάνουν οτιδήποτε πρόσταζαν οι αφέντες τους... Σε κάποιες περιοχές δυτικά, μια φορά το μήνα είχε ανακηρυχθεί ως η ημέρα του Kiboko... Τότε, άντρες και γυναίκες επιλέγονταν τυχαία για να μαστιγωθούν δημόσια και να αποτελέσουν παράδειγμα για τους υπόλοιπους.”²⁶

Πολύ γρήγορα οι γερμανικές αρχές, μέσα σε λιγότερο από μια δεκαετία, μετατράπηκαν σε μοναρχική δύναμη χειρότερη των πρωθύστερων τους Αράβων δουλεμπόρων. Η σταδιακή και αργή μετανάστευση γερμανικού πληθυσμού από τη Γερμανία στην Ανατολική Αφρική με στόχο την οικονομική διαχείριση της αγροτικής της παραγωγής δεν ήταν επαρκής, καθώς οι φυτείες σισάλ, βαμβακιού, καφέ και άλλων κερδοφόρων σοδειών ήταν υπερβολικά μεγάλες. Η λύση στο νέο πρόβλημα της Γερμανίας, ήρθε μέσα από μια έκφανση της στραγικής της έμμεσης διοίκησης, η οποία χρησιμοποιούσε Άραβες και Σουαχίλι συνεργάτες του καθεστώτος ως επιβλέποντες στις σοδειές, οι λεγόμενοι “Akidas”, οι οποίοι με τη σειρά τους, την προτροπή και την στήριξη των

25Gaudí, R. (2017). *African Kaiser: Paul Von Lettow-Vorbeck and the Great War in Africa*. London: Hurst and Company, σελ. 134.

26ό.π., σελ. 140-141.

γερμανικών αρχών, μπορούσαν να απολαμβάνουν διάφορα οικονομικά προνόμια και να κάνουν χρήση αλόγιστης βίας και εξουσίας στους υπόλοιπους δουλοπάροικους συντοπίτες τους. Και οι συγκεκριμένοι μπορούμε να πούμε, ότι αποτελούν παράδειγμα οικειοποίησης από τη Γερμανία, των τοπικών εξουσιαστικών δομών, ιεραρχίες τις οποίες ενίσχυσε προς το διοικητικό της συμφέρον.

Συνολικά, μπορούμε να πούμε πως οι διπλωματικές πολιτικές του Βίσμαρκ που προβάλλονταν στη νέα αποικιοκρατική πραγματικότητα και αφορούσαν βαθύτερα τις ευρωκεντρικές ισορροπίες με τις υπόλοιπες μεγάλες δυνάμεις, θα συναντούσαν το τέλος τους με την λήξη της θητείας του και την αλλαγή πλεύσης της Γερμανία, από το πλαίσιο της πιο γειωμένης *realpolitik* του, στο επιθετικό δρασκελισμό της *Weltpolitik* του Γουλιέλμου του Β'. Μέχρι και το 1891, τα σχέδια του Βίσμαρκ για τη δημιουργία και την εκπροσωπημένη διαχείριση των νέων γερμανικών προτεκτοράτων θα ναυαγούσαν, και θα έβρισκαν τον ίδιο σε έναν απολογισμό, που είχε να μετρήσει για τη Γερμανία περισσότερη ανάμειξη και έξοδα από όσα είχε ο ίδιος αρχικά προλογίσει και προβλέψει στα σχέδια του.

Μάλιστα, ήδη από το 1889, έχει μείνει γνωστή η φράση του Βίσμαρκ, περιγράφοντας τον εαυτό του, ως “κάποιον που δεν είναι γεννημένος για να ασχοληθεί με τις αποικίες”, συνοδεύοντας την απέλπιδη προσπάθεια του να παραδώσει υπό τη βρετανική κυριαρχία το προτεκτοράτο της βορειοδυτικής Αφρικής, το οποίο πλέον χαρακτήριζε ως “βάρος και έξοδο”. Αν αυτό γινόταν πραγματικότητα, ίσως να είχε αποφευχθεί η γενοκτονία των Χερέρο και Νάμα το διάστημα 1904-1908.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γενικότερο ιδεολογικό κλίμα, στο οποίο βασίστηκε η γερμανική επιθυμία για επέκταση στο εξωτερικό, το οποίο αναμφίβολα αποτέλεσε και μια ιδεολογική βάση για τον μετασχηματισμό της εξωτερικής πολιτικής της στα μετέπειτα χρόνια του Βίσμαρκ. Πολύ γρήγορα, από το 1884 και έπειτα, για την πρώτη φάση δημιουργίας αποικιών, η Γερμανία ανέπτυξε μια εξωτερική πολιτική βασισμένη ιδεολογικά σε γραφές και εκδόσεις, όπως αυτές του Friedrich Fabri, Γερμανού λόγιου και επιθεωρητή στην ιεραποστολική αποστολή του Ρήνου το 1799, ο οποίος έβρισκε την αποικιοκρατική επέκταση της Γερμανίας, ως λύση σε αναδυόμενα προβλήματα του εσωτερικού. Στο έργο του 1879, “*Bedarf Deutschland der Kolonien?*”, (Χρειάζεται η Γερμανία αποικίες;), το οποίο γράφεται σε μια δυσμενή οικονομικά φάση για τη Γερμανία, ο Fabri προβάλλει τις ανησυχίες του για τη γεωμετρική αύξηση της φτώχειας, της ανεργίας και της οικονομικής δυσπραγίας, και θεωρεί την εποίκιση νέων υπερατλαντικών περιοχών μέσω της γερμανικής ανάμειξης στην αποικιοκρατία, ως τη μόνη ζώσα λύση. Αυτό φυσικά, δεν προτεινόταν σε ένα σχήμα άναρχης εξατομικευμένης μετανάστευσης, παρά σε ένα εθνικό πλαίσιο, όπου η Γερμανία, μέσω αποικιοκρατικών κατακτήσεων, θα δημιουργούσε το χώρο για να συνταχθούν και να μεταφερθούν από το εσωτερικό της εθνικά συμπαγείς κοινότητες. Θεωρούσε γενικότερα την απόκτηση

υπερατλαντικών αποικιών “ζήτημα ζωής και θανάτου για την επέκταση της Γερμανίας” και παρά την στρατιωτική δύναμή της, η οποία τότε κατά την εκτίμηση του ήταν τέσσερις φορές μεγαλύτερη από αυτή της Μεγάλης Βρετανίας, η προοπτική μη απόκτησης αποικιών για τη Γερμανία, θα την τοποθετούσε αυτόματα στην θέση ενός έθνους δευτέρας διαλογής. Ασχολήθηκε με τη δημιουργία της δυτικής γερμανικής κοινότητας για την αποικιοκρατία και τις εξαγωγές, και βασικό του ζητούμενο, σύμφωνα με την ιδεολογική του κατεύθυνση ήταν αφενός, οι αποικίες, όπου μπορούσε να υπάρξει οικονομικό ενδιαφέρον, αλλά αφετέρου, εκείνες που θα μπορούσαν να αποτελέσουν σημεία εποίκησης ιδιαίτερα για τη γερμανική αγροτική τάξη.²⁷ Στην ίδια κατεύθυνση, με ανάλογες εθνικές ανησυχίες, το 1897, ο εθνογράφος Friedrich Ratzel θα χρησιμοποιήσει στο έργο του έναν όρο βγαλμένο από τη βιολογία τη δεκαετία του 1850, ο οποίος εννοιολογικά αποτέλεσε βασικό σταθμό για τη δόμηση της ναζιστικής ιδεολογίας και την ιδεολογική πολιτική του Χίτλερ, όπως ξετυλίχτηκε στο *Mein Kampf*: εκείνο του “ζωτικού χώρου”/ *Lebensraum*, σύμφωνα με το οποίο, κατά τη λογική του Ratzel, υπήρχε άμεση ανάγκη να αυξηθεί ο γερμανικός χώρος αναλογικά με την αύξηση του γερμανικού πληθυσμού. Αντίστοιχοι λόγοι με τον Fabri και τον Ratzel, θα επικεντρώνονταν κυρίως γύρω από την ανάπτυξη του εθνικού συναισθήματος και της εθνικής συνεκτικότητας που αυτό απαιτούσε, για να πραγματοποιηθεί σε ένα νέο χωρικό αποικιοκρατικό πλαίσιο, ωστόσο όμως, η εξάπλωση της Γερμανίας υπό τη διοίκηση του Βίσμαρκ δεν συμπεριελάμβανε με τέτοια ένταση, κυρίαρχα και ηγετικά, την ιδεολογία μιας εθνικής εξάπλωσης, παρά πολύ περισσότερο την εύρεση νέων οικονομικών διεξόδων και το στάθμισμα του γερμανικού κύρους στον αγώνα εξωτερικής πολιτικής με τους αντιπάλους της Γερμανίας, τις υπόλοιπες μεγάλες δυνάμεις, και ειδικά για τα πρώτα χρόνια, την Γαλλία και τον αντιπερισπασμό που προσπάθησε ο ίδιος ο Βίσμαρκ να επιτύχει προς το μέρος της.

Στόχος του Βίσμαρκ και της δαιδαλώδους διπλωματικής πολιτικής του ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις, τόσο ενδο-ευρωπαϊκά όσο και στο νέο αποικιοκρατικό συγκείμενο, δεν ήταν ποτέ η ευθεία ρήξη και σύγκρουση και κατ' επέκταση ο πόλεμος. Οι τακτικές του αφορούσαν πάντα την ενίσχυση της Γερμανίας ως ευρωπαϊκής δύναμης, είτε αυτό αφορούσε την κάλυψη του εθνικού συναισθήματος και τη συμμαχική προστασία, που μπορούσε να κερδίζει με επιμέρους συμφωνίες, είτε αυτό αφορούσε την εύρεση νέων οδών και τρόπων για την ικανοποίηση των εμπορικών τάξεων και της κινητικότητάς τους, συνεπώς και για την οικονομική διασφάλιση σημαντικών πηγών κεφαλαίου για τη Γερμανία.

Όλα αυτά έμελλε να αλλάξουν σύντομα, με ένα νέο μοντέλο στρατηγικής και ιδεολογικής

²⁷Erichsen, C., & Olusoga, D. (2011). *The Kaiser's Holocaust, Germany's Forgotten Genocide and the Colonial Roots of Nazism*. London: Faber and Faber, σελ. 35-37.

διοίκησης, αυτό της Weltpolitik, και μιας νέας έκφρασης του γερμανικού προσώπου στην εξωτερική πολιτική και τις αποικιοκρατικές σχέσεις, για το οποίο θα ήταν υπεύθυνος κυρίως ο Γουλιέλμος ο Β' και οι υποστηρικτές του.

Η περίοδος της Weltpolitik, η αποικιοκρατική διαχείριση του Γουλιέλμου του Β', οι βαρβαρότητες και η γενοκτονία

Κυριότεροι στόχοι της νέας στροφής στη Weltpolitik ήταν η ανάδειξη της Γερμανίας ως παγκόσμιας δύναμης, μέσα από ένα μοντέλο επιθετικής διπλωματίας και κατάκτησης υπερατλαντικών αποικιακών κτήσεων, οι οποίες θα διασφαλιζόνταν από την επένδυση και την ανάπτυξη ενός ισχυρού και πληθωρικού ναυτικού. Η Weltpolitik χρωστάει τη σχηματοποίηση του ορισμού της στην φημισμένη τοποθέτηση του υπουργού εξωτερικών (Foreign Secretary), Bernhard von Bulow, κατά τη διάρκεια σχετικών διαφωνιών στο κοινοβούλιο (Reichstag), το Δεκέμβριο του 1897, ο οποίος ισχυρίστηκε πως “Με μία λέξη: Δεν επιθυμούμε να ρίζουμε κανέναν στη σκιά, αλλά απαιτούμε τη δική μας θέση κάτω από τον ήλιο”. Η Weltpolitik θα σήμαινε ένα δριμύ μετασχηματισμό για την εξωτερική πολιτική της Γερμανίας, καθώς πλέον η τακτική και η πολιτική της, ιδιαίτερα με τους χειρισμούς του Γουλιέλμου του Β', θα οδηγούσαν σε επιθετικότερες και επισφαλείς διπλωματικές και όχι μόνο συγκρούσεις, προσδοκώντας αφενός να ικανοποιηθεί το εθνικό γερμανικό κύρος, το οποίο σε εκείνη τη φάση ήταν ταυτισμένο με την περαιτέρω εξάπλωση των αποικιοκρατικών κτήσεων, παραλείποντας ωστόσο αφετέρου να προβλέψει και να δει την ευθραυστότητα των ισορροπιών αναμεταξύ των μεγάλων δυνάμεων στην Ευρώπη. Ιστορικά, πολλοί θεωρούν ότι ο όλεθρος του Α΄Π.Π. οφείλεται στην πολιτική που ακολούθησε ο Γουλιέλμος ο Β', και μέσα σε αυτό δεν μπορούμε ποτέ να παραβλέπουμε και τη σημαντικότητα της παραγωγής της εθνικής ιδέας για τη Γερμανία και της κυριαρχίας της εξω-δυτικά, πλάνο το οποίο ο Γουλιέλμος φανταζόταν, και κατάφερε να συστήσει ως τη Γερμανική αποικιοκρατική Αυτοκρατορία, επισήμως. Εξετάζοντας και κοιτώντας προσεκτικότερα τη διοίκηση, τις οικονομικές απολαβές της Γερμανίας από αυτήν τη δεύτερη και, ομολογουμένως, τελευταία φάση της αποικιοκρατικής της παρουσίας πριν τον Α΄Π.Π., θα εντοπίσουμε σημεία, πρακτικές και ιδεολογικές στάθμες οι οποίες αναπόφευκτα αποτέλεσαν την πρώτη ύλη, την πρώτη πρόβα, μέσα από την οποία η εξολόθρευση του γηγενούς Άλλου σε συνδυασμό με την ταυτόχρονη καλλιέργεια εθνικής και φυλετικής υπεροχής, δημιούργησαν το οικείο έδαφος πειραματισμού και τριβής, με τη βαρβαρότητα του ολοκαυτώματος και της βιομηχανικής εξόντωσης που ακολούθησε μετέπειτα.

Η ιστορία της γερμανικής αποικιοκρατίας, σε αντιδιαστολή με την μακραίωνη παρουσία των

υπόλοιπων μεγάλων δυνάμεων, παρουσιάζει μικρή διάρκεια και τρομερή επιτάχυνση στις φάσεις εξέλιξης από τις οποίες μετήλθε.

Η πρώτη φάση, από το 1884 μέχρι και το 1891, κατά τη διάρκεια της θητείας του Βίσμαρκ, εμπεριέχει την πρωταρχική εγκαθίδρυση της αποικιοκρατικής αυτοκρατορίας και την αποτυχημένη εν τέλει απόπειρα, να διοικηθεί αυτή, δια μέσω των εμπορικών αντιπροσώπων και των εταιριών, υπό το σχήμα της “ακολουθίας της σημαίας στο εμπόριο”. Μετά τη διοικητική αποτυχία, το Ράιχ έπρεπε πια να αναλάβει πλήρως κάθε διοικητική ευθύνη της αυτοκρατορίας και να χαράξει μια ολότελα διαφορετική πολιτική, από την οποία δεν έλειπαν ακόμα και πριν τις σημαντικότερες εμπόλεμες συγκρούσεις με τους γηγενείς, οι σκανδαλώδεις περιπτώσεις βάρβαρων και αυθαίρετων εγκλημάτων, αλλά και οικονομικών παρεκτροπών.

Η δεύτερη αυτή φάση, σχηματικά μπορούμε να πούμε ότι εκτείνεται από την πτώση του Βίσμαρκ περίπου το 1890 μέχρι και τη λήξη του Α΄Π.Π., όπου η ηττημένη Γερμανία παρέδωσε τα πάντα. Σε αυτήν την περίοδο, το ράιχ επέβαλε και συντόνισε τον εξουσιαστικό του μηχανισμό στο εσωτερικό των περισσότερων υπερπόντιων κτήσεων του, ενώ ταυτόχρονα, αυτό επιφέρει και τη μακροχρόνια συνθήκη των επιμέρους μικρών πολέμων εναντίων των αυτοχθόνων. Οι σοβαρότερες από τις εξεγέρσεις πραγματοποιήθηκαν στην νοτιοδυτική και ανατολική Αφρική, ενώ ταυτόχρονα, με αφορμή αυτές, σοβαρά ατοπήματα της αποικιοκρατικής διοίκησης έρχονται στο φως. Χαρακτηριστική είναι και η απομάκρυνση του Carl Peters με απόφαση του κοινοβουλίου το 1907, από οτιδήποτε αφορούσε την αποικιοκρατική διοικητική του εμπλοκή, εξαιτίας της γνωστοποίησης των θηριωδιών, που είχε διαπράξει ο ίδιος προσωπικά έναντι ντόπιων πληθυσμών. Κάθε αρνητικό στοιχείο, κάθε δυσκολία στη διαχείριση των ντόπιων πληθυσμών, όπως και κάθε αποτυχία των εταιριών, που ήταν κυρίως υπεύθυνες στην πρώτη διοικητική περίοδο, αποτελούσαν ενδυνάμωση στις κριτικές φωνές, κυρίως σοσιαλιστών, καθολικών και αντι-αποικιοκρατών, οι οποίες αναζητούσαν δόκιμες αιτίες για να ασκηθούν πιέσεις και να παύσει η αποικιοκρατική δραστηριότητα των Γερμανών. Η δίκη του Carl Peters, και η απομάκρυνση του από τις αποικιοκρατικές υπηρεσίες, αποδείκνυαν στον μερικώς απογοητευμένο λαό, αλλά και τις υπόλοιπες πολιτικές πλευρές αντίρρησης, ότι ακόμα και ο δημιουργός του προτεκτοράτου της ανατολικής Αφρικής, Carl Peters, δεν μπορούσε να διαφύγει το νόμο και την τιμωρία του γερμανικού κράτους, στρατηγική η οποία οριοθετούσε τη νέα νομοτυπία και άμεση εξουσία του γερμανικού κράτους στις αποικίες. Οι πιέσεις, που δέχεται η κυβέρνηση από φιλελεύθερους εκπροσώπους, οι οποίοι μεταχειρίζονται τις βασικές κατηγορίες, αφενός των υπέρογκων ανώφελων οικονομικών δαπανών στις κτήσεις και αφετέρου, την αλόγιστη χρήση βίας προς τους ιθαγενείς, την εξαναγκάζουν να υιοθετήσει την επίσημη μεταχείριση της δικαστικής οδού για την επίλυση ζητημάτων σαν τα προαναφερθέντα, ζητήματα δηλαδή που, έθιγαν άμεσα το κύρος και το ήθος αναφορικά με το

διοικητικό, αποικιοκρατικό της πρόσωπο, και την εθνική επιτέλεση αυτού.

Μέχρι τότε, οι οικονομικές απολαβές από τα αποικιοκρατικά εδάφη στην αυγή του εικοστού αιώνα, φαντάζονται ασύμφορες για τη Γερμανία και το οικονομικό κόστος που είχε επέλθει ήδη από την πολυεπίπεδη συντήρηση των μεγάλων αφρικανικών και υπερπόντιων κτήσεων. Οι ισχυρές αυτές αντιφάσεις ανάμεσα στο πρόσωπο, που επεδίωκε να κρατήσει η Γερμανία, τις απολαβές, που επιθυμούσε να έχει, και η προβληματική πραγματικότητα με την οποία ήρθε αντιμέτωπη, οδήγησαν από το 1907 και έπειτα σε μια διαφορετική διοικητική στροφή μέχρι και τις απαρχές του Α΄Π.Π. Η Γερμανία τότε, είχε πολύ λιγότερα εκκρεμή ζητήματα για να διεκδικήσουν την προσοχή της. Ορισμένοι ιστορικοί ισχυρίζονται πως η αφοσίωση που επέδειξαν οι ντόπιοι πληθυσμοί κατά τη διάρκεια των εκστρατειών του Α΄Π.Π. στους Γερμανούς, αποτελεί απόδειξη για το ότι πλέον, δεν είχαν κάποια σοβαρή δυσαρέσκεια με τη γερμανική εξουσία.²⁸ Ωστόσο, οι επιμέρους δυναμικές των σχέσεων Γερμανών αποικιοκρατών και αυτοχθόνων αποτελούν ένα πολυεπίπεδο πλέγμα, το οποίο δε μπορεί να αναγνωσθεί μονολιθικά. Τα πυρηνικά κομμάτια των κτήσεων, που θα συναντήσουν τις μεγαλύτερες εστίες εντάσεων για την πρώτη δεκαετία του 1900, είναι η νοτιοδυτική Αφρική με την εξέγερση και τη γενοκτονία των Χερέρο και Νάμα, και η ανατολική Αφρική με την επακόλουθη εξέγερση των Maji Maji, δίνοντας έτσι στη Γερμανία ένα ηχηρό μήνυμα για τη διοικητική της αδυναμία σε αυτές τις περιοχές, και, ταυτόχρονα πυροδοτώντας εκτεταμένες εκκαθαρίσεις των ντόπιων πληθυσμών.

Συνοπτικά, οι κτήσεις οι οποίες περιήλθαν στη δεύτερη αποικιοκρατική περίοδο, επί Γουλιέλμου περιλαμβάνουν την απευθείας διοίκηση της Γερμανίας προς την ανατολική Αφρική, την παραχώρηση της νήσου του Χελιγκολάντ από τη Μεγάλη Βρετανία έναντι μεγάλων εκτάσεων στο εσωτερικό της Αφρικής, το 1897, καθώς και την προσάρτηση της Ρουάντα και του Μπουρουντί, ως παρακείμενα εδάφη της γερμανικής ανατολικής Αφρικής. Η εντατικοποίηση και η γραφειοκρατική, ηπειρωτική μορφή, που άρχισε να λαμβάνει η αποικιοκρατική διοίκηση των μεγάλων κτήσεων της νοτιοδυτικής και της ανατολικής Αφρικής, δημιουργούν μεγαλύτερες φιλοδοξίες και υλικές απολαβές για τη Γερμανία, παράλληλα όμως, δημιουργούν και σοβαρές εστίες πίεσεων στους γηγενείς πληθυσμούς, που με τη σειρά τους οδηγούν στις γνωστές προαναφερθείσες συγκρούσεις και αποδεκατισμούς. Οι ηγετικές διοικητικές και στρατηγικού χαρακτήρα φυσιογνωμίες, όπως εκείνες των Wissmann, Baron von Eltz και August Bebel, ήταν από τις ελάχιστες, που επιθυμούσαν και έθεταν σε εφαρμογή μια στρατηγική ειρήνευσης με τους ντόπιους πληθυσμούς, αποφεύγοντας βίαιες ακρότητες πειθάρχησης, όπως εκείνες, για τις οποίες κατηγορήθηκε και παραγκωνίστηκε από την επίσημη αποικιοκρατική εμπλοκή του, ο κατά τα άλλα εξερευνητής, Carl Peters. Οι πρώτοι

²⁸Henderson, O. W. (2014). *Studies in German Colonial History*. London: Routledge, σελ. 41-43.

έποικοι στην αποικιοκρατική αυτοκρατορία αναμφίβολα απαντώνται, και αυτό όχι σε σωρεία μεγάλων πληθυσμών, στην ανατολική Αφρική, οι οποίοι συνήθως πρόκειται να εκπροσωπούν μεσαία ταξικά στρώματα, και αντίστοιχα εμπορούμενοι από τα εθνικά κατακτητικά ιδεώδη, αλλά και την προσέγγιση μιας φυλετικής ιεράρχησης, που διαπερνά όλο το *modus operandi* τους, δεν καταλήγουν αντίστοιχα, να συμπεριφέρονται με ειρηνικές διαθέσεις στους ντόπιους.

Γερμανοί γεωργοί, υπεύθυνοι για τη διαχείριση αγροτικών εκτάσεων, και αντίστοιχα υπεύθυνοι για την εργατική εκμετάλλευση των ντόπιων πληθυσμών, που εργάζονταν στα χωράφια, συντελούν να μεγαλώσει η λίστα των βαρβαροτήτων έναντι των αυτοχθόνων, κάνοντας εκτεταμένη χρήση του “κανόνα του Kiboko”, αλλά και του “Akida”, ενός επιβεβλημένου τιμωρητικού φόρου από τους ίδιους, μέσω του οποίου οι ιθαγενείς ήταν υποχρεωμένοι να αποπληρώνουν την ίδια τους την κατοικία. Επιπλέον, η ολοένα και υπερισχύουσα δέσμευση των καλλιεργήσιμων εκτάσεων που ήταν δομικής σημασίας για τις καλλιέργειες δημητριακών των ντόπιων, μαζί με την ανεξέλεγκτη βία, οδήγησαν στις ολέθριες και βίαιες συγκρούσεις της περιόδου 1890-1905. Η εξέγερση των Maji Maji την περίοδο του 1905-1907 παρουσιάζει ένα επιπλέον ενδιαφέρον, πέραν της ανάδειξης της αποικιοκρατικής καταστολής και βίας από τη πλευρά της Γερμανίας: Είναι ένα παράδειγμα μιας πρωταρχικής άτυπης συνεργασίας μεταξύ των καταπιεσμένων αφρικανικών πληθυσμών, καθώς η εξέγερση των Maji- Maji συμπίπτει χρονικά με τους πολέμους των Herero, στην άλλη άκρη της αφρικανικής ηπείρου. Πρόκειται για ένα παράδοξο παράδειγμα διαφυλετικής συνεργασίας, μεταξύ φυλών οι οποίες πριν την παρουσία της γερμανικής αποικιοκρατίας δεν είχαν ιδιαίτερους λόγους να επιδιώξουν συνεργατικές ή ομαλές σχέσεις. Στη βάση του κοινού εχθρού και των κοινών καταπιέσεων, ιδιαίτερα όπως αυτές εκφράστηκαν με τη γερμανική βίαιη δριμύτητα, βρήκαν λόγους για να δημιουργήσουν, ακόμα και εξ αποστάσεως, έναν πρωτόγνωρο και στους ίδιους, συμμαχικό συνασπισμό: “Επιπλέον... Οι Χερέρο, οι οποίοι εξεγέρθηκαν στη γερμανική νοτιοδυτική Αφρική, απέστειλαν μήνυμα στους ντόπιους της ανατολικής ακτής να ακολουθήσουν το παράδειγμά τους, αναμφίβολα μια στιγμή της αυξανόμενης αλληλεγγύης των μαύρων φυλών της Αφρικής.”²⁹

Για την περιοχή της νοτιοδυτικής Αφρικής, η γερμανική παρουσία, ιδιαίτερα στο κομμάτι που αφορούσε την εκμετάλλευση γης, υπήρξε δραστήρια ήδη από τις αρχές τις δεκαετίας του 1880. Το 1883, ο Adolf von Luderitz, ένα χρόνο πριν το επίσημο αποικιοκρατικό άνοιγμα του Βίσμαρκ, θα

29 Gaudí, R. (2017). *African Kaiser: Paul Von Lettow-Vorbeck and the Great War in Africa*. London: Hurst and Company, σελ. 140.

σ.σ η συγκεκριμένη πληροφορία δεν είναι επιβεβαιωμένη από σύγχρονες πηγές και προέρχεται από την 11η έκδοση της Britannica. Ωστόσο, πρόκειται για μια εύλογη ιστορική υπόθεση, καθώς η έλευση της γερμανικής αποικιοκρατίας αποτέλεσε σημείο αλλαγής για τις σχέσεις των ντόπιων και για την επανακατάταξη των ντόπιων εξουσιών. Το ελάχιστο διάστημα απόκλισης των δύο εξεγέρσεων, μπορεί να επαληθεύει το λήμμα της Britannica, όπως και οι πληροφορίες που σώζονται για την διαφυλετική επικοινωνία ανάμεσα σε διαφορετικές φυλές.

δημιουργούσε συμβόλαια με τους γηραιότερους ιθαγενείς της περιοχής. Αυτό αφορούσε την απόκτηση γης από τους Χερέρο, για λογαριασμό των αρχικών Γερμανών εποίκων, και την αξιοποίηση τους σε αγροτικές καλλιέργειες και φάρμες. Οι συμφωνίες αυτές και η γερμανική εγκαθίδρυση στη γη, συνέβαλαν με το τρόπο τους στη δημιουργία της αποικίας της γερμανικής νοτιοδυτικής Αφρικής. Όσο η γερμανική παρουσία ενδυνάμωνε τη μονοπωλιακή παρουσία και αξιοποίηση των πόρων στην περιοχή, τόσο περισσότερο δημιουργούσε εντάσεις με το ντόπιο πληθυσμό των Χερέρο και τους αρχηγούς τους. Συχνές ήταν οι διαμάχες για την πρόσβαση στις καλλιεργήσιμες εκτάσεις και τις πηγές νερού, αλλά και αναπόφευκτα, για τη νομιμοποιημένη από τη γερμανική διοίκηση, ρατσιστική, υποτιμητική αντιμετώπιση των αυτοχθόνων Χερέρο από τους λευκούς Γερμανούς αποίκους και την κακομεταχείριση που ασκούσαν. Σε μια περίοδο λιγότερο από δέκα χρόνια, μεταξύ 1893 και 1903, όταν ξέσπασε η εξέγερση των Χερέρο και Νάμα, η καλλιεργήσιμη γη και τα κοπάδια, που είχαν στην κατοχή τους, σταδιακά, εξαφανίστηκαν και απορροφήθηκαν από το γερμανικό αποικιοκρατικό πληθυσμό και τη δραστηριότητά του στην περιοχή. Υπήρξαν συγκρούσεις και εξεγέρσεις μικρότερου βαθμού σποραδικά, οι οποίες καταπνίγονταν εύκολα από τη γερμανική διοίκηση, λόγω έλλειψης οργάνωσης, αλλά και γιατί η Γερμανία κατείχε θέση πολεμικής υπεροχής έναντι των παραδοσιακών όπλων των ντόπιων. Ακόμα μεγαλύτερα καταπιεστικά σχέδια εξαφάνισης των Χερέρο έκαναν την εμφάνισή τους στη γερμανική πολιτική στις αρχές του 1903: Το σχέδιο πλέον ήταν να μετακινηθούν οι πληθυσμοί των Χερέρο σε διαφορετικά, χωρικά οριοθετημένα μέρη, με στόχο να δημιουργηθούν μεγαλύτερες εκμεταλλεύσιμες εκτάσεις, που θα διανέμονταν στους Γερμανούς έποικους, κτηνοτρόφους και αγρότες. Η συνέχεια ήταν το γνωστό αιματοκύλισμα, και η απαρχή της εξέγερσης από τους Χερέρο και Νάμα στα μέσα του επόμενου έτους, το 1904. Μέσα σε μια περίοδο περίπου τεσσάρων χρόνων, από το 1904 μέχρι και το 1907, όπου έπαυσαν και οι τελευταίες εστίες εξέγερσης των αυτοχθόνων, οι νεκροί ανέρχονταν τους 65.000 Χερέρο και 10.000 Νάμα.

Αν μπορούσαμε να χωρίσουμε αντιστοίχως σε φάσεις τη γενοκτονική εξολόθρευση των Χερέρο και Νάμα, θα λέγαμε ότι η πρώτη φάση της εξέγερσης από το 1904 και η βιαιότητα της Γερμανίας χαρακτηρίστηκε κομβικά από πρακτικές, που βασίστηκαν στην απομόνωση του πληθυσμού από βασικά αγαθά ανατροφοδότησης και συντήρησης, όπως η τροφή και το νερό, πλάνο το οποίο συνοδεύτηκε από την χωροταξική τους απομόνωση στην έρημο του Namib, απ' όπου οι εξεγερμένοι δεν μπορούσαν να επιστρέψουν. Όσοι επέζησαν από αυτή την εξολοθρευτική περικύκλωση, στάλθηκαν σε στρατόπεδα, κυρίως εργασίας, και ακολούθως βρήκαν το θάνατο τους μέσα από την έκθεση σε βασανιστήρια, δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης και διατροφής, αρρώστιες, κακοποίηση και εξάντληση. Σε αυτήν τη συγκεκριμένη έκφανση της γενοκτονίας των Χερέρο, ερχόμαστε αντιμέτωποι με την εξολόθρευσή τους μέσα από μηχανισμούς, που με πρώιμη βιομηχανική λογική

επιτελούν το διπλό στόχο αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού των αιχμαλώτων σε επικείμενες εργασιακές περιστάσεις και εξόντωσης τους ταυτόχρονα.

Η ενοποίηση της Γερμανίας, από το 1871 έδωσε χώρο στην ανάπτυξη της αντίληψης της αυτοκρατορίας (Kaiserreich) του Κάιζερ-επικεφαλή, μια δομική και θεσμική θεώρηση του γερμανικού έθνους, η οποία περιελάμβανε αναπόφευκτα, και την αξίωση μιας βίαιης σχετικά αυτόνομης μιλιταριστικής ελίτ, η οποία αντιλαμβανόταν τον εαυτό της ως εξουσία υπεράνω του νόμου. Την ίδια στιγμή, σε μια ιδιαίτερη πολιτική ισορροπία, η Γερμανία λειτουργούσε και κάτω από το δημοκρατικό καθεστώς της βουλής και των κομματικών, κατοχυρωμένων ψηφισμάτων για τις αποφάσεις της χώρας, θεσμός, που με τη σειρά του ισορροπούσε την πολιτική και λειτουργική αυταρχικότητα των προαναφερθέντων παραγόντων, όπως συνέβη και στην ύστερη και τελευταία φάση της μεταβολής της αποικιοκρατικής διοίκησης που περιγράψαμε πριν. Ωστόσο, το Κοινοβούλιο (Reichstag) από μόνο του, δεν μπορούσε να επικυριαρχήσει στην επιθυμία του Κάιζερ και της στρατιωτικής τάξης, και πολλές φορές αυτό επέτρεπε την εφαρμογή σκληρών στρατηγικών ή την εκπόνηση νέων εκστρατειών στον αποικιοκρατικό χώρο. Το ότι η Γερμανία σε γενικές γραμμές ιδεολογικής πλαισίωσης του εθνικισμού της τηρούσε με αυστηρότητα μια νοοτροπία αυτοπειθάρχησης στην έννοια του κανόνα και των διαταγών, σε συνδυασμό με το υπόστρωμα της μιλιταριστικής κουλτούρας αιώνων, δημιούργησε, αναλογικά και με το εθνικό επεκτατικό ιδεώδες, στρατιώτες πρόθυμους να εμπλακούν και να πραγματώσουν την εξολόθρευση των ντόπιων πληθυσμών. Ωστόσο, αυτό από μόνο του δεν απαντά στο ερώτημα γιατί συντελέστηκε το αιματοκύλισμα των Χερέρο. Η εξόντωση του πληθυσμού τους αρχικά είχε στόχο την τιμωρία των εξεγερμένων ενάντια στη γερμανική αποικιοκρατική εξουσία, που είχε καταφέρει τη θανάτωση μιας μερίδας Γερμανών στις απαρχές του 1904. Η αδυναμία του γερμανικού κράτους να διαχειριστεί την εξέγερση αποτελεσματικά και να την καταστείλει γρήγορα, αποτελούσε ένα σημαντικό πλήγμα για το εθνικό κύρος της Γερμανίας, τόσο για τη πρόσληψη της από το εσωτερικό του κράτους, όσο και σε επίπεδο διεθνών σχέσεων και εκτοπίσματος δυναμικής εξωτερικής πολιτικής. Η διαταγή, η οποία επεδίωκε τη γενοκτονία των Χερέρο, είχε ως στόχο να δώσει ένα βάρβαρο μάθημα στους Χερέρο, που επιβίωσαν από τις συγκρούσεις, ώστε να μην τολμήσει ποτέ ξανά κανείς τους να σκεφτεί να αναζωπυρώσει την οποιαδήποτε εξεγερσιακή εστία. Ταυτόχρονα, ήταν και μια έμμεση δήλωση για τις υπόλοιπες αποικίες, ιδιαίτερα την νοτιοδυτική Αφρική, και μια έμπρακτη απάντηση στην διαφυλετική συνεργασία, που είχε πυροδοτήσει μεγάλο εξεγερσιακό φάσμα: Κανενός είδους επανάσταση και εξέγερση δε θα ήταν ανεκτή από τη γερμανική διαχείριση.

Σε ένα πρακτικότερο επίπεδο ωστόσο, η γενοκτονία εξυπηρετούσε στην πλήρη και μονήρη κατοχύρωση γης από τα γερμανικά χέρια, αφού πλέον θα κατείχαν απόλυτο και μοναδικό έλεγχο στις εκτάσεις των εξοντωμένων Χερέρο, αλλά και στα κοπάδια τους. Η Γερμανία είχε την πρόθεση

να δημιουργήσει μια νέα Γερμανία στα αφρικανικά εδάφη, η οποία ως αντίκτυπο θα μεγάλωνε το κύρος της προς το εσωτερικό της Ευρώπης, γι' αυτό ο αγροτικός χώρος και τα κτηνοτροφικά κοπάδια των Χερέρο ήταν κάτι, το οποίο η Γερμανία απέβλεπε να αποκτήσει και να χρησιμοποιήσει σα δέλεαρ για να καταφέρει να πείσει Γερμανούς εποίκους να έρθουν και να εγκατασταθούν στο τοπίο της νοτιοδυτικής Αφρικής. Η Γερμανία ήλπιζε ότι η υπόσχεση αφθονίας για καλλιεργήσιμες εκτάσεις, ιδανικές κλιματολογικές συνθήκες και κοπάδια, θα μπορούσε να στρέψει την επιλογή των Γερμανών εποίκων προς τις κτήσεις της νοτιοδυτικής Αφρικής, και όχι, όπως συνέβαινε ήδη, στην επιλογή της Αμερικής. Οι έποικοι, που μετέβαιναν σε άλλες χώρες, οι οποίες δεν αποτελούσαν γερμανική αποικιοκρατική κτήση, αυτομάτως, στην πρόσληψη τους από την αυτοκρατορία, “έχαναν” την αίγλη της γερμανικότητάς τους.

Παράλληλα, με μια προσεκτικότερη ματιά, καταλαβαίνει κανείς, πως όλος ο σχεδιασμός της γενοκτονίας, δεν θα εξυπηρετούσε μονάχα μια μελλοντική επιθυμία πολυπληθέστερης γερμανικής εποίκισης, αλλά ταυτοχρόνως, με τη γη των αυτοχθόνων να περνάει σε γερμανικά χέρια, θα μπορούσαν να καλυφθούν τα αιτήματα των ήδη δυσαρεστημένων παρόντων εποίκων, με κύρια πηγή δυσαρέσκεια τους την μικρή έκταση γης υπο τον έλεγχο τους, η οποία εν τέλει κατέληγε να μην είναι οικονομικά κερδοφόρα.³⁰ Το γεγονός ότι η Γερμανία είχε λάβει μέρος αρκετά καθυστερημένη, συγκριτικά με τις υπόλοιπες μεγάλες δυνάμεις στον αποικιοκρατικό ανταγωνισμό και την κατάκτηση αποικιών, είναι και αυτός ένας παράγοντας, που δε δικαιολογεί, αλλά επεξηγεί μερικώς την στόχευσή της στη γρηγορότερη απόκτηση γης και ισχυροποίηση της δύναμής της σε αυτή, κυρίως με τη χρήση πολύτροπης βίας και εξόντωσης, ή και εκμετάλλευσης των αυτοχθόνων κατοίκων. Ωστόσο, η σφαγή των Χερέρο και Νάμα, είναι και η μοναδική περίπτωση, που μπορούμε να μιλάμε για γενοκτονία και να χρησιμοποιούμε τον όρο, υπό την έννοια ότι η εξόντωση τους συντελέστηκε μεθοδευμένα προς το ιδιαίτερο κριτήριο της φυλετικής τους ταυτότητας, ως Χερέρο. Αυτό σε καμία περίπτωση δεν αναιρεί την κανονικοποιημένη βία και επιβολή του γερμανικού στοιχείου στις περιοχές της Αφρικής, τις υπόλοιπες φυλές, που ήρθαν αντιμέτωπες με τη γερμανική βία και επεκτατική διαχείριση, ωστόσο, δεν πληρούν το κριτήριο της στοχευμένης ταυτοτικά εξόντωσης, ώστε να μπορούμε να χαρακτηρίσουμε τις συνθήκες ως πλαίσιο γενοκτονίας.

Μια ενδιαφέρουσα μορφή πίεσης, την οποία αξίζει να κοιτάξουμε προσεκτικότερα, και, η οποία είχε τη δική της συμβολή στην πραγματοποίηση της γενοκτονίας, σε συνεργασία με τις βλέψεις κύρους και οικονομικής επαύξησης και εκμετάλλευσης της γης για την αποικία της νοτιοδυτικής Αφρικής, ήταν εκείνη που άσκησαν οι ήδη δυσαρεστημένοι με τα κέρδη τους, Γερμανοί έποικοι. Οι

³⁰Sarkin-Hughes, J. (2011). *Germany's Genocide of the Herero: Kaiser Wilhelm II, His General, His settlers, his soldiers*. Cape Town, South Africa: UCT Press, σελ. 18.

τελευταίοι, πλειοψηφικά, θεωρούσαν απαραίτητο και ολίγον τι δικαιωματικό, να απομακρυνθούν οι αυτόχθονες άποικοι, δίνοντας τους έτσι τη δυνατότητα να εγκαταστήσουν τις δικές τους φάρμες στο χώρο. Ιστορικοί όπως ο Benjamin Madley, που έχουν ασχοληθεί με την ιστορία της αποικιοκρατίας, δίνουν κατ' επέκταση μια διαφορετική επεξήγηση των επιλεγμένων πρακτικών, που οδήγησαν στη γενοκτονία: “η πολιτική του “tabula rasa” ή της “δημιουργίας ενός άγραφου χάρτη από την αρχή”, με στόχο τη διευκόλυνση της απαλλοτρίωσης της γης και της εθνικής εκκαθάρισης, έλαβαν χώρα για να επιτραπεί η απομάκρυνση των ντόπιων και παράλληλα η ιδέα του “άδειου χώρου” και της απαξίας, επέτρεψαν εν τέλει στη γενοκτονία και την απαλλοτρίωση να γίνονται νοητές ως εκλογικευμένες συνέπειες”.³¹

Ο βιολογικός ρατσισμός, ο οποίος υποστηρίχθηκε από τις πρώιμες ανθρωπολογικές μελέτες στα μέσα του 19ου αιώνα, ξεδιπλώνοντας μια φαινομενολογία τεκμηρίων μέσα από την κρανιομετρία, στηρίχτηκε σε προϋπάρχουσες ιδέες εθνικής, δυτικοκεντρικής και φυλετικής ανωτερότητας και δημιούργησε πάλι στην ίδια νοησιαρχική βάση, καινούριες εξουσιαστικές διχοτομήσεις. Μέσα από αυτό το σύμπαν σκέψης, οι αυτόχθονες για το δυτικό μάτι, Γερμανών και όχι μόνο, αποικιοκρατών, πάντοτε ήταν ταξινομημένοι στον πάτο της εξελικτικής πυραμίδας, βάσει της οποίας αποτελούσαν πρωτόγονη έκφραση ζωής, η οποία είχε ως αναπόφευκτο μέλλον της την έκλειψη της, στη λογική της επιβίωσης του ικανότερου είδους. Οι ιδέες του κοινωνικού δαρβινισμού, που βρήκαν νοητική εφαρμογή στο αποικιοκρατικό σχήμα, σμιλεύοντας αντίστοιχα τα δραστικά υποκείμενα των κυρίαρχων Γερμανών και των υποταγμένων αυτοχθόνων, αποτελούν επίσης ένα κομμάτι της ιστορίας το οποίο οφείλουμε να λαμβάνουμε υπόψη, όταν προσπαθούμε να δούμε συνολικότερα τις γενικές αιτιάσεις, που βοήθησαν στη συντέλεση της γενοκτονίας των αυτόχθονων πληθυσμών, όπως οι Χερέρο. Μπορεί για εκείνη την περίοδο να μην υπάρχει το ξεκάθαρο κράμα, που έφερε εντός του ο εθνικιστικός, φυλετικός λόγος του χιτλερικού εθνικοσοσιαλισμού, ο οποίος αξίωνε να μιλάει για μια και μοναδική υπερέχουσα φυλή, την Άρια, ωστόσο, η έννοια της κυριαρχίας του δυνατότερου και του ικανότερου, όπως κατάφερε να την αφήσει να δημιουργηθεί το πλαίσιο εννοιών του κοινωνικού δαρβινισμού ήταν σε ισχύ, ιδιαίτερα σε θεωρητικό επίπεδο, πολύ πριν ακόμα η Γερμανία δημιουργήσει ένα κομμάτι της αποικιοκρατικής αιματηρής της αυτοκρατορίας στη νοτιοδυτική Αφρική. Αναμφίβολα η Shoah αποτελούσε το ύστατο απαύγασμα αντισημιτισμού, ρατσισμού και βιομηχανικής, φορντικής μορφής εξόντωσης εκατομμυρίων, και παράλληλα την εξολοθρευτική επέλαση του ναζιστικού φαντασιακού, που διεκδικούσε χώρο για την επικρατέστερη, ανώτερη άρια φυλή. Καταλαβαίνουμε εύλογα τη μοναδικότητα της, ως ιστορικό γεγονός, παράλληλα όμως, στρέφοντας το βλέμμα μας προς την αποικιοκρατική κληρονομιά βίας της Γερμανίας, παρατηρούμε

ότι η πρακτική, όχι απλά διεκδίκησης, αλλά εκκαθάρισης χώρου για την εγκατάσταση και απόλυτα μονήρη κυρίαρχη διαβίωση των Γερμανών, ως φυλετικά ανώτερων, δεν είναι ένα πρωτοφανές σημείο στις πρακτικές, που επέβαλαν οι αντιλήψεις της εθνικιστικής και φυλετικής υπεροχής, που βρίσκονταν στο προσκήνιο ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα. Το συνονθύλευμα των διαφόρων αντιλήψεων κοινωνικού δαρβινισμού, όπως αυτό άρχισε να διαμορφώνεται ήδη από το 1860 και έπειτα, λειτούργησε σαν εξορθολογιστικός μηχανισμός για τη συστηματική βιαιότητα και την εκκαθάριση γηγενών πληθυσμών, όπως οι Χερέρο, στη βάση της αντίληψης της υπεροχής και κυριαρχίας του ανώτερου φυλετικού εκπροσώπου, που δεν ήταν άλλος από τον ανθρωπότυπο του λευκού Γερμανού.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι αυτές οι αντιλήψεις δεν αφορούσαν μονάχα την κεφαλή της διοικητικής ιεραρχίας της νοτιοδυτικής Αφρικής. Οι ίδιοι οι Γερμανοί έποικοι, εμπορούμενοι από σαφείς ιδέες φυλετικής υπεροχής, θεωρούσαν αναγκαία την εκδίωξη τουλάχιστον, των ντόπιων πληθυσμών και την απόσβεση της οποιασδήποτε υλικής κυριότητας είχαν στον τόπο. Από την αυγή του 20ου αιώνα και έπειτα, η αποικιοκρατική διαχείριση της Γερμανίας έγινε αμεσότερη, υπό την έννοια ότι τα διοικητικά σχέδια μέσω απεσταλμένων και τοπικών εταιριών είχαν αποτύχει, γεγονός που έδωσε χώρο στην ανάδειξη ενός συστήματος, που θύμιζε περιφερειακό δίκτυο διοίκησης. Αυτό το πλάνο έθετε έναν επικεφαλής διοικητή, ως το επίσημο πρόσωπο αναφοράς, για κάθε αποικιοκρατική ζώνη. Για τη νοτιοδυτική Αφρική, ήδη από τα τέλη του 1898, μέχρι και το ξέσπασμα της εξέγερσης των Χερέρο, αποικιοκρατικός κυβερνών υπήρξε ο στρατηγός των αυτοκρατορικών ταγμάτων ασφαλείας (Schutztruppe), Theodor Leutwein. Πρόκειται για τις λιγοστές μορφές αποικιοκρατικών διοικητών που συνειδητά, έστω και για χάρη των τύπων, ακολούθησε και προσπάθησε να εφαρμόσει την πολιτική μιας αποικιοκρατικής διοίκησης, η οποία δε θα περιελάμβανε αιματοχυσία και βιαιότητα, τουλάχιστον όχι σε πρώτο πλάνο. Η τακτική του, την οποία ο ίδιος επιχείρησε να κωδικοποιήσει ως το “σύστημα του Leutwein”, περιελάμβανε διοικητικές κατευθυντήριες, που θύμιζαν βισμαρκικούς ελιγμούς: στόχος του ήταν, όχι η ισότιμη συμβίωση, αλλά περισσότερο η λειτουργική, που αυτό σήμαινε πρακτικά, την κεφαλαιοποίηση του ντόπιου δυναμικού εργατικού δυναμικού, όπως για παράδειγμα συνέβη στην περίπτωση των έργων κατασκευής σιδηρομικών γραμμών, που συνέδεαν περιοχές, σαν το ηπειρωτικό Winhoek με τον παραθαλάσσιο εμπορικό οικισμό του Swankormund. Κομβικό μέσα για την επιτυχία των διοικητικών πρακτικών του αποτέλεσε ο συγκερασμός ενός κράματος από λεπτή διπλωματία μέσω θολών επιμέρους συμφωνιών με τους αυτόχθονες, στρατιωτική απειλή και εξαναγκασμό, και γενικότερα την εγκαθίδρυση μιας τακτικής “διαίρει και βασίλευε”, η οποία εκμεταλλεύτηκε την εντόπια γνώση εξίσου, που αφορούσε την αναγνώριση των διαφυλετικών ανταγωνισμών της περιοχής. Λίγο μετά το ξέσπασμα της εξέγερσης των Χερέρο, ο ίδιος ο Γουλιέλμος ο Β, θα τον

απομάκρυνε επίσημα από τη διοικητική του θέση, και θα διόριζε τον στρατηγό Lothar von Trotha, φιγούρα πλέον ιστορικά βεβαρημένη με τη μεγαλύτερη ευθύνη για τη βαρβαρότητα της γενοκτονικής εκκαθάρισης των πληθυσμών Χερέρο και Νάμα.

Πολλές φορές, ο Leutwein είχε χαρακτηριστεί από τους Γερμανούς έποικους της περιοχής της νοτιοδυτικής Αφρικής ως υπερβολικά επιεικής προς τον πληθυσμό των ντόπιων με την μετριοπαθή πολιτική του, η οποία προκαλούσε τη δυσαρέσκειά τους και την κριτική τους, καθώς πίστευαν ότι δρούσε ενάντια στα συμφέροντα τους. Απαιτούσαν επιπλέον να ληφθούν σκληρά περιοριστικά μέτρα εναντίον των Χερέρο, με βασική τους επιθυμία να χάσουν οι τελευταίοι τη γη και τα κοπάδια τους, και να καταστραφεί το σύστημα διοίκησης και ιεραρχίας της φυλής τους, ώστε μεμονωμένα να μπορούν να χρησιμοποιηθούν σαν εργατικά χέρια. Πολλές φορές οι Γερμανοί έποικοι άσκησαν πιέσεις και συμμετείχαν σε εκστρατείες τόσο στην νοτιοδυτική Αφρική όσο και στην Γερμανία, που είχαν κύριο στόχο την αλλαγή της πολιτικής στο συμφραζόμενο της νοτιοδυτικής Αφρικής. Η εξέγερση των Χερέρο δεν ήταν μια μονομερής αντίδραση στη γερμανική εξουσία. Ήταν, θα μπορούσε να πει κανείς, αναμενόμενη κατάληξη της πίεσης των εποίκων που ευθυγραμμίζονταν με μια πρακτική σκληρής αποικιοκρατικής επέκτασης. Δεν ήταν τυχαία επίσης, μέσα σε αυτό το κλίμα πολεμικής, και με την στήριξη μιας σημαντικής μερίδας γερμανικών προσώπων εξουσίας, ότι το 1903 συστηματοποιήθηκε μια εντεταμένη προσπάθεια προσέλκυσης εποίκων από το επίσημο αποικιοκρατικό τμήμα της Γερμανίας, όπως και η προκήρυξη της επίσης αποικιοκρατικής πολιτικής για το συγκεκριμένο προτεκτοράτο.

Δεν μπορούμε να παραβλέψουμε τις φυλετικές πεποιθήσεις των υποκειμένων και του κρατικού σχεδιασμού, οι οποίες έπαιξαν καταλυτικό ρόλο στη δημιουργία της συγκρουσιακής συνθήκης με τους Χερέρο. Οι φυλετικές προκαταλήψεις και οι αντιλήψεις ανωτερότητας της γερμανικής φυλής, έβρισκαν ένα πεδίο άμεσης εφαρμογής στο αποικιοκρατικό πλαίσιο και κυρίτερα στο σώμα των γηγενών πληθυσμών, όπως οι Χερέρο και οι Νάμα, μέσα από την υποτίμηση της παρουσίας, των αναγκών και των δικαιωμάτων τους στο χώρο. Το κράμα των φυλετικών αντιλήψεων, τις βιολογικής φυλετικής ιεράρχησης, και της εξίσου φυλετικής και εθνικής ανωτερότητας των Γερμανών, έβρισκε ως σημείο ετεροπροσδιορισμού τους γηγενείς και επικυρωνόταν μέσα από την υποτίμηση τους ως κατώτερους. Ήδη από τις αρχές του 1900, και λίγο πριν το ξέσπασμα της γενοκτονίας, η Γερμανία είχε φροντίσει μέσω μιας αποικιοκρατικής προπαγανδιστικής εκστρατείας, που αφορούσε και το εσωτερικό της Γερμανίας, να παρουσιάσει τους Χερέρο σαν τους ηθικούς αυτουργούς, και τους πρωταρχικούς ζηλωτές ενός “πολέμου των φυλών”. Σε αυτήν την αφηγηματική πολιτική, φρόντιζαν να αναπαράγεται με ποιοτική και αριθμητική υπερβολή η βάρβαρη θανάτωση Γερμανών εποίκων από τους Χερέρο, και ο απαγχονισμός τους. Αυτός ο προπαγανδιστικός σχεδιασμός στόχευε στο να κερδίσει η Γερμανία την σύσσωμη υποστήριξη στην πολιτική, που έμελλε να εφαρμόσει λίγο

αργότερα, μέσω των γενοκτονικών εκκαθαρίσεων υπό το διάταγμα του αδυσώπητου στρατηγού Von Trotha. Πρόκειται για ένα κλίμα ρατσιστικής προπαγάνδας, το οποίο καλλιεργήθηκε τεχνηέντως, με αναληθείς υπερβολές, οι οποίες κατόπιν ερευνών, ήδη από το 1920 αποδείχθηκε αδύνατο να τεκμηριωθούν, που αφορούσαν είτε το ζήτημα των απαγχονισμών, είτε για παράδειγμα, την περίπτωση βίαιης θανάτωσης γυναικόπαιδων. Η τελευταία ιδέα, είναι κάτι το οποίο έπληττε σοβαρά και δημιουργούσε αίσθημα υπαρκτικού, εθνικού και φυλετικού κινδύνου στην αντίληψη του αλώβητου γερμανικού λαού. Όλα τα παραπάνω αποτελούν αναμφίβολα το υπόστρωμα, στο οποίο η οποιαδήποτε μιλιταριστική εξοντωτική βία έλαβε χώρα μετά, μπορούσε να ιδωθεί ως αναπόφευκτη και ίσως αναγκαία αντίδραση της Γερμανίας, η οποία έναντι ενός δημιουργημένου κατά φαντασία απειλητικού και παραβιαστικού, πρωτόγονου φυλετικού “Άλλου”, έπρεπε να κάνει τα αδύνατα δυνατά για να προστατέψει τον εαυτό της, “το χόμα και το αίμα της” (Blut und Boden).³²

Η ανάγκη δημιουργίας ενός κινδύνου φυλετικής μιαρότητας, που εκφραζόταν στο πρόσωπο και στις καταστροφολογικές αφηγήσεις εναντίον των Χερέρο, εξυπηρετούσε την πρακτική στρατηγική της οικειοποίησης των υπόλοιπων Γερμανών με την ιδέα της εξόντωσης των προαναφερθέντων, άνοιγε το δρόμο για να φαντάζει δικαιολογημένη η οποιαδήποτε βιαιοπραγία εναντίον τους, αλλά παράλληλα, ικανοποιούσε και ένα υπόρρητο αίτημα της ενδυνάμωσης της εθνικής και φυλετικής ταυτότητας. Η εθνική ταυτότητα και η σύμφυτη σε αυτή φυλετική ανωτερότητα της Γερμανίας, είχε ανάγκη την ύπαρξη ενός αντίπαλου δέους, μιας απειλής, που έστω και σε επίπεδο συνωμοσιολογίας, θα διασάλεψε τα ταυτοτικά και υπαρκτικά θεμέλιά της, ώστε να μπορεί να επανασυγκροτηθεί μαχόμενη κάτω από αυτά τα φώτα, ώστε να μπορεί, με συνδυαστικό κρίκο, που απαιτεί αντανεκλαστικά εγρήγορσης, το εθνικό σώμα να ομογενοποιηθεί τασσόμενο υποστηρικτικά προς ένα σκοπό: της σωτηρίας και της διατήρησης έθνους και φυλής.

Οι κατηγορίες και η προπαγάνδα για τη θανάτωση Γερμανών γυναικόπαιδων στην νοτιοδυτική Αφρική από τους Χερέρο, θα μπορούσαμε να πούμε πως ήταν μια εκδοχή αντιστραμμένης πραγματικότητας, προβαλλόμενη πάνω στο σώμα της ιδέας του “βάρβαρου”, απολίτιστου/κατώτερου και επικινδύνου Άλλου, γιατί, κατά κύριο λόγο, υπεύθυνοι για τις σφαγές γυναικόπαιδων σύμφωνα με στοιχεία που σώζονται, δεν ήταν άλλοι από τους ίδιους τους Γερμανούς στρατιώτες, και αυτό ήταν μια υπάρχουσα πρακτική ήδη πριν το 1903 και το οποιοδήποτε ψήγμα εξέγερσης των Χερέρο.

“Φαίνεται ότι η κακοποίηση και ο ακρωτηριασμός προερχόταν κυρίως από τις γερμανικές δυνάμεις. Έφερναν πίσω κομμένα χέρια και άλλα μέλη του σώματος, μέθοδος η οποία ήταν εγκεκριμένη από τους διοικητές του πεδίου και τους Γερμανούς επισήμους και ομαδικά εκτελούνταν

από τους Γερμανούς στρατιώτες. Ήταν ένας τρόπος να αποδείξουν οι τελευταίοι στον ανώτερο διοικητή τους, ότι είχαν σκοτώσει εκείνον, που έλεγαν ότι είχαν σκοτώσει.”

Σύμφωνα με τον Raphael Lemkin, νομικό και ιστορικό, χάρη στον οποίο επισημοποιήθηκε ο όρος “γενοκτονία”, ήδη πριν τη θηριωδία του 1904, οι επίσημοι Γερμανοί διοικητές, έδιναν εντολή στους στρατιώτες να αποδεικνύουν τον αριθμό όσων γηγενών σκότωναν, φέρνοντας πίσω τα αυτιά τους. Και επειδή κατά συρροή, πολλές φορές, οι στρατιώτες χρησιμοποιούσαν τα αυτιά των γυναικών για να δείξουν αυξημένο αριθμό όσων σκότωναν, με στόχο να καρπωθούν έπαινο και θετικότερη μεταχείριση από τους ανώτερους τους, υπήρξαν στρατιωτικοί διοικητές όπως ο Dominik, οποίος αντί των αυτιών, ζητούσε από τους στρατιώτες να φέρνουν πίσω τα κεφάλια των νεκρών. Αυτό ενείχε και διάφορες πρακτικές δυσκολίες, οπότε, συνήθως οι στρατιώτες προτιμούσαν να φέρνουν πίσω τα κομμένα γεννητικά όργανα των ανδρών που είχαν σκοτώσει.³³

Επιμέρους έμφυλες διακρίσεις της βίας

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία, καταλαβαίνουμε ακόμα καλύτερα, τη φύση της προπαγάνδας των Γερμανών έναντι των ντόπιων, και συγκεκριμένα την χρήση και διάδοση της κατηγορίας εναντίον τους, ότι ήταν υπεύθυνοι για τη θανάτωση Γερμανίδων γυναικών από τον εποικιστικό πληθυσμό. Η πρακτική της αποκοπής των γεννητικών οργάνων, αυτής της μορφής ο ευνουχισμός δηλαδή στους νεκρούς άνδρες γηγενείς, αναμφίβολα και εύλογα μας κάνει να σκεφτόμαστε τη συμβολική του διάσταση, που αλληλοδιαπλέκεται με ένα ιδεολογικό φαντασιακό εθνικής, αρσενικής κυριαρχίας, με την τελευταία να στέκει, ως φύλακας της φυλετικής ισχύος και αναπαραγωγής: Οι φήμες για την επισταμένη θανάτωση εποίκων Γερμανίδων γυναικών αποτελεί συμβολικά ένα πλήγμα στην αναπαραγωγική δυνατότητα με την οποία είναι συνυφασμένη εθνικά η γυναικεία παρουσία, και ζήτημα το οποίο στην ίδια συλλογιστική, ενεργοποιεί αμετάκλητα ως αντίβαρο, το ρόλο της ηγεμονικής, εκδικητικής αρρενωπότητας, που καθήκον της είναι να διαφύλαξη τη βάση της εθνικής αναπαραγωγής, να επιβληθεί στο πρωτόγονο απολίτιστο “Άλλο” και ταυτόχρονα, να υποτάξει τις κατώτερες, “επικίνδυνες” και ανταγωνιστικές μορφές αρρενωπότητας, που δεν είναι άλλες από εκείνες των γηγενών ανδρών. Η επιλογή του ευνουχισμού κρύβει μέσα της μια παραπλήσια νοηματική συνθήκη, κρίνοντας την βεβαίως, μέσα από την ευρωπαϊκή ματιά και από τις δυτικοκεντρικές κατασκευές της έμφυλης ιεράρχησης, αλλά και των εννοιών της αρρενωπότητας και της θηλυκότητας. Οι γυναικοκτονίες παράλληλα, οι οποίες σύμφωνα με τα στοιχεία που παραθέτει ο

336.π.

Raphael Lemkin, ο πρώτος επίσημος εισηγητής της έννοιας της “γενοκτονίας”³⁴, λάμβαναν χώρα, για να προκαλέσουν μια φαινομενική αύξηση των σκοτωμένων γηγενών ως κατόρθωμα από κάθε στρατιώτη, που έπρεπε να δώσει αναφορά και υλικά πειστήρια στους ανώτερούς του. Αν τις αναγνώσουμε μέσα από μια προσπάθεια μιας επίσης έμφυλης προσέγγισης, μάς δείχνουν αφενός την αναλωσιμότητα και την υποβάθμιση του υποκειμένου της ντόπιας γυναίκας, και αφετέρου, αποτελούν εξίσου μια ευθεία μορφή ελέγχου στην αναπαραγωγικότητα των γηγενών, του φυλετικά ανάξιου κατάληψης χώρου μιανού “Άλλου”, και μια εκπλήρωση των ζητούμενων της πολιτικής της φυλετικής ιεράρχησης, όπως αυτή εγκολπωνόταν στην εθνική γερμανική ταυτότητα και την αποικιοκρατική της έκφανση: Ο χώρος θα παρέμενε καθαρός από το κατώτερο φυλετικό δείγμα των ντόπιων εφόσον οι γυναίκες τους θανατώνονταν. Η πολιτική προπαγάνδα της Γερμανίας για τους ντόπιους πληθυσμούς της νοτιοδυτικής Αφρικής είχε φροντίσει να δημιουργήσει μια αφήγηση, η οποία έχαιρε αποδοχής από τη γερμανική επικράτεια, γιατί άγγιζε τους φόβους των πλατιών μαζών, τους φόβους εθνικής ταπείνωσης και φυλετικής διαγραφής των Γερμανών, καθ’ότι αυτό για το οποίο χρέωναν οι αποικιοκράτες τους γηγενείς δεν ήταν άλλο από την έναρξη ενός φυλετικού πολέμου.

Ταυτόχρονα ωστόσο, με αναφορά και πάλι στο γυναικείο σώμα του “Άλλου”, των αυτόχθονων γυναικών, η κυριαρχία και η εθνική επέκταση μπορούσε να προβληθεί και σε ρομαντικοποιημένες εκφάνσεις, όπου διαμέσου των σεξουαλικών σχέσεων, αποικιοκράτες έποικοι και ντόπιες γυναίκες, και η μεταξύ τους καθ’ υπόταξη συσχέτιση, σκιαγραφούσαν μια ακόμα πτυχή της ιστορίας της αποικιοκρατικής εξουσίας. Δεν είναι τυχαίο ή ξεκομμένο από τους εννοιολογικούς αρμούς της εθνικής κυριαρχίας εκτός δύσης, το όραμα και η εικόνα των Γερμανών εποίκων, εύρωστων και οικονομικά ανεξάρτητων κτηματιών, οι οποίοι έχουν σκλάβους ντόπιους εργάτες στα χωράφια τους, και ντόπιες γυναίκες στη οικιακή θέση των συζύγων. Αυτό το μοτίβο ήταν ακόμα μια έκφανση υπόταξης του “άγριου Άλλου”. Εξαιρετικά ενδιαφέρον είναι δε, ότι τα παιδιά, που συνήθως ήταν καρποί αυτών των σχέσεων, οι λεγόμενοι μιγάδες, αποτέλεσαν λόγο επαναφοράς και διασαφήνισης νομικά των φυλετικών ζητημάτων στη γερμανική βουλή, όταν τέθηκε προς επεξεργασία το ζήτημα της αναγνώρισής τους πατρογραμμικά, ως γερμανοί πολίτες, κάτι φυσικά το οποίο δεν έγινε ποτέ δεκτό. Η έμφυλη προοπτική και η αναγνώριση των πατριαρχικών δυτικών μοτίβων, που κουβαλούσαν πολιτισμικά οι Γερμανοί έποικοι, μιλούν όχι μόνο για την έμφυλη διαφοροποίηση Γερμανών και ντόπιων ανδρών και γυναικών, αλλά σκιαγραφούν με μεγαλύτερη καθαρότητα την ιστορία της γερμανικής αποικιοκρατικής εξουσίας και τις κοινωνικές της εγγενείς εντάσεις. Οι τελευταίες είναι αυτές που υποδεικνύουν τους σημαντικότερους τόπους παραγωγής κοινωνικού ελέγχου: Με την ευρωπαϊκή παρουσία να παραμένει σταθερή στις αποικιοκρατούμενες περιοχές, οι

σεξουαλικές προδιαγραφές σε σύμπραξη με την τάξη, τη φυλή και το φύλο, απέκτησαν κεντρικό ρόλο στη διοικητική πολιτική και άφηναν περιθώριο για μεγαλύτερη και εξουχιστικότερη ελεγκτικότητα από τους φορείς της αποικιοκρατικής διακυβέρνησης. “Απο την άλλη, για την περίπτωση των γερμανικών ανδρικών υποκειμένων, έχει παρατηρηθεί ότι οι πρακτικές τους κινήθηκαν στη βάση δύο αντιθετικών αρχών, οι οποίες υποφώσκουν κάτω από τις προσπάθειές τους να ρυθμίσουν τις σεξουαλικές τους σχέσεις: “Από τη μία πλευρά, οι Γερμανοί άνδρες επέμεναν στο απεριόριστο πατριαρχικό τους προνόμιο για σεξουαλικούς και γαμικούς συντρόφους της επιλογής τους, ανεξαρτήτως από τη φυλετική τους ταυτότητα. Από την άλλη, οι ιδιαιτερότητες του νόμου για τη γερμανική υπηκοότητα, προϋπέθεταν πως τουλάχιστον ένας ορθά αναγνωρισμένος πρόγονος μιας φυλετικά μεικτής σεξουαλικής ένωσης μπορούσε να αναγνωριστεί ως Γερμανός υπήκοος, αποτελώντας έτσι μια ξεκάθαρη απειλή για τη φυλετική ιεράρχηση, πάνω στην οποία η γερμανική αποικιοκρατική εξουσία βασιζόταν”.³⁵ Το τελευταίο αποτέλεσε και μια πηγή εντάσεων για τη γερμανική βουλή, η οποία αναθεώρησε το νομικό της πλαίσιο, αναφορικά με την απόδοση εθνικότητας στους μεικτούς απογόνους το 1911. Ωστόσο, ήδη στη χαραυγή του ξεσπάσματος της γενοκτονίας των Χερέρο και Νάμα, η γερμανική διακυβέρνηση της νοτιοδυτικής Αφρικής υπό την ηγεμονία του επίσημου διοικητή Theodor Luttwein μέχρι και το 1904, θέση η οποία ανήκε στον προκάτοχό του, Curt von Francois, επίσημου διοικητή της στρατιωτικής μονάδας ασφαλείας Schutztruppe, την οποία επίσης ανέλαβε, είχε δείξει επίσης μια πολιτική έμφυλου διαχωρισμού για φυλετικούς λόγους προς τους άντρες έποικους και τις ντόπιες γυναίκες. Σε μια προσπάθεια περιορισμού της φυλετικής επιμειξίας ο Curt von Francois, ήδη από το 1892, για να αποθαρρύνει τους Γερμανούς στρατιώτες από το να συνάπτουν σχέσεις με Αφρικανές γυναίκες, τους απειλούσε με άρση του δικαιώματος τους να αποκτήσουν καλλιεργήσιμα εδάφη στις κατεχόμενες περιοχές μετά το πέρας της θητείας τους. Παρά τον εκφοβισμό αυτού του είδους, οι στρατιώτες, ακόμα και η προσωπική φρουρά του ίδιου του Francois συνέχισε να συνάπτει σχέσεις με πολλές αφρικανές γυναίκες και να αποκτούν απογόνους.

Σε μια από τις ελάχιστες καταγραφές του πεδίου της νοτιοδυτικής Αφρικής, στα γραπτά της ανθρωπολόγου Winifred Hoernle, που εκδόθηκαν τη περίοδο του 1912-1913, συναντούμε μια αρκετά λεπτομερή περιγραφή των σχέσεων μεταξύ ντόπιων γυναικών και Γερμανών ανδρών: Η Winifred Hoernle, έγραψε στο ημερολόγιο της στις 10 Οκτωβρίου του 1912: “Με έκανε να νιώθω αρκετά μίζερα, ωστόσο το να μαθαίνω για το τι συνέβαινε σε ένα αστυνομικό γερμανικό στρατόπεδο με έκανε να νιώθω έκπληκτη σχετικά με αυτό. Κάθε άνδρας είχε αυτό που αποκαλούσε την “Bambus” του, ένα νεαρό κορίτσι, του οποίου καθήκον ήταν να πλένει τα ρούχα του και να

³⁵Germany's Colonial Pasts, Texts and Contexts σελ. 60-65

εκπληρώνει αυτό που εκείνοι αποκαλούσαν “Kleines affaire” (δηλαδή τις σεξουαλικές συζυγικές υποχρεώσεις). Περισσότερη εντύπωση μού προκάλεσε το ότι οι μικρότερες σε ηλικία κοπέλες φαίνονταν να προκαλούν την ζήλια των γηραιότερων”.³⁶

Ακόμα και μετά την έλευση μιας ικανοποιητικής αντιπροσωπευτικής μερίδας Γερμανίδων γυναικών στην αποικία της νοτιοδυτικής Αφρικής, το φαινόμενο σύναψης σχέσεων μεικτής φυλετικής καταγωγής, δεν έπαψε να είναι κομμάτι της νέας τοπικής πραγματικότητας, δίνοντας περιθώριο και στο διάχυτο φυλετικό λόγο της εποχής να προσπαθεί να ερμηνεύει τη γερμανική συμπεριφορική μέσα από ένα κράμα βιολογικού ρατσισμού και μισογυνισμού αντίστοιχα. Πιο συγκεκριμένα, ο αποικιοκρατικός οικονομολόγος Moritz Bonn, σε αυτό το πλαίσιο, ισχυριζόταν πως “η κύρια αιτία για το “μπαστάρδεμα” στην Αφρική, δεν ήταν εν τέλει, η απουσία των λευκών γυναικών, αλλά η παρουσία των μαύρων γυναικών”. Ήδη από την περίοδο της διακυβέρνησης του Leutweinn, το βασικό πρόβλημα, δεν ήταν απλά οι σεξουαλικές σχέσεις των στρατιωτών με τις ντόπιες γυναίκες, οι οποίες αντικειμενοποιούνταν και υποβαθμίζονταν ως υπηρεσιακά υποκείμενα σεξουαλικών και οικιακών σκοπών, αλλά πολύ περισσότερο, όπως ήδη αναφέραμε, οι απόγονοι τέτοιων σχέσεων και γάμων, οι οποίοι σύμφωνα με τον ακατέργαστο σε τέτοια ζητήματα ακόμα γερμανικό νόμο, μπορούσαν αυτομάτως να θεωρηθούν Γερμανοί πολίτες. Ο ίδιος ο Leutwein, όπως και οι διάδοχοί του θεωρούσαν αυτονόητο πως οι λευκοί έποικοι ήταν αδύνατο να περιοριστούν από το να παντρεύονται, συγκατοικούν ή ακόμα και να βιάζουν τις ντόπιες αφρικανές γυναίκες, οπότε, ο αμέσως επόμενος στόχος για να διατηρηθεί η φυλετική και εθνική ακεραιότητα ήταν το να αποφευχθεί η νομική αναγνώριση των καρπών τέτοιων συσχετίσεων ως νόμιμα γερμανικά αναγνωρισμένα παιδιά.³⁷ Από το 1905, ο αναπληρωτής διοικητής του προτεκτοράτου της νοτιοδυτικής Αφρικής, Oskar Hintrager, σε συνεργασία με στενούς συνεργάτες του στρατηγού von Trotha, εισηγήθηκε νόμο, ο οποίος απαγόρευε στις επίσημες αρχές της περιοχής να νομιμοποιούν τους μεικτούς γάμους, και εν τέλει το 1907, το ανώτερο δικαστήριο του Windhoerk ακύρωσε όλους τους υπάρχοντες γάμους που είχαν συναφθεί μεταξύ λευκών και αφρικανών, με τον δικαστή της υπόθεσης να διακηρύττει πως με αυτό το τρόπο, η εξ' αίματος καταγωγή των λευκών είχε μολυνθεί από τη πρόσμιξη της με το “μαύρο αίμα” και τίποτα δε θα μπορούσε να αλλάξει το υποβαθμισμένο στάτους των μετέπειτα γενεών. Αυτομάτως πλέον και με το κύρος που προσέδιδε η δικαστική απόφαση, ο βιολογικός ρατσισμός και η αναφορά στο διαχρονικά πιο φορτισμένο από όλα τα

36ό.π.,σελ. 71.

37Erichsen, C., & Olusoga, D. (2011). *The Kaiser's Holocaust, Germany's Forgotten Genocide and the Colonial Roots of Nazism*. London: Faber and Faber, σελ. 236. Ο τίτλος αυτός δηλώνει ότι στην ιστοριογραφία συσχετίζεται η γενοκτονία με το ολοκάτωμα.

σύμβολα αυτοκρατορικά και θρησκευτικά, δηλαδή το αίμα, κρίθηκαν ως διαγενεκά μολυσματικοί οι γηγενείς κάτοικοι και η συσχέτιση με αυτούς, ως προς τη διαφύλαξη της καθαρότητας. Όσοι είχαν έρθει ή είχαν σκοπό να έρθουν σε επαφή μαζί τους, έπρατταν το ατόπημα της μόλυνσης της λευκής φυλής, και αποκλείονταν παροντικά και μελλοντικά οι όποιοι απόγονοι τους από την κοινωνική και “βιολογική” συμμετοχή στον υλικό και πολιτισμικό νοούμενο χώρο του φυλετικού έθνους κράτους.

Στις αρχές του 1907 ο Dr Angelo Golinelli, στέλεχος του υπουργείου αποικιοκρατικής πολιτικής, εισήγηθηκε μια συγκεκριμένη τροποποίηση της σχετικής νομοθεσίας που αφορούσε τους λευκούς εποίκους, επιτρέποντας την στέρηση του δικαιώματος ψήφου των ίδιων στα γερμανικά εδάφη, στερώντας τους ουσιαστικά έτσι ένα κομβικό δικαίωμα στην ιδιότητα του πολίτη του γερμανικού κράτους την οποία κατείχαν. Μια τέτοια κίνηση, ήταν δηλωτική της επίμονης και προσηλωμένης ρατσιστικής και φυλετικής πολιτικής για τη διαφύλαξη της καθαρότητας και της ιδέας αυτής, του γερμανικού στοιχείου, ωστόσο, ταυτόχρονα, ήταν και μία κατασταλτική κίνηση έναντι των αριστερών και φιλελεύθερων φωνών του ράιχσταγκ οι οποίες εναντιώθηκαν αρχικά στην απαγόρευση των μεικτών γάμων. Στο εξής, οι έποικοι οι οποίοι είχαν γυναίκες μεικτής ή αφρικανικής καταγωγής αποκλείονταν επισήμως από την κρατική παραχώρηση αδειών και δανείων τα οποία τους επέτρεπαν να εξοπλίσουν και να καλλιεργήσουν τις φάρμες και τα αγροτεμάχια. Στο όνομα της φυλετικής καθαρότητας λοιπόν, και της διαφύλαξης της, οι λευκοί άνδρες, έπρεπε να εγκαταλείψουν τις μεικτές οικογένειες τους, αν ήθελαν να αποφύγουν τον κοινωνικό-οικονομικό συνολικό αποκλεισμό τους. Αυτό που παρουσιάζει επίσης ενδιαφέρον και αντανάκλα το πώς ο καθρέφτης της αποικιοκρατικής ζωής δεν λάμβανε μόνο, παρά εξέπεμπε και μια αντανάκλαση στο γερμανικό ευρωπαϊκό υπάρχον, δυναμικής ισχύος για την τρέχουσα πολιτική, ήταν η ταυτόχρονη συζήτηση η οποία άνοιξε δημόσια το 1905 στο Βερολίνο, με αφορμή την απαγόρευση των μεικτών γάμων στην νοτιοδυτική Αφρική. “Στο Βερολίνο το 1905 υπήρξαν συζητήσεις για την απαγόρευση μεικτών γάμων, βασιζόμενες στους νόμους της Γερμανίας για τη νοτιοδυτική Αφρική, με στόχο να ισχύσουν ομοίως και στη Γερμανία. Αν και οι νόμοι δεν πέρασαν, οι λίγοι άνθρωποι μεικτής καταγωγής οι οποίοι γεννήθηκαν στη γουλιελμική Γερμανία δεν επιτρέπονταν να έχουν το στάτους του γερμανού πολίτη πλέον. Η φυλετική, ρατσιστική νομοθεσία που προηγήθηκε για τη νοτιοδυτική Αφρική, έδωσε ώθηση στο ζήτημα της φυλετικής μείξης εκτός των αποικιών, και στην ίδια την Γερμανία.”³⁸

Αυτό που είναι επίσης ενδιαφέρον να ειπωθεί, και εδώ αναμετρίομαστε ξανά με τον έμφυλο παράγοντα στο διαχωρισμό των ντόπιων φυλών και την αρρενωπή γερμανική μεταχείριση τους, είναι η κοινωνική ανέλιξη η οποία λάμβανε χώρα, για το οριζόμενο από τους γηγενείς στάτους, όταν

38ό.π., σελ. 236- 237.

Γερμανοί έποικοι παντρεύονταν αφρικανές γυναίκες. Παρά λοιπόν την φυλετική ανωτερότητα που προέβαλαν και υπερασπίζονταν με αποκλεισμούς οι Γερμανοί γενικότερα, η αποικιοκρατική πραγματικότητα ενείχε την ηθελημένη και καιροσκοπική σύζευξη Γερμανών ανδρών και ντόπιων γυναικών. Ο ιστορικός Jurgen Zimmerer, σχολιάζει πως “αν και έβλεπαν υποτιμητικά αυτές τις γυναίκες, κομμάτι μιας κατώτερης φυλής, όπως σημειώνεται από την αποστολή του Rhenish, οι άνδρες τις αποδέχονταν, (τις κατώτερες) λόγω της έλλειψης λευκών γυναικών. Επιπρόσθετα, οι γάμοι με Αφρικανές γυναίκες, που προέρχονταν επί το πλείστον από διακεκριμένες οικογένειες, προσέφεραν στους Γερμανούς πολλά οικονομικά προνόμια.” Οι τελετουργικές διαδικασίες και η σύναψη ενός γάμου, για την τοπική κοινωνία, ήταν αξιακά κάτι μη αναστρέψιμο, ο Γερμανός άντρας δηλαδή ο οποίος θα απολάμβανε προνόμια μέσα από μια τέτοια συσχέτιση, δεν θα βρισκόταν σε θέση να χρειαστεί να δώσει κάτι από αυτά πίσω. Ζήτημα το οποίο σαφώς είχε να κάνει και με την οπτική των ντόπιων πάνω στους έποικους και την ιδιαίτερη αξία που τους προσέδιδαν. Οι ντόπιες γυναίκες ωστόσο οι οποίες βρέθηκαν σε τέτοιους γάμους και απέκτησαν παιδιά, τα οποία η γερμανική διοίκηση μετά ακύρωσε και καταδίκασε σε μη πολιτειακή αναγνωρισιμότητα από το κράτος, υποτιμήθηκαν ακόμα περισσότερο μέσα από την εργαλειώδη τους χρήση και ως σύζυγοι και ως μητέρες παιδιών που δεν είχαν κανένα μέλλον κοινωνικής ανέλιξης.³⁹

Σχηματικά, η περίοδος ανάμεσα στο 1905 με 1912, αποτελεί και την βασικότερη χρονικότητα για την ανάπτυξη του ρατσιστικού λόγου και νομικών ετυμολογιών, σαφέστατα επηρεασμένων από τις ψευδοεπιστημονικές αναφορές της φυλετικής βιολογίας. Είναι η περίοδος, όπου μεγάλες συζητήσεις και συγκρούσεις διαδραματίζονται στο κοινοβουλίου αναφορικά με τις αποικιοκρατικές κοινωνίες και τη διαχείριση τους, και η επιχειρηματολογία και ο δημόσιος χώρος και λόγος που περιβάλλει όλες αυτές τις συζητήσεις, εκκινεί την εκκόλαψη μιας γνώριμης σε εμάς, ακόμα και πολλά χρόνια αργότερα, ψευδοεπιστημονικής και τυπικά νομικής ορολογίας, η οποία μέχρι τότε, περιοριζόταν στη χρήση της λίγο ανεπίσημα στο συγκείμενο της νοτιοδυτικής αφρικανικής αποικίας. Έτσι, όροι όπως “Rassenmischung”, (δηλαδή η φυλετική ανάμειξη), “Rassenreinheit” (η φυλετική καθαρότητα), “Rasseschande” (η φυλετική ντροπή), Mischlinge (οι άνθρωποι μεικτής φυλετικής καταγωγής) και “Die Mischlingsfrage” (το πρόβλημα της μεικτής φυλής) βρέθηκαν στο γλωσσικό προσκήνιο της Γερμανίας, προσδίδοντας έτσι μια εξαιρετικά βιολογική οπτική και επεξήγηση στο ζήτημα της φυλής και της διαφυλετικής ανάμειξης.⁴⁰

Δεν είναι τολμηρό να πούμε, ότι αυτά τα νέα νοητικά και γλωσσικά σχήματα εναρμονίζονταν

39Zimmerer, J., & Zeller, J. (2008). *Völkermord in Südwestafrika*. Monmouth, Wales: Merlin Press, σελ. 19.

40ό.π., σελ. 236-238.

και επέκτειναν τις πρωθύστερες σε ύπαρξη, αντισημιτικές προκαταλήψεις εναντίων των υπαρχόντων εβραϊκών πληθυσμών της Γερμανίας, κυριότερα, αναμοχλεύοντας με νέο ψευδοεπιστημονικό φως την ιδέα της εγγενούς εβραϊκής κατωτερότητας έναντι του εθνικού μοντέλου του Γερμανού πολίτη.

Το νομοθετικό παράδειγμα φυλετικών αποκλεισμών της νοτιοδυτικής Αφρικής, αποτέλεσε το βασικό πατρών με το οποίο η Γερμανία εισηγήθηκε παρόμοιους νόμους και στις υπόλοιπες αποικίες όπως αυτές της Samoa και Toga από το 1906 και έπειτα.

Η συζήτηση και οι νομοθεσίες για την απαγόρευση των μεικτών γάμων τόσο στη νοτιοδυτική Αφρική όσο και στη Γερμανία, καθώς και η αναδυόμενη σαφέστερη φυλετική πολιτική αποκλεισμού εναντίων των γηγενών είναι κατάφωρα συνδεδεμένη με την πραγματοποιούμενη γενοκτονία έναντι των Χερέρο και Νάμα.

Η συνέχεια της βίας μετά το πέρας του ενεργού πολέμου

Μέχρι και τον Σεπτέμβριο του 1905 είχαν παραμείνει πολύ λίγοι ελεύθεροι Χερέρο, ενώ περίπου 15.000 βρίσκονταν ήδη αιχμάλωτοι στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Κατά προσέγγιση οι μισοί από αυτούς βρήκαν θάνατο λόγω των εξοντωτικών συνθηκών εξαναγκαστικής εργασίας και της κακομεταχείρισης. Εκτιμάται συνολικά ότι από τους 80.000 Χερέρο μόνοι οι 15.000 παρέμειναν ζωντανοί, ενώ από τον αριθμό των 20.000 Νάμα σκοτώθηκαν περισσότεροι από τους μισούς. Όσοι παρέμειναν ζωντανοί, ήταν καταδικασμένοι σε ένα μόνιμο καθεστώς δουλείας για τους Γερμανούς αποικιοκράτες. Τα στρατόπεδα του Shark Island ήταν ο περιορισμός των εξεγερμένων Χερέρο και Νάμα, αλλά κατά κύριο λόγο λειτούργησαν ως πηγή καταναγκαστικής εργασίας για το χτίσιμο σιδηροδρομικών γραμμών μέσα στην περιοχή της νοτιοδυτικής Αφρικής.⁴¹ Ο αρχικός σχεδιασμός της σιδηροδρομικής γραμμής, στη πρώτη της φάση ολοκληρώθηκε το 1903, και είχε έκταση περίπου τρειςήμισι χιλιάδων εκταρίων, σε ένα πλάνο δεκατριών, και με βασική επιθυμία των Γερμανών την συνέχιση του, γιατί αυτό θα οδηγούσε μοιραία στην μετεγκατάσταση των Χερέρο και σε απώλεια της γής τους. Η εργασιακή εκμετάλλευση των γηγενών που παρέμειναν ζωντανοί, καθώς και τα εγκλήματα του αποδεκατισμού τους, έπρεπε να δικαιολογηθούν και να βρεθούν οι αντίστοιχοι λόγοι για να συνεχίσουν να απαξιώνονται και να υποτιμώνται οι ζωές τους, και αυτό γινόταν εφικτό μέσα από τους νεοαναδυόμενους φυλετικούς ψευδοεπιστημονικούς λόγους περί μολυσματικής κατωτερότητας. Οι γηγενείς πληθυσμοί, όσοι επιβίωσαν των εκκαθαρίσεων, θα ήταν με αυτούς τους τρόπους μόνιμα καταδικασμένοι σε ένα καθεστώς κοινωνικο-οικονομικού αποκλεισμού,

41Pine, L. (2019). *Debating Genocide*. London: Bloomsbury Academic, σελ. 24-26.

καταδικασμένοι δια παντός να υπηρετούν της γερμανική αποικιοκρατική ηγεμονία και τις ανάγκες της σε ανθρώπινο δυναμικό στο αποικιοκρατικό πλαίσιο. Αυτό το καθεστώς είχε διαχρονική ισχύ και ήταν ένα σοβαρό πλήγμα πολιτισμικής και κοινωνικής διάβρωσης για της ντόπιες κοινωνίες, τους Χερέρο, τους Νάμα και τις μικρότερες φυλετικές συνομαδώσεις. Στις νέες συνθήκες δουλείας και υποτίμησης, οι λιγοστοί εναπομείναντες πληθυσμοί θα έχαναν μεγάλο κομμάτι της πολιτισμικής τους ταυτότητας και θα υπόκεινταν στις συνθήκες εργασιακής και όχι μόνο εκμετάλλευσης, τις οποίες πάντα θα διαμόρφωνε το εξουσιαστικό θέλημα των Γερμανών αποικιοκρατών. Αυτοί δεν περιορίζονταν στους διοικητικούς εκπροσώπους, πολλές φορές και οι ίδιοι οι έποικοι με οπτική πλήρους αντικειμενοποίησης, ταξινομούσαν τις φυλές σε περισσότερο και λιγότερο αποδοτικές εργασιακά, με περίσιο κυνισμό. Μάλιστα μια από τις μεγαλύτερες αποικιοκρατικές εφημερίδες, έγραφε τον Δεκέμβριο του 1904 : “Οι Χερέρο δεν πρέπει να εξοντωθούν – οι Νάμα, ναι, μάλιστα και ο λόγος είναι πως οι Χερέρο είναι χρήσιμοι ως εργάτες, ενώ οι Νάμα είναι μια ασήμαντη φυλή.” Σε ακόμα ένα άρθρο Γερμανού ανταποκριτή προς τον γερμανικό αποικιοκρατικό τύπο και την κάλυψη της κατάστασης της νοτιοδυτικής Αφρικής, έγραφαν: “Οι Χερέρο ανήκουν στις εργατικές και υγιείς φυλές των Bantu, ενώ οι Νάμα δεν φαίνεται να είναι καλοί σε τίποτα, ανίκανοι για κάθε είδος εργασίας και ανήκουν στα έθνη που πρέπει να εκλείψουν”.⁴²

Η ανθρωπολόγος Winifred Hoernle η οποία ήταν από τις πρώτες κοινωνικούς ανθρωπολόγους που διεξήγαγαν επιτόπιες έρευνες για το πεδίο της νοτιοδυτικής Αφρικής συλλέγοντας παρατηρήσεις και στοιχεία στην κρίσιμη καμπή του 1912-1913, σημείωνε στα ερευνητικά της ημερολόγια: “Μεγάλοι σε ηλικία άνθρωποι ζούσαν εκεί σε μεγάλους αριθμούς (σ.σ στο Windhoek), και ευφυείς μεγάλοι άνθρωποι επίσης, αλλά αυτό ήταν μόνο κατά ένα μέρος η τραγωδία. Αυτοί οι άνδρες, με τις οικογένειες τους, ήταν πρακτικά φυλακισμένοι του πολέμου των Γερμανών. Τους εξανάγκασαν να δουλεύουν ξανά και ξανά σκληρά στις μέρες τους αλλά υπήρχαν μεγάλοι αριθμοί από αυτούς άνω των εξήντα χρόνων πια, ανήμποροι να βγάλουν το ψωμί τους πια και ακόμα και πριν από την θανατηφόρα ξηρασία του 1922, αυτοί οι άνθρωποι υπέφεραν από πραγματική πείνα”.⁴³

Η γενοκτονία των Χερέρο, είναι αναγνωρίσιμη ως τέτοια, υπ' ευθύνη της Γερμανίας, ακόμα και αν δεν δόθηκε επίσημα ποτέ τέτοια εντολή στην γερμανική Βουλή ή δια στόματος του Γουλιέλμου του Β'. Τακτικά, μια τέτοια επίσημη ανακοίνωση θα συναντούσε τις γνωστές αντι- αποικιοκρατικές αντιρρήσεις, και θα ενδυνάμωνε εν τέλει τις αριστερές και φιλελεύθερες κοινοβουλευτικές δυνάμεις.

42Erichsen, C., & Olusoga, D. (2011). *The Kaiser's Holocaust, Germany's Forgotten Genocide and the Colonial Roots of Nazism*. London: Faber and Faber, σελ. 167.

43Gewald, J. B. (2007). Researching and Writing in the Twilight of an Imagined Conquest: Anthropology in Northern Rhodesia 1930–1960. *History and Anthropology*, 18 (4), 459.

Οπότε, η πραγματικότητα της σιωπηλής γνώσης του Κάιζερ για τα σχέδια των κομβικότερων αντιπροσώπων του στο ζήτημα της αντιμετώπισης των εξεγέρσεων των Χερέρο, δεν μπορεί παρά να αποτελεί κοινή σιωπηρή συναίνεση. Ο ίδιος ο στρατηγός Von Trotha, κύριος ενορχηστρωτής της γενοκτονίας, στις 2 Οκτωβρίου του 1904, εξέδιδε την στρατιωτική του εντολή για τον ολοκληρωτικό αφανισμό των Χερέρο, κάνοντας σαφές το γερμανικό σχέδιο στους στρατιώτες: “Μέσα στα γερμανικά σύνορα, κάθε Χερέρο, είτε βρεθεί οπλισμένος είτε όχι, με ή χωρίς ζώα, θα πυροβολείται. Δεν πρόκειται να δεχτώ περισσότερες γυναίκες και παιδιά. Θα τους οδηγήσω πίσω στους δικούς τους ανθρώπους ειδάλλως θα διατάσσω να πυροβολούνται. Αυτή είναι η απόφαση μου για τους Χερέρο”.⁴⁴

Το 1919, μετά την ήττα του Α' Π.Π και αφού ήδη η γερμανική αποικιοκρατική αυτοκρατορία θα είχε περάσει στα βρετανικά νικητήρια χέρια από τον πόλεμο του 1915, όπου κάτω από τη βρετανική ηγεσία, δυνάμεις της νότιας Αφρικής εισέβαλαν και επιτέθηκαν στην γερμανική νοτιοδυτική Αφρική (τη γνωστή σήμερα ως Ναμίμπια) και κατάφεραν επιτυχώς να νικήσουν τα γερμανικά στρατεύματα. Έτσι, για τη περίοδο του 1915-1920 η νοτιοδυτική Αφρική βρέθηκε κάτω από τη στρατιωτική διοίκηση της Ένωσης της Νότιας Αφρικής. Λίγο αργότερα, και ενώ ο πόλεμος συνεχιζόταν, η Αμερική πήρε μέρος σε αυτόν, κίνηση η οποία έθετε ερωτηματικά για το μέλλον της αποικιοκρατικής γερμανικής αυτοκρατορίας και των εκ νέου κατακτημένων γερμανικών αποικιών.⁴⁵ Είναι τότε, κάτω από τα φώτα του βρετανικού υπουργείου εξωτερικών, που θα εκκινήσει μια έρευνα στα γερμανικά αποικιοκρατικά διοικητικά αρχεία, και μια συνολική έρευνα η οποία αφορούσε τον πρωθύστερο διωγμό εναντίων των Χερέρο και Νάμα, υλικό το οποίο αρχικά περιελάμβανε μαρτυρίες από 75 Αφρικανούς αυτόπτες μάρτυρες στον πόλεμο, αλλά και εγγραφές από Γερμανούς στρατιώτες. Το λεγόμενο “Μπλε βιβλίο” ήταν η πρώτη στιγμή κατά την οποία, αρχειακά τουλάχιστον, οι ντόπιοι είτε έμμεσα είτε άμεσα θα μπορούσαν να έχουν φωνή. Φυσικά, παρ' ότι τυπικά η Βρετανία εισήγαγε νέο διοικητικό καθεστώς στις πρώην γερμανικές αφρικανικές αποικίες το οποίο ήταν ενάντια στην ακαταλόγιστη χρήση βίας προς τους ντόπιους, η αστυνομία της και οι τρόποι διαχείρισης της δεν έπεφταν μακριά από τη συνηθισμένη σωματική βία και κακομεταχείριση στην οποία ήταν συνηθισμένοι οι γηγενείς. Το “Μπλε Βιβλίο” παρά τις καλές προθέσεις κάποιων φιλελεύθερων ερευνητών και γραφόντων του πεδίου, ουσιαστικά, πολιτικά και στρατηγικά για τη Βρετανία, εξυπηρετούσε την έκθεση των γερμανικών αρχών, την καταδίκη τους και την αποφυγή του να επιχειρήσει η Γερμανία ουδέποτε ξανά να αναλάβει τον έλεγχο των προηγούμενων

446.π.

45Gewald, J. B., & Silvester, J. (2004). *Words cannot be found: German Colonial Rule in Namibia: An Annotated Reprint of the 1918 Blue Book*. Leiden: Brill, σελ.15.

αποικιοκρατικών περιοχών της. Σε απάντηση του “Μπλέ Βιβλίου”, οι Γερμανοί θα εκδώσουν το “Λευκό Βιβλίο”, το οποίο δεν ήταν περισσότερο από μια τακτική απάντηση, η οποία αρνιόταν κατά απόλυτο βαθμό τις βρετανικές κατηγορίες, και εξέθετε τη Βρετανία για τις βιαιοπραγίες στις δικές της γνώριμες αποικίες. Κατά την γνωστή και κραταιά φυλετική επιχειρηματολογία των γερμανικών αρχών επίσης, οι συγγραφείς του Λευκού Βιβλίου θα έγραφαν σε απάντηση των κατηγοριών για τις βαρβαρότητες που είχαν πράξει πως “Οι συγγραφείς του Μπλέ Βιβλίου βασίζονται στο μεγαλύτερο μέρος του σε ορκισμένους εκπροσώπους των ντόπιων...Είναι αξιοθαύμαστο ότι προφανώς μόνο μερικοί λευκοί μάρτυρες εξετάστηκαν σχετικά με την υπόθεση της εξέγερσης των Χερέρο”[...] “Οι συγγραφείς του Μπλέ Βιβλίου θα έπρεπε να γνωρίζουν και να αναγνωρίσουν πως οι ιθαγενείς απλώς ψεύδονται”.⁴⁶ Από τους παρατηρητές της γενοκτονίας των Χερέρο, αξιοσημείωτη είναι η διασωθείσα μαρτυρία του ιεραποστόλου Heinrich Vedder, ο οποίος αναφέρει την αύξηση των φυλακισμένων Χερέρο στην παράκτια πόλη του Swakormund και τις συνθήκες μεταχείρισης τους, όταν εκείνος έφτασε για την θρησκευτική αποστολή του: “Λίγο αργότερα, έφτασαν μεγάλες μεταφορές φυλακισμένων. Τους τοποθέτησαν πίσω από φράχτες με διπλά συρματοπλέγματα, τα οποία περικύκλωναν όλα τα κτίρια αναχώρησης του λιμανιού, και τους έβαλαν να μείνουν σε μίζερους εγκαταστάσεις, φτιαγμένες από σανίδια και λινάτσες, με τέτοιο τρόπο όπου σε κάθε τέτοια κατασκευή περίπου 30 με 50 άνθρωποι εξαναγκάζονταν να μένουν αδιακρίτως της ηλικίας και του φύλου τους. Από νωρίς το πρωί μέχρι και πολύ αργά τη νύχτα όλες τις μέρες της εβδομάδας αλλά και τις Κυριακές και τις αργίες, ήταν αναγκασμένοι να δουλεύουν, κάτω από τα ρόπαλα σκληρών επιτηρητών, μέχρι να πέσουν κάτω. Επιπρόσθετα σε αυτό, το φαγητό που τους έδιναν ήταν ελάχιστο : ρύζι χωρίς τίποτα άλλο επιπλέον, το οποίο δεν ήταν αρκετό για να στηρίξει τα σώματα τους, τα οποία ήταν ήδη αποδυναμωμένα από τη ζωή στην ύπαιθρο και συνηθισμένα στον καυτό ήλιο του εσωτερικού της ηπείρου, παρά στο κρύο και στην αδιάκοπη απομύζηση όλων των δυνάμεων τους στις συνθήκες εγκλεισμού του Swakormund. Σαν κοπάδια, τους οδηγούσαν κατά εκατοντάδες προς το θάνατο και σαν ζώα τους έθαβαν. Αυτή η αναφορά ίσως φαίνεται σκληρή ή υπερβολική, πολλοί άλλαξαν και έγιναν ηπιότερη κατά τη διάρκεια των εγκλεισμών αλλά στην καταγραφή των χρονικών δεν επιτρέπεται να καταπνίγουμε ότι μια τέτοια αμετανόητη ωμότητα, βαρβαρική επίβλεψη και χυδαία σεξουαλικότητα ήταν η συμπεριφορά την οποία μπορούσες να δεις αναμεταξύ των στρατιωτών και των πολιτών εδώ, σε τέτοια έκταση που μια πλήρης περιγραφή δεν είναι δυνατή.”⁴⁷

Αρχειακές μαρτυρίες από κοντινούς στον von Trotha ταγματάρχες, όπως ο Ludwig von Estorff,

46ό.π., σελ. 21.

47ό.π., σελ. 22-23.

την περίοδο της πρώτης και κύριας φάσης της εξέγερσης των Χερέρο, το 1904, αποδुकνειούν ακόμα περισσότερο την επιθυμία για την καταστρατηγημένη εκκαθάριση τους. Μερικά χρόνια αργότερα, ο von Estorff, θα σχολίαζε την διαταγή την οποία εκτέλεσε υπό τον von Trotha, δηλαδή το παιρεταιίρω κυνήγι των Χερέρο στην περιοχή της Omaheke: “Ήταν μια πολιτική τόσο βάρβαρη όσο και παράλογη, το να σκοτώσουμε τόσο πολύ εκείνους τους ανθρώπους, θα μπορούσαμε να έχουμε σώσει πολλούς από αυτούς και τα πλούσια κοπάδια τους, αν τους είχαμε συγχωρήσει και τους είχαμε δεχτεί ξανά πίσω, είχαν τιμωρηθεί αρκετά ήδη. Το πρότεινα στον στρατηγό von Trotha αλλά εκείνος επέμεινε στην απόλυτη εξόντωση τους.” Συμπληρωματικά σε μία ακόμα μαρτυρία του , ο ίδιος ταγματάρχης τον Απρίλιο του 1907, υπεύθυνος για την παράκτια πόλη του Lubetitz, έδωσε διαταγή να οδηγηθούν στα στρατόπεδα του Shark Island και είχε να αναφέρει πως: “Από το Σεπτέμβρη του 1906, 1032 από τους 1795 ιθαγενείς πέθαναν στο Shark Island. Δεν είμαι προετοιμασμένος για να δεχτώ την ευθύνη για τον θάνατο τους ούτε μπορώ να περιμένω οι στρατιώτες μου να κάνουν το ίδιο”.⁴⁸ Οι γερμανικές αποικιοκρατικές δυνάμεις, έχοντας την τεχνολογική και διοικητική δυνατότητα να σκοτώσουν μεγάλους αριθμούς ανθρώπων, ιδιαίτερα εκείνους που θεωρούσαν “κατώτερους” εχθρούς, πραγμάτωναν την πρώτη γενοκτονίας , και την πρώτη νίκη, νοούμενη ως φυλετική και κοινωνική κυριαρχία έναντι των εκ γενετής υποδεέστερων ντόπιων. Είναι γεγονός, πως τόσο η κατάσταση στην αποικία της νοτιοδυτικής Αφρικής όσο και οι συνθήκες του τρίτου ράιχ που ακολούθησε, βασίστηκαν στις έννοιες της πολιτικής “κοσμοθεώρησης” (weltanschauung) και του ζωτικού χώρου (Lebensraum), δημιουργώντας εκ πρώτης κοινωνίες οι οποίες ήταν δομημένες στη βάση της κατωτερότητας των μαύρων ανθρώπων, και στη συνέχεια, στο εθνικοσοσιαλιστικό όραμα, κοινωνίες όπου οτιδήποτε μη-Άριο ήταν εκ προοιμίου κατώτερο και αποφευκτέο αν όχι εξοντώσιμο.

Ο ίδιος ο πρώτος διοικητής της νοτιοδυτικής Αφρικής, Theodor Leutwein, είχε παραδεχτεί πως “το φυλετικό μίσος έχει ριζώσει βαθιά σε κάθε πλαίσιο δικαίου”, ωστόσο και ο ίδιος όπως αναφέραμε πριν, θεώρησε αναγκαία την φυλετική διάσπαση των μεικτών γάμων και την αναπαραγωγική απαγόρευση αναμεταξύ λευκών και ντόπιων. Η ναζιστική Γερμανία, μοιράστηκε πολλά κοινά με την πραγματικότητα της νοτιοδυτικής Αφρικής, όπως οι γαμικές απαγορεύσεις και ο φυλετικός προσδιορισμός και περιθωριοποίηση, αλλά, αντί η ναζιστική Γερμανία και το νομοθετικό της πλαίσιο να απευθύνεται και να στοχεύει μόνο στους “μαύρους”, φρόντιζε, μέσα από τη δική του κάθετη και ιεραρχική νοηματοδότηση, να διώκει και να περιθωριοποιεί οτιδήποτε δεν μπορούσε να θεωρηθεί κομμάτι του να είσαι Άριος.

Στην υποστήριξη του κύρους των ψευδοεπιστημονικών απόψεων για τη φυλετική

48Drechsler, H. (1980). *Let us Die Fighting: The struggle of the Herero and Nama against German Imperialism 1884 – 1915*. London: Zed Press, σελ. 212.

κατωτερότητα έπαιξαν κύριο ρόλο και οι ιατρικές εργασίες,, και τα βάνουσα πειράματα τα οποία είχαν ως ζωντανό αντικείμενο τους τους γηγενείς, όπως αργότερα, στα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης, το βασικό πειραματόζωο για τις μελέτες ευγονικής και όχι μόνο, θα ήταν εβραϊκά υποκείμενα. Ο Gerhard Wagner, γιατρός και ηγεμονική φυσιολογία του Τρίτου Ράιχ, προειδοποιούσε για “φυλετική δηλητηρίαση και μόλυνση του γερμανικού αίματος”, με τον ίδιο τρόπο που αποικιοκρατικές γερμανικές αρχές και σχεταριστικός φυλετικός λόγος που αναδύθηκε από τους αντιστοιχούς “επιστήμονες” προειδοποιούσε για φυλετική διαγανακτική υποβάθμιση της γερμανικής εθνικότητας μέσω των μεικτών γάμων και των απότοκων τους.

Ο ίδιος ο Χίτλερ, χρησιμοποίησε τον όρο “Rassenschande” ο οποίος όπως ήδη είδαμε, προήλθε από τους αντίστοιχους νόμους που επιβλήθηκαν στην νοτιοδυτική Αφρική, (Rassenmischung laws), οι οποίοι ταύτιζαν τις διαφυλετικές σεξουαλικές προσμίξεις με αμαρτωλό ατόπημα ενάντια στην φυλετική καθαρότητα και συνείδηση αυτής. Ο Χίτλερ καθόλου τυχαία, χρησιμοποίησε στους λόγους του πολλές από τις έννοιες οι οποίες εκκολάφτηκαν στο αποικιοκρατικό υπάρχον, με στόχο στη περίοδο της πολιτικής ανόδου του, να ποινικοποιήσει νέα θύματα, εντός του ευρωπαϊκού χώρου.

Αν αναζητήσουμε κοινές συνισταμένες στην ιστορία των δύο γενοκτονιών και των δύο πολέμων, αναμφίβολα μπορούμε να δούμε πως πρόκειται για δύο πολέμους οι οποίοι μπορούν να χαρακτηριστούν και πόλεμοι φυλών ή καλύτερα, πόλεμος για την επικράτηση της ισχυρότερης φυλής- όπως η Γερμανία φανταζόταν τον εαυτό της, στην Ευρώπη και στις αποικίες αντίστοιχα. Πολύ γενικά, χωρίς βέβαια να ξεχνάμε και την ιδιαιτερότητα του μακραίωνου αντισημιτικού γερμανικού παρελθόντος το οποίο προσαρμόστηκε σε νέους δρόμους χάρη στη φυλετική ιεραρχική απόδοση, μια νέα κοίτη δηλαδή για να μπορέσει να πάρει νέα καταστροφική ροή η διαρκής αντιεβραϊκή μισαλλοδοξία, και οι δύο γενοκτονίες μπορούν να χαρακτηριστούν ως τέτοιες γιατί αυτοσκοπός τους ήταν η πλήρης εκκαθάριση ενός συγκεκριμένου εθνοφυλετικού πληθυσμού. Ίσως, σε αυτό το συγκεκριμένο η έννοια του πολέμου ως νεολογισμός να μην μπορεί να καλύψει την θηριωδία και την κτηνώδη εξόντωση στην οποία υποβλήθηκαν αναρίθμητοι άμαχοι πληθυσμοί πολιτών, ίσως μπορούμε να μιλάμε καλύτερα για μια καλοζυγισμένη, καταστρατηγημένη συστημική εξόντωση χωρίς περιθώρια διαφυγής, τόσο στη περίπτωση των Χερέρο όσο ακόμα περισσότερο και στην φρίκη της Shoah.

Σε ό,τι αφορά τους Χερέρο και τους γηγενείς πληθυσμούς όπως και για τη ναζιστική λογική και μεταχείριση έναντι των Εβραίων αργότερα, ο “εχθρός” του γερμανικού έθνους, νοούνταν ως φυλετικά κατώτερος και εγκλωβισμένος σε μία υπαρκτική συνθήκη κατώτερης από αυτή του ζώου, συνεπώς, ήταν απόλυτα δικαιολογημένη και απαραίτητη η βίαιη μεταχείριση την οποία δέχονταν.

Με στόχο να αποδειχτεί αυτή η υπαρκτική κατωτερότητα, τόσο ο Χίτλερ, όσο και ο von Trotha διαμόρφωσαν ειδικές επιστημονικές ομάδες υπεύθυνες για τα “επιστημονικά” πειράματα- μαρτύρια

στα οποία υπέβαλαν τους κρατούμενους κάθε συγκυρίας ανάλογα. Τις δύο γενοκτονίες δεν συνενώνει μόνο η κοινή αναφορά και αναζήτηση ψευδοεπιστημονικής κάλυψης, παρά πολύ περισσότερο, και η κοινή παρουσία των ίδιων προσώπων, όπως για παράδειγμα την χαρακτηριστική περίπτωση του Eugen Fischer. Ο συγκεκριμένος αρέσκονταν στο να αποκεφαλίζει Χερέρο κρατούμενους στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, με σκοπό κρανιακές και οστικές μετρήσεις, και αργότερα, υπό την επίβλεψη του Χίτλερ, εργάστηκε για λογαριασμό του και του ναζιστικού ιδεώδους με στόχο την ευγονική επιστημονική υποστήριξη της ιδεολογίας μιας ιδανικής Άριας κοινωνίας. Λέγεται πως ο ίδιος ο Χίτλερ μελέτησε την δουλειά του Fischer όσο βρισκόταν έγκλειστος το 1924, και εμπνεύστηκε από την ιδέα του να έχει την επιστημονική οπτική στο πλευρό του, η οποία θα υποστήριζε τη δική του γενοκτονία, ζήτημα το οποίο μας κάνει να εντοπίζουμε ξεκάθαρα ακόμα ένα κοινό στις δύο διαδοχικές γενοκτονικές πραγματικότητες, και αυτό δεν είναι άλλο από την εθνική γερμανική προθυμία για φυλετικά και ευγονικά πειράματα, ή αλλιώς, με λίγα λόγια, για τον εναγκαλισμό και την υποστήριξη του νοσηρού δολοφονικού πολιτικού επιθυμητικού της μέρους, από την εξουσία και τη φαινομενικότητα της θετικιστικής “επιστημονικής” ορθότητας.

Η εξεύρεση και διασφάλιση του ζωτικού χώρου (Lebensraum) η ολοκληρωτική εκκαθάριση των πληθυσμών (Vernichtungsbefehl) αποτέλεσαν κοινές επιλογές της Γερμανίας και στις δύο περιπτώσεις, ακόμα και αν η Shoah ήταν μια φρίκη εργοστασιακού θανάτου, πολύ μεγαλύτερης κλίμακας. Και στις δύο περιπτώσεις επιπλέον, η φυλετική προπαγάνδα των ηγετών και του τύπου ήταν αμείλικτη, και στις δύο περιπτώσεις κανενός είδους άμαχος η ανήμπορος υπεράσπισης πληθυσμός δεν γλύτωσε από το να βρει το θάνατο του, ακόμα και αν αυτός δεν ήταν μια άμεση εκτέλεση σε κάποιο απόσπασμα, η εξαναγκαστική λειψυδρία και ο λιμός τον οποίο επέβαλαν οι γερμανικές αποικιοκρατικές δυνάμεις και τα στρατόπεδα του ναζισμού ήταν αρκετά ικανές συνθήκες για εγγυημένους θανάτους. Οι ελάχιστοι εναπομείναντες και στις δύο περιπτώσεις, κατέληξαν να χάσουν ολόκληρη τη βάση του βίου τους, συγγενικά δίκτυα, περιουσία, αντίληψη και αίσθηση εαυτού, πολιτισμική κληρονομιά και έναν ακόμα πολύ μακρύ κατάλογο που σκιαγραφεί τη ζωή και τη σημασία του να “είσαι”, πριν επέλθει η απρόκλητη ανάγκη κάποιας δυναστικής δύναμης σαν την αποικιοκρατική Γερμανία ή το τρίτο ράιχ, η οποία καρπώθηκε τη διασπορά καταστροφής και θανάτου.

Αυτό ωστόσο που δεν είναι κοινό στις δύο περιπτώσεις και αφορά την μετά – ιστορική κοινωνική και πολιτική διαχείριση μιας γενοκτονίας, είναι το ζήτημα ανάληψης ευθύνης μιας χώρας για ένα τέτοιο πεπραγμένο, βασισμένο κυρίαρχα στην αρχή της συνέχειας του κράτους. Ούτε η αναγνώριση της Shoah και η απόδοση αποζημιώσεων στους επιζώντες ήταν ένα εύκολο ζήτημα, ωστόσο, μπορούμε να πούμε ότι είναι πλέον παρελθόν και συμβάν καταγεγραμμένο εντός του προηγούμενου αιώνα. Σε αντίθεση, η αναγνώριση και μια κάποια συζήτηση για πολεμικές

αποζημιώσεις στους επιζήσαντες της νοτιοδυτικής Αφρικής, είναι μια υπόθεση η οποία παραμένει έωλη και υπό διαπραγμάτευση ακόμα και σήμερα, 116 χρόνια αργότερα.

Οι απαρχές του Γερμανικού Εθνικισμού και η σύνδεση του με την αποικιοκρατία

Η διαδικασία κατά την οποία το οποιοδήποτε εθνικό και εθνωτικό “Άλλο” κατηγοριοποιείται και κρίνεται οπισθοδρομικό και πρωτόγονο από την κυρίαρχη κουλτούρα είναι ένα καθεστώς το οποίο δεν αφορά μόνο τους τελευταίους αιώνες, την ανάδειξη του μοντέλου του Έθνους – Κράτους ή την εκτεταμένη βιομηχανοποίηση της οικονομίας. Οι ιεραρχήσεις και η καθ' υπόταξη κοινωνική διαστρωμάτωση είναι ένα παρατηρήσιμο κοινωνικό φαινόμενο αιώνων, με διαφορετικούς εννοιολογικούς αρμούς σε κάθε χρονολογική συγκυρία, καταμαρτυρεί ωστόσο μια διαχρονικότητα η οποία δομείται στην αντίθεση της εντοπιότητας και της κυριαρχίας αυτής, όπως φαντάζονται τον εαυτό τους οι συμμετέχοντες σε μια εθνική ή εθνωτική κοινότητα, και ταυτόχρονα, σφυρηλατεί και σφυρηλατείται και από την εξύψωση και τη δημιουργία της διαφοράς με άλλες ομάδες. Η δημιουργία του “Άλλου” είναι εν μέρη και η δημιουργία του εαυτού, ακόμα και αν οι εθνικές αφηγήσεις αντλούν στους λόγους τους το μεταφυσικό υπερβατικό δικαίωμα ενός ταυτοτικού προσδιορισμού ο οποίος είναι φορέας μιας εγγενούς διαχρονικότητας και ανωτερότητας. Οι όροι με τους οποίους προσδιορίζεται ο εαυτός και το “Άλλο” στην εκάστοτε περίπτωση δεν αφορούν μόνο τον χωροταξικό συγκρουσιακό η μή προσδιορισμό, αλλά είναι παράλληλα στενά συνδεδεμένοι με το ζήτημα της οικειώσης και της ανοικειώσης, την κοινοτική συνδεσμολογία θα λέγαμε, δια μέσου της αρχαιότερης ρήτρας, εκείνης της συγγένειας. Για την τελευταία κατηγορία, εκείνη της συγγένειας, δεν φτάνει να υπολογίσουμε το πλαίσιο της αιματοσυγγένειας ή τις εξ' αγκιστείας σχέσης, αλλά πρέπει να έχουμε κατα νού, πως στον κοινό πολιτισμικό παρονομαστή μιας ομάδας είτε εθνικής είτε “φυλετικής”, κομβικό ρόλο έπαιζαν πάντα οι κοινές καταγωγές, τόσο σε συγγενικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο κουλτούρας, γλωσσικού προσδιορισμού και θρησκευτικού γίνεσθαι. Σε αυτόν τον ευρύτερο προσδιορισμό των παραμέτρων συνάφειας μέσα σε μια εθνική ή εθνωτική ομάδα οι πολιτικοί διαχωρισμοί μπορεί να αποτέλεσαν πηγή συγκρούσεων σε πολλά ιστορικά συμφραζόμενα, αλλά σε ελάχιστες περιπτώσεις ήταν ικανοί για να απαρνηθούν οι άνθρωποι την κοινοτοπία της όμοιας εθνικής συλλογικής καταγωγής τους.

Είναι αρκετά δυτικότροπο φαινόμενο, κληρονομημένο μέσα από τους μακραίωνους κοινωνικούς και πολιτισμικούς μετασχηματισμούς, το μοτίβο της διχοτομίας και της συγκρότησης “εαυτού” και “Άλλου”. Οι νομοθεσίες οι οποίες έφτιαξαν το νομικό πλαίσιο διαχείρισης και συμπεριφοράς μιας πολιτείας και ενός κράτους διεθνώς έχουν τα σπάργανα τους πολύ πριν τον 19ο

αιώνα και τις αποικιοκρατικές εξορμήσεις, περίπου στο πρώτο τέταρτο του 16ου αιώνα, αναπλάστηκε και πήρε μια βασική πρώτη σχηματική μορφή τον 17ο. Ένας ακόμα παράγοντας, τοποθετημένος στην αυγή του ίδιου αιώνα, που ανέδειξε την αναγκαιότητα για την ύπαρξη και τη συγκρότηση διεθνών νόμων, εκτός των διευρυμένων εμπορικών δικτύων χάρη στην εξέλιξη της ναυτιλιακής δυναμικής και την έρευνα νέων εμπορικών οδών, ήταν αναμφίβολα η δημιουργία ανεξάρτητων κρατών στην κεντρική Ευρώπη.⁴⁹

Το αποικιοκρατικό εγχείρημα γενικότερα της Ευρώπης ήταν η στιγμή κατά την οποία υποστασιοποιήθηκαν οι νοητικές διχοτομίες “εαυτού” και “Άλλου”, εθνικού Ευρωπαϊκού εαυτού και μη-Ευρωπαϊού γηγενή, εννοιολογικές καταστάσεις οι οποίες έλαβαν θέση τόσο στις φιλελεύθερες όσο και τις συντηρητικές πολιτικές παραδόσεις της εποχής, και με αυτό το τρόπο, εκκινώντας από αυτή τη κοινή νοητική συνισταμένη, έλαβαν χώρα οι αντίστοιχες γνωστές για την επιβολή και τη βαρβαρότητα, αποικιοκρατικές πρακτικές. Ακόμα πιο ξεκάθαρα, αποτελέσματα των παραπάνω συνθηκών βλέπουμε στα αποικιοκρατικά εγχειρήματα του τέλους του 19ου αιώνα, αλλά και στην αλλαγή αποικιοκρατικής πολιτικής παλαιότερων συμμετεχόντων στις αποικιοκρατικές κτήσεις, όπως η Βρετανία.

Αμελητέο δεν μπορεί επίσης να είναι και το ζήτημα της γερμανικής εθνικής ταυτότητας όπως αυτή δομήθηκε σε επικοινωνία και σε μια σφαίρα αλληλοεπιρροής με την αποικιοκρατική εξουσία. Ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα, η ανάγκη της Γερμανίας να βρει μια διαφοροποιημένη ταυτότητα κάτω από τα δικά της εθνικά προσδιοριζόμενα φώτα, σε συγκερασμό με την βιολογική αναγωγή στην φυλή και την υποστήριξη των θετικών γενετικών επιστημών, δημιούργησαν ένα κλίμα που έκανε δυνατή την πολιτική απανθρωποποίησης προς τους γηγενείς.

Η δόμηση της εθνικής ιδέας και της εθνικής ταυτότητας, ο φυλετικός προσδιορισμός της εννοιολόγησης του τι κατέληξε τελικά να σημαίνει κουλτούρα στο γερμανικό φαντασιακό, είναι ιδιαίτερα για την ύστερη περίοδο αναμεταξύ του τέλους του 19ου και των αρχών του 20ου αιώνα, μια δυναμική διαδικασία η οποία αφορούσε άμεσα την γνωριμία και αντίστοιξη με την αποικιοκρατική δραστηριότητα και τον Αφρικανικό “Άλλο”. Εξάλλου, είναι η δημιουργία του εθνικού εαυτού στα νέα πλαίσια στο τέλος του αιώνα, που επιτρέπει στη λόγια, νομική και πολιτική γλώσσα της Γερμανίας να δικαιολογήσει την αποικιοκρατική της εκστρατεία και τα βίαια μέσα της αργότερα. Ο ανταγωνισμός με ένα ήδη υπαρκτό αποικιοκρατικό στάτους διακυβέρνησης άλλων χωρών, ιδιαίτερα μεγάλων δυνάμεων, όπως η Γαλλία και η Βρετανία ήταν ακόμα μια μορφή πίεσης την οποία πρέπει να συμπεριλάβουμε στη σκέψη μας, προσπαθώντας να αποκωδικοποιήσουμε την

⁴⁹Yasuaki, O. (2000). When was the law of international society born?—An inquiry of the history of international law from an intercivilizational perspective. *Journal of the History of International Law*, 2 (1), σελ. 2.

κινητήρια δύναμη και την ταχύτητα ρύθμισης ενός αυστηρού μοντέλου διακυβέρνησης που προσπάθησε να δημιουργήσει η Γερμανία πολύ γρήγορα στη νέα της αυτοκρατορία. Ο γερμανικός εθνικός εαυτός χρωστάει πολλά σε ένα παρελθόν ιδωμένο ξανά μέσα από το πρίσμα της εθνικής ανακατασκευής, μια ανασύνθεση του παρελθόντος η οποία έπρεπε να αντισταθεί στο ρεύμα πρώτων υλών στα οποία δομήθηκαν τα σύγχρονα της έθνη. Δεν είναι τυχαίο το ότι μπορούμε να μιλάμε ξεκάθαρα σήμερα για την σοβαρή επιρροή που άσκησε, και εν τέλει συνεχίζει να ασκεί σε φιλοναζιστικά ενεργά ιδεώδη και σχηματισμούς, ο γερμανικός ρομαντισμός. Ίσως γιατί, η αδυσώπητη εξέλιξη του, η Shoah, στέκει πια σαν κόκκινη σημαία για το που μπορούν τέτοιες προσλήψεις και ιδεώδη να οδηγούν.

Αυτό που έδωσε πνοή στο αποικιοκρατικό γερμανικό εγχείρημα σαν ιδεολογική βάση ήταν η ανάγκη της υποστήριξης της υπεροχής της εθνικής ιδέας, η ποθητή φαντασίωση της Γερμανίας που θα διεκδικούσε τη θέση της κάτω από τον ήλιο. “Από τη μία, οι αιτιολογήσεις των αποικιοκρατικών αποστολών εκφράστηκαν κάτω από τα φώτα της ιδέας του “έθνους” στη μητρόπολη, μέσα από τους λόγους των φιλελεύθερων ή των συντηρητικών παραδόσεων. Απο την άλλη, οι ίδιες παραδόσεις εξηγούσαν την φυλετική επιστήμη – και τον κοινωνικό Δαρβινισμό- στα κατά παραλληλία μονογενικά – αφομιωτικά ή πολυγενικά- αποκλειστικά ρεύματα σκέψης τα οποία έδιναν το υλικό για την ιεραρχική σχέση αναμεταξύ Ευρωπαίων και ιθαγενών στις αποικίες.”⁵⁰

Ανθρωπολόγοι σαν τον Γκέλνερ που ασχολήθηκαν με το ζήτημα της ανάδυσης των εθνικών ταυτοτήτων, ισχυρίζονται, πως ιδιαίτερα για την περίπτωση του γερμανικού έθνους, ο ρομαντισμός ήταν η απάντηση στον πρωθύστερο Διαφωτισμό. Και αυτή η απάντηση δια μέσου του ιδεολογικού ρεύματος του ρομαντισμού είχε με τη σειρά της τη βάση της στην γερμανική παράδοση, και στους ανταγωνισμούς τους οποίους αυτή ενείχε, καθώς δεν είναι καθόλου παράλογο, το ότι η “αυθεντική” έννοια της κουλτούρας (kultur) των Γερμανών πολιτών έπρεπε να διαφέρει από ένα κραμα ιδεών του διαφωτισμού το οποίο με τη σειρά του αποτελούσε πλέγμα των γαλλικών, ορθολογικών και επιστημονικών απόψεων, που έφεραν στο προσκήνιο την καινοτόμο ιδέα του παγκόσμιου πολιτισμού.

Μερικές από τις κομβικές φιγούρες φιλοσόφων και λόγιων που συνέθεσαν το νοητικό τοπίο στη ρομαντική τροπή και στον προσδιορισμό του τι σημαίνει έθνος για τους Γερμανούς ήταν και ο Johann Herder και ο Fichte. Ο Herder μάλιστα θεωρήθηκε από τους πρωτοστάτες του γερμανικού ρομαντικού εθνικισμού, κατά τον 18ο αιώνα. Ενώπιον της βασικής ιδέας του διαφωτισμού πως ολόκληρη η ανθρωπότητα μοιραζόταν κοινά βασικά χαρακτηριστικά, είχε να αντιπαραβάλει πως οι

50Shahabuddin, M. (2013). The Colonial “Other” in the Nineteenth Century German Colonisation of Africa, and International Law." *African Yearbook of International Law Online*, 18 (1), σελ.

εθνικές οντότητες έχουν διαμορφώσει οι ίδιες τον χαρακτήρα τους κατ' αναλογία με τις ιδιαίτερες πολιτισμικές συνθήκες τους.⁵¹ Για τον Herder, και αυτό μας θυμίζει τις βιολογίζουσες λογικές των φυλετικών λόγων που συγκροτήθηκαν με σαφήνεια αργότερα, ακόμα και η σωματική κατάσταση ενός έθνους, μαζί με άλλους κοινωνικούς τομείς της καθημερινής ζωής, ήταν ζήτημα “κλιματικό” και ταυτόχρονα χωρικό, όπως συμπυκνώνεται στη γνωστή του ρήση με την οποία ισχυριζόταν πως “ Αν τους στερήσεις την χώρα τους, τους στερείς τα πάντα”. Γενικότερα, για την οπτική του Herder, το έθνος είναι αντιληπτό σαν μια διευρυμένη οικογένεια, η οποία βρίσκεται στην υψηλότερη φυσική της κατάσταση όταν αυτή αποτελείται από συγκεκριμένους ανθρώπους με μοναδικό εθνικό χαρακτήρα, και με βάση αυτό η εθνική επέκταση πέραν των φυσικών ορίων του μπορεί να προκαλέσει καταστροφική ανάμειξη πολλών διαφορετικών εθνών και ανθρωπότυπων.

Αυτά ήταν και τα σπάργανα της εθνικής ιδέας και του προσδιορισμού της εθνικής κοινότητας, τα οποία εύλογα μας φέρνουν στο νου τον ορισμό του ιστορικού Benedict Anderson για το έθνος και τις φαντασιακές κοινότητες : “ Έθνος είναι μια κοινότητα η οποία φαντάζεται τον εαυτό της ως πολιτική κοινότητα, εγγενώς οριοθετημένη και ταυτόχρονα κυρίαρχη. Αποτελεί κοινότητα σε φαντασιακό επίπεδο επειδή κανένα μέλος ακόμα και του μικρότερου έθνους, δεν θα γνωρίσει ποτέ τα περισσότερα από τα υπόλοιπα μέλη, δε θα τα συναντήσει ούτε καν θα ακούσει γι' αυτά, όμως ο καθένας έχει την αίσθηση του συνανήκειν.” [...] “ Είναι το αίσθημα της αδελφότητας αυτό που δίνει τη δυνατότητα σε τόσα εκατομμύρια ανθρώπους τους δύο τελευταίους αιώνες, όχι τόσο να σκοτώνουν , όσο να είναι πρόθυμοι να δίνουν τη ζωή τους για τόσο περιορισμένες φαντασιώσεις”.⁵²

Η εθνική κοινότητα, στους πρώιμους ορισμούς του Herder του 18ου αιώνα, περιορισμένη και κυρίαρχη στην υψηλότερη φυσική της κατάσταση μόνο εκεί, μας φέρνει στο νου επίσης εκτός του πολυσυζητημένου αλλά εύστοχου ορισμού της εθνικής φαντασίωσης του Anderson, και τη ναζιστική Γερμανία, της οποίας επίσης γνώριμο ιδεολόγημα ήταν το “ αίμα και γη”⁵³, δηλαδή η κοινή εθνική – Άρια- γερμανική καταγωγή η συνεκδοχή του αίματος και της φυλής, και η γη, τα κρατικά ή αυτοκρατορικά κατά τη ναζιστική στόχευση, γεωγραφικά όρια στα οποία νοούνταν η κυριαρχία και η κτήση.

Αντίστοιχη ήταν και η περίπτωση του Johanne Fichte, ο οποίος ασχολήθηκε κυρίως με ζητήματα πολιτικής θεωρίας και ανέδειξε το ζήτημα της γερμανικής κουλτούρας, παρ' ότι εκ πρώτης 51Gellner, E. (1997) *Nationalism*. London: Weidenfeld and Nicolson, σελ. 62-66.

52 Άντερσον, Μπ. (1999). *Φαντασιακές κοινότητες: Στοχασμοί για τις απαρχές και τη διάδοση του εθνικισμού*. Αθήνα: Νεφέλη.

53 Εισηγητής του συγκεκριμένου ιδεολογήματος ήταν ο Richard Walther Darré, αξιωματούχος των SS και υπουργός Γεωργίας στην Ναζιστική κυβέρνηση την περίοδο 1933 – 1942.

όψης φαινόταν υποστηρικτικός προς το ιδεολογικό απότοκο της γαλλικής επανάστασης και την φιλελεύθερη αντίληψη μιας πανανθρώπινης πολιτισμικότητας. Η συστροφή του επίσης προς την τοπικότητα της κουλτούρας, και την αντίστοιχη αντίληψη ιδιαιτερότητας για το γερμανικό έθνος, δεν είναι ξεκομμένη από τον αυξανόμενο γαλλικό επεκτατισμό της εποχής, ιδιαίτερα κατά τις αρχές του 19ου αιώνα. Ο Fichte θεωρείται από τους αρχικούς εισηγητές για την αποκρυστάλλωση των σημασιών του γερμανικού εθνικισμού και κυρίως τα ζητήματα αυτοπροσδιορισμού.⁵⁴

Για τον Fichte, το γερμανικό έθνος αποτυπώνεται σαν μια αυθεντική οντότητα, με όλα τα ιδιαίτερα φυσικά χαρακτηριστικά της, τα οποία είναι και τα αληθινά σύνορα όλων των κρατών, και είναι ταυτόχρονα και εσωτερικά όρια, δηλαδή όχι μόνο γεωγραφικά και υλικά : “ Εκείνοι οι οποίοι μιλούν την ίδια γλώσσα είναι συνδεδεμένοι μαζί, πριν καν ακόμα υπάρξει η ανθρώπινη ανάμειξη, από την απλή φύση ενός ξενιστή με αόρατους δεσμούς. Καταλαβαίνουν ο ένας τον άλλον και είναι ικανοί να επικοινωνούν ολόενα και περισσότερο με μεγαλύτερη εγγύτητα ο ένας με τον άλλον, ανήκουν μαζί στην ίδια συνομοταξία, είναι εκ φύσεως ένα αδιαχώριστο Όλον. Αυτά τα χαρακτηριστικά είναι τόσο ιδιαίτερα σε αυτό το συγκεκριμένο έθνος που κάθε άλλο έθνος διαφορετικής προελεύσεως και γλώσσας που θα προσπαθούσε να ενσωματώσει αυτούς τους ανθρώπους δεν θα το κατάφερνε παρά μόνο μπερδεύοντας τον εαυτό του και παρεμποδίζοντας την εξέλιξη της ίδιας του της μόρφωσης. Μόνο ένα τέτοιο πολιτισμικά συγκεκριμένο εσωτερικό σύνορο δύναται να χτίζει εξωτερικά από αυτό σύνορα επικρατειών, ως φυσική συνέπεια.”⁵⁵

Κατά την οπτική του Fichte, σε μια θεωρητική αποκρυστάλλωση η οποία παρέμεινε ζωντανή με ελάχιστες ουσιαστικές αλλαγές πέραν του ωμού φυλετικού λόγου, η Γερμανία ήταν πολιτισμικά και γλωσσικά μια ενοποιημένη οντότητα, κατά μεγάλο βαθμό ξεχωριστή από οποιοδήποτε άλλο έθνος και βρισκόταν στην καρδιά της Ευρώπης, στεκούμενη ως ένα διαχωριστικό τείχος ανάμεσα σε “ασυνάρτητες φυλές οι οποίες περιέβαλλαν αυτό το σπουδαίο έθνος”.⁵⁶

Η ρομαντική πίστη του Fichte στην γερμανική εθνική εικόνα, καταδίκασε τις ιδέες της οικουμενικότητας, της έννοιας του πανανθρώπινου πολιτισμού κατά το γράμμα του διαφωτισμού, χαρακτηρίζοντας αποτρόπαιο και πλήρως παράλογο το φαινόμενο των εθνικών προσμίξεων. Συνέχιζε ακόμα λέγοντας πως “ ...Το φαινόμενο της θεϊκότητας, (σ.σ του να γίνεται ιερό και θείο κάτι) αντανακλάτε σε ένα έθνος μόνο όταν κάθε έθνος αναπτύσσεται και διαμορφώνεται σε

54Coakley, J. (2014). *Nationalism, ethnicity and the state: Making and breaking nations*. London: Sage, σελ. 15.

55Shahabuddin, M. (2013). The Colonial “Other” in the Nineteenth Century German Colonisation of Africa, and International Law." *African Yearbook of International Law Online*, 18 (1), σελ.

56d’Aspremont, J., & Singh, S. (2018). *Concepts for International Law: Contributions to Disciplinary Thought*. Northampton: Edward Elgar Publishing, σελ. 282.

συμφωνία με τις δικές του ιδιαιτερότητες καθ' ότι είναι αυτή η ιδιαιτερότητα η οποία μπορεί να εγγηθεί την παρούσα και μελλοντική αξιοπρέπεια, αρετή και αξία των εθνών.” Η μεταφυσική διάσταση του ιδιαίτερου έθνους και του ορισμού του Fichte, κορυφώνεται με την πρόβλεψη του για την αρνητική εκτροπή της εξέλιξης του, που δεν θα ήταν άλλη από ένα ενδεχόμενο δι-εθνικής πρόσμιξης: “Εάν αυτές οι ιδιαίτερες ποιότητες υποβιβαστούν δια μέσου της μείξης και της εκφύλισης, τότε από αυτή την έλλειψη ιδιαίτερων χαρακτηριστικών θα αναδυθεί ένας διαχωρισμός από την πνευματική φύση του έθνους, και από αυτό το σημείο και έπειτα αναδύεται μια συγχώνευση διαρθρωμένης ομογενοποιημένης καταστροφής”.⁵⁷

Η αόριστη μεταφυσική αναφορά στο πνεύμα, σχεδόν θεολογική θα λέγαμε, δεν μπορεί να αναγνωσθεί ξεκομμένη από ένα προαιώνιο πολύ ισχυρό θρησκευτικό υπόβαθρο που παρά τις παραλλαγές του, διατηρούσε ένα δυναμικό χριστιανικό δόγμα, το οποίο ήταν μόνιμα σε αντίστιξη με διαφορετικές θρησκευτικότητες που μοιράστηκαν τον ίδιο χώρο ευρωπαϊκά, όπως οι Εβραίοι.

Σε συνέχεια των προηγούμενων και βεβαίως άξιος αναφοράς για τη συμβολή του στο πλαίσιο ιδεών που σφυρηλάτησαν τις σημασίες του γερμανικού εθνικισμού, είναι αναμφίβολα μια ηγετική μορφή της ιστοριογραφίας, ο προπάτορας της ιστορικής σχολής, Leopold Ranke, ο οποίος συγκέντρωσε το βάρος του δικού του προσδιορισμού για το έθνος σε μια εξίσου γενικευτική, αόριστη εννοιολόγηση η οποία έθετε σε πρώτο πλάνο την ύπαρξη της ηθικής δύναμης του και της αίσθησης της εθνικότητας την οποία είχε. Κανενός είδους στοιχείο, ούτε το εύρος των υλικών αγαθών, των κατακτήσεων, του πλούτου ή της στρατιωτικής δύναμης ή ακόμα και του μεριδίου ενός έθνους στον παγκόσμιο γενικότερο πολιτισμό, παρά πολύ περισσότερο τα δύο προαναφερθέντα στοιχεία είναι αυτά που φτιάχνουν κατά τον Ranke, ένα έθνος και μάλιστα ισχυρό. Εύκολα μπορεί να εντοπίσει κανείς τις έμμεσες βολές προς τη γαλλική κληρονομιά, τόσο του διαφωτισμού όσο και των φιλοσοφικών ρευμάτων που απορρέουν από εκείνον και στο ανταγωνιστικό πλαίσιο των εθνών και των σχολών και των επιρροών τους, διεξάγεται επιπλέον μια συνομιλία και δημιουργία εντάσεων, μέσα από αυτές. Αν λοιπόν τα γαλλικά φιλοσοφικά ρεύματα μπορούσαν να μεταχειριστούν εργαλεία και νοητικά πλαίσια που είχαν να κάνουν με τον ορθολογισμό και τη λογική, και τον εμπειρικό υλισμό, ιδέες οι οποίες αποτελούσαν τομή μέχρι τότε και άρχισαν να καταλαμβάνουν όλο και περισσότερο χώρο ευρωπαϊκά και όχι μόνο, τότε, ο γερμανικός ανταγωνισμός και η ρομαντική αντιδραστική επί το πλείστον σχολή, θα έπρεπε να δώσει απαντήσεις που γέμιζαν τα αντιθετικά κενά από διαφορετικές αφετηρίες. Η επίκληση του Ranke εξ' αντιθέτου, στο σχήμα του ορθολογισμού, προς μια κατεύθυνση και ισχύ της πνευματικής δύναμης που είναι εγγεγραμμένη στο πρότυπο του εθνικισμού που ο ίδιος και οι πρωθύστεροι του ευαγγελίζονταν,

αποτελεί και μια απόδειξη για την παραγωγική δυναμική των εθνικισμών στον ευρωπαϊκό χώρο. Ενδεικτικά, ίδιος ισχυριζόταν πως “η κυριαρχία την οποία ένα άλλο έθνος απειλεί να αποκτήσει εναντίον μας, μπορεί να καταπολεμηθεί μόνο με την διαμόρφωση και εξέλιξη της δικής μας αίσθησης του έθνους”.

“Καθώς ο Ranke εξηγεί το εθνικιστικό πνεύμα, στην πραγματικότητα αναφέρεται στο “αληθινό, αυτό που υπάρχει στ’ αλήθεια”, όχι δηλαδή απλώς σε μια επινοημένη, ψευδαισθησιακή εθνικότητα, αλλά σε εκείνη η οποία εκφράζεται δια μέσου του κράτους. Υπονοείται έτσι ότι η αυθεντική ρίζα του γερμανικού έθνους πρέπει να εντοπιστεί. Τίποτα άλλο δεν θα μπορούσε να αποτελεί καλύτερο εργαλείο σε αυτή τη κατάληψη, από την ιδέα της “φυλής”. Με αυτό το τρόπο, η ρομαντική εικόνα ενός έθνους που έχει τα θεμέλια του στην εθνικότητα ήταν γραφτό να αποκλείει τους υπολειπόμενους “άλλους” κατά τη διαδικασία δόμησης του εθνικού “εαυτού”. Ιδωμένος έτσι ο εθνικισμός φαντάζει σαν την Ρομαντική απάντηση στον ελευθεριακό εθνικισμό – κατά το γαλλικό πρότυπο της εποχής- στον οποίο επιστρέφουμε για να εξετάσουμε και να ξαναδούμε την διαδικασία με την οποία δημιουργήθηκε η έννοια της “εθνικότητας”. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο ορισμών του έθνους, όπως το ρομαντικό δημιούργημα απαντήσεων, η ατομικότητα, η μοναδικότητα αυτής, μια κάποια αίσθηση και ιδέα της διεθνούς ισότητας και αλληλεγγύης πανευρωπαϊκά, στοιχεία τα οποία στο ελευθεριακό πλάνο εθνικισμού ήταν βασικά για την ζύμωση της εθνικής πίστης, εκλείπουν και αντικαθίστανται από την εθνική ομογενοποίηση μιας συλλογικής ξεχωριστής οντότητας, λόγου χάρη του γερμανικού έθνους, το οποίο νοεί εαυτόν υπερφυσικά (σ.σ. “πνευματικά”) και βιολογικά σε εξέχουσα θέση έναντι των άλλων.⁵⁸

Η Weltpolitik του von Bülow, που κράτησε μόλις για ένα χρόνο και συνεχίστηκε αποφασιστικότερα υπό την εξουσία του Γουλιέλμου του Β΄, πραγμάτωσε απόλυτα την επιθετική επιθυμία για κυριαρχία, όντας οπλισμένη πολλά χρόνια πριν από το κράμα του κοινωνικού δαρβινισμού και τις ιδέες της γερμανικής εθνικής και φυλετικής υπεροχής, μέσα από την καταστροφή των γηγενών Χερέρο και Νάμα.

Παρ' ότι ακόμα και βάση των λόγων του κοινωνικού δαρβινισμού, ο ανταγωνισμός κάθε επιπέδου ήταν αυτός ο οποίος μπορούσε να προάγει την εξέλιξη και την ανάδειξη της ισχύος, η Γερμανία και το φορτίο ιδεών που αφορούσαν την φυλετική κατάταξη και την ανωτερότητα, δεν ήταν πρωτοπόροι απόλυτα σε αυτό. Είναι αξιοσημείωτο, και για τον γενικότερο ανταγωνισμό των δύο χωρών αλλά και συγκεκριμένα τον ανταγωνισμό που αφορούσε την λόγια και θεωρητική παραγωγή, πως από τις πρώτες μορφές που έκαναν λόγο για εξέχοντα έθνη ήταν ο Γάλλος Count Arthur de Gobineu. Η φυλετική του θεωρία και το έργο του “Μια έκθεση σχετικά με την ανισότητα

των φυλών”, που εκδόθηκε το 1855, επηρέασε καθοριστικά την διαμόρφωση της φυλετικής γερμανικής θεωρίας η οποία βρήκε εφαρμογή στις αποικίες. Ο ίδιος ισχυριζόταν πως όλοι οι πολιτισμοί απορρέουν από την λευκή φυλή, γεγονός το οποίο καταδεικνύει ότι “όλες οι άλλες φυλές ήταν κατώτερες όσον αφορά τους όρους της βιολογικής και πνευματικής τους ποιότητας”. Φυσικά, οι κατώτεροι για τους οποίους μιλούσε ο Gobineau, ήταν όλοι όσοι δεν έχαιραν συμμετοχής φαινοτυπικά στη λευκή φυλή, Άραβες, Ασιάτες και Αφρικανοί, μην παραλείποντας να αναφερθεί συγκεκριμένα στους τελευταίους: “Η ποικιλία των νεγροειδών, είναι η χαμηλότερη.... Ο ζώδης χαρακτήρας τους ο οποίος φαίνεται στη μορφή της λεκάνης τους, είναι εγγεγραμμένος στον νέγρο από γεννησιμιού του, και προδιαγράφει το μέλλον του.” Παράλληλα, σε αντίθεση με την χαμηλότερη βαθμίδα, οι άνθρωποι της λευκής φυλής “έχουν το χάρισμα στοχαστικής ενέργειας ή καλύτερα, είναι προικισμένοι με ενεργητική ευφυΐα”. Η λευκή φυλή αποζητά διαρκώς τρόπους για να υπερβεί τα εμπόδια της, ενώ οι υπόλοιπες φυλές αδυνατούν να δουν αυτή τη προοπτική, και παθητικά δέχονται τις καταστάσεις όπως είναι, अपαράλλαχτες. Είναι λόγω εξάλλου της επιμονής και της εφευρετικότητας του λευκού ανθρώπου, όπως συμπεραίνει ο Gobineau, που εν τέλει “όλοι οι πολιτισμοί προέρχονται από τη λευκή φυλή, και καμία δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς την βοήθεια του”.⁵⁹

Το έργο του Gobineau μπορεί να θεωρηθεί με τη σειρά του και αυτό, ένα από τα πρώιμα δείγματα επιστημονικού ρατσισμού. Δεν είναι τυχαία άλλωστε, η επιρροή που άσκησε με τη σειρά του στα γερμανικά ρεύματα σκέψης, αλλά και η χρήση του έργου του από τον Χίτλερ και τους ναζιστές, σε απλουστευμένες μορφές, με επιλεγμένο υλικό, εξαιρώντας σαφώς τα σημεία τα οποία μιλούσαν με θετικούς όρους για την εβραϊκή φυλή, η οποία θεωρούνταν κατά το ήμισυ λευκή, και όμοια σε δύναμη με την αρχαία ελληνική φυλή.

Συγκεκριμένα έλεγε πως “οι Εβραίοι έγιναν οι άνθρωποι οι οποίοι πέτυχαν σε ότι και αν ανέλαβαν με ότι και αν ασχολήθηκαν, ελεύθεροι, δυνατοί και ευφυείς σαν λαός, ο οποίος πριν χαθεί, με το σπαθί ανά χείρας, στο όνομα ενός ανεξάρτητου έθνους, είχε δώσει στο κόσμο πολλούς άνδρες, όπως είχε δώσει εξίσου και εμπόρους.” Ιδιαίτερα για την εβραϊκή περίπτωση, θα μπορούσαμε να πούμε πως ο Gobineau παρουσίαζε στοιχεία φιλοσημιτισμού, τα οποία όμως δεν παρέλειπε και πάλι να αναμείξει με την εθνολογική του θεωρία για την καταβολή των φυλών, καθώς θεωρούσε πως η πρωταρχική αρχέγονη καταγωγή των Εβραίων ήταν οι πρώιμες προσμίξεις Ινδο- Ιρανικών και Ινδο-Ευρωπαϊκών φύλων.

Τα κεφάλαια του Gobineau τα οποία αναφέρουν τις καταστροφικές συνέπειες της μείξης των
59Gobineau, A. (1915). *The Inequality of Human Races*. μετάφραση A. Collins. New York, όπως αποδίδεται στο: Smith, Bonnie, "Imperialism: A History in Documents", σελ. 96.

διαφορετικών φυλών, κατώτερων και ανώτερων, είναι και αυτά που επηρέασαν περισσότερο και τον ίδιο τον Χίτλερ και τους λόγους του. Ο Γερμανός ιστορικός Joachim Fest, γράφει για την επιρροή του Gobineau προς τον Χίτλερ και την στρατηγική μεταχείριση του δεύτερου προς το υλικό: “Ο Χίτλερ απλοποίησε σημαντικά την εξεζητημένη έκθεση του Gobineau, μέχρι αυτή να γίνει δημαγωγικά χρηστική και έτσι μπορούσε να προσφέρει δόκιμες εξηγήσεις για όλες τις κρίσεις και τις δυσφορίες της σύγχρονης πολιτικής και κρατικής σκηνής”.⁶⁰

Ο κοινωνικός δαρβινισμός που είναι ύστερος του Gobineau, χρωστάει στο Δαρβίνο τον αρχικό νοητικό σκελετό του, αλλά ποτέ δεν θα μπορούσαμε να κατηγορήσουμε τον ίδιο για την κοινωνική μεταφορά της θεωρίας του, η οποία αναμείχθηκε αναμφίβολα με φυλετικά και ταξικά κριτήρια. Αυτό που επίσης όμως αποτέλεσε πραγματικότητα, ήταν πως ο Δαρβίνος και η θεωρία του χρησιμοποιήθηκαν με λογικά άλματα σαν την επιστημονική βάση και απόδειξη για τις φυλετικές θεωρίες και ιεραρχίες και κυριότερα για την ιμπεριαλιστική, αποικιοκρατική επιβολή των δυτικών χωρών στους “Άλλους”. Ο εθνοκεντρισμός και η αναζήτηση της εθνικής ταυτότητας και υπεροχής πολλών ευρωπαϊκών κρατών όπως η Γερμανία, και η αιτιολόγηση του πολιτισμικού τους κεκτημένου ως αυταπόδεικτη συνθήκη της φυλετικής ανωτερότητας τους ήταν αυτό που υποβοήθησε την αποικιοκρατική εξάπλωση. Η ιεραρχική δυαδικότητα Δύσης και μη- Δύσης, δηλαδή Ανατολής και οτιδήποτε άλλο μπορούσε να συμπεριληφθεί ως αντίθετη δύναμη εναντιωματικά στη Δύση, κατηγοριοποιήθηκε ως πολιτισμικά κατώτερο.

Στη συνθήκη του Βερολίνου, του 1885, όπου και ρυθμίστηκαν οι παράμετροι για τις αποικιοκρατικές αξιώσεις κάθε εμπλεκόμενης χώρας, κοινή αόριστη συμφωνία αναμεταξύ των χωρών ήταν και η διατήρηση της σφαίρας επιρροής, εννοώντας τίποτα λιγότερο από την πολιτισμική επιρροή της Δύσης στις υπαγόμενες αποικιοκρατικά σε αυτή, χώρες. Αρχικά, η έννοια των σφαιρών επιρροής αφορούσε σε μια χωροταξική διανομή των παράκτιων και εσωτερικών τμημάτων των αποικιών, της εμπορικής δυναμικής και δικαιώματος σε αυτές τις περιοχές αντίστοιχα, αλλά κατ' ουσία, αν προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε την κοινή έννοια που συνένωνε διαφορετικές χώρες και διαφορετικά έθνη στο να δεχτούν με αμοιβαιότητα την διάσταση της “σφαίρας επιρροής”, τότε αυτή θα ήταν η δυτική, υπό αυτόν τον παρονομαστή, κοινή επιρροή κατακτητικά σε μη δυτικές χώρες, ιδιαίτερα όπως η Αφρική.

Στο ίδιο συμβούλιο εξάλλου συζητήθηκαν εκτενώς και οι όροι των αποτελεσματικότερων καταλήψεων στις κατακτημένες χώρες, με τρόπους οι οποίοι δεν θα έφερναν σε πόλεμο το μέτωπο των ευρωπαϊκών κρατών που είχαν εμπλακεί στην αποικιοκρατική δραστηριότητα. Με τη συνθήκη του Βερολίνου, έχουμε το πιο πρόδηλο παράδειγμα λευκής κυριαρχίας έναντι των Άλλων, και αυτό

60Fest, J. C. (2013). *Hitler*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt, σελ. 210–211.

γιατί, σε κοινή συμφωνία, και εν τέλει κοινή συναίνεση της φυλετικής ανωτερότητας τους ακόμα και αν δεν ήταν ρητά δηλωμένο ως ζήτημα μέχρι τότε, οι ευρωπαϊκές δυνάμεις διαμόρφωσαν τους όρους με τους οποίους επέλεξαν να κατακερματιστεί η Αφρική και οι λοιπές κτήσεις, δικαιολόγησαν την κυριαρχία τους γενικότερα μέσα από τις ανάγκες για εθνικές κατακτητικές αξιώσεις οι οποίες ήταν συνυφασμένες με την επικράτηση του ισχυρότερου, και εν τέλει, αυτό που πρακτικά προσέφεραν ήταν η απόλυτη απαξίωση των επιθυμιών και της βούλησης των γηγενών ανθρώπων. Κάτω από την οπτική των ανερχόμενων φυλετικών και δαρβινιστικών λογικών από την οποία διαβάζουμε ξανά περιστατικά όπως η συνθήκη του Βερολίνου, βλέπουμε ότι κινητήρια δύναμη για την αποικιοκρατική πραγμάτωση των κρατών γενικότερα δεν ήταν μόνο ένας οικονομικός ιμπεριαλισμός ή μια ανταγωνιστική, πληθωρική κατακτητικά και εμπορικά εξωτερική πολιτική, αλλά, σε παράλληλο χρόνο, συντελούνταν και ένας πολιτισμικός ιμπεριαλισμός εν ονόματι του δυτικού πολιτισμού και της υπεραξίας του λευκού προηγμένου ανθρωπότυπου.

Χαρακτηριστικό ως τεκμηριακή πύκνωση των ιδεών της λευκής υπεροχής, και στοιχείο επιρροής για τα εμπλεκόμενα στην αποικιοκρατία κράτη, ήταν το ποιητικό έργο του συγγραφέα Rudyard Kipling, “Το φορτίο του λευκού άνδρα”, στο οποίο συμπυκνώνεται η ηθική αποστολή του ιμπεριαλιστή λευκού δυτικού ανθρώπου έναντι των πρωτόγονων, τους οποίους καλείται να “βοηθήσει” να εξυψωθούν πολιτισμικά. Ο Kipling υπήρξε θερμός υποστηρικτής της αποικιοκρατίας, και συγκεκριμένα το ποίημα γράφτηκε το 1897, για να ενθαρρύνει και να υποστηρίξει την αμερικανική αποικιοκρατική κατάκτηση των νήσων των Φιλιππίνων. Φυσικά, η χριστιανική παρακαταθήκη και οι αντίστοιχες αποστολές εκχριστιανισμού σε υποδεέστερες χώρες, ήταν σύμφυτη με το πνεύμα της εποχής, διαμόρφωναν τον ηθικό κώδικα στον οποίο βασίστηκε και ο Kipling στο έργο του για να περιγράψει το κατακτητικό και επιμορφωτικό καθηκοντολόγιο των λευκών, και παράλληλα, στάθηκε η ιδανική αφορμή για την Αμερική και την Ευρώπη ώστε να διασφαλίσουν ακόμα μια πτυχή της υπαρξιακής τους ανωτερότητας, η οποία υπό το πρόσχημα της επιμόρφωσης και του εκσυγχρονισμού, αιτιολογούσε πλήρως την εισβολή και κατάκτηση τρίτων μη δυτικών χωρών. Αυτές είναι εξάλλου σε βάθος χρόνων, ακόμα και για τη νεότερη ιστορία, οι δομικές προφάσεις που συντελούν στο να κατακτηθεί έμμεσα η άμεσα μια χώρα και να καλλιεργηθεί ένα αποικιοκρατικό εξουσιαστικό καθεστώς : η δημιουργία και εν τέλει και η επίφαση μιας οικονομικής αλλά κυρίως πολιτικής και πολιτισμικής αναγκαιότητας, η οποία με τη σειρά της απαιτεί την παρέμβαση ισχυρότερων και ανώτερων δυνάμεων. Αυτό είναι και το κυρίαρχο καθεστώς στη στροφή του 20ου αιώνα και ο Kipling καταφέρνει να μαζέψει στο ποίημα του όλες τις δικαιολογίες για επέκταση, αλλά και όλες τις παραμέτρους της δυτικής ταυτότητας και αυτοεικόνας μεσσιανικής σχεδόν ανωτερότητας έναντι των “Άλλων”.

“Αποδέξου το χρέος του Λευκού ανθρώπου

Και η ανταμοιβή σου θα είναι πάντα η ίδια: Η κατάρα όσων σπλαχνίζεσαι
Το μίσος εκείνων που βοηθάς, Το παράπονο όσων οδηγείς (δυστυχώς με αργό ρυθμό) στο φως
Γιατί μας βγάζεις από τα δεσμά μας
Από την αγαπημένη μας Αιγυπτιακή νύχτα; "
[...]
“Αποδέξου το χρέος του Λευκού ανθρώπου
Στείλε εμπρός τους καλύτερους της γενιάς σου
Πήγαινε δέσμευσε τους γιους σου στην εξορία
Για να υπηρετήσεις τις ανάγκες των αιχμαλώτων σου
Να περιμένουν μέσα σε βαριά χαλινάρια
Σε φτερωτούς ανθρώπους και άγριους
Οι νέο-αποκτηθέντες σκυθρωποί άνθρωποι
Μισοί διάβολοι και μισοί παιδί
Ανέλαβε το χρέος του Λευκού ανθρώπου
Και μη τολμήσεις να σταθείς λιγότερος
Μην επικαλεστείς δυνατά την ελευθερία
Για να κρύψεις τη κούραση σου
Από όλους όσους κλαίνε η ψιθυρίζουν
Από όλους όσους φεύγουν ή κάνουν
Οι σιωπηλοί σκυθρωποί άνθρωποι
Θα ζυγίζουν τους θεούς και εσένα”.⁶¹

Ο Γερμανός ψυχολόγος και ανθρωπολόγος Theodor Waltz, είναι μία από τις επίσης πρώιμες “επιστημονικές”, φωνές οι οποίες αιτιολογούσαν απόλυτα κατα το φυλετικό ιεραρχικό σχήμα, το πόνημα της αποικιοκρατίας. Πιο συγκεκριμένα, για την υπαλληλία των φυλών, ισχυριζόταν πως “Αν υπάρχουν πολλά είδη στην ανθρωπότητα, τότε πρέπει να υπάρχει μια φυσική αριστοκρατία ανάμεσα τους, ένα κυρίαρχο λευκό είδος το οποίο θα έρχεται σε αντίθεση με τις κατώτερες φυλές, των οποίων το πεπρωμένο από καταγωγής τους ήταν να υπηρετούν την αριστοκρατία της ανθρωπότητας, και να εξημερώνονται, να εκπαιδεύονται και να χρησιμοποιούνται σαν οικόσιτα ζώα... Οποτεδήποτε οι κατώτερες φυλές αποδεικνύονται άχρηστες για να υπηρετήσουν τον λευκό άνθρωπο, πρέπει να εγκαταλείπονται στην πρωτόγονη άγρια κατάσταση τους, καθώς αυτή είναι η μοίρα τους και ο φυσικός τους προορισμός. Όλοι οι πόλεμοι εξόντωσης, οποτεδήποτε οι κατώτερες φυλές βρίσκονται βρίσκονται στο δρόμο του λευκού άνδρα, είναι πλήρως αιτιολογημένοι.”⁶²

Στοχασμοί σαν αυτοί του Waitz, συνδυάζουν την δολοφονική επικράτηση του ισχυρότερου με την ιδέα της φυλετικής κατωτερότητας των άλλων και την πλήρη αντικειμενοποίηση τους. Τα

61Kipling, R. *The White Man's Burden*

62Waltz, Th. (1863). *Introduction to Anthropology*. London: Longman, μετάφραση: J. Frederick, σελ. 80.

παραπάνω θα μπορούσαν να είναι μια ακριβής περιγραφή της γενοκτονίας των Χερέρο και Νάμα, όπου επίσης, η γερμανική λευκή ανωτερότητα, θεωρούσε ως επιτρεπτό αν όχι επιβεβλημένο, να χρησιμοποιήσει τους γηγενείς εργαλειακά και απανθρωποποιημένο προς όφελος της, και να τους βγάζει από τη μέση και πάλι κατά βούληση, όταν έστεκαν εμπόδιο για παράδειγμα στην εποικιστική της επέκταση στην αγροτική εξάπλωση στη γη τους.

Εκτός των εθνικών ιδεών υπεροχής και επέκτασης, ακόμα ένας σημαντικός παράγοντας που βοήθησε στην προώθηση της ιδέας της αποικιοκρατίας και του γερμανικού εποικισμού μη δυτικών περιοχών, ακόμα και πριν εκκινήσει επίσημα η Γερμανία τις αποικιακές προσαρτήσεις της, ήταν ο παράγοντας του υπερπληθυσμού των αγροτικών περιοχών της Γερμανίας, ζήτημα το οποίο καλούσε σε εύρεση διεξόδων εκτόνωσης, με την μετανάστευση να είναι μία από αυτές. Η γρήγορη βιομηχανοποίηση και οι κοινωνικό – οικονομικές αλλαγές, μαζί με την υποστήριξη των φιλελεύθερων ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα για το ζήτημα των εποικισμών, άνοιξαν ένα πεδίο μαζικής γερμανικής μετανάστευσης. Τα πρώτα μαζικά ρεύματα ωστόσο, δεν εξυπηρετούσαν την ιδέα της συγκεντροποιημένης εθνικής μάζας στο εξωτερικό, δεν μπορούσαν να κουβαλούν τις εθνικές επιθυμίες οι οποίες επίσης στη μη ενοποιημένη Γερμανία, βρίσκονταν στα σπάργανα: Μόνο τη περίοδο του 1830-1860 περίπου ένα εκατομμύριο Γερμανοί μετανάστευσαν στις Η.Π.Α, τη Βραζιλία και τη Χιλή. Ακόμα και μετά το 1895, περίπου ακόμα ένα εκατομμύριο Γερμανών μετανάστευσε μόνο από την Πρωσία.⁶³ Αυτά ήταν και τα χρόνια, όπου η μείωση του πληθυσμού άρχισε να φαντάζει στα γερμανικά μάτια ως ένα πραγματικό απειλητικό πρόβλημα για τον γερμανικό εθνικισμό.⁶⁴ Αυτό αποτελούσε και μια πολιτική αλλαγή καθολικά από μόνο του ως στόχευση, διότι είναι γεγονός, πως η φιλελεύθερη οπτική από το 1848 και έπειτα που παρότρυνε την μετανάστευση των Γερμανών στο εξωτερικό και στις αποικίες, δεν απέβλεπε ούτε συμπεριελάμβανε την εθνική ατζέντα στο πρόταγμα της. Οι πολίτες χαμηλότερων κοινωνικά στρωμάτων, οι οποίοι βρέθηκαν σε οικονομικό και εργασιακό κενό μετά την αγροτική αλλαγή στη Γερμανία, θα αποτελούσαν την μερίδα με την μεγαλύτερη κλήση στην εγκληματικότητα και την αντικαθεστωτική εξεγερσιακότητα, οπότε, με στόχο να προστατευτεί η ομαλότητα στο εσωτερικό, οι αποικίες έμοιαζαν σαν μια χρήσιμη και πρακτική λύση για την τοποθέτηση και εξαγωγή αυτών των κοινωνικών ομάδων.

Ο ίδιος ο Βίσμαρκ, ο πρώτος καγκελάριος μετά την ενοποίηση της Γερμανίας το 1871, πολύ στρατηγικά άφησε να καλλιεργηθεί το φιλο – αποικιοκρατικό αίσθημα ιδιαίτερα στην περιοχή της δυτικής Γερμανίας, κερδίζοντας περισσότερο προσωποκεντρικά σε πολιτική εκτίμηση, αλλά

⁶³Edward J. Neather. “Introduction to the English Edition” στο Zimmerer, J., & Zeller, J. (2008). *Genocide in German South-West Africa: The Colonial War of 1908-1908 and its Aftermath*. Monmouth, Wales: Merlin Press, σελ. 48.

⁶⁴Smith, D. W. (1978). *The German Colonial Empire*. North Carolina: University of North Carolina Press, σελ. 4.

παρέμεινε ιδιαίτερα φειδωλός στις κινήσεις του και σε ένα επιθετικό αποικιοκρατικό άνοιγμα, υπό το φόβο επιπλέον, συγκρούσεων με τις υπόλοιπες μεγάλες δυνάμεις. Με καθυστέρηση, όπως ήδη ξέρουμε η Γερμανία ανοίχτηκε στις πρώτες κτήσεις το διάστημα 1884-1885, για την περιοχή της νοτιοδυτικής και ανατολικής Αφρικής.

Πολύ γρήγορα, όπως είδαμε, η αποικιοκρατία, η επιθυμία για αυτή και το εθνικό αίσθημα θα ήταν δύο αλληλοεπικοινωνούντα δοχεία που διαμόρφωναν τον αποικιοκρατικό λόγο και τις γερμανικές πρακτικές. Ο γερμανικός εθνικισμός πραγματώθηκε μέσα από την αποικιοκρατία και έγινε δομικός της παράγοντας για την εξέλιξη της, ωστόσο, και η ενοποίηση της Γερμανίας, η νέα αίσθηση της δυναμικής αυτοκρατορίας, αλλά και η οικονομική κρίση που ήρθε το 1873 δημιουργώντας δυσαρέσκεια στο εσωτερικό και ανάγκες εκτόνωσης, βρήκαν απάντηση στην υποστήριξη των γερμανικών φωνών που επέμεναν στα σχέδια αποικιών και εποικισμών. Το εμπόριο και η απελευθέρωση του μέσα από τους νέους εμπορικούς δρόμους και το άνοιγμα της Γερμανίας την είχαν εκθέσει πολύ γρήγορα σε ενός είδους διεθνή οικονομικό ανταγωνισμό, κλίμα το οποίο φυσικά εντάθηκε δημιουργώντας μεγαλύτερη απογοήτευση, από την οικονομική κρίση.

Κοινωνικά, οι τάξεις οι οποίες υπέφεραν περισσότερο από την οικονομική κρίση του 1873, ήταν οι μεσαίες και κατώτερες, οι μερίδες των φιλόδοξων ανερχόμενων εμπόρων που επιζητούσαν την επαύξηση του κεφαλαίου τους, και δεν έπαυαν να αποβλέπουν με θετικό μάτι την μετανάστευση σε εξωτερικό και αποικίες. Αυτό, είχε ως αποτέλεσμα, μια αντίθετη κοινωνική κινητικότητα στο όραμα του ενωμένου δυνατού γερμανικού έθνους, το οποίο με αναφορά και πυρήνα την εθνική Γερμανία θα κυριαρχούσε στον κόσμο, ως συλλογική οντότητα και όχι ως αποσπασματικές, ατομικιστικές περιπτώσεις. Ακόμα πιο έντονα λοιπόν αναδύεται η ανάγκη από τη γερμανική κυβέρνηση να ισορροπήσει τις δύο συνθήκες την ανάγκη για μετανάστευση και την αύξηση της, και την επίσης, ακόμα πιο επιτακτική εθνική ανάγκη να μην υποπέσει η Γερμανία σε καθεστώς “απο-γερμανοποίησης”, το οποίο θα είχε ως αποτέλεσμα την διάβρωση της γερμανικής κουλτούρας. Αυτοί οι φόβοι, έπαιξαν κομβικό ρόλο στο μοντέλο εθνικιστικής αποικιοκρατικής εποίκησης που αναπτύχθηκε, το οποίο περιέβαλε το αίσθημα χρέους για τη διαφύλαξη της γερμανικής κυριαρχίας πολιτισμικά και φυλετικά. Οι αποικίες της Γερμανίας και η ιμπεριαλιστική της εξάπλωση, θα εξυπηρετούσαν εις διπλούν τις διαφορετικές ανάγκες κράτους, έθνους και ατομικότητων που αναζητούσαν την μελλοντική τους άνθιση στο εξωτερικό, δημιουργώντας πια όχι συνθήκες πληθυσμιακής εθνικής διάσπασης, αλλά τα σπάργανα μιας νέας αυτοκρατορίας.

Ο ιστορικός Woodrow Smith, σχολιάζει για το ζήτημα της εξισορρόπησης των δύο αναγκών σε ένα εθνικιστικό πλαίσιο: “Η ελευθερία του να μεταναστεύσει κανείς αν οι συνθήκες γίνονται αβάστακτες ήταν ευρέως αποδεκτή ως την έσχατη λύση που μπορούσαν να βρουν οι χαμηλότερες τάξεις μιας αξιοσέβαστης κοινωνίας και οι κομματικές πλευρές οι οποίες έδιναν έμφαση στην

συνεχή ελευθερία της μετανάστευσης υποστηρίζοντας από αυτές τις κοινωνικές ομάδες. Οι ίδιες έτειναν να υποστηρίζουν επίσης και τον μεταναστευτικό εποικισμό, εφ' όσον οι αποικίες προσέφεραν μια εναλλακτική της συνηθισμένης μετανάστευσης η οποία διατηρούσε τόσο τη γερμανική κουλτούρα των εποίκων και παράλληλα την συνεισφορά τους στην γερμανική οικονομία. Ιδιαίτερα μετά το 1871, και την ανάπτυξη της χαμηλότερης και της μεσαίας τάξης και του εθνικισμού τους, η αποικιοκρατία κέρδισε αρκετή δημοτικότητα γιατί κατάφερε να συνδέσει τον πατριωτισμό με την ελευθερία του να εγκαταλείψει κανείς τη Γερμανία”.⁶⁵

Η προπαγάνδισή του αποικιοκρατικού εποικισμού με εθνικούς όρους, που στόχευε στην διατήρηση της γερμανικής ταυτότητας δεν ήταν μόνο κρατικός σχεδιασμός. Ένθερμοι υποστηρικτές της αποικιοκρατίας, σαν τον Friedrich Fabri, χρησιμοποίησαν την μεταναστευτική επιλογή στις αποικίες για να ασκήσουν κριτική στην κατάσταση του εσωτερικού της Γερμανίας. Ο ίδιος αρχικά υποστήριξε το αποικιοκρατικό σχέδιο, στο οποίο έβλεπε μεγάλα οικονομικά οφέλη, και την σωτηρία μεγάλων εμπορικών επιχειρήσεων, ενώ παράλληλα, ισχυρίστηκε πως ο γερμανικός υπερπληθυσμός, ο οποίος ήταν άλλωστε παράγωγο, φυσική τάση και ταπεραμέντο της γερμανικής φυλής, θα μπορούσε να οδηγηθεί στις αποικίες. Ο Fabri “επιδείκνυε με παραστατικό και θορυβημένο τρόπο, πως η συνεχής απώλεια της πατρικής γης σε νεολαία, ταλέντα, δεξιότητες και επιχειρηματικές ικανότητες και πρωτοβουλίες – γιατί αυτές ήταν και οι πρώτες που έφευγαν- κατέληγαν συνεχώς να απομυζούν την Γερμανία από τη ζωτικότητα της”. Ο συλλογισμός του ολοκληρωνόταν λέγοντας πως οι εποικιστικές αποικίες, δεν θα προσέφεραν λύσεις σε Γερμανούς κτηνοτρόφους, αγρότες και μικρές αριστοκρατίες μέσα από την αγροτική οικονομία και μιας μορφής παραδοσιακής κοινωνίας μεσαίας τάξης, αλλά περισσότερο, οι δυνατότητες και η δυναμική των εποίκων θα διαφυλάσσονταν για τη Γερμανία, και με αυτό το τρόπο θα αποφεύγονταν η διάβρωση της γερμανικής ταυτότητας.⁶⁶

Ένας ακόμα ένθερμος υποστηρικτής της αποικιοκρατικής εξάπλωσης, ο Wilhelm Hübbe Schleiden, εκτός από τους εμπορικούς και οικονομικούς παράγοντες στους οποίους απέβλεπε και ο ίδιος μέσα από την εποίκηση, είχε μια διαφορετική προσέγγιση η οποία συγκρωτιζόταν με τις βλέψεις και τις επιθυμίες των παραγκωνισμένων οικονομικά μη προνομιούχων τάξεων της Γερμανίας. Ακολουθώντας μια εξίσου ρομαντική κριτική, πίστευε ότι η εκβιομηχάνιση και το διευρυμένο εμπόριο αποτελούσαν συνθήκες πλέον απαραίτητες, αλλά ταυτόχρονα και καταστροφικές για την κοινωνία και την κουλτούρα. Το βάρος σωτηρίας και διατήρησης της γερμανικής υπεροχής, με αυτά τα δεδομένα, έπεφτε στην ηρωποιημένη κουλτούρα της αγροτικής

65ό.π., σελ. 10-11.

66ό.π., σελ. 24, από το: “Wilhelm Hubbe-Schleiden, "Überseeische Politik, eine culturwissenschaftliche Studie mit Zahlenbildern"

ζωής και τους παραδοσιακούς εργάτες. Οι αποικίες ήταν πολύτιμες σε αυτή τη συλλογιστική, γιατί ήταν πηγή προώθησης της αυθεντικής γερμανικής κουλτούρας, η οποία γλίτωνε τον άνθρωπο από την αντικειμενοποίηση του βιομηχανικού κόσμου, όπως στο παράδειγμα της Βρετανίας “ όπου ο καθημερινός άνθρωπος είχε γίνει πρώτη ύλη και γρανάξι στην βιομηχανική μηχανή”. Τα κομβικά στοιχεία για να διατηρηθεί η υγεία και η δύναμη του έθνους όπως έλεγε ήταν τα κοινωνικά και ατομικά χαρακτηριστικά τα οποία συνέθεταν την εικόνα της παραδοσιακής αγροτικής οικονομίας, και ο νέος τύπος ο οποίος θα μπορούσε να φιλοξενήσει ένα τέτοιο σχέδιο μακριά από την Ευρώπη του ανερχόμενου και εντεινόμενου βιομηχανικού ανταγωνισμού, ήταν οι αποικίες, σώζοντας την παράδοση και ταυτόχρονα βοηθώντας τη Γερμανία να “ συνεχίσει τον δρόμο της στην υπεροχή και την κυριαρχία”. Στο ίδιο πνεύμα, ο Carl Peters υποστήριζε πως αν η Γερμανία ήθελε να εκμεταλλευτεί την παραγωγική δύναμη των μεταναστευτικών ρευμάτων της Γερμανίας, τα οποία ήταν απότοκο σαφώς της ανόδου του υπερπληθυσμού, τότε θα έπρεπε αναμφίβολα να επενδύσει στη δημιουργία αποικιών, οι οποίες κρίνονταν απαραίτητες και προασπιστικές της εθνικής κουλτούρας. Η ενασχόληση του Peters, ιδιαίτερα με την ανατολική Αφρική, αφορούσε περισσότερο στην βοήθεια εδραίωσης εμπορικών εταιριών και επιχειρήσεων, ωστόσο, η μεταχείριση και η προπαγάνδισή μιας τέτοιας στρατηγικής αποικιστικής απολιτικής, εξασφάλιζε την πίεση στο πρόσωπο του τότε καγκελάριου Βίσμαρκ για μεγαλύτερη κινητικότητα και υποστήριξη στο άνοιγμα των αποικιών και παράλληλα συνένωνε τις ενδιαφερόμενες κοινωνικές ομάδες που απέβλεπαν σε αποικιακές επενδύσεις και πιθανή μετανάστευση. Ένα πολύ ισχυρό δέλεαρ φυσικά, που συνένωσε το ενδιαφέρον εμπορικών, μεσαίων και κατώτερων οικονομικά πιεσμένων τάξεων, πάντα αποτελούσε η πρώτη γραμμή και η προοπτική της αφθονίας της αγροτικής παραγωγής και εγκαταστάσεων στις αποικίες. Η Γερμανία λοιπόν, θα ήταν απόλυτα υποχρεωμένη να προστατέψει τα “περιπλανώμενα παιδιά της”, και ταυτόχρονα απόλυτα δικαιολογημένη υπό τους όρους της εθνικής αυτοδιατήρησης να αναζητήσει και να βρει τα μέσα για να στρέψει το μεταναστευτικό ρεύμα σε χωρικά πλαίσια τα οποία θα προήγαγαν την διατήρηση της εθνικής γερμανικής ταυτότητας.

Ο εθνικός μετασχηματισμός στο αποικιοκρατικό πλαίσιο, η εκμετάλλευση και η διασπορά της βίας

Αρχικά, όπως ήδη είδαμε, η πολιτική του Βίσμαρκ για τις κατακτημένες περιοχές, βασίστηκε σε απεσταλμένες εταιρείες διοίκησης και στο εμπόριο, ωστόσο, εξελικτικά, καθώς η δημόσια υποστήριξη με εθνικούς όρους μεγάλωνε και αποζητούσε αποικίες οι οποίες θα μπορούσαν να κατοικηθούν, οι κοινωνικές μερίδες οι οποίες είχαν εμπλακεί οικονομικά στην αποικιοκρατία βασίζονταν ολοένα και περισσότερο στην ασφαλή πλαισίωση μιας εθνικιστικής ρητορικής. Από την

άλλη, το μέρος του κόσμου που αποζητούσε τον εοικισμό για λόγους εθνικού γοήτρου, καλωσόριζε αντίστοιχα την ιδέα της οικονομικής αξιοποίησης και εκμετάλλευσης, μεταναστευτικού ανθρώπινου δυναμικού και τοπικής γής, γιατί αυτή θα ήταν και η βάση της συντήρησης του αποικιοκρατικού εγχειρήματος. Αυτές ήταν και οι εσωτερικές συνθήκες πίεσης που μαζί με τον εξωγενή ανταγωνισμό από άλλες μεγάλες αποικιοκρατικές δυνάμεις, ώθησαν τον Βίσμαρκ να αλλάξει την τακτική των αντιπροσώπων εταιριών. Αυτή είναι μόνο μια μικρή απόδειξη έμπρακτα του πως η αποικιοκρατία ήταν ζωντανό κομμάτι του εθνικού μετασχηματισμού και της όξυνσης του εθνικισμού, της διαμόρφωσης μιας ιμπεριαλιστικής πολιτικής με εθνικούς επεκτατικούς όρους και ταυτόχρονα, χωρίς δηλαδή να παραλείπεται και αυτό το πολύ βασικό κομμάτι, εξισοροπητική συνθήκη για την απεμπόλιση των πολιτικών εντάσεων του εσωτερικού της Γερμανίας. Ο ιστορικός Smith, σχολιάζει σχετικά πως: “Τα κίνητρα του Βίσμαρκ για την απόκτηση αποικιών ήταν σύνθετα και ποικίλα αλλά φαίνεται από τα διαθέσιμα στοιχεία, πως ο βασικός λόγος για την αποικιοκρατική επέκταση βρίσκεται στην εσωτερική πολιτική της Γερμανίας και στην προσπάθεια του Βίσμαρκ να την χειριστεί”.⁶⁷

Η κατάσταση της γερμανικής αποικιοκρατίας είναι απ' ότι είδαμε, μια σύνθεση διασυνδεδεμένων παραγόντων, της ανύψωσης των αξιώσεων του εθνικισμού, των ενδιαφερόντων και των πιέσεων που υπήρξαν από τις μεγάλες και οικονομικά πιεσμένες επιχειρήσεις, της πολιτικής προσπάθειας της γερμανικής κυβέρνησης να κινηθεί εργαλειακά, και των εσωτερικών πολιτικών δυναμικών της Γερμανίας. Αναμφίβολα, η κυβέρνηση επένδυσε στις ανάγκες και τις επιθυμίες των μεσαίων τάξεων, διαποτισμένες από το εθνικό αίσθημα, για την πρωτοβουλία των γερμανικών εοικισμών και την διατήρηση της γερμανικής κουλτούρας, συνθήκες οι οποίες ήταν με τη σειρά τους κομμάτι της δρυμίας επεκτατικότητας, η οποία ολοένα και κέρδιζε έδαφος και υποστήριξη στο φανταστικό των απλών ανθρώπων. Από τη σκοπιά των εθνικιστών θεωρητικών, η εθνική υπεροχή και η ιμπεριαλιστική της υποστήριξη ήταν αδιαπραγμάτευτο και φυσικό δικαίωμα της Γερμανίας, στην πορεία της για να αναδειχτεί σε ευρωπαϊκή ηγεμονική δύναμη. Ο Γερμανός δικαστικός Karl Heimbürger μάλιστα, έλεγε το 1888 πως η αποστολή της αυτοκρατορίας για αναζήτηση αποικιακών εδαφών ήταν “μια απόλυτα δικαιολογημένη έκφραση της ζωτικής της δύναμης”.

Ο Ελβετός δικαστικός και πολιτικός Johann Kaspar Bluntschli, στο έργο του για τη θεωρία του έθνους – κράτους, ισχυριζόταν πως η εγκατάσταση εθνικών πολιτικών κοινοτήτων σε ακατοίκητες και ελάχιστα εξευγενισμένες περιοχές, υπό την πρόθεση δημιουργίας μιας νέας εξελιγμένης πολιτείας, δεν ήταν τίποτε άλλο από μια μορφή ειρηνικής χωρικής κατάκτησης. Εάν όμως οι “βάρβαροι ιθαγενείς” παρέμεναν στο χώρο της νέας αποικίας, η ανωτερότητα των πολιτισμένων

67Smith, D. W. (1978). *The German Colonial Empire*. North Carolina: University of North Carolina Press, σελ. 27.

έναντι των βαρβάρων, θα οδηγούσε στην φυσική κυριαρχία των πρώτων στους δεύτερους. Ο ίδιος πίστευε πως η λευκή φυλή ήταν εγγενώς ανώτερη από οποιαδήποτε άλλη χάρη στην έμφαση που έδινε στην αξιοπρέπεια και την τιμή, ως προς την μεταχείριση των άλλων ανθρώπινων όντων. Οι Αφρικανοί, αντίθετα, “ επέτρεπαν στους αφέντες τους να τους κάνουν δούλους, έπεφταν στο χόμα και στα πόδια του αφέντη τους και σήκωναν οι ίδιοι το πόδι του αφέντη τους για να το βάλουν στο κεφάλι τους”. Για τον Bluntschli, ο οποίος ασπαζόταν εμφανώς τις αρχές του κοινωνικού δαρβινισμού, οι Γερμανοί ήταν οι πρώτοι οι οποίοι εξελίχθηκαν στην ανάδειξη και τελειοποίηση της έννοιας του έθνους και του κράτους, και ως λευκοί, βρίσκονταν σε μια θέση ιστορικής ευθύνης, ώστε να “ επιμορφώσουν άλλες φυλές σε ζητήματα πολιτικής θεωρίας και κράτους” και “ να τους διδάξουν πως να αναπτύξουν και να ολοκληρώσουν την κυριαρχία στον κόσμο ο οποίος ήδη βρίσκεται στα χέρια των Λευκών ανθρώπων, με έναν συνειδητό ανθρωπιστικό και ευγενή τρόπο, με στόχο να διδάξουν πολιτισμό σε ολόκληρη την ανθρωπότητα”.⁶⁸

Παρατηρούμε με ευκρίνεια πως και στο λόγο του Bluntschli, διακρίνεται ένα σχήμα κοινωνικού δαρβινισμού και αιτιολογημένης αυτό-επικράτησης του Λευκού, σε συνδυασμό με μια μεσσιανικού τύπου ηθική αποστολή εκπολιτισμού των κατώτερων άλλων, χωρίς αυτό να αποκλείει την σύγκρουση και την επιβολή, η οποία από τη πλευρά του ανώτερου λευκού νικητή είναι αιτιοκρατικά σχεδόν, δικαιολογημένη. Εύλογα μας κάνει να θυμόμαστε τις πρακτικές των SS και τους ναζιστικούς λόγους, οι οποίοι στη πλειοψηφία τους, θεωρούσαν πως η θανάτωση των Εβραίων και των λοιπών κατώτερων μολυσματικών αντικοινωνικών στοιχείων, ήταν μια δύσκολη αλλά απαραίτητη διαδικασία για τη σωτηρία του κόσμου και της Λευκής φυλής. Ωστόσο παρατηρούμε ήδη, πως η φυλετική ανωτερότητα, σε συνδυασμό με την βοήθεια του κοινωνικού δαρβινισμού, αποτέλεσε πολύ πριν από το Ολοκαύτωμα μια νοητική και θεωρητική βάση στην οποία καλλιεργήθηκε η ιδέα της δικαιολογημένης βαρβαρότητας του Λευκού έναντι του κατώτερου, του “Άλλου”, του στοιχείου που βγαίνει εκτός των κριτηρίων συμμετοχής στο εθνικό “Άριο σώμα”, του παράγοντα πιθανής μιαιρότητας και κινδύνου για την κοσμική ευταξία, ο οποίος πρέπει είτε να “εκπολιτιστεί” - κατ' επίφαση- είτε να εξοντωθεί. Η παραγωγή των κριτηρίων ανοικείωσης με τον “Άλλο”, που στην περίπτωση των ιθαγενών ήταν ευκολότερη γιατί εκ προοιμίου θεωρούνταν άγνωστο ξένο και βάρβαρο στοιχείο, ήταν μια διαδικασία βασισμένη στην αυτοαντίληψη του έθνους ως συλλογική ανώτερη βιολογικά, ιστορικά και υπαρκτικά οντότητα, της οποίας οι πανανθρώπινες αξιολογήσεις και ιεραρχήσεις ήταν αυταπόδεικτα δεδομένα. Ο δολοφονικός ιμπεριαλισμός της Γερμανίας στις αποικίες, ήταν πρακτική απόρροια του ανταγωνισμού για χωρική εξάπλωση και απόκτησης

68Bluntschli, J. K. (1892). *The theory of the state: Authorised English translation from the sixth German edition*. Kitchener, Ontario: Batoche Books, σελ. 219.

μονοπωλίου στους υλικούς και αγροτικούς πόρους, αλλά δεν θα μπορούσε ποτέ να έχει πραγματωθεί με τη βία που έγινε αν δεν υπήρχε ένα ολόκληρο οπλοστάσιο εξευγενισμού της βίας ως ηθικού πεπρωμένου της λευκής φυλής, υπό την αιτιολόγηση της “βοήθειας” και της “καλύτερευσης” των ζώων των εγγενώς κατώτερων, απολίτιστων “Άλλων”.

Τι είναι όμως αυτό που πραγματικά διαφοροποιεί τον γερμανικό εθνικισμό και την ιμπεριαλιστική του αποικιοκρατική έκφανση από τις υπόλοιπες, παλαιότερες δυνάμεις που απασχολήθηκαν στην ανταγωνιστική σφαίρα κυριαρχίας και εξάπλωσης στο μη δυτικό κόσμο; Κάθε μία από τις μεγάλες δυνάμεις ξεχωριστά, από την Αμερική μέχρι την κύρια αντίπαλο της Γερμανίας, τη Γαλλία, είχαν με τη σειρά τους να επιδείξουν βία και γενικευμένη κανονικοποιημένη βαρβαρότητα μέσα από την υποδούλωση των γηγενών πληθυσμών, έχοντας κοινό σταθερό παρονομαστή την ανθρώπινη και οικονομική εκμετάλλευση αλλά και υποτίμηση της ζωής των ντόπιων πληθυσμών. Πολύ ενδιαφέρουσα είναι η επεξήγηση που δίνει ο Γάλλος πολιτικός ιστορικός, γεννημένος στα μέσα του 19ου αιώνα – γεγονός που δεν τον αφήνει αλώβητο από τον εθνικιστικό ανταγωνισμό των δύο χωρών- ο οποίος ισχυρίζεται πως ο γερμανικός ιμπεριαλισμός, σε αντίθεση με εκείνον των Ελλήνων, των Ρωμαίων, των Αράβων, των Βρετανών και εν τέλει των Γάλλων, ο οποίος υπήρξε μια δύναμη αφομοίωσης των κατακτημένων, στάθηκε ως δύναμη εξόντωσης, και αυτός είναι και ο επίφοβος διαφοροποιητικός παράγοντας του γερμανικού ιμπεριαλισμού από τον “υπόλοιπο πολιτισμένο κόσμο.”

“Στη πραγματικότητα, από τη στιγμή που η Γερμανία καταλήφθηκε από την ιδέα μιας εγγενούς ανωτερότητας είτε ιστορικής, χωρικής ή βιολογικής, επέβαλε στη φυλή της την υποχρέωση να εκπολιτίσουν τον κόσμο, και οι ιδέες της για τα σχετικά δικαιώματα των εθνών πρέπει να υποστούν μια προφανή αλλαγή, το καθήκον της επέκτασης με όρους εξόντωσης που αυτή η αποστολή προστάζει σπάνια μπορεί να ισορροπήσει με το δικαίωμα ύπαρξης άλλων εθνών”.⁶⁹

Ο Friedrich von Bernhardi, στρατηγός του πρωσικού στρατού και στρατιωτικός ιστορικός αργότερα, θεωρούσε πως ο πόλεμος είναι μια “θεϊκή υπόθεση”, υποστήριζε το πλάνο μιας επιθετικής κρατικής πολιτικής, και ως απαραίτητη δράση την καταπάτηση των διεθνών συμφωνιών με άλλες χώρες, προτάγματα τακτικών τα οποία ήταν σε απόλυτη συναρμογή με το πνεύμα της γουλιελμικής *weltpolitik*. Για το ζήτημα των αποικιών, θεωρούσε πως η απόκτηση τους ήταν αυταπόδεικτο δικαίωμα της Γερμανίας και πως μόνο μέσα από την αποικιοκρατία “τα αχανή εδάφη τα οποία κατοικούνται από πρωτόγονες, απολίτιστες μάζες, θα μπορούσαν να κατακτηθούν από

⁶⁹Marquis de Dampierre, J. (1917). *German Imperialism and International Law: Based Upon German Authorities and the Archives of the French Government*. Constable, Limited, σελ. 43 και 46, όπως και στο Carty, A. (2007). *The Evolution of International Legal Scholarship in Germany during the Kaiserreich and the Weimarer Republik (1871-1933)*. *German YB Int'l L.*, 50, σελ. 29-90.

ανώτερα και πιο πολιτισμένα κράτη, τα οποία θα τις έθεταν υπό τη κυριαρχία τους. Ο υψηλότερος πολιτισμός και αναλογικά και η μεγαλύτερη δύναμη του, είναι η βάση και το δικαίωμα στην κατάκτηση”.⁷⁰ Δεδομένου των αναγκών της Γερμανίας για αποφόρτιση από την πίεση των χαμηλότερων κοινωνικών τάξεων που βρίσκονταν σε θέση οικονομικής δυσπραγίας, η μόνη δίκαιη λύση που έμενε στη Γερμανία, ήταν η κατάκτηση των απαραίτητων αποικιών μέσα από πόλεμο : “Με αυτό το τρόπο, το ένστικτο της αυτοσυντήρησης, οδηγεί αναπόφευκτα σε πόλεμο, και στην εκστρατεία κατάκτησης του ξένου εδάφους. Δεν είναι ο κάτοχος, αλλά ο νικητής ο οποίος που μετά από τον πόλεμο έχει τα δικαιώματα”.⁷¹ Η δύναμη ήταν συνώνυμη του απόλυτου δικαιώματος, και οι ρήξεις για το τι είναι σωστό, μπορούσαν να αποφασιστούν μόνο μέσα από τον πόλεμο, και αυτό γιατί η δύναμη αποφασίζει το δικαίωμα της κατοχής και της κυριαρχίας. Ο πόλεμος, ήταν βιολογικά προαποφασισμένος ανάμεσα στο σωστό και το λάθος, γιατί η έκβαση του κρίνονταν στην πραγματικά φυσική κατάσταση των πραγμάτων.

Υπό όλο αυτό το πρίσμα κοινωνικού δαρβινισμού, εργαλειακής υποτίμησης εκμετάλλευσης της ύπαρξης των ντόπιων, και διάχυτου αισθήματος φυλετικής και εθνικής υπεροχής, αν υπήρξαν φωνές οι οποίες προέβαλλαν και την ελάχιστη αντίσταση η ενδοιασμό στην σφαγή των Χερέρο και Νάμα, σίγουρα δεν ήταν από κάποιου είδους πραγματική ανθρωπιστική σκοπιά.

Αν η αποικιοκρατική διοίκηση της νοτιοδυτικής Αφρικής και οι εντολές από το Βερολίνο δημιούργησαν ουδέποτε ένα νομικό πλαίσιο πενιχρών νόμων προστασίας των ντόπιων που να μην ενισχύει την σφαγή τους, δεν ήταν για ανθρωπιστικούς λόγους, παρά πολύ περισσότερο για την χρήση τους. Αυτό που ήταν πλέον κοινός τόπος και γερμανική γνώση δεκαπέντε χρόνια μετά την κατάκτηση της περιοχής, ήταν πως οι ντόπιοι αποτελούσαν ένα χρήσιμο εργαλείο για τη Γερμανία. Χωρίς αυτή την αποθήκη εργατικού δυναμικού, χωρίς το κτηνοτροφικό τους κεφάλαιο και δραστηριότητα, για την οποία το μεγαλύτερο κομμάτι της αχανής γης της νοτιοδυτικής Αφρικής ήταν ιδανικό, και τέλος χωρίς τους εργάτες για το σχέδιο εξόρυξης διαμαντιών και χαλκού, η εκμετάλλευση και το κέρδος από την αποικία ήταν αδύνατο να συμβεί. Μάλιστα, σε υπερβολή των παραπάνω, ο Γερμανός συγγραφέας Rohrbach, καταδίκασε την εξόντωση των Χερέρο το 1905, “γιατί τα κοπάδια τους, αγελάδες και πρόβατα των Χερέρο, μοιράζονται κοινή μοίρα με τους ιθαγενείς αφέντες τους”.⁷² Τούτο δε σημαίνει πως ο ίδιος και οι ομοϊδεάτες του, και στην πληθώρα

70Shahabuddin, M. (2013). The Colonial “Other” in the Nineteenth Century German Colonisation of Africa, and International Law." *African Yearbook of International Law Online*, 18 (1), σελ. 20.

71ό.π., σελ. 20.

72Gewald, J. B., & Silvester, J. (2004). *Words cannot be found: German Colonial Rule in Namibia: An Annotated Reprint of the 1918 Blue Book*. Leiden: Brill, σελ. 8.

τους οι περισσότεροι έποικοι, θα αναγνώριζαν την εργατική αξία των ντόπιων, διότι αυτό εξάλλου, θα προϋπέθετε την αντιληπτική ικανότητα μιας έστω φαινομενικής φυλετικής ισότητας : κάτι δηλαδή το οποίο στην γερμανική νόηση και γενικότερα στην ευρωπαϊκή, δεν είχε χώρο να καλλιεργηθεί εξαρχής.

Ο Jürgen Zimmerer , σχολίαζε τις πρακτικές της Γερμανίας σχετικά με την αποικιοκρατική διοίκηση πως “η πολιτική του απόλυτου ελέγχου προς τους ιθαγενείς ήταν η καρδιά της αποικιοκρατικής διακυβέρνησης των Γερμανών ήδη από τις πρώτες σκέψεις, σχετικά με το πως οι λειτουργικές σχέσεις θα έπρεπε να διαρρυθμίζονται, ήδη από το 1894”.⁷³ Ο απόλυτος έλεγχος των σχέσεων, εργασιακών και κυρίως διαπροσωπικών, διαφαίνεται και στην απαγόρευση των μεικτών σεξουαλικών σχέσεων, της απαγόρευσης και της ακύρωσης των μεικτών γάμων μεταξύ Γερμανών ανδρών και ντόπιων γυναικών, αλλά η απόλυτη έκφανση του ελέγχου με τη μορφή της καταστρατηγημένης εξόντωσης έρχεται μέσα από την γενοκτονία των Χερέρο και Νάμα. Πρόκειται για μια εκστρατεία εξόντωσης η οποία ενέχει επίσης μια γραφειοκρατική υφή στο σχεδιασμό της, και αυτό γιατί η εξόντωση των ιθαγενών δεν αποτελούσε ποτέ μια σωρεία από απώλειες δια μέσου πολεμικής σύγκρουσης στο πεδίο της μάχης. Η γερμανική διοίκηση υπό τα φώτα του στρατηγού von Trotha, γνώριζε σε ποια σημεία της νοτιοδυτικής Αφρικής μπορούσε να παγιδεύσει χωρίς πρόσβαση σε ανεφοδιασμό, τροφή και νερό, τους εξεγερμένους Χερέρο ώστε να τους οδηγήσει στο θάνατο τους. Η γερμανική πλευρά, επίσης ήξερε, πως οι ιθαγενείς υστερούσαν σε πολεμική τεχνολογία, πόσες ήταν άραγε ποτέ οι πιθανότητες να επιβιώσει ένας Χερέρο μπροστά στα γερμανικά τουφέκια και τα οπλισμένα τάγματα; Η γραφειοκρατία έγκειται στον κεκαλυμμένο γενοκτονικό σχεδιασμό της γερμανικής ηγεσίας και του υπεύθυνου για την τέλεση του στρατηγού von Trotha. Η αιχμή της γραφειοκρατίας επίσης, απαντάτε στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, την δουλική εκμετάλλευση των κρατούμενων για να φέρουν εις πέρας κατασκευαστικά έργα ή εξορύξεις, αποπληρώνοντας το μισό μέρος μονάχα της εξοντωτικής διαμονής τους εκεί μέσα. Το υπόλοιπο μισό, εκτός της εργασιακής τους εκμετάλλευσης, ήταν το να βρουν το θάνατο τους. Δεν είναι τυχαίο εξάλλου, πως οι εισαγόμενοι στα στρατόπεδα καταγράφονταν και ταυτόχρονα οι διοικητές αρχές εξέδιδαν και το πιστοποιητικό θανάτου τους, με κάποιο κοινότυπο λόγο όπως η εξάντληση. Επιπλέον, για τους εναπομείναντες Χερέρο και Νάμα που ο γερμανικός στρατός συνέλεξε και τοποθέτησε στα στρατόπεδα ή στις αποικίες για να εργαστούν, ήταν απαραίτητο να φορούν το διακριτικό ενός μεταλλικού πλακιδίου το οποίο υποδείκνυε την ταυτότητα τους ως Χερέρο. Κατά το διάστημα της συστηματικής εξόντωσης των γηγενών, σύμφωνα με πηγές, ο Von Trotha, είχε πει πως “Οι Χερέρο

73 Zimmerer Jürgen, “The Model Colony? Racial Segregation, Forced Labour and Total Control in German South West Africa” από το Zimmerer, J., & Zeller, J. (2004). *Genocide in German South-West Africa: The Colonial War of 1908-1908 and its Aftermath*. Berlin: Merlin Press Ltd., σελ. 19- 21.

πρέπει να φύγουν από τη χώρα. Αν δε το κάνουν, θα τους εξαναγκάσω με βαρύ οπλισμό. Μέσα στα γερμανικά σύνορα, κάθε Χερέρο, οπλισμένος ή όχι, με ή χωρίς κοπάδια, θα πυροβολείται. Δεν θα δεχτώ άλλες γυναίκες και παιδιά. Θα τους οδηγήσω πίσω στο λαό τους διαφορετικά θα πυροβολούνται”.⁷⁴ Ο Von Trotha πίστευε ξεκάθαρα ότι ο μοναδικός τρόπος να υποταχθούν οι Χερέρο στη γερμανική δύναμη ήταν δια της βίας. Μέχρι και τον Άυγουστο του 1904, οι Χερέρο είχαν απωθηθεί στην έρημο της Omaheke. Περίμεναν ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις έχοντας αποσυρθεί από την σύγκρουση με τους Γερμανούς, και ήταν κοινότυπο από πλευράς τους να περιμένουν κάτι τέτοιο, καθώς παραδοσιακά η διοίκηση του Leutwein συνήθως σε παλαιότερες μικροσυγκρούσεις ακολουθούσε μια τέτοια πολιτική. Το πλάνο του Von Trotha ωστόσο, όπως είδαμε και από τα λεγόμενα του, ήταν εκείνο μιας αδυσώπητης εξόντωσης και εξοστρακισμού ακόμα πιο βαθιά στην έρημο, την λειψυδρία και το θάνατο. Οι συνθήκες ήταν τόσο σκληρές που “οδήγησαν τους Χερέρο να κόβουν τους λαιμούς των κοπαδιών τους για να πιουν το αίμα τους, ή για να στραγγίξουν τις τελευταίες σταγόνες υγρασίας από το περιεχόμενο του στομαχιού των ζώων που πέθαιναν”. Ο διοικητής Ludwig von Estorff, ο οποίος υπηρέτησε στην νοτιοδυτική Αφρική όπως και στη σύγκρουση Χερέρο και Γερμανίας, ανακαλεί κάποιες από τις βαρβαρότητες στις οποίες ήταν μάρτυρας: “Ακολούθησα τα ίχνη του και βρέθηκα μπροστά από έναν αριθμό πηγών, στις οποίες υπήρχε ένα απαίσιο θέαμα. Τα διαμελισμένα κοπάδια κείτονταν γύρω από αυτές, στοιβαγμένα, καθώς είχαν καταφέρει να φτάσουν στις πηγές με την τελευταία τους δύναμη, αλλά, χωρίς να μπορούν να πιουν από αυτές εγκαίρως. Οι Χερέρο έφευγαν όλο και περισσότερο μέσα στην έρημο. Αυτό το φοβερό θέαμα επαναλαμβανόταν ξανά και ξανά. Η πολιτική της πλήρους εξόντωσης των ανθρώπων με αυτό το τρόπο ήταν τόσο ανόητη όσο και άκαρδη. Θα μπορούσαμε να έχουμε σώσει ένα σπουδαίο αριθμό από αυτούς και τα κοπάδια τους αν τους είχαμε αφήσει να ζήσουν και τους είχαμε βοηθήσει να επανέλθουν. Είχαν ήδη τιμωρηθεί αρκετά. Έκανα αυτή τη πρόταση στον στρατηγό von Trotha αλλά εκείνος επιθυμούσε την απόλυτη εξόντωση τους”.

Μέχρι και το 1908, και μεν η πολεμική της γενοκτονίας είχε πάψει ήδη από το 1905, ωστόσο το σχέδιο του von Trotha όμως, όντας μη προσωπικό αλλά ένα πλάνο ευρείας αποδοχής από τους Γερμανούς διοικητικούς της περιοχής και γενικότερα, συνέχιζε να τρέχει με έμμεσους και άμεσους τρόπους, πέραν των στρατοπέδων συγκέντρωσης. Εξάλλου, ήταν η εξέγερση των Χερέρο που προσέφερε στην γερμανική διοίκηση και τις βλέψεις τις, εθνικές, φυλετικές και πρακτικές ως προς την εκμετάλλευση των πόρων και του χώρου, την απόλυτη δικαιολογία για να τους εξοντώσει. Και τέτοια θα συνέχιζε να είναι, όταν οι εναπομείναντες ηττημένοι αλλά ελεύθεροι Χερέρο, θα προσπαθούσαν να ανταποκριθούν στις απώλειες τους με τακτικές αναρτοπόλεμου στις αποικίες,

⁷⁴Zimmerer Jurgen, “War, Concentration Camps and Genocide”, ό.π., σελ. 48.

γεγονός το οποίο διαδέχτηκε η ευρύτερη ταπείνωση τους. Η εξοντωτική πολιτική του von Trotha επίσημα μπορεί να έπαυσε, ωστόσο, υπό την ανοχή και την υποστήριξη άλλων παραγόντων όπως ο Γερμανός διοικητής προσωπικού von Schlieffen, ο οποίος έγραψε στον καγκελάριο Γουλιέλμο: “Μπορεί κανείς να συμφωνήσει μαζί του (με τον von Trotha) και την επιθυμία του να εξολοθρεύσει ολόκληρο το έθνος ή να τους βγάλει έξω από τη χώρα... Ο φυλετικός πόλεμος ο οποίος έχει ξεσπάσει μπορεί μόνο να τελειώσει με την ολοκληρωτική εξολόθρευση ή υποταγή της μίας μεριάς. Η δεύτερη επιλογή ωστόσο, δεν είναι δυνατή μακροπρόθεσμα, βάση δόκιμων συμπερασμάτων ήδη. Γι’ αυτό το λόγο, ο στόχος του στρατηγού Von Trotha, μπορεί να εγκριθεί. Απλά δεν έχει τις δυνάμεις για τον εκτελέσει”.⁷⁵

Η μανία της ολοκληρωτικής εξόντωσης των Χερέρο, δεν εντοπίζεται μόνο στις άνισες και καταστροφικές για τις απώλειες που κατάφεραν στους ντόπιους, μάχες, αλλά πολύ περισσότερο στην διάθεση του von Trotha να σκοτώσει όλους τους γηγενείς, τους ήδη κατατροπωμένους ανθρώπους, ώστε “ να μην υπάρξει ποτέ ξανά η πιθανότητα να εξεγερθούν”. Όλα υπήρξαν μέρους μιας καλά δομημένης στρατηγικής εκ μέρους του von Trotha : Όταν οι αρχηγοί των Χερέρο προσπάθησαν να διαπραγματευτούν μετά τη λήξη του πολέμου αφού είχαν ηττηθεί, με τις γερμανικές δυνάμεις και να συνάψουν ειρηνευτικές συμφωνίες, πυροβολήθηκαν. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την ακόμα βαθύτερη έλλειψη εμπιστοσύνης των εναπομεινάντων άμαχων πληθυσμών προς τους Γερμανούς και τον διασκορπισμό τους ακόμα βαθύτερα στην ερημική επικράτεια της νοτιοδυτικής Αφρικής. Μετά την αποχώρηση του von Trotha, ο Γερμανός κυβερνήτης von Lindequist, προσπάθησε να πείσει τους λιγιστούς χιλιάδες Χερέρο που αργοπέθαιναν στην έρημο και στα βουνά να γυρίσουν πίσω στη γερμανική αποικία και να παραδοθούν. Οι δυσκολίες και η έλλειψη εμπιστοσύνης πια ήταν δεδομένη πλέον από πλευράς τους, οι Χερέρο είχαν βιώσει τεράστιες απώλειες, και κάθε αξιακός κώδικας είχε καταπατηθεί, όταν το “κεφάλι τους”, οι αρχηγοί τους, είχαν δολοφονηθεί. Ο Dr Paul Rohrbach έγραφε σχετικά: “Συνέβη κατά τη λήξη του πολέμου, όταν ένας αριθμός από αρχηγούς Χερέρο, ανάμεσα τους και ο αρχηγός Saul της Otjonga, πυροβολήθηκαν αφού στάθηκαν μπροστά σε ένοπλους στρατιώτες (υπό τη βεβαιότητα ότι οι διαπραγματεύσεις που αφορούσαν στην παράδοσή τους θα ξεκινούσαν). Αυτό το γεγονός το οποίο έλαβε χώρα στην Ombakaha στην περιοχή του Gobabis, είχε ως αποτέλεσμα τις χειρότερες και πιο δύσκολες συνέπειες, γιατί κάθε περαιτέρω προσπάθεια για να ξεκινήσουν ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις θα απορρίπτονταν από τους καχύποπτους ιθαγενείς οι οποίοι έλεγαν “ Ναι, αλλά η Ombahaka;”⁷⁶

75ό.π., σελ. 48-51.

76ό.π., σελ. 46.

Η περίφημη εντολή εξόντωσης του von Trotha, “Vernichtungs Befehl”, η οποία αφορούσε άμαχους διαλυμένους πληθυσμούς, χωρίς όπλα και χωρίς ηγεσία και αρχηγούς, ακριβώς όπως το είχε προσχεδιάσει, ήταν η κορωνίδα του αφανισμού τους. Στην αναφορά του προς το Βερολίνο έγραφε: “Η σύναψη συμφωνιών με τους Χερέρο ήταν αδύνατη, αφότου είδαν ότι οι αρχηγοί τους είχαν όλοι φύγει ή μέσα από τα αποπήματα τους κατά τη διάρκεια της εξέγερσης είχαν καταστήσει τους εαυτούς τους τόσο υπεύθυνους που η γερμανική διακυβέρνηση δεν μπορούσε να διαπραγματευτεί μαζί τους. Επιπρόσθετα σε αυτό, θεωρούσε πως η αποχή μιας λιγότερο η περισσότερο ηθελημμένης παράδοσης στα γερμανικά χέρια, θα μπορούσε να λειτουργήσει ως ένας έμμεσος τρόπος αναδόμησης της οργάνωσης της παλιάς φυλετικής δομής εκ νέου, και ως εκ τούτου, θα ήταν ένα τεράστιο πολιτικό λάθος, το οποίο αργά η γρήγορα θα οδηγούσε και πάλι σε αιματοχυσία.”⁷⁷

Ο ίδιος ο von Trotha, διέκρινε δύο ορθές αξιόπιστες κατηγορίες οι οποίες ήταν σχετικές με την συνθήκη της αποικιοκρατικής πολιτικής: την οργανωτική δύναμη και της πολιτισμική συμμετοχή στην κοινότητα. Η πρώτη, έλεγε, αναμφίβολα επιβεβαιώνεται από τους Γερμανούς, οι οποίοι έχουν επιδείξει την αξιοπιστία και την ορθότητα τους με τη βία, όπου έχει κριθεί αναγκαίο. Μέσα από αυτού του είδους την οργανωτική δύναμη δημιουργήθηκε η βάση της αξιοπιστίας της Γερμανίας, η οποία “ακολούθησε μετά την αλαζονεία και τις υπερβολικές δηλώσεις, και πραγματώθηκε με πράξεις”.⁷⁸

Φυσικά, όπως έχουμε ήδη δει, η εξόντωση με φυλετικούς όρους δεν ήταν μονάχα πρόταγμα των στρατιωτικών τάξεων της γερμανικής αποικιοκρατίας, ή προσδοκώμενο ωφελμιστικά των Γερμανών εποίκων, μεγάλη συνεισφορά στην πολιτική της φυλετικής εκκαθάρισης επέδειξαν και οι διάφοροι θεωρητικοί της εποχής, όπως και οι ανάλογες εκδόσεις του τύπου. Σε ένα εκτενές άρθρο του ,ο ιστορικός Medardus Brehl,διερευνώντας και αναλύοντας τις συγγραφικές πηγές της εποχής, υποστηρίζει πως η εξόντωση των Χερέρο ήταν “ ένα δόκιμο μέσο αντιμετώπισης της αναπόφευκτης και απαραίτητης σύγκρουσης των λευκών και των μαύρων, των πολιτισμένων και των απολίτιστων”.⁷⁹ Αυτές είναι και οι ρητορικές οι οποίες είναι απόλυτα συμβατές με τα σύγχρονα της εποχής κληροδοτήματα της γερμανικής ιμπεριαλιστικής κυριαρχίας και του εγγενούς δικαιώματος σε αυτή έναντι των Άλλων, του κοινωνικού δαρβινισμού, και της φυλετικής και πολιτισμικής υπεροχής,

77Blue Book, σελ. 62.

78Hull, I. V. (2013). *Absolute Destruction: Military Culture and the Practices of War in Imperial Germany*. Michigan, Ithaca: Cornell University Press, σελ. 189.

79Brehl Medardus. “The Drama was Played out on the Dark Stage of the Sandveldt: The Extermination of the Herero and Nama in German (popular) Literature” στο Zimmerer, J., & Zeller, J. (2008). *Genocide in German South-West Africa: The Colonial War of 1908-1908 and its Aftermath*. Monmouth, Wales: Merlin Press, σελ. 101-103.

η οποία επίσης μέσα από την ιστοριογραφία και τους γράφοντες της, έβρισκε εργαλεία αυτο-επιβεβαίωσης. Οι περισσότεροι συγγραφείς της εποχής της γενοκτονίας, περιγράφουν τα γεγονότα της εκκαθάρισης με εθνικιστικούς όρους, και μια ρητορική αναγκαιότητας διάπραξης της εξόντωσης ως μονόδρομος προς την διαφύλαξη της εθνικής ακεραιότητας και της φυλετικής και πολιτισμικής ασφάλειας.

Ο Brehl, παραθέτει καίρια αποσπάσματα από συγγραφείς που γνώρισαν αρκετή δημοτικότητα, και δεν παρέμειναν, εκείνοι και το έργο τους, ως γραπτές αναφορές με ενδιαφέρον μόνο για μια κλειστή κοινότητα, όπως για παράδειγμα ήταν οι ανταλλαγή επιστολών ανάμεσα σε εμπορικούς φορείς της νοτιοδυτικής Αφρικής. Η νουβέλα του Gustav Frenssen για την νοτιοδυτική Αφρική και κυριότερα για τα γεγονότα της σφαγής των Χερέρο, που εκδόθηκε το 1906, γνώρισε μεγάλη δημοσιότητα ευρωπαϊκά, και ενίσχυσε το εθνικιστικό πνεύμα, καθώς ο συγγραφέας είχε φροντίσει να παρουσιάσει τα γεγονότα με εθνικούς όρους, στοχεύοντας στην κεντρική προσδοκία της ισχυροποίησης της γερμανικής πολιτισμικής ομοιογένειας. Χαρακτηριστικά έγραφε : “ Αυτοί οι μαύροι αξίζουν θάνατο ενώπιον Θεού και ανθρωπότητας, όχι γιατί δολοφόνησαν διακόσιους κτηνοτρόφους και εξεγέρθηκαν εναντίον μας, αλλά γιατί δεν χτίζουν σπίτια και γιατί δεν σκαλίζουν χωράφια”.⁸⁰ Έτσι, κατά τα λεγόμενα του Brehl η εξόντωση της ύπαρξης του “ Άλλου”, δεν θα εκμηδένιζε μόνο την την υποτιθέμενη απειλή προς τη γερμανική κουλτούρα, αλλά θα δημιουργούσε ένα νέο πεδίο εθνικής σύστασης, όπου μεταναστευτικοί γερμανικοί πληθυσμοί προερχόμενοι από ανομοιογενείς ταξικές και κοινωνικές αφετηρίες θα μπορούσαν να δημιουργήσουν μια νέα πολιτισμικά ομοιογενή κοινότητα, κοινωνικά και εδαφικά κυρίαρχη, συνεχίζοντας τις εθνικές επεκτατικές ευρωπαϊκές προσδοκίες. Με τους όρους της εξελικτικής βιολογίας και της ηγεμονίας των εξελιγμένων πολιτισμών, μια τέτοια συνθήκη δεν είναι απλώς επιλογή, κρίνεται πολύ περισσότερο ως απαραίτητη σε αυτό το πλαίσιο.

Οι ιδέες της φυλετικής ανωτερότητας που ήταν άρρηκτα συνδεδεμένες με τον γερμανικό εθνικισμό και την εθνική ταυτότητα, προήγαγαν αναμφίβολα την γερμανική διάθεση για κυριαρχία και τον милитарισμό της, και ταυτόχρονα, νομιμοποιούσαν την ιδέα της πολυεπίπεδης βίας καθώς ήταν ηθικά και ιδεολογικά αιτιολογημένα.

Ιστορικοί, όπως ο Henning Melber, ισχυρίζονται πως η γερμανική αποικιοκρατική διοίκηση στην νοτιοδυτική Αφρική, προσέφερε το έδαφος όχι μόνο για το μοντέλο του απαρτχάιντ που ακολούθησε, αλλά και για τα χαρακτηριστικά της ναζιστικής διακυβέρνησης, η οποία ήταν μια συσσωρευτική διαδικασία με την αρχή της τοποθετημένη στις αποικίες. “Αν στην αρχή του αιώνα ο Αφρικανός “υπάνθρωπος” εκπολιτιζόταν στις γερμανικές αποικίες (ακόμα και αν αυτό, στις πιο

ακραίες των περιπτώσεων, σήμαινε την εξόντωση του), τότε, δύο δεκαετίες μετά το τέλος της γερμανικής αποικιοκρατικής περιόδου, αυτός ο προσδιορισμός του πολιτισμού ως προστασία της καθαρότητας του γερμανικού αίματος λάμβανε χώρα στην ίδια τη Γερμανία”.⁸¹ Η γενοκτονία των Χερέρο και Νάμα περιλαμβάνει πολλές πτυχές οι οποίες μας κάνουν εύλογα να ανακαλούμε πλευρές του Ολοκαυτώματος, ωστόσο δεν είναι μονάχα τα στρατόπεδα θανάτου του Shark Island και η εξοντωτική καταναγκαστική εργασία, ή τα ευγονικά πειράματα στο σώμα των αιχμαλώτων που μας κάνουν να ανακαλούμε τις βαρβαρότητες έναντι των Εβραίων και των υπόλοιπων διωκόμενων πληθυσμών. Εξίσου σημαντική είναι και η καθημερινή ζωή στις αποικίες από άποψη κεντρικής διοικητικής πολιτικής όσο και από την οπτική της συνύπαρξης των Γερμανών εποίκων με τους ντόπιους. Η καθημερινότητα στις αποικίες είναι επίσης ένας σταθμός και ένας δείκτης εν τέλει για την εξέλιξη και την έξαρση της θανατηφόρας φυλετικής πολιτικής σε όλο της το φάσμα. Από την απαξίωση και την εργαλειοποίηση γυναικών και ανδρών, την καταναγκαστική δουλειά, τις βάνουσσες τιμωρίες για εκφοβισμό και διατήρηση της τάξης – όπου τάξη δεν σήμαινε κάτι περισσότερο από την διαρκή επιβεβαίωση της απόλυτης “φυσικής” κυριαρχίας των Γερμανών επί των ζώων των Άλλων- μέχρι και την απαγόρευση μεικτών σεξουαλικών και γαμικών σχέσεων προς φυλετικό έλεγχο του πληθυσμού, η καθημερινή ζωή στις αποικίες βρίθει ισχυρών παραδειγμάτων για την κανονικοποίηση της φυλετικής ιεράρχησης και του κοινωνικού αποκλεισμού. Δεν είναι ιδιαίτερα πρωτόλεια συνεπώς, για την εθνικιστική και φυλετική πολιτική της Γερμανίας, για την ιστορία των εξουσιαστικών της μοτίβων, οι φυλετικοί νόμοι, διαχωρισμοί και αποκλεισμοί που σημειώθηκαν στην περίοδο της ναζιστικής ηγεσίας. Γι’ αυτό άλλωστε η προϊστορία της Γερμανίας, ο μιλιταρισμός της ήδη από τη πρωσική περίοδο, η κατεργασία της εθνικής ιδέας με φυλετικούς και βιολογικούς όρους ανωτερότητας, όπως και ο αντιεβραϊσμός, δεν αποτελούν συνθήκες που δημιουργήθηκαν σε κάποιο χωροχρονικό κενό, με την άνοδο της ναζιστικής ηγεσίας και του Χίτλερ. Η έννοια του volkish, του λαού και του λαϊκού αισθήματος και κουλτούρας, ενέχει ακριβώς όλα τα παραπάνω στα οποία η Γερμανία είχε γαλουχήσει και συνηθίσει τον εαυτό της, τις ηγεσίας της και τα ίδια τα κοινά λαϊκά πιστεύω, ακόμα και αν δεν είχαν σε όλες τις χρονικότητες εξοντωτικές εκφάνσεις εντός της Γερμανικής επικράτειας στην Ευρώπη. Απ’ ότι φαίνεται, χρειάστηκε μόνο μια μικρή ώθηση, μια ανακεφαλαιοποίηση των παλαιών αλλά ποτέ ξεχασμένων ιδεολογικών κεκτημένων της Γερμανίας, ιδιαίτερα μετά το εθνικό πλήγμα ήττας του Ά Π.Π, για να δημιουργηθεί και να ευδοκιμήσει ο σπόρος του δημαγωγικού μέν, εύπεπτου και καλώς αποδεχόμενου δε, ναζιστικού καθεστώτος και της χιτλερικής πολιτικής.

⁸¹Stone, D. (2011). *Histories of the Holocaust*. Oxford: Oxford University Press, σελ. 228-229.

Τα πειράματα, η ευγονική και οι συνθήκες των στρατοπέδων

Ο Daniel Esma Dixon από την Omaruru της Namibia υπήρξε οδηγός μεταφορών για τον γερμανικό στρατό, και αυτόπτης μάρτυρας των βαρβαροτήτων που οι τελευταίοι διέπραταν έναντι των Χερέρο. Ο ίδιος μαρτυρεί : “Πέρασα ένα μεγάλο κομμάτι του χρόνου μου εκεί κατά τη διάρκεια της εξέγερσης στην Okahandja, ξεφορτώνοντας προμήθειες στα αμαξοστάσια. Εκεί, οι κρεμασμένοι ιθαγενείς ήταν κοινό θέαμα. Ένας Γερμανός αξιωματικός είχε το δικαίωμα να διατάξει να κρεμαστεί ένας ιθαγενής όποτε το επιθυμούσε. Δεν χρειαζόταν δίκη ή δικαστήριο. Πολλοί κρεμιούνταν μόνο από μία υποψία. Μια μέρα μόνο είδα επτά Χερέρο κρεμασμένους στη σειρά και άλλες μέρες σε δυάδες και τριάδες. Οι Γερμανοί δεν ανησυχούσαν για το σκοινί. Χρησιμοποιούσαν το συνηθισμένο μεταλλικό σύρμα για τους φράχτες, και οι άτυχοι ιθαγενείς ανυψώνονταν από το λαιμό και πέθαιναν από αργό στραγγαλισμό. Όλα αυτά γίνονταν πάντα δημόσια και τα σώματα έπρεπε να κρέμονται εκεί για περισσότερο από μία μέρα ώστε να αποτελούν παράδειγμα για τους υπόλοιπους ιθαγενείς. Οι ιθαγενείς οι οποίοι τοποθετούνταν στις φυλακές δεν έβγαιναν ποτέ ζωντανοί από εκεί μέσα. Πολλοί πέθαιναν από την πείνα και την βάρβαρη αντιμετώπιση... Οι Χερέρο ήταν πολύ περισσότερο ανθρώπινοι στη μάχη από τους Γερμανούς. Κάποτε ήταν μια αξιοπρεπής φυλή. Τώρα το μόνο που μας έμεινε είναι ένα μίζερο απομεινάρι”⁸².

Υπάρχουν στοιχεία τα οποία καταδεικνύουν πως τα πτώματα των ιθαγενών δεν θάβονταν. Ένας Γερμανός αξιωματικός του τάγματος Schutztruppe, έγραφε το 1907 : “ Ένας κρατήρας με κρανία Χερέρο έγινε δέμα από τους στρατιώτες της νοτιοδυτικής Αφρικής και στάλθηκε στο Παθολογικό Ινστιτούτο του Βερολίνου, όπου πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για επιστημονικές μετρήσεις. Τα κρανία, των οποίων η σάρκα είχε αφαιρεθεί από γυναίκες Χερέρο, με κομμάτια από σπασμένο γυαλί, πριν ταχυδρομηθούν, άνηκαν σε Χερέρο που είχαν κρεμαστεί ή σκοτωθεί στη μάχη.”⁸³

Βλέπουμε, πως συνεκτικά, η Γερμανία χρησιμοποίησε την φυλετική θεωρία και την αξίωση του εαυτού της ως πολιτισμικά και φυλετικά ανώτερης ώστε να επιβληθεί αιματηρά στους Χερέρο, και παράλληλα, η λεία πτωμάτων από αυτό το πόλεμο, χρησιμοποιήθηκε για τις ψευδοεπιστημονικές προσδοκίες της ανερχόμενης φυλετικής επιστήμης. Οι κρανιομετρήσεις και οι συγκρίσεις διαφορετικών κρανίων, λευκών και Αφρικανών ή ατόμων άλλων κατώτερων φυλών ήταν σύνηθες παράδειγμα απόδειξης της βιολογικής ανωτερότητας της λευκής φυλής. Τα πρώιμα ανθρωπολογικά

⁸²Bartrop, P. R. (2014). *Encountering genocide: personal accounts from victims, perpetrators, and witnesses*. ABC-CLIO, σελ. 13-15.

⁸³Gewald, J. B., & Silvester, J. (2004). *Words cannot be found: German Colonial Rule in Namibia: An Annotated Reprint of the 1918 Blue Book*. Leiden: Brill, σελ. 120, από το Levine, M. & Roberts, P. (1999). *The Massacre in History*. Oxford: Berghahn Books.

εγχειρήματα του 18ου και 19ου αιώνα, είχαν δώσει πνοή σε μία επιστημονική πραγματικότητα, η οποία κατά το εθνικό δοκούν κάθε χώρας, όπως ήδη άλλωστε είχε φροντίσει να πράξει η Γαλλία και η Αμερική για τις δικές της αποικιοκρατικές πρακτικές και τη δική τους εξασφάλιση ανωτερότητας και κυριαρχικού δικαιωματοπισμού, αποτελούσε την σφραγίδα επιστημονικής εγκυρότητας ανάγοντας τον ρατσισμό σε βιολογικά και επιστημονικά στέρεη αλήθεια. Με τις ευλογίες της ψευδοεπιστημονικής αλήθειας, η αποικιοκρατία μπορούσε να χρησιμοποιεί τους ιθαγενείς πληθυσμούς, να τους εξολοθρεύει, και να τους χρησιμοποιεί σαν πειραματόζωα σε πολλαπλές εκφάνσεις, για την εξέλιξη της επιστήμης, για την περαιτέρω επιβεβαίωση της κυριαρχίας των Άριων λευκών έναντι των Άλλων. Οι πρώτες κρανιομετρικές απόπειρες, αφορούσαν την σύγκριση ανθρώπινων κεφαλιών με ζώων, και αργότερα με ανθρώπους άλλων φυλών πλην της λευκής. Η κατωτερότητα των Άλλων και η απόδειξη της , βοήθησε στην πληθυσμιακή διαχείριση από την άρχουσα τάξη, όπως και στη διατήρηση της δουλείας και του δουλεμπορίου, για την Ευρώπη και το εσωτερικό της Αμερικής. Ιδιαίτερα για την τελευταία, ο επιστημονικά αποδεδειγμένος ρατσισμός και η εγγενής κατωτερότητα που είχε να προσάψει τους αφρικανικούς πληθυσμούς, βοήθησε την Αμερική να συνεχίζει να τους χρησιμοποιεί ως εργατικό δυναμικό μηδαμινής δαπάνης, στις μεγάλες φυτείες του αμερικανικού νότου καθ' όλη τη διάρκεια του 18ου και 19ου αιώνα.⁸⁴

Στα πρόσφατα μας χρόνια, τον Σεπτέμβριο του 2011, μια αποστολή αντιπροσώπων από τη Ναμίμπια ταξίδεψε στο Βερολίνο, με σκοπό, όπως είπε και ο αρχηγός των Χερέρο Kuaima Riruako “ να φέρουμε επιτέλους τους προγόνους και τους ήρωες μας πίσω στη πατρίδα τους”. Η αποστολή, αποτελούμενη από ανθρώπους που μιλούσαν διαλέκτους των Χερέρο και των Νάμα, διεκδικούσε την απόκτηση είκοσι κρανίων, τα οποία άνηκαν σε προγόνους τους, ανθρώπους που πέθαναν στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του Shark Island, κατά τη διάρκεια της εξοντωτικής καταναγκαστικής εργασίας, στο πλαίσιο της ολοκληρωτικής εξόντωσης της φυλής τους.

“Τα κρανία συλλέγονταν από Γερμανούς στρατιώτες της αποικίας, τοποθετούνταν σε ειδικά χημικά για συντήρηση και αποστέλλονταν στο Βερολίνο, για να υποστηρίξουν τις φυσιολογικές φυλετικές αντιλήψεις που περιελάμβανε ο νέος τομέας της ευγονικής επιστήμης”. Κάθε γενοκτονία βρήκε το φυλετικό της άλλοθι στην ευγονική επιστήμη, η κακοποίηση και η βαρβαρότητα των δυτικών χωρών έστεκε δικαιολογημένη. Έτσι, η Γερμανία υπό τη διοίκηση του von Trotha, που διακήρυττε πως “οι εξεγερμένες φυλές πρέπει να εξοντωθούν σε ποταμούς αίματος”, χρησιμοποίησε την φυλετική γλώσσα της ευγονικής, για να κηρύξει πόλεμο στους υπανθρώπους ή καλύτερα μη-ανθρώπους Αφρικανούς γηγενείς Χερέρο και Νάμα. Ακόμα και όταν συστάθηκαν αντιρρήσεις στην ολοκληρωτική εξόντωση των πληθυσμών, σε μια εργαλειακή προοπτική για την αναγκαιότητα των

⁸⁴Wallace, M. (1999). *Black Popular Culture*. New York: New Press, σελ. 156-157.

ντόπιων ως εργατικό δυναμικό, ο συντάκτης της γερμανικής αποικιοκρατικής επίσημης και μοναδικής εφημερίδας, συνέταξε ένα κείμενο βασισμένο στην ευγονική ρητορική. Ισχυριζόταν πως οι Νάμα, οι οποίοι θεωρούνταν απόγονοι μεικτής καταγωγής αναμεταξύ γηγενών Αφρικανών και Ολλανδών εποίκων, ήταν μια ασήμαντη φυλή και έπρεπε να επιτραπεί η εξαφάνισή της. Η φυλετική πρόσμιξη καθιστούσε ακόμα χαμηλότερη και ανάξια ύπαρξης μια φυλή, ενώ ταυτόχρονα έστεκε ως το σημάδι ενός υλοποιημένου κινδύνου μιαιρότητας. Σύμφωνα με τη λογική του κοινωνικού δαρβινισμού, οι προβληματικές και κατώτερες φυλές, έπρεπε να δώσουν “ζωτικό χώρο”, στους δικαιωματικά ανώτερους λευκούς εποίκους. Τα στρατόπεδα εργασίας, που ουσιαστικά λειτούργησαν ως στρατόπεδα συγκέντρωσης και θανάτου, κάλυπταν τις ανάγκες των αποικιών και της γερμανικής διοίκησης αλλά και των επενδυτών στα μεγάλα έργα για φτηνά εργατικά χέρια, τα οποία ήταν καταδικασμένα να εργαστούν κάτω από μελετημένα εξοντωτικές συνθήκες, με ανταμοιβή μονάχα το θάνατο για τους ίδιους, και επιτυχία της προβλεπόμενης ολοκληρωτικής εξόντωσης που προσδοκούσε η Γερμανία.

Τα φυλετικά πειράματα και η ευγονική που χρησιμοποίησε τα σώματα των γηγενών πληθυσμών της Αφρικής, στάθηκαν ως η πιο βασική κατεργασία για την ανάπτυξη της ναζιστικής ιδεολογίας αργότερα, και για την διεξαγωγή περαιτέρω ψευδοεπιστημονικών βίαιων πειραμάτων στα στρατόπεδα θανάτου του Ολοκαυτώματος. Δεν είναι τυχαίο εξάλλου, ότι “επιστήμονες” σαν τον Eugene Fischer που ήταν υπεύθυνοι για την διεξαγωγή πειραμάτων στην νοτιοδυτική Αφρική, αποτέλεσαν δασκάλους για την επόμενη γενιά “επιστημόνων”, όπως ο Jozef Mengele, ενώ ταυτόχρονα, συνέχισε να εργάζεται και ο ίδιος στον ίδιο τομέα. Αυτή η προσωποκεντρική και “επιστημονική” διαδοχή, είναι αναμφίβολα μια ευθεία γραμμή ανάμεσα στην σύνδεση και στην αναλογία βαρβαρότητας που συναντούμε τόσο στην αποικιοκρατούμενη γερμανική Αφρική, όσο και στην παραγωγή θανάτου της Shoah αργότερα. Τα στρατόπεδα της νοτιοδυτικής Αφρικής, εκτός από την πρώτη ύλη για πειράματα έναντι των πληθυσμών, αποτελούσαν και την πραγμάτωση της γερμανικής επιθυμίας για πλήρη αφανισμό και καταστροφή των γηγενών πληθυσμών, δεδομένου των συνθηκών στις οποίες οι κρατούμενοι εξαναγκάζονταν να υπάρχουν για το λιγοστό χρονικό διάστημα που τους απέμενε μετά τις εισαγωγή τους σε αυτά. Τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, που δεν ήταν τίποτα άλλο παρά στρατόπεδα εξόντωσης αιτιολογούσαν κατά τη φυλετική, κυριαρχική λογική, τις υψηλές ποσοστώσεις θανάτων ως μια επιταχυνόμενη αλλά απόλυτα φυσική εξαφάνιση των κατώτερων φυλών. Η υπαρκτική πάλη για την παραμονή και την κατοχύρωση του “χώρου” (κατά το Lebensraum) για τους Γερμανούς, εξαρτιόταν από τον αφανισμό των κατώτερων, και δεν ήταν αρκετό για αυτή τη συλλογιστική, ότι ήδη μέχρι το 1908, περισσότεροι από τους μισούς Χερέρο και

Νάμα είχαν απομείνει ζωντανοί.⁸⁵ Το στρατόπεδο του Shark Island, παράκτια του Luderitz, ήταν μια μελετημένη επιλογή, καθότι, οι κλιματολογικές συνθήκες ήδη αποτελούσαν αξεπέραστο εμπόδιο για τη βιωσιμότητα οποιασδήποτε φυλακισμένης πληθυσμιακής ομάδας, πόσο μάλλον των εναπομεινάντων Χερέρο και Νάμα που δεν ήταν συνηθισμένοι στις ψυχρές θερμοκρασίες και τους παγωμένους ατλαντικούς ανέμους του νησιού. Αν το γειτονικό στρατόπεδο συγκέντρωσης του Swakormund είχε καταφέρει να φτάσει σε ποσοστά θανάτου μέχρι και το 50% των κρατουμένων του, το Shark Island με μεγάλη ταχύτητα έφτασε το 80%.

Το 1907, η ετήσια αναφορά των γερμανικών διοικητικών αρχών έγραφε πως “ από τους χιλιάδες που στάλθηκαν στο Shark Island, μέχρι και τον Απρίλιο του 1907, μόνο 23 άνθρωποι έμειναν οι οποίοι ήταν ακόμα ικανοί να δουλέψουν”.⁸⁶

Το 1923, κάποια χρόνια αργότερα από τη θηριωδία του Shark Island, ο Χίτλερ βρισκόταν φυλακισμένος μετά την αποτυχημένη απόπειρα πραξικοπήματος στη Γερμανία. Ήταν εκείνη η περίοδος όπου μελέτησε τις έρευνες του Eugen Fischer και τις ευγονικές του ιδέες, τις οποίες χρησιμοποίησε αργότερα κατά κόρον στη συγγραφή του Mein Kampf και στο γενικότερο ναζιστικό πλάνο για την ιδανική Άρια κοινωνία.⁸⁷

Ήταν η συνθήκη του Shark Island ωστόσο, που πρόσφερε στους Γερμανούς επιστήμονες και ανθρωπολόγους όπως ο Fischer και το Dr. Bofinger το πεδίο για να πραγματοποιήσουν μελέτες ευγονικής. Οι συγκεκριμένοι δύο, σύμφωνα με αναφορές, αποκεφάλισαν δεκαεπτά πτώματα νεκρών φυλακισμένων Χερέρο και Νάμα, για να πραγματοποιήσουν κρανιομετρήσεις στα κρανία τους και για να εξετάσουν το βάρος των εγκεφάλων τους. Στόχος του συγκεκριμένου πειράματος ήταν να αποδειχτεί πως η φυλετική πρόσμειξη αναμεταξύ μελών της φυλής των Νάμα και των Ευρωπαίων ήταν πολύ πιο κοντά σε ανθρωποειδή και σε πιθήκους παρά σε πραγματικά ανθρώπινα όντα, επιβεβαιώνοντας ταυτόχρονα και την επικινδυνότητα των φυλετικών προσμίξεων και της φυλετικής αμαύρωσης που αυτή θα προκαλούσε στους Λευκούς.

Το τοπίο της πόλης του Luderitz, χρωστάει την οικιστική ύπαρξη του στην καταναγκαστική εργασία την οποία επέβαλαν οι Γερμανοί σε κρατούμενους Νάμα πληθυσμούς ήδη από το 1904. Ο ιστορικός Casper Erichsen γράφει συγκεκριμένα πως “ Η πόλη αναπτύχθηκε πραγματικά μόνο κατά τη περίοδο του 1904- 1908, δηλαδή κατά τη περίοδο του πολέμου... Από μια “πόλη” πέντε κτηρίων

85Madley, B. (2005). From Africa to Auschwitz: How German South West Africa Incubated Ideas and Methods Adopted and Developed by the Nazis in Eastern Europe. *European History Quarterly*, 35 (3), σελ.

86Garsha, J. *Namibia*.

87Anderson, I. L. (2016). *Ethics and suffering since the Holocaust: Making ethics "first philosophy" in Levinas, Wiesel and Rubenstein*, σελ. 38.

το 1904, προστέθηκε ένα εκτεταμένο λιμάνι και και ένα σχεδόν ολοκληρωμένο σιδηροδρομικό σύστημα, μέχρι και το τέλος του πολέμου”. Όλα αυτά τα κατασκευαστικά έργα ωστόσο, σταδιακά θα εγκαταλείπονταν, και αυτό οφείλονταν στην ταχύτατη απώλεια του εργατικού δυναμικού αλλά και στην γενική αποδυνάμωση του λόγω των κάκιστων και πενιχρών συνθηκών διαβίωσης.⁸⁸

Εν ολίγοις οι νεκροί του Shark Island και των στρατοπέδων, αντιμετωπίστηκαν σαν μια μεγάλη πηγή υλικού εκμετάλλευσης στο όνομα της ευγονικής και της φυλετικής επιστήμης γενικότερα. Εξάλλου, κατά τη διάρκεια του πολέμου, μπορεί κανείς να δει πως είχε αναπτυχθεί ήδη μια βιομηχανία εμπορίου των σωματικών μελών, όπως τα κρανία που αποστέλλονταν από το στρατόπεδο του Swakormund στο Βερολίνο. “...Γυναίκες κρατούμενες εξαναγκάζονταν να βράσουν τα ξυρισμένα κεφάλια των δικών τους ανθρώπων και να ζύσουν την σάρκα, τα νεύρα και τους συνδέσμους από τα κρανία χρησιμοποιώντας κομμάτια από αιχμηρό γυαλί. Τα θύματα μπορούσε να είναι άνθρωποι που ήξεραν ή και συγγενείς τους. Κατόπιν, τα κρανία τοποθετούνταν σε ξύλινα κιβώτια και οι Γερμανοί στρατιώτες αναλάμβαναν την αποστολή τους σε μουσεία, συλλογές, πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα στη Γερμανία. Αυτή η πρακτική ήταν τόσο διαδεδομένη και αποδεκτή στη Γερμανία, που κανείς μπορούσε να δει ανάλογες εικόνες ακόμα και σε μία καρτ-ποστάλ. Μια επεξεργασμένη φωτογραφία η οποία έδειχνε πέντε Γερμανούς στρατιώτες σκυμένους πάνω από μία γραμμή κρανίων πακεταρισμένα σε ξύλινα κιβώτια. Ένας τοποθετεί προσεκτικά το τελευταίο κρανίο στο κουτί, ενώ οι συνάδελφοι του ποζάρουν με τις πίτες τους χαμογελώντας στην κάμερα.”⁸⁹

Η παραπάνω εικόνα, σκιαγραφεί κάτι βαθύτερο από την αποκτήνωση και τη βαρβαρότητα του αποικιοκρατικού στρατού στους αιχμαλώτους Χερέρο και Νάμα. Πολύ περισσότερο στέκει ως απόδειξη της κανονικοποίησης που ενείχε όλη ρατσιστική φυλετική ρητορική και οι απορρέουσες αντικειμενοποιητικές, δολοφονικές πράξεις της έναντι του σώματος του γηγενούς πληθυσμού. Η κατώτερη υπαρκτική βαθμίδα, οι αιχμάλωτοι νικημένοι ντόπιοι, έπρεπε να φέρουν σε “εμπορεύσιμη” κατάσταση τα απομεινάρια των συγγενών τους προς χρήση της γερμανικής αυτοκρατορίας. Εύλογα, ανακαλούμε στο μυαλό μας σκηνές και περιγραφές από τα ναζιστικά στρατόπεδα εξόντωσης, όπου οι ζωντανοί Εβραίοι έπρεπε να βοηθούν στην ταφή και στην αποτέφρωση των υπολοίπων, ή εξαναγκάζονταν σε παραπλήσιες περιπτώσεις, να ανοίξουν λάκους μόνο και μόνο για να εκτελεστούν οι ίδιοι και να θαφτούν μέσα σε αυτούς.

Ο γερμανικός αποικιοκρατικός στρατός αναμφίβολα έπαιξε κομβικό ρόλο στην θηριωδία, την
88Garsha, J. *Namibia*.

89Erichsen, C., & Olusoga, D. (2011). *The Kaiser's Holocaust, Germany's Forgotten Genocide and the Colonial Roots of Nazism*. London: Faber and Faber, σελ. 216.

κακομεταχείριση και τη θανάτωση των αιχμαλώτων. Η κυριαρχία του δυνατότερου φυλετικά, δεν σταματούσε εκεί, και αυτό γιατί, πολλοί Γερμανοί με στρατιωτικές αξιώσεις, αναλάμβαναν την διαχείριση και την εμπορία σωματικών μελών των αποθανόντων.

Τον Ιούνιο του 1905, ο φυλετιστής Γερμανός ανθρωπολόγος Feliz von Luchan, σε γραπτή επικοινωνία του με τον υπολοχαγό της Okahandja, Ralph Zurn – ο οποίος με την βάνουση μεταχείριση των ιθαγενών βοήθησε στο ξέσπασμα της εξέγερσης από πλευράς του- ζητούσε να του δοθούν περισσότερα δείγματα κρανίων και μελών Χερέρο. Ο Zurn διαβεβαίωνε τον von Luchan πως “στα στρατόπεδα συγκέντρωσης συλλέγονται και διατηρούνται κρανία Χερέρο αιχμαλώτων πολέμου, και θα είναι συντομότερα και πιο εύκολα διαθέσιμα στη Γερμανία, ενώ υπάρχει πάντα κίνδυνος προσβολής των τελετουργικών συναισθημάτων των ιθαγενών της αποικίας.”⁹⁰

Η πραγματικότητα των στρατοπέδων συγκέντρωσης άλλαξε τον τρόπο συλλογής υλικού για τα επιστημονικά πειράματα, καθώς πια οι στρατιωτικοί κάθε βαθμίδας δεν ήταν υπεύθυνοι για τη συλλογή και την μετακίνηση των κρανίων και όποιων άλλων υλικών ήταν επιθυμητά. Το στρατόπεδο επισημοποίησε τη διαδικασία και την έκανε να φαντάζει αυστηρότερη και επιστημονικά πιο αυστηρή και επαγγελματική για την οπτική των διάφορων ερευνητών, των υπόλοιπων χωρών αλλά και για την οργανωτική αυτο-εικόνα της Γερμανίας.

Κατά τη διάρκεια του 1906, ο προαναφερόμενος Dr. Bofinger, ήταν υπεύθυνος για τον απαγχονισμό 17 σωμάτων Νάμα αιχμαλώτων στο στρατόπεδο του Shark Island. “Αφού άνοιξε τα κρανία τους ο Bofinger αφαίρεσε και ζύγισε τους εγκεφάλους, και κατόπιν τους τοποθέτησε σε συντηρητικά υγρά με βάση την αλκοόλη, τα σφράγγισε και τα έστειλε σε μεταλλικά δοχεία στο Ινστιτούτο Παθολογίας του Βερολίνου. Εκεί χρησιμοποιήθηκαν από τον φυλετιστή επιστήμονα Christian Fetzer, ο οποίος ήταν ακόμα φοιτητής ιατρικής, σε μια σειρά πειραμάτων που στόχο είχαν να δείξουν τις ανατομικές ομοιότητες ανάμεσα στους Νάμα και τους πιθήκους.”⁹¹

Μέχρι και τις αρχές του 20ου αιώνα, το σκορβούτο και η επιστημονική ανάλυση και αντιμετώπιση του παρέμεναν ένα θολό τοπίο. Η Βρετανία και το ναυτικό δυναμικό της, το οποίο είχε πληγεί σοβαρά ανά τους αιώνες από το σκορβούτο, είχε καταφέρει να βρει σωτηρία στην πρακτική αντιμετώπιση του, επιβάλλοντας στους ναύτες να καταναλώνουν χυμό λεμονιού, πλούσιο σε βιταμίνη c, την βασική δηλαδή έλλειψη που αντιμετώπιζαν όσοι είχαν σκορβούτο, γνώση η οποία ωστόσο δεν ήταν κοινό κτήμα και για άλλες χώρες, διατηρώντας την εντύπωση με αυτό το τρόπο ότι το σκορβούτο ήταν επιδημική ασθένεια συσχετιζόμενη με την κακή υγιεινή. Ο Dr Bofinger

90ό.π., σελ. 218.

91ό.π., σελ. 218-220.

ειδικεύτηκε στην εξεύρεση της αντιμετώπισης του, χρησιμοποιώντας τους αιχμαλώτους των στρατοπέδων, οι οποίοι παρουσίαζαν τα καθιερωμένα συμπτώματα του σκορβούτου, όπως τα πρησμένα ούλα και ο πόνος στις αρθρώσεις. Ήταν πεπεισμένος πως το σκορβούτο ήταν μεταδοτική βακτηριακή μόλυνση η οποία ήταν ο σημαντικότερος παράγοντας για τα υψηλά ποσοστά θανάτου στο στρατόπεδο. Χρησιμοποίησε πειραματικά διάφορες μεθόδους στους αιχμαλώτους, κάποιες από τις οποίες συμπεριελάμβαναν μια μεγάλη γκάμα ενέσιμων ουσιών, όπως το όπιο και το αρσενικό. Οι περισσότερες από αυτές τις απόπειρες οδηγούσαν τα ζωντανά πειραματόζωα του σε θάνατο, και ο ίδιος έβγαζε συμπεράσματα και “επιστημονικά” πορίσματα, αφού “άνοιγε τα νεκρά κορμιά” στις ιατρικές αυτοψίες. Ο ίδιος έλεγε πως “Οι Χερέρο και Νάμα αιχμάλωτοι που μου δόθηκαν για θεραπεία στο Luderitzbucht, μου έδωσαν την ευκαιρία να παρατηρήσω εκατοντάδες σοβαρές περιπτώσεις σκορβούτου”.⁹² Αυτό που παρέλειψε ο Bofinger στην έρευνα του, ως διαφοροποιητικό παράγοντα των προσβεβλημένων περιπτώσεων από σκορβούτο, ήταν οι κακές συνθήκες στις οποίες εξαναγκάζονταν να ζούν και να εργάζονται οι κρατούμενοι. Πενιχρή διατροφή, πενιχρές συνθήκες υγιεινής, εξοντωτική εργασία και ανοίκειο ψυχρό κλίμα, σε συγκερασμό με τη βία των διοικητών του στρατοπέδου του Shark Island, ήταν μερικοί ρεαλιστικοί παράγοντες για να χάνουν τη ζωή τους ταχύτατα οι κρατούμενοι, ασχέτως αν έπασχαν από σκορβούτο ή όχι. Ο Bofinger κατάφερε σε σύντομο χρονικό διάστημα να γίνει μια ακόμα πηγή φόβου στο στρατόπεδο, καθώς ήταν κοινός τόπος πια πως όποιος προσχωρούσε στο πρόχειρο νοσοκομείο το οποίο είχε συσταθεί εντός τους στρατοπέδου, “δε θα έβγαине ζωντανός”.⁹³ Σε μια απέλπιδα προσπάθεια να σώσουν τη ζωή τους, οι εισαγόμενοι στο νοσοκομείο, θα δραπέτευαν τα βράδια για να επιστρέψουν στους κοιτώνες τους.

Το στρατόπεδο του Shark Island έκλεισε επίσημα το 1907, χωρίς ωστόσο αυτό να σημαίνει πως υπήρξε κάποιου είδους κρατικής και εθνικής ματαιώσης του σχεδίου εξόντωσης, όπως αυτό είχε ήδη χαραχτεί από τις εντολές του von Trotha.⁹⁴

92ό.π., σελ. 218-219.

93ό.π., σελ. 218. Η παραπάνω πληροφορία προέρχεται από τα γραπτά του ιεραποστόλου Laaf, ο οποίος σε συνομιλίες του με αιχμαλώτους του στρατοπέδου, εξέλαβε τη συγκεκριμένη απάντηση για τα εργαστήρια του Bofinger.

94ό.π., σελ. 220. Το στρατόπεδο συγκέντρωσης του Shark Island, έκλεισε αφήνοντας πίσω του περίπου 570 ζωντανούς κρατούμενους, σε άθλια κατάσταση. Σημαντικό ρόλο στο κλείσιμο του διαδραμάτισε η αλλαγή της τοπικής διοικητικής εξουσίας και η παρουσία του στρατηγού Ludwig von Estorff, ο οποίος ήρθε σε σύγκρουση με τους κυβερνήτες von Lindequist και Oskar Hintzger. Σε εισήγηση του στο Βερολίνο για τις εξονωτικές συνθήκες του στρατοπέδου, το υπουργείο εξωτερικής και αποικιοκρατικής πολιτικής το οποίο ήταν ήδη ενημερωμένο για την κατάσταση, δήλωνε άγνοια. Οι δύο προαναφερόμενοι κυβερνήτες φρόντισαν να συντάξουν ψευδείς αναφορές, παρουσιάζοντας τις συνθήκες του στρατοπέδου ως ικανοποιητικές και αποποιούμενοι τα μεγάλα ποσοστά θανάτου των ντόπιων. Το παρ' ολίγο σκάνδαλο στον ευρωπαϊκό γερμανικό χώρο αποσιωπήθηκε με συντομία. Ο von Estorff μερικά χρόνια πριν, είχε έρθει σε ρίξη με τον Von Trotha στην μάχη της Omaheke, δηλώνοντας εναντίωση στις εξονωτικές πολιτικές του, γεγονός το οποίο κατέληξε στην εξαίρεση του από το αξίωμα του στρατηγού στον πόλεμο και χαρακτηρίστηκε ως “Alte Afrikaner” υποτιμητικά, δηλαδή ως “ένας παραδοσιακός έποικος, του οποίου η κρίση έχει πλέον θολώσει από την αρρωστημένη ενασχόληση με τη διαρκή συνύπαρξη με τους Αφρικανούς της νοτιοδυτικής

Μέχρι και το 1907 οι περισσότερες κοινότητες Νάμα εξολοθρεύτηκαν, όπως η κοινότητα των Veldschoerndragers, ή έφταναν αργά στον αφανισμό τους, όπως οι Bethanie Νάμα, που το 1909 έφταναν μόλις τους εκατό. Αντίστοιχα οι Χερέρο των οποίων ο πληθυσμός προπολεμικά έφτανε τις 80.000, είχαν εξοντωθεί συστηματικά, και παρά το διάταγμα του Γουλιέλμου τον Ιανουάριο του 1908 για απελευθέρωση όσων Χερέρο είχαν επιζήσει των στρατοπέδων, δεν γνώρισαν κάποιου είδους γρήγορο απεγκλωβισμό. Πολλά στρατόπεδα εκτός του Shark Island παρέμειναν ανοιχτά μέχρι και τα μέσα του 1908 ώστε να έχουν πρόσβαση οι διοικητικές αρχές σε φτηνό εργατικό δυναμικό, και στην καταναγκαστική εργασία των Χερέρο, για να ολοκληρωθούν τα σιδηροδρομικά έργα του Luderitz. Το 1908 είχαν απομείνει μόνο 16.363 Χερέρο ζωντανοί, συμπεριλαμβανομένου και πολλών παιδιών τα οποία γεννήθηκαν εντός των στρατοπέδων και συνήθως προέρχονταν από βιασμούς. Περίπου το 80% των Χερέρο είχε αφανιστεί ή είχαν εκδιωχθεί από την αποικία.⁹⁵

Οι αυτόχθονες που επέζησαν από τα στρατόπεδα, μετά το κλείσιμο τους, και ιδιαίτερα οι Νάμα, διαμοιράστηκαν σε Γερμανούς εποίκους για να εργαστούν ως δούλοι, άτυπα, χωρίς να αναγνωρίζεται ή να συζητιέται δημόσια εντός Ευρώπης αυτή η συνθήκη, πράγμα που θα έβλαπτε τη Γερμανία και την συναίνεση της ήδη από το συνέδριο του Βερολίνου, για την κατάργηση του δουλεμπορίου. Φυσικά, για την γερμανική αποικία της νοτιοδυτικής Αφρικής, στην οποία οι δυνάμεις του Von Trotha θριάμβευσαν νικητήρια, η δουλική διανομή των επιζώντων δεν θα μπορούσε ποτέ να νοηθεί ως δουλεμπόριο, παρά ως αναδιανομή του κεφαλαίου που καρπωνόταν ο νικητής, δηλαδή η λευκή και ανώτερη γερμανική δύναμη. Με τον ίδιο τρόπο που τα χωράφια και τα κοπάδια των Χερέρο και των Νάμα μοιράστηκαν στους εποίκους, αντίστοιχα, μοιράστηκαν και οι επιζώντες, εργαλειακά σαν αντικείμενα. Έχει ενδιαφέρον να παρατηρήσουμε τις αντιδράσεις των εποίκων, που ουσιαστικά μας δίνουν την οπτική που καθημερινού ρατσισμού, και των κατασταλαγμένων, βαθύτερων αντιλήψεων της φυλετικής ανωτερότητας που έτρεφαν οι ίδιοι για τους εαυτούς τους έναντι των Άλλων. Παρά το πρόβλημα της έλλειψης εργατικών χεριών για την αποικία, και παρά των διαμοιρασμό των γηγενών, οι κτηνοτρόφοι και αγρότες έποικοι δεν επιθυμούσαν και δεν ενδιαφέρονταν να έχουν κάτω από τη δούλεψη τους “κατώτερους εργάτες”, ακόμα και ως σκλάβους. Ο ταγματάρχης von Maercker, που είχε αναλάβει τη διαχείριση των ζωντανών Νάμα του Okawayo, έγραφε στην αναφορά του το 1909 πως “ το να δίνουμε ιθαγενείς στους αγρότες για να δουλέψουν θα προκαλέσει μόνο προβλήματα γιατί όπως έχουμε δει ήδη , οι Νάμα, που στη πλειοψηφία τους είναι μικρόσωμοι και αδύναμοι, δεν μπορούν να σταθούν ως Αφρικής”.

⁹⁵Erichsen, C., & Olusoga, D. (2011). *The Kaiser's Holocaust, Germany's Forgotten Genocide and the Colonial Roots of Nazism*. London: Faber and Faber, σελ. 225.

εργάτες σε κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις και για αυτό το λόγο δεν είναι δημοφιλείς ανάμεσα στους αγρότες.”⁹⁶ Φυσικά όσοι είχαν εντοπιστεί να έχουν σχέση με το τοπικό ξέσπασμα εξεγέρσεων κατά τη διάρκεια του πολέμου, όπως κάποιοι αρχηγοί Νάμα κοινοτήτων, θα παρέμεναν έγκλειστοι μέχρι και το 1912 για να πεθάνουν αργά, μαζί με τους ακόλουθους τους. Οι αιχμάλωτοι Χερέρο και Νάμα που δόθηκαν σε αγρότες εποίκους ήταν ζωντανοί, κατέληξαν να εργάζονται καταναγκαστικά και να καλλιεργούν τη γη που κάποτε ήταν δική τους, αλλά ποτέ δεν ήταν προφυλαγμένοι από την κακομεταχείριση των αφεντικών τους, και τις απαιτήσεις της αποικιοκρατικής διοίκησης. Επιβλήθηκε σε όλους τους ντόπιους να φορούν μεταλλικές πλακέτες ως διακριτικό που έδειχνε τη θέση τους, και κατά τη μετακίνηση τους έπρεπε να φέρουν ειδικά έγγραφα ή να συνοδεύονται τουλάχιστον από τους υπεύθυνους για αυτούς εποίκους. Τους επιτρεπόταν να κατοικούν σε μικρές απομονωμένες κοινότητες από τα υπόλοιπα σπίτια, και δεν επιτρεπόταν να τις εγκαταλείψουν για τον οποιοδήποτε λόγο χωρίς την άδεια της διοίκησης.

Η περίοδος μετά την γενοκτονία των Χερέρο και των Νάμα, και την δουλική αναδιανομή τους στα χέρια των εποίκων, ήταν και η φάση κατά την οποία θα ανθούσαν οι ψευδοεπιστημονικές ευγονικές μελέτες και η δραστηριοποίηση αντίστοιχα στη περιοχή, επιστημόνων όπως ο Fischer.

Το 1907, ο Eugene Fischer έφτασε στη περιοχή της νοτιοδυτικής Αφρικής. Βασικό ζητούμενο του, ήταν η απόδειξη της θεωρίας της φυλετικής εκφύλισης, όπως είχε διατυπωθεί ήδη από επιστήμονες, εθνολόγους, ανθρωπολόγους και σχετικούς με την ευγονική θεωρία. Σύμφωνα με αυτή, το bluts Mischung, η ανάμειξη του αίματος δηλαδή διαφορετικών φυλών, προοδευτικά και σε βάθος χρόνου θα οδηγούσε στην παραγωγή όχι μεικτών απογόνων, αλλά καθαρόαιμων μελών της κατώτερης φυλής. Ο Fischer, σε αναζήτηση μιας μεικτής φυλετικά κοινότητας, με γενεαλογική ιστορία σε βάθος χρόνου δεκαετιών ή και αιώνων, για να καταφέρει να αποδείξει την θεωρία της εκφύλισης, επέλεξε να κινηθεί στην γερμανική αποικία της νοτιοδυτικής Αφρικής, και να ασχοληθεί με την κοινότητα των Basters. Οι Basters ήταν μια μεικτή κοινότητα αναμεταξύ προσμίξεων Νάμα γυναικών και λευκών εποίκων, ήδη από την περίοδο δημιουργίας της αποικίας του Cape, λίγους αιώνες πριν. Εκδιώχθηκαν από τους Boers και περίπου το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα εγκαταστάθηκαν στο Rehoboth της νοτιοδυτικής Αφρικής, γειτονική πόλη του Windhoek. Η παράδοση τους ήταν αρκετά ευρωκεντρική, ήταν κατά γενεές χριστιανοί, οι γάμοι ήταν αυστηρά ενδοκοινοτικοί και αν έπρεπε να γίνουν με κάποιον εξωτερικό της κοινότητας, τότε αυτό συνήθως θα ήταν μια γαμήλια πρόσμιξη αναμεταξύ γυναικών και λευκών ανδρών. Οι ίδιοι φρόντιζαν να κρατούν αρχεία γεννήσεων και βαπτίσεων, και στη πληθώρα τους οι περισσότερες οικογένειες γνώριζαν την γραμμή καταγωγής τους για αρκετές γενιές πίσω, μέσω των εκκλησιαστικών αρχείων. Μέχρι και το 96ό.π., σελ. 227-228.

1908, μετά την παύση του πολέμου και της γενοκτονίας των Χερέρο και Νάμα, οι Basters μετρούσαν τους 2000, και στη διατήρηση αυτής της μικρής κοινότητας έπαιξε αποφασιστικό ρόλο η επιλογή τους να μην συμμαχήσουν με τους εξεγερμένους ντόπιους, αλλά με τα γερμανικά στρατεύματα.⁹⁷

Η έρευνα του Fischer περιλάμβανε μετρήσεις διαφόρων ειδών σε μέλη της κοινότητας, σε χέρια, κεφάλια, πήχης αλλά και σε σημεία όπου η αξιοπρέπεια και συστολή των Basters δεν του επέτρεπε, όπως το σημείο των γεννητικών οργάνων, στο οποίο υπήρξε ιδιαίτερα επίμονος ειδικά με τις γυναίκες. Ο ίδιος έλεγε πως “προσπάθησα πολλές φορές να επέμβω στη συγκεκριμένη περιοχή, αλλά αυτό δεν ήταν εφικτό, ιδιαιτέρως με τις γυναίκες”. Παράλληλα φρόντισε να συλλέξει φωτογραφικό υλικό από 310 μέλη των Basters. Οι περισσότερες μετρήσεις δεν ήταν ακριβείας, καθώς έγιναν σε ντυμένα σώματα ενώ ο αριθμός των Νάμα που εξέτασε για τις συγκριτικές μετρήσεις ήταν μόλις 8. Η συνολικότερη έρευνα του Fischer έπασχε από μεθοδολογικά λάθη και κενά, που ωστόσο δεν τον πτόησαν από το να εξάγει τα συμπεράσματα του εγγράφως λίγα χρόνια αργότερα, το 1913, υπό τον τίτλο “ Οι μπάσταρδοι του Rehobother και το πρόβλημα του εκφυλισμού”. Το συμπέρασμα του ήταν απλώς η επιβεβαίωση των ήδη υπαρχόντων φυλετικών απόψεων σχετικά με την φυλετική ανάμειξη, και τον επίφοβο φυλετικό εκφυλισμό της ανώτερης λευκής φυλής : η επιμειξία με μέλη μαύρων και κατώτερων φυλών εν τέλει θα εξαφάνιζε την υπεροχή και καθαρότητα της λευκής φυλής και θα παρήγαγε απογόνους μόνο των κατώτερων, όπως είδε ο ίδιος να αποτυπώνεται μια τέτοια διαδικασία εκφυλισμού στους Basters. Θεωρούσε πως είναι παγκόσμια αλήθεια και πλέον αποδεδειγμένο, το πρόβλημα του φυλετικού εκφυλισμού : “ κάθε Ευρωπαίος ο οποίος έχει αναμειχθεί με το αίμα κατώτερων φυλών – και οι νέγροι, οι Νάμα και πολλοί άλλοι είναι κατώτεροι και μόνο οι τρελοί θα το αρνούνταν- χωρίς εξαίρεση έχουν ενσωματώσει όλα τα κατώτερα στοιχεία προσυπογράφοντας την πνευματική και πολιτισμική παρακμή τους”.⁹⁸ Η δουλειά του Fischer στη νοτιοδυτική Αφρική, έδωσε την νοητική βάση και την επιστημονική αιτιολόγηση για τους νόμους της Νυρεμβέργης και τους κοινωνικούς και γαμικούς αποκλεισμούς έναντι Εβραίων, Σίντι, Ρομά και πάσης φύσεως “Άλλων”, που θα έμπαιναν σε λειτουργία από το ναζιστικό καθεστώς το 1935.⁹⁹ Η ευγονική επανάσταση της Γερμανίας και ο σχηματισμός οργανισμός όπως ο Οργανισμός φυλετικής υγιεινής, θα έδιναν στον Fischer ηγετική θέση ανάμεσα σε αρκετούς ακόμα φιλόδοξους ευγονικούς επιστήμονες, και θα αποτελούσαν την 97ό.π., σελ. 237.

⁹⁸Fischer, E. (1961). *Die Rehobother Bastards*. Akademische Druck, σελ. 308.

⁹⁹Laqueur, W. & Baumel, J. T. (2001). *The Holocaust encyclopedia*. New Haven: Yale University Press, σελ. 420.

βάση αιτιολόγησης των ρατσιστικών νομοθεσιών και βιαιοπραγιών εναντίων Αφρικανών και Εβραίων στα μετέπειτα χρόνια. Ήδη από το 1910 ο Fischer ισχυριζόταν δημόσια πως η Rassenhygiene, η “φυλετική υγεία”, και τα πρακτικά απαιτούμενα της, ήταν ο μόνος τρόπος για “τη σωτηρία του όμορφου γερμανικού μας έθνους”, και πως ήταν καθήκον όλων των φυλετικών επιστημόνων να πείσουν την κοινή γνώμη για την ύψιστη ευθύνη που έχουν και την τεράστια σημασία της φυλετικής υγιεινής. Αυτό που επέτρεψε σε ιδέες όπως αυτή της φυλετικής υγιεινής να λάβουν χώρο στο συλλογικό φαντασιακό, δεν ήταν μόνο η διάπλατη ρομαντική εθνική αντίληψη της γερμανικής υπεροχής, αλλά και η ταπείνωση και η εσωτερική ένταση που προκλήθηκε στη Γερμανία μετά την ήττα του πρώτου παγκοσμίου. Το έργο του Fischer το οποίο επηρέασε τον Χίτλερ και αποτέλεσε πόλο ενδιαφέροντος για τη συμμετοχή του στις ναζιστικές τάξεις, “ Ανθρώπινη κληρονομικότητα και φυλετική υγιεινή” που εκδόθηκε το 1921, στέκει ως μια δόκιμη ένδειξη της διαμόρφωσης της πολυεπίπεδης σύνδεσης αναμεταξύ του αποικιοκρατικού παρελθόντος της Γερμανίας και της ναζιστικής περιόδου αργότερα. Οι ιδέες του Fischer χρησιμοποιήθηκαν στο Mein Kampf και σφυρηλάτησαν τον ναζιστικό φυλετικό λόγο και το φαντασιακό της Άριας υπεροχής της Γερμανίας. Από το 1933 και έπειτα, μετά από την επίσημη πρόσκληση του Χίτλερ για να προσχωρήσει στο ναζιστικό κόμμα, ο Fischer υποστήριξε με πάθος σε κάθε επίπεδο την ατζέντα της ναζιστικής ιδεολογίας. Έγραψε ακόμα ένα επιστημονικό άρθρο, το 1933, με βάση το οποίο, η φυλετική ανάμειξη ανάμεσα σε Γερμανούς και Εβραίους κατέστρεφε το γερμανικό έθνος και φυλή και πρότεινε παράλληλα μια σειρά νομοθετημάτων με βάση τα οποία θα γινόταν απευκταίος ο περαιτέρω εκφυλισμός. Ο Fischer υπήρξε επίσης διευθυντής του Ινστιτούτου Ανθρωπολογίας του Κάιζερ Γουλιέλμου με έδρα το Βερολίνο και αργότερα υπηρέτησε ως δικαστικός στο δικαστήριο γενετικής υγείας. Υποστήριζε την αναγκαιότητα για άμεσες πρακτικές που θα υπηρετούσαν τους σκοπούς της φυλετικής υγιεινής και κατά την πρώιμη ναζιστική περίοδο στην οποία εντάχθηκε στο κόμμα ισχυριζόταν πως “ Δεν θεωρώ κάθε Εβραίο το ίδιο κατώτερο με έναν νέγρο ούτε υποτιμώ τον μεγαλύτερο εχθρό (τους Εβραίους) με τους οποίους πρέπει να πολεμήσουμε”. Από την δική του θέση του ψευδοεπιστημονικού πλαισίου υποστήριξης της φυλετικής καθαρότητας και της κατάδειξης του κινδύνου στο πρόσωπο των Εβραίων, ο Fischer έδωσε χώρο με τη σειρά του στο εξοντωτικό κίνητρο του Ολοκαυτώματος. Συνεργάστηκε στενά επίσης και υπήρξε μέντορας πολλών γιατρών και επιστημόνων των S.S από την θέση του στο πανεπιστημίου του Βερολίνου, συμπεριλαμβανομένου και του του Josef Menfele, υπαίτιου για τα πιο βάνουσα ευγονικά πειράματα στο Άουσβιτς. Τα προγράμματα στείρωσεων στην Γερμανία μετά την άνοδο του ναζιστικού κόμματος και τους σεχταριστικούς νόμους της Νυρεμβέργης, χρωστούν επίσης την εκτέλεση τους στον Fischer. Αντίθετα ωστόσο με τους νόμους της Νυρεμβέργης, που αφορούσαν ονομαστικά και επικεντρώνονταν στην κοινωνική απομόνωση του εβραϊκού πληθυσμού, το ναζιστικό καθεστώς, δεν

εισήγαγε κάποια αντίστοιχη νομοθεσία για τους απογόνους μεικτής καταγωγής αναμεταξύ Ευρωπαίων και Αφρικανών. Ίσως η πρωθύτερη φυλετική τους υποτίμηση και η φυλετιστική επιστημονική “εργασία” απόδειξης της φυλετικής επικινδυνότητας του “μπασταρδέματος” που είχε αναδειχθεί, να έφτιαχναν ένα πλαίσιο στο οποίο ο αναπαραγωγικός αποκλεισμός των Αφρικανών ήταν αυτονόητος. “ Αντίθετα από τη μακριά λίστα των νόμων της Νυρεμβέργης οι οποίοι ήταν σχεδιασμένοι για να απομακρύνουν τους Εβραίους από την δημόσια και οικονομική ζωή της Γερμανίας, δεν υπήρξε αντίστοιχο διάταγμα που να αφορούσε τους μαύρους. Ωστόσο μια κρυφή ομάδα υπό το όνομα “Επιτροπή Νο 1”, ήταν επικεφαλής ενός προγράμματος εξαναγκαστικών στείρωσεων για τους μιγάδες Γερμανούς απογόνους. Από το 1937, βασισμένοι στο νόμο του 1931 για την “πρόληψη απογόνων με κληρονομικά ελαττώματα”, οι τοπικές αρχές κάθε περιοχής καλούνταν να παραδίδουν τα ονόματα όλων των προσώπων που πίστευαν ότι μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως “ μπάσταρδοι της Ρηνανίας”, ώστε να υποβληθούν σε αναγκαστικές στείρωσεις. Μέχρι και το τέλος της ίδιας χρονιάς περισσότερα από 400 παιδιά μεικτής καταγωγής υποβλήθηκαν σε εξαναγκαστική στείρωση, ενώ εκατοντάδες άλλοι εξαφανίστηκαν μυστηριωδώς στα στρατόπεδα συγκέντρωσης”¹⁰⁰ Ο Χίτλερ στο βιβλίο του “ο Αγών μου”, προφανώς επηρεασμένος από το έργο του Fischer και τους ευγονικούς, φυλετικούς λόγους γενικότερα, περιέγραφε τους απογόνους που προέκυπταν από οποιαδήποτε σχέση ανάμεσα σε Αφρικανούς και το στρατό κατοχής σαν μια μόλυνση της λευκής φυλής “ από το αίμα νέγρων του Ρήνου, στη καρδιά της Ευρώπης”. Συνέχιζε ακόμα λέγοντας πως “ Οι Εβραίοι είναι υπεύθυνοι για την μεταφορά των νέγρων στην Ρηνανία, καθώς απώτερο σχέδιο τους ήταν ο εκφυλισμός της λευκής φυλής, την οποία μισούσαν και με αυτό το τρόπο επεδίωκαν να μειώσουν το πολιτισμικό και πολιτικό επίπεδο της ώστε ο Εβραίος να καταφέρει να κυριαρχήσει”. Φυσικά αυτό που βοηθούσε πραγματιστικά να ριζώσει μια τέτοια πεποίθηση στο γερμανικό κοινό, δεν ήταν μόνο το προϋπάρχον αίσθημα πολιτισμικής και φυλετικής ανωτερότητας της Γερμανίας, αλλά και η ήττα που γνώρισε κατά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, και συνεπώς και η πολυεπίπεδη ταπείνωση. Ο Χίτλερ ακόμα κατηγορούσε πως ο φυλετικός εκφυλισμός είχε υποστηριχθεί και οργανωθεί έμμεσα από τη Γαλλία, την υπεύθυνη για τον κίνδυνο φυλετικού εκφυλισμού και της Γερμανίας, γιατί σύμφωνα με τον ίδιο ο πληθυσμός της Γαλλίας ήδη ήταν αυξανόμενα “νεγροποιημένος”. ¹⁰¹

Η φυλετική επικινδυνότητα δεν είχε καμία επαφή με τους αριθμούς της πραγματικότητας του τρίτου ράιχ ωστόσο : σε έναν πληθυσμό κατά προσέγγιση 65.000.000, μόλις 20.000- 25.000 ήταν

100Garson, P. (2016). *African Colonial Prisoners of the Germans: A Pictorial History of Captive Soldiers in World Wars*. Jefferson, North Carolina: Mc Farland & Company, σελ. 11.

101Downs, R. B. (2004). *Books That Changed the World*. New York: Signet Classics, σελ. 325.

αφρικανικής καταγωγής.¹⁰²

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και ακόμα ένας τομέας χρήσης και εκμετάλλευσης των αποικιών της Αφρικής, και πάλι σχετικός με ζητήματα υγιεινής. Το πεδίο της μικροβιολογίας και της παρασιτολογίας και η καταπολέμηση νοσημάτων, τα οποία ο υγιεινιστικός δημόσιος λόγος προσδιόριζε ως “τροπικές αρρώστιες”, έμελλε να ερευνηθούν στα Αφρικανικά εδάφη, με “πρώτη ύλη”, την έμβια ζωή εκεί όπως τα κοπάδια, αλλά και τους ίδιους τους γηγενείς πληθυσμούς.

Η φυματίωση, το τρυπανόσωμα γνωστό και ως “αρρώστια του ύπνου”, και πολλές άλλες συνθήκες παθογένειας, ήταν μερικές από τις προκλήσεις που οι επιδημιολόγοι και μικροβιολόγοι ανέλαβαν να αντιμετωπίσουν. Τα κίνητρα σαφέστατα δεν ήταν ανθρωπιστικά προς την ευζωία των τοπικών πληθυσμών, παρά πολύ περισσότερο στενά συνδεδεμένα με την καλυτέρευση των συνθηκών εποικισμού, την υγιεινιστική ασφάλεια των εποίκων και αντίστοιχα την κατοχύρωση της ιμπεριαλιστικής επέκτασης. Η οικονομική προοπτική ήταν επίσης πολύ σημαντικός τομέας, με τις ανάγκες του οποίου οι μικροβιολόγοι συμβάδιζαν : η οχύρωση της υγείας της κτηνοτροφικής παραγωγής ή εξασφάλιση ενός υγιούς και λειτουργικού ανθρώπινου εργατικού δυναμικού ήταν κάποιοι κοινοί στόχοι των επιστημόνων. Οι έρευνες ήταν θεραπευτικές, μικροβιολογικές και φαρμακολογικές αντίστοιχα, πράγμα που από μόνο του σήμαινε την στόχευση για την δημιουργία ανταγωνιστικών και αποτελεσματικών αγωγών για την καταπολέμηση του προβλήματος, κάτι το οποίο επίσης από οικονομικής άποψης ήταν στενά συνδεδεμένο και με την φαρμακευτική εργοστασιακή παραγωγή που λάμβανε σάρκα και οστά στη γερμανική μητρόπολη.

Οι περισσότερες από αυτές τις έρευνες αφορούσαν το πεδίο της Ανατολικής Αφρικής και τις διάφορες μικρότερες γερμανικές αποικίες στη περιοχή, ενώ εμβληματικός για την έκταση της έρευνας του και για τα διαχρονικής αξίας ευρήματα που ανακάλυψε, παραμένει ο Γερμανός Robert Koch. Η τρυπανοσωμίαση, μελετούνταν ήδη από τις απαρχές του 1890 στο Βερολίνο, ωστόσο, οι ερευνητικές επιστημονικές ομάδες είχαν καταλήξει στην ακαταλληλότητα του δείγματος πειραματισμού που είχαν μέχρι τότε, που δεν ήταν άλλο από ζώα. Η ανάγκη για έρευνα ανθρώπινου δυναμικού το οποίο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στις επιστημονικές πειραματικές απόπειρες και στις φιλοδοξίες και αξιώσεις του κάθε επιστήμονα που σεβόταν το εθνικό γερμανικό γόητρο, σε συνδυασμό με την καθολική υποτίμηση των ζώων των “Άλλων”, ήταν κάποιοι πολύ βασικοί παράγοντες οι οποίοι θα μετέτρεπαν την Αφρική σε ένα εκτετεμένο πειραματικό εργαστήριο. Η οικονομική πλευρά του ζητήματος που αφορούσε στη θεραπεία της τρυπανοσωμίας, της αρρώστιας του ύπνου, ήταν αλληλένδετη με τη βιωσιμότητα της αποικίας της ανατολικής Αφρικής και την συντήρηση του εργατικού ντόπιου δυναμικού αλλά και του κτηνοτροφικού κεφαλαίου.

102Chimbelu, Ch. (2010). The fate of blacks in Nazi Germany. *Deutsche Welle*.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον επίσης, παρουσιάζουν οι τρόποι με τους οποίους το ζήτημα της καταπολέμησης τέτοιων παθήσεων παρουσιάστηκε στον Γερμανικό αλλά και αποικιοκρατικό τύπο. “Ένα από τα βασικά αποικιοκρατικά ενδιαφέροντα στο οποίο ο αποικιοκρατικός τύπος αφιέρωνε πολλές σελίδες ήταν ο “πόλεμος των τροπικών ασθενειών”. Ο όρος “πόλεμος” (Bekämpfung) δείχνει πόσο πολύ ο αποικιοκρατικός τύπος ενστερνιζόταν και χρησιμοποιούσε ήδη την γλώσσα της τροπικής φαρμακολογίας ήδη. Μοιραζόταν επίσης κοινά με πολλά είδη λόγων τα οποία η αποικιοκρατία παρήγαγε, κατά τα οποία οτιδήποτε μπορούσε να αποτελέσει έναν εχθρό ο οποίος έπρεπε να πολεμηθεί. Με αυτό το τρόπο, οι ιοί και τα βακτήρια μετατράπηκαν σε “αόρατους” εχθρούς της αποικιοκρατίας.”¹⁰³ Ήδη από την έναρξη του νέου αιώνα, το 1889, οι υποστηρικτές επιτροπές του αποικιοκρατικού ανοίγματος και της γερμανικής εποίκησης τους, απασχολούσαν στο δυναμικό τους θερμούς υποστηρικτές του σεναρίου του εποικισμού, όπως ο Robert Koch, ο Ernst Below και ο Wilhelm Breitenbach. Η εκτεταμένη συζήτηση αφορούσε την σύσταση μιας ιατρικής εξειδικευμένης επιτροπής η οποία θα μελετούσε τις παραμέτρους της υγείας των Γερμανών μεταναστών και την καταλληλότητα των εποικιστικών περιοχών, σε Αμερική, Αφρική, Ασία, ακόμα και στην Ωκεανία, μέρη δηλαδή τα οποία κατείχαν στο στίγμα των “τροπικών ασθενειών”. Αναμφίβολα, η χρήση αυτού του ιατρικού πεδίου, των μικροβιολογικών ερευνών, ήταν ακόμα ένα εργαλείο προς χρήση του εθνοκεντρικού γερμανικού ιμπεραλισμού. Στο διάστημα 1883- 1914, ο Koch και συναφείς ομάδες κοντινών του μικροβιολόγων και αντίστοιχων επιστημόνων, πραγματοποίησαν πολλές εκστρατείες στην νοτιοδυτική και ανατολική Αφρική, αλλά και στη περιοχή των νήσων Τόγκο αναζητώντας σχέσεις αιτίων και αιτιατών στην εξάπλωση και στη καταπολέμηση της χολέρας, της μαλάριας και της “αρρώστιας του ύπνου”. Ο Koch βραβεύτηκε το 1905 για την ανακάλυψη της θεραπείας της φυματίωσης, εισάγοντας νέα μικροβιολογικά και ιατρικά στοιχεία, σημαντικά για τις μελλοντικές θεραπευτικές πρακτικές της ευρωπαϊκής αλλά και εν γένει της πανανθρώπινης ιατρικής. Την περίοδο του 1906-1907, ο Koch βρισκόταν στην Ανατολική Αφρική, σε μια ερευνητική και πειραματική διαδικασία εξεύρεσης θεραπείας της αρρώστιας του ύπνου, χρησιμοποιώντας σε προσβεβλημένους ιθαγενείς διαφορετικές ποσοστώσεις παραγώγων του αρσενικού, συγκεκριμένα του atoxyl. Ολόκληροι πληθυσμοί χρησιμοποιήθηκαν σαν πειραματόζωα για να βρεθεί η έγκυρη και αποτελεσματική ποσότητα φαρμάκου το οποίο θα ήταν κατάλληλο για τη θεραπεία του τρυπανοσώματος. Μια από τις βασικές παρενέργειες λόγω των αρχικών αυξημένων δόσεων φαρμάκου στους ασθενείς ήταν η τύφλωση. Από τα βασικά του πλάνα για την καταπολέμηση της επιδημίας του τρυπανοσώματος, ήταν η ξεχωριστή εξέταση κάθε περίπτωσης, η χορήγηση atoxyl, και εν τέλει η απομόνωση των περιπτώσεων που δεν παρουσίαζαν καμία

103Correa, S. M. “Combating” tropical diseases in the German colonial press, σελ. 3.

βελτίωση. Η γερμανική ανατολική Αφρική και η γειτονική της βρετανική αποικία, προτιμούσαν ωστόσο κατά την επιδημική κρίση την πάγια τακτική, της μετακίνησης και της επανεγκατάστασης των άρρωστων πληθυσμών. Αυτό φυσικά δεν βοηθούσε στον περιορισμό της επιδημίας του ύπνου, παρά τη σταδιακή ανακάλυψη του Koch, για τη βασική πηγή μεταφοράς της αρρώστιας, που δεν ήταν άλλη από τη μύγα τσετσέ.

Ωστόσο, η χρήση ανθρώπινων πειραματόζων δεν ήταν ίδιον μόνο της αποικιοκρατικής ζώνης, απλώς σε αυτό το πλαίσιο, οι ηθικοί προβληματισμοί που είχαν ήδη ξεσπάσει στην Ευρώπη δεν έβρισκαν και ιδιαίτερες αντιδράσεις πλειοψηφικά, και αυτό γιατί, οι απόπειρες για να βρεθούν θεραπείες για τις προαναφερόμενες αρρώστιες- μάστιγες, νοούνταν ως υποστηρικτικά κατορθώματα προς το εθνικό γόητρο, την εθνική υγεία και προστατευτικές προς τις αποικιακές και μεταναστευτικές βλέψεις του κράτους αντίστοιχα. Στην Γερμανία ήδη, από τα μέσα της δεκαετίας του 1890, ο ιατρικός ενθουσιασμός για τα πειράματα δημιούργησε άφθονο χώρο για αντιδράσεις του λαού μετά από ηθικά πειραματικά ατοπήματα και πρακτικές κακομεταχείρισης των ασθενών που ήρθαν στο φως. Ιατρικά πειράματα λάμβαναν χώρα πάνω στα σώματα των κοινωνικά ευάλωτων ομάδων, όπως οι φυλακισμένοι, οι ψυχικά πάσχοντες, οι ιερόδουλες, τα εγκαταλελειμμένα παιδιά και εν τέλη και οι γηγενείς που βρίσκονταν υπό την αποικιοκρατική διακυβέρνηση. Οι πολέμοι της ζωοτομίας, στο χρόνο της ίδιας δεκαετίας, κατήγγειλαν πληθώρα του ιατρικού κλάδου για την εμφύτευση σκουληκιών σε παιδιά νεαρής ηλικίας και για την χορήγηση ενέσιμου γονόκοκου με στόχο τη μελέτη των φλεγμονών που αυτό θα προκαλούσε. Ισχυρίστηκαν ακόμα, αληθώς, ότι οι φτωχοί χρησιμοποιούνταν σαν κουνέλια για πειράματα κατά τη διαμονή τους στα δημόσια νοσοκομεία. Η ιατρική που αφορούσε την διεξαγωγή πειραμάτων πάνω σε ανθρώπους χαρακτηρίστηκε ως μηχανιστική και άνευ ηθικών φραγμών, περιοριστικές παραμέτρους τις οποίες η ναζιστική απολυταρχική διακυβέρνηση αργότερα θα αναιρούσε εντελώς.

Ο Koch, βασιζόμενος στην ανακάλυψη της μύγας τσετσέ το 1903, ως τον βασικό παράγοντα διασκορπισμού της επιδημίας της αρρώστιας του ύπνου, και θεωρώντας παράλληλα υποχρεωτική τη χρήση ατοξύλ στους πάσχοντες, δημιούργησε το πρώτο στρατόπεδο συγκέντρωσης για τη τρυπανοσωμίαση στο νοτιοδυτικό κομμάτι της αποικίας, εγκαλώντας ταυτόχρονα και τις βρετανικές αρχές να πράξουν ανάλογα, σε ένα πλαίσιο “λογικής επιδημικής πρόληψης”.¹⁰⁴

Οι λόγοι της συγκέντρωσης των ασθενών σε ειδικές δομές δεν αποτελούσε μόνο παράγωγο του θεραπευτικού και ιατρικού ενδιαφέροντος, παρά πρακτικά ανταποκρινόταν στην ανάγκη της Γερμανίας να προστατέψει τους Γερμανούς εποίκους από πιθανές μολύνσεις μέσω της μετάδοσης

104 Weindling, P. (2003). *Epidemics and Genocide in Eastern Europe 1890-1945*. New York: Oxford University Press, σελ. 25- 27.

από τις μύγες τσετσε. Πολύ σύντομα επίσης, οι γερμανικές αρχές κατάλαβαν πως για τη συγκεκριμένη περίπτωση η χρήση βίας, ήταν αποτρεπτική από το να καταφέρουν να κρατήσουν τους ασθενείς συγκεντρωμένους στα στρατόπεδα, καθώς οι ιθαγενείς θα προσπαθούσαν να κρύψουν ότι νοσούσαν και να διαφύγουν από κάθε ιατρικό έλεγχο. Ο Koch επίσης, σεβάστηκε τις παραδοσιακές επιθυμίες των ντόπιων, με βάση της οποίες οι πειραματισμοί και οι έρευνες σε νεκρούς αποτελούσαν προσβολή και δεν έπρεπε να πραγματοποιούνται. Και πάλι, το κίνητρο δεν ήταν αυστηρά ανθρωπιστικό ή ζήτημα σεβασμού της πολιτισμικής διαφορετικότητας : η πιθανότητα την οποία ήθελε ο Koch και οι συναδελφοί του να αποφύγουν πάση θυσία, ήταν η κοινή, συνηθισμένη στην ανατολική Αφρική, κατηγορία του κανιβαλισμού σε νεκρούς.

Το τρυπανόσωμα είχε την ιδιότητα να επιτίθεται στο νευρικό σύστημα και στην κινητική λειτουργία, έτσι, κατά τα λεγόμενα του Koch, πολλοί ασθενείς έφταναν στο ίδιο συνοδευόμενοι από τους συγγενείς τους, αλυσοδεμένοι και περιορισμένοι σαν σκλάβοι, αφού συνήθως, σε εμπύρετες παραλληληματικές φάσεις της ασθένειας τους είχαν προξενήσει τεράστιες ζημιές, όπως ο εμπρησμός συστάδων από γειτονικές καλύβες. Ο ίδιος επίσης, υπογράμμιζε πάντοτε στις αναφορές του, πως οι ντόπιοι ασθενείς πάντοτε έρχονταν στον ίδιο εντελώς εθελοντικά για να θεραπευτούν, γιατί ήξεραν ότι διαφορετικά θα πέθαιναν, παρ' ότι η θεραπεία που τους χορηγούσε αρχικά σε μεγάλες και κατόπιν σε μικρότερες αλλά συχνές δόσεις ήταν επίπονη και οδηγούσε σε μόνιμη τύφλωση. Στις περισσότερες περιπτώσεις το ατοξύλ κατάφερνε μόνο να περιορίσει τα συμπτώματα του τρυπανοσώματος, τα οποία όμως σε διάστημα ενός μήνα έκαναν την επανεμφάνιση τους. Αναμφίβολα, αυτό που ενδιέφερε ερευνητικά τον Koch και τους υπόλοιπους μικροβιολόγους και επιστήμονες που αναμετρήθηκαν με την εξεύρεση θεραπείας του τρυπανοσώματος, ήταν η αποτελεσματική σωστή σε επίπεδο ουσιών, αγωγή η οποία θα ήταν κατάλληλη για την αντιμετώπιση της αρρώστιας. Αυτό βέβαια, προϋπέθετε μια διαρκή συνθήκη δοκιμών και λαθών, συντελεσμένη πάνω στα σώματα των πληγμένων ιθαγενών πληθυσμών. Εξάλλου, προτού ακόμα καν καταλήξουν στην χρήση παραγώγων αρσενικού όπως το ατοξύλ, είχαν φροντίσει να δοκιμάσουν μια πληθώρα φαρμάκων πειραματικά, ακόμα και χημικές βαφές, οι οποίες προσέφεραν μόνο πόνο και κανένα άλλο πρακτικό αποτέλεσμα.¹⁰⁵

Ο Koch και οι πειραματισμοί του για την εξεύρεση θεραπείας για την αρρώστια του ύπνου, δεν θα είχαν κάποιο ουσιαστικό αποτέλεσμα, και αν και η θεραπεία βρέθηκε εν τέλει μετά το 1920, και μετά το θάνατο του, αυτό, δεν εμπόδισε τη Γερμανία, τις αποικιοκρατικές αρχές και τον τύπο γενικότερα να προπαγανδίζει τις ερευνητικές διαδικασίες ως “ δώρο “ προς το καλό ολόκληρης της ανθρωπότητας. Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον πως ακόμα και το όνομα που δόθηκε στο φάρμακο της

θεραπείας, “ Germanin”, αντανακλούσε το αίσθημα αποικιοκρατικού ρεβιοσιζιονισμού της εποχής, αφού είχε προηγηθεί και η ήττα του Α΄ Π.Π, στην νοητική γραμμή η οποία αποζητούσε να κατασκευάσει τη πραγματικότητα ενός παρελθόντος που έχριζε πανανθρώπινου σεβασμού και ήταν άρρηκτο κομμάτι της γερμανικής αποικιοκρατικής αποστολής για την πολιτισμική εξίσωση των απολίτιστων.¹⁰⁶

Η μικροβιολογική και ιατρική προσέγγιση της Δύσης γενικότερα αλλά και συγκεκριμένα της Γερμανίας προς τη ζωή στις αποικίες, δεν εξυπηρετούσε μόνο τις πρακτικές οικονομικές ανάγκες εξυγίανσης του πιθανού εργατικού δυναμικού των ντόπιων ή του κτηνοτροφικού κεφαλαίου, ή ακόμα περισσότερο τους φόβους και την ανάγκη προφύλαξης των εποίκων και των σημαντικών εμπορικών δρόμων όπως τα λιμάνια των αποικιών που συχνά πλήττονταν από τις τροπικές επιδημίες. Σε παράλληλο χρόνο, ακόμα και αν δεν ήταν πλήρως κατανοητό και από τους ίδιους τους υπεύθυνους για την παραγωγή της μικροβιολογικής και ιατρικής γνώσης όπως ο Koch, δημιουργήθηκε ένα ευρύ πεδίο συμβολικής γλώσσας το οποίο μεταχειρίστηκε προπαγανδιστικά όχι μόνο το εθνοκεντρικό Γερμανικό αποικιοκρατικό γόητρο και η ανάγκη επιβεβαίωσης της μεσσιανικής, σωτήριας και αυταπόδεικτα δικαιωματικής κυριαρχικής επιβολής της αποικιοκρατικής Γερμανίας, αλλά πολύ περισσότερο, και ο ανερχόμενος μετέπειτα εθνικοσοσιαλισμός. Φυσικά όλα αυτά γίνονται κατανοητά αν εξετάσουμε το εννοιολογικό και συμβολικό κεφάλαιο του τομέα της “υγιεινής”, ο οποίος είχε διπλή ιδιότητα : ήταν ταυτόχρονα μια επιστημονική πειθάρχηση και μέσω αυτού επιτελούσε και τη λειτουργία μιας εθνικιστικής ενδυνάμωσης για τη Γερμανία, τόσο στις πολιτικές συγκρούσεις όσο και ως ενίσχυση στο στάτους της παγκόσμιας δύναμης.

“Οι βακτηριολόγοι ήταν αρχιτέκτονες αυτοκρατοριών. Ο Koch μαζί με τον πρώην συνεργάτη του, Bernhard Noch, ίδρυσαν στο Αμβούργο ιδρύματα με εκτεταμένες αρμοδιότητες σχετικές με τις κλιματολογικές συνθήκες, τον αποικισμό, το εμπόριο και τις μεταφορές. Ο Koch ήταν εισηγητής μιας πληθώρας αντίμετρων ενάντια στις πιθανές επιδημίες. Υποστήριζε την δημόσια εκπαίδευση σχετικά με την γενική υγιεινή, την ενημέρωση για τις επιδημικές λοιμώδεις αρρώστιες, τα μέτρα αντιμετώπισης των μολύνσεων, το φιλτράρισμα του νερού, τα αποτελεσματικά συστήματα υπονόμων και τις καραντίνες. Παρά την αυστηρότητα των αιτιολογικών κριτηρίων του, ο Koch, δεν υποστήριζε μια συγκεκριμένη πειραματική στρατηγική για τη θεραπεία των ασθενειών, με εξαίρεση τα γενικά μέτρα υγιεινής. Ο βακτηριολόγος ήταν περισσότερο ένας επιστημονικός ιεραπόστολος που έδινε εντολές υγιεινιστικής συμπεριφοράς, σαν ιατρικός αστυνομικός, ο οποίος είχε την εξουσία να απομονώνει, να περιορίζει και θέτει υπό κράτηση τον εντοπισμό των παθογόνων μικρο-

106 Conrad, S., & O'Hagan, S. (2012). *German colonialism: A short history*. Cambridge: Cambridge University Press, σελ. 138.

οργανισμών.”¹⁰⁷

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης, ότι διάφοροι συνεργάτες του Koch, που εργάστηκαν σε διάφορες θέσεις στην ομάδα του, είτε στο Ινστιτούτο του είτε στις ερευνητικές εκστρατείες στην ανατολική Αφρική, συνέχισαν την επιστημονική δραστηριότητα τους στα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης. Ο Rober Kudicke, ο οποίος είχε αποσπαστεί από το τάγμα των φρουρών της ανατολικής Αφρικής για να εργαστεί πειραματικά στα στρατόπεδα αρρώστων με τρυπανόσωμα, διοικούσε το διάστημα του 1906-1907, με τη βοήθεια του τοπικού Σουλτάνου, ένα ολόκληρο τέτοιο στρατόπεδο. Κάποια χρόνια αργότερα, υπό τα φώτα της ναζιστικής διοίκησης, ο Kudicke θα βρισκόταν στη θέση του υπεύθυνου επιμελητή του Ινστιτούτου υγιεινής της Βαρσοβίας, το 1940.

Επίσης, ο Claus Schilling, από το 1904, διεύθυνε ένα τμήμα του Ινστιτούτου του Koch, το οποίο αφορούσε τη μελέτη των φαρμακευτικών αγωγών των τροπικών νοσημάτων, και το 1946 εκτελέστηκε γιατί κατηγορήθηκε για πειράματα με τη νόσο της μαλάριας στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του Dachau.¹⁰⁸

Μπορεί οι συγκεκριμένοι επιστήμονες με βάση τα στοιχεία που βρίσκονται στη διάθεση μας να μην χαρακτηρίζονται ως ένθερμοι υποστηρικτές του ναζιστικού κόμματος, ωστόσο, το κοινό αίσθημα πατριωτισμού, εθνικής προσήλωσης και εθνοκεντρικού επιστημονικού χρέους προς τη Γερμανία και κατ' επίφαση την ανθρωπότητα, μαζί με την πρακτική εξοικείωση τους στα πειράματα στους “Άλλους” της αποικιοκρατικής Αφρικής, τους βοήθησαν να επιτελέσουν σημαντικούς λειτουργικούς ρόλους στο ναζιστικό πλαίσιο “επιστημονικότητας”. Η αποικιοκρατική συνθήκη και η εξοικείωση με τα στρατόπεδα, είτε αφορούσαν τους γηγενείς αιχμαλώτους μετά το πέρας της γενοκτονίας, την εκμετάλλευση και τα φυλετικά πειράματα είτε αφορούσαν τα στρατόπεδα για τους επιδημικούς περιορισμούς, δημιούργησαν ένα λίκνο προσομοίωσης και εξοικείωσης για το εκάστοτε επιστημονικό προσωπικό, με τα στρατόπεδα της Shoah. Η γραφειοκρατική αποπροσωποποιημένη διαχείριση του στρατοπέδου και των ανθρώπων εγκαθίδρυσε μια διαχρονική γλώσσα για το εξουσιαστικό εθνικό *modus operandi* έναντι των άλλων, είτε αυτοί αρχικά αποτελούσαν το σύμβολο του πρωτόγονου εξωδυτικού “Άλλου”, είτε αποτέλεσαν όπως στο Ολοκαύτωμα, το μολυσματικό εσωτερικό “Άλλο” που έπρεπε να εξοντωθεί και εκφράστηκε στο πρόσωπο των Εβραίων.

Ο ίδιος ο Koch μπορεί στην δουλειά του να μη μεταχειρίστηκε ρατσιστικούς και φυλετικούς λόγους, ωστόσο οι μικροβιολόγοι και οι γιατροί του κοινού τομέα της εθνικής υγιεινής και των

107 Weindling, P. (2003). *Epidemics and Genocide in Eastern Europe 1890-1945*. New York: Oxford University Press, σελ. 26.

108ό.π., σελ. 27.

Ινστιτούτων του Βερολίνου και του Μονάχου που πλαισίωναν αντίστοιχες έρευνες, φρόντισαν να αναζητήσουν συνδέσεις ανάμεσα στην ευγονική, τη κληρονομικότητα και την εξάπλωση των λοιμωδών τροπικών ασθενειών. Η βακτηριολογία της εποχής, ήδη από το 1905 με την ίδρυση των Ινστιτούτων εθνικής υγιεινής της Γερμανίας, διερευνούσε ζητήματα που αφορούσαν την κληρονομική προδιάθεση για την επώαση τέτοιων τροπικών νοσημάτων αλλά και τις συνθήκες ανοσίας, πάντοτε σε συσχέτιση με τις υπάρχουσες φυλετικές λογικές που αναζητούσαν να αποδώσουν στους ντόπιους την εγγενή προδιάθεση για τις μολυσματικές ασθένειες. Η επιρροή των κοινωνικών εθνικιστικών λόγων, τις πολιτικής φιλοσοφίας, του τύπου αλλά και των Γερμανών ανθρωπολόγων που είχαν δραστηριοποιηθεί στο ερευνητικό πεδίο της Αφρικής, ήταν επίσης μια δεξαμενή πληροφοριών τις οποίες η μικροβιολογία εγκόλπωνε στα νέα πονήματα της, αναζητώντας φαινομενικά ορθολογικές βάσεις και στις μη θετικές επιστήμες.

Η μικροβιολογική έρευνα του Koch και τα γραπτά του αποκλίνουν από μια φυλετική ανάγνωση της θεματικής των νοσημάτων, ωστόσο, οι ορολογίες και οι πρακτικές τις οποίες ο ίδιος μεταχειρίστηκε έναντι των μικροβίων, του εντοπισμού και της εξάλειψης τους τροφοδότησαν ένα σύμπαν νοητικών μεταφορών οι οποίες πολύ εύκολα μεταγγίστηκαν σε ένα εθνικιστικό εξοντωτικό πλαίσιο υπεροχής και κυριαρχίας, τόσο στη μεταχείριση των γηγενών πληθυσμών και στις υποθέσεις βαρβαρότητας της Γερμανίας προς τις αποικίες και τους ντόπιους, όσο και ως έμπνευση για το ναζιστικό όλεθρο αργότερα.

Ήδη από 1977, ο Koch, μελετώντας την περίπτωση της ασθένειας του άνθρακα, την εξάπλωση του και την πιθανότητα της ολοκληρωτικής εξόντωσης του την οποία έβρισκε αδύνατο να συμβεί, κατέληγε πως ο καταλληλότερος τρόπος περιορισμού του θα ήταν η εμπόδιση του βάκιλου του άνθρακα από το να φτάσει στο αναπαραγωγικό στάδιο του και να αφήνει σπόρους. Η προοπτική αυτής της στρατηγικής περιορισμού, αναμφίβολα μας φέρνει στο νου τις ευγονικές προτάσεις των υποχρεωτικών και μη στειρώσεων. Ο ίδιος ο Koch ωστόσο, σε αυτή τη πρώτη φάση, δεν πρότεινε την εξολόθρευση κανενός περαιτέρω είδους έμβυων οργανισμών ή ανθρώπινων ξενιστών, παρά πολύ περισσότερο θεωρούσε χρέος του να ελευθερώσει την ανθρωπότητα από τη πιθανότητα θανάτου. Κάτι τέτοιο δεν μπορεί από πλευράς του Koch να θεωρείται ως κάλεσμα σε πλάνο ολοκληρωτικής καταστροφής, αν και είναι κοινότοπος ο λόγος στα γραφόμενα του που αναφέρεται σε ένα όραμα απελευθέρωσης του ανθρωπίνου είδους από τα “πρωτόγονα παράσιτα”. Επικεντρώθηκε κυρίως στην μικροβιολογική και βιολογική διερεύνηση του εντοπισμού και της καταστροφής των ξενιστών των λοιμωδών παρασίτων όπως στη περίπτωση του τύφου. Το 1902, υιοθέτησε μια διαφορετική προοπτική: πίστευε πως μια γκάμα από αρρώστιες όπως η μαλάρια, ο τύφος, η δυσεντερία και η χολέρα δεν μπορούσαν απλά να περιοριστούν αλλά να εξολοθρευτούν εντελώς αν οι ζωικοί και ανθρώπινοι ξενιστές τους εντοπίζονταν. Ισχυριζόταν το 1904, πως η

εξόντωση των ποντικών ήταν ο αποτελεσματικότερος τρόπος για να καταπολεμηθεί η πανώλη και μαζί με άλλους ειδικευόμενους στην ιατρική των τροπικών ασθενειών, έλαβε μέρος σε μια σειρά από πειράματα με αέρια. Προοδευτικά στην ίδια λογική βάση, το 1909, πιστεύοντας λανθασμένα πως είχε βρει τον κύριο ζωικό ξενιστή του τρυπανοσώματος, πρότεινε την ολοκληρωτική καταστροφή των κροκοδείλων, την δηλητηρίαση του αίματος τους με αρσενικό για να εξοντωθεί το βακτήριο, αλλά και τον εντοπισμό της φωλιάς τους και την καταστροφή των αυγών τους.¹⁰⁹

Μπορεί αρχικά ο Koch να μην απέβλεπε και να μην είχε να προτείνει στα μέσα αντιμετώπισης του κάποιο πλάνο ολικής εξόντωσης προς μικρο-οργανισμούς και ξενιστές σταδιακά ωστόσο, η προοπτική του άλλαζε, και αν και δε πρότεινε σχέδια ανθρώπινης εξόντωσης αναφορικά με τους γηγενείς πληθυσμούς, σίγουρα επικροτούσε τον περιορισμό τους και με ακόμα μεγαλύτερη βεβαιότητα, παρατηρούμε την χρήση του όρου της εξόντωσης. Η τελευταία εντάσσεται πλέον σε ένα πλαίσιο πολεμικής του “Άλλου” και στην μικροβιολογική και ιατρική προοπτική ο Άλλος είναι οι ζημιογόνοι μικρο-οργανισμοί, αλλά πολύ εύκολα, μέσω του φυλετικού λόγου, η μεταφορά αυτού του προσδιορισμού, ιδιαίτερα από όσους επιστήμονες απέβλεπαν σε μια ευγονική προσέγγιση της πραγματικότητας, φωτογράφιζε τους ντόπιους πληθυσμούς ως εγγενώς μολυσματικούς. Η αναφορά του Koch στην εξολόθρευση των ποντικών ως φορείς και προαγωγούς της πανώλης, φέρει ένα ιδιαίτερο βάρος και αποτελεί ταυτόχρονα μια ιστορική αναφορά στα επιδημιολογικά σοβαρά πλήγματα του μεσαίωνα και μια επίσης αναφορά στα στρατόπεδα συγκέντρωσης της ναζιστικής περιόδου, και τα εβραϊκά θύματα τους τα οποία χαρακτηρίζονταν με τον αντίστοιχο όρο.

Γενικότερα, αυτό που είναι ευλόγως κατανοητό, είναι πως οι ιατρικοί επιστήμονες της εποχής και ιδιαίτερα οι βακτηριολόγοι διαμόρφωναν μια εικόνα της έννοιας του παράσιτου και των μολυσματικών βακτηρίων, με όρους οι οποίοι σε κάθε περίπτωση θα εξυπηρετούσαν τα ιατρικά ερευνητικά τους σχέδια, την αποικιοκρατική και κρατική ασφάλεια αλλά και πάντοτε τις φιλοδοξίες τις ιμπεριαλιστικής γερμανικής πολιτικής, δηλαδή την εθνοκεντρική επιθετική Weltpolitik. Η νόηση του έθνους της Γερμανίας ως ενός οργανισμού ή καλύτερα μιας οργανικής ολότητας όπως εξετάσαμε νωρίτερα, στην θεωρητική απόδοση διάφορων ιστορικών, φιλοσόφων και λόγιων, προσαρμόστηκε στους ιατρικούς λόγους των μικροβιολόγων προοδευτικά. Τα παράσιτα και οι επιβλαβείς μικροοργανισμοί άγνωστων, βαρέων τροπικών ασθενειών μέχρι τότε, προσομοιάστηκαν με τον εχθρό ο οποίος έβαλε εναντίον της υγείας και της υπεροχής του έθνους, καθιστώντας έτσι γιατρούς και επιστήμονες σε ακόμα ενός είδους εθνικό προστάτη.

Αντί επιλόγου και συμπερασμάτων: Μια προσπάθεια συνολικότερης προσέγγισης της σύνδεσης της Γερμανικής αποικιοκρατίας και του Ολοκαυτώματος

Είδαμε σε μερικές πλευρές της αποικιοκρατικής και εθνικής συμπεριφοράς της Γερμανίας με ποιους τρόπους η αποικιοκρατική επέκταση, η εκμετάλλευση και οι συγκρούσεις είχαν αναμφίβολα αντίκτυπο στην διαμόρφωση του ευρωπαϊκού υπάρχοντος. Αν θεωρήσουμε και κρίνουμε την εμφάνιση των απολυταρχικών καθεστώτων στη μετέπειτα περίοδο του αποικιοκρατικών αυτοκρατοριών ως μια προοδευτική κοινωνική και πολιτισμική παρακμή, τότε, σε επικοινωνία με το ιμπεριαλιστικό παρελθοντικό βίωμα που τροφοδότησε την εθνική αυτοεικόνα και πρακτική, μπορούμε να δούμε ένα μεγάλο κομμάτι επικοινωνίας των δύο πραγματικοτήτων, σχεδόν σαν η αποικιοκρατία να έφερε εγγενώς την δυνατότητα για να δημιουργηθεί ο χώρος και να αναδυθούν τα απολυταρχικά καθεστώτα όπως ο ναζισμός. Ο Cee saire¹¹⁰, ακριβώς στο πλαίσιο αυτής της λογικής, προσεγγίζει την οπτική σχετικά με το πως το αποικιοκρατικό βίωμα βοήθησε καταλυτικά στην ανάδειξη του ναζισμού και του εθνικοσοσιαλισμού στην Ευρώπη. Χαρακτηριστικά έγραφε: “Πρώτα πρέπει να μελετήσουμε πως η αποικιοκρατία αποκτηνώνει τον αποικιοκράτη, πως τον κάνει βάρβαρο με την πραγματική έννοια του όρου, πως τον αποκτηνώνει και πως ξυπνά μέσα του θαμμένα ένστικτα, απληστία, βία, φυλετικό μίσος και ηθικό σχετικισμό. Και πρέπει να καταδείξουμε πως κάθε φορά που ένα κεφάλι κόβεται ή ένα μάτι βγαίνει από κάποιον στο Vietnam και στη Γαλλία αποδέχονται το γεγονός, κάθε φορά που ένα μικρό κορίτσι βιάζεται και στη Γαλλία αποδέχονται το γεγονός, κάθε φορά που κάποιος από τη Μαγαδασκάρη βασανίζεται και κακοποιείται και στη Γαλλία δέχονται το γεγονός, ο πολιτισμός αποκτάει ακόμα ένα νεκρό βάρος, μια παγκόσμια οπισθοδρόμηση λαμβάνει χώρα, η γάγγραινα φωλιάζει, ένα κέντρο μόλυνσης ξεκινά να μεταδίδεται και έτσι στο τέλος όλες αυτές οι συνθήκες και συμφωνίες που παραβιάζονται, όλα τα ψέμματα που προπαγανδίζονται, όλες οι τιμωρητικές εκστρατείες που έγιναν ανεκτές, όλοι αυτοί οι αιχμάλωτοι που δέθηκαν και “ανακρίθηκαν”, όλοι αυτοί οι πατριώτες που βασανίστηκαν, στο τέλος όλης της φυλετικής περηφάνιας που έχει ενδυναμωθεί, όλης της αλαζονείας που έχει επιδειχθεί, ένα δηλητήριο έχει χυθεί στις φλέβες τις Ευρώπης και αργά, αλλά σίγουρα, η ήπειρος προχωράει προς την αποκτήνωση. Και τότε, μια ωραία μέρα η μπουρζουαζία ξυπνάει από τρομερά γεγονότα που έρχονται ως συνέπειες : η γκεστάπο είναι πολυάσχολη, οι φυλακές είναι γεμάτες, οι βασανιστές στέκονται στη βάση τους, σχεδιάζουν, συζητούν, βελτιώνουν. Οι άνθρωποι είναι έκπληκτοι, αγανακτούν. Λένε “ Πόσο παράξενο! Αλλά δε πειράζει, είναι ο ναζισμός, θα περάσει!”. Και περιμένουν και ελπίζουν και κρύβουν την αλήθεια από τους εαυτούς τους, ότι είναι βαρβαρότητα, η απόλυτη βαρβαρότητα, η

110Cesaire, A. (1972). *Discours on colonialism (Discourse sur le colonialisme, engl.)*. New York: Monthly Review Pr.

ενθρονισμένη βαρβαρότητα η οποία συνοψίζει όλους τους τύπους καθημερινής βαρβαρότητας. Ναι, είναι ο ναζισμός που τα κάνει όλα αυτά, αλλά πριν βρεθούν στη θέση των θυμάτων του τον ανέχτηκαν πριν τους επιβληθεί, τον απάλλαξαν από κατηγορίες, έκλεισαν τα μάτια τους προς εκείνον, τον εξορθολόγησαν, γιατί μέχρι τότε είχε εφαρμοστεί μόνο σε μη – Ευρωπαίους, εκείνοι οι ίδιοι έθρεψαν τον ναζισμό και είναι υπεύθυνοι για αυτόν και πριν περικλείσουν ολόκληρο το οικοδόμημα της Δύσης, ο χριστιανικός πολιτισμός τους μέσα σε βαμμένα με αίμα νερά, σταλάζει, χύνει και εκβάλλει από κάθε χαρακιά” .¹¹¹

Ακολουθώντας την συλλογιστική του Césaire, βλέπουμε την αντιστοιχία με ζητήματα τα οποία αναλύσαμε προωτέρα, όπως η συσχέτιση της αναβάθμισης και εξέλιξης του γερμανικού Εθνικισμού και της ιδέας της φυλετικής και πολιτισμικής ανωτερότητας με τις πρακτικές που εφαρμόστηκαν στο σώμα του αποικιοκρατούμενου Άλλου, ως σημείο ετεροπροσδιορισμού και πειραματισμού αντίστοιχα. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του Césaire, το Ολοκαύτωμα δεν έρχεται ως κάποια παρέκκλιση της πολιτισμένης δυτικής ευρωπαϊκής νεωτερικότητας, παρά πολύ περισσότερο και πολύ πιο εύστοχα ως εν δυνάμει πραγματοποιήσιμη συνθήκη εγγενής στην τροπή της διαμόρφωσης που είχε η ευρωπαϊκή νεωτερικότητα, από το ξεκίνημα του 19ου αιώνα και έπειτα.

Μια αντίστοιχη άποψη φέρει και ο Bauman, ο οποίος ισχυριζόταν πως το Ολοκαύτωμα πρέπει να γίνει κατανοητό ως το προϊόν μιας μοντέρνας, νεωτερικής κοινωνίας και ενός υψηλά εξελιγμένου πολιτισμού.¹¹² Η Ευρώπη κατάφερε, μέσα από την αποικιοκρατική της εμπειρία, να λάβει εργαλεία, υλικά, στρατηγικά αλλά και ιδεολογικά με βάση τα οποία διαμόρφωσε δεξιότητες οι οποίες οδήγησαν στις πολεμικές καταστροφές του 20ου αιώνα. Αυτό δεν περιορίζεται στους δύο παγκοσμίους πολέμους, ή στη κορύφωση της ευρωπαϊκής βαρβαρότητας που ήταν η Shoah αλλά επεκτείνεται, σε βάθος χρόνου, από τη διαρκή υποτίμηση και την εναλλαγή έμμεσης και άμεσης κυριαρχίας στις χώρες που ήταν πρώην αποικίες. Ο Zimmerer σχολιάζει πως “ Ο πόλεμος των Γερμανών εναντίον των Χερέρο και των Νάμα, δεν είναι ούτε ένα τοπικά περιορισμένο γεγονός που αφορά είτε την ιστορία της Ναμίμπια είτε της Γερμανίας, ούτε ένα μεμονωμένο γεγονός της αποικιοκρατικής ιστορίας. Περισσότερο είναι ένα γεγονός το οποίο ξεχωρίζει στη παγκόσμια ιστορία για την εξαπόλυση της βίας η οποία κατέληξε στην έκφραση των δύο παγκοσμίων πολέμων” .¹¹³

111 Wiebke Keim, “Colonialism, National-Socialism and the Holocaust: On modern ways of dealing with deviance”, σελ. 3, από το Césaire, A. (1972). *Discours on colonialism (Discourse sur le colonialisme, engl.)*. New York: Monthly Review Pr., σελ. 35–36.

112 Bauman, Z. (1994). *Morality in the Age of Contingency*, σελ. 10.

113 Zimmerer, J., & Zeller, J. (2004). *Genocide in German South-West Africa: The Colonial War of 1908-1908 and its Aftermath*. Berlin: Merlin Press Ltd., σελ.9.

Οι ιδεολογικές βάσεις της αποικιοκρατικής εξάπλωσης από το ευρωπαϊκό κέντρο της Γερμανίας, και οι πρακτικές οι οποίες ακολουθήθηκαν πάνω στο καλούπι του φαντασιακού της φυλετικής λευκής ανωτερότητας, αποτέλεσαν ένα κράμα ιδεολογικών στοιχείων, πολιτικών και διοικητικών πρακτικών. Αυτό διαμόρφωσε την αυτοεικόνα της Γερμανίας και των κυριαρχικών επιθυμιών της αντίστοιχα, και ήταν ένα μεγάλης σημασίας βίωμα το οποίο διαμόρφωνε πια την ταυτότητα των ιστορικών καταστάσεων αλλά και το μέλλον ολόκληρης της Ευρώπης. Αναζητούμε συνέχειες με την έννοια του εντοπισμού των κοινών συνισταμένων δυνάμεων σε ετερόκλητες χρονικότητες, ποτέ όμως με την διάθεση να εντοπίσουμε μάταια, μια ντετερμινιστική ιστορική προοπτική και τα νομιζόμενα συνεπαγόμενα της. Οι ομοιότητες που βρίσκουμε αναμεταξύ της γενοκτονίας των Χερέρο και των Νάμα και του Ολοκαυτώματος δεν αποτελούν μια στιγμή ταύτισης, μια διάθεση να χωρέσουν τα ιστορικά πεπραγμένα δύο διαφορετικών εποχών κάτω από έναν κοινό νοητό άξονα. Οι ομοιότητες αυτές, αφορούν επί το πλείστον την ιστορία της εξουσίας της Γερμανίας, της γερμανικής αποικιοκρατικής αυτοκρατορίας και της συγγένειας της με το εθνικοσοσιαλιστικό συμφραζόμενο σαράντα χρόνια περίπου μετέπειτα. Θα μπορούσε ποτέ να συντελεστεί Ολοκαυτώμα εναντίον των Εβραίων αν δεν υπήρχε ποτέ σε θρησκευτικό και ιδεολογικό επίπεδο, ο αιωνόβιος θρησκευτικός αντιεβραϊσμός, ο οποίος με την δημιουργία της φυλετικής ιεράρχησης και του βιολογικού ρατσισμού, έδωσε χώρο στον αντισημιτισμό των τελών του 19ου αιώνα και του 20ου; Θα μπορούσε αντίστοιχα, να πραγματοποιηθεί μια μαζική βιομηχανικού τύπου εξόντωση αν δεν υπήρχε σε λειτουργία η έννοια, ο ρόλος και η μορφή του εργοστασίου, και της απρόσωπης μαζικής παραγωγής, απόρροια της ανάδειξης του βιομηχανικού καπιταλισμού; Με τον ίδιο τρόπο, η εφαρμογή της βίας σε διοικητικό ιμπεριαλιστικό επίπεδο, κάτω από την εθνικιστική επιθυμία επιβολής και “δημιουργίας χώρου” (Lebensraum), αποτελεί την πρώτη εφαρμοσμένη δοκιμή της ιδέας και εν τέλει αιματοκυλούμενης πρακτικής, του οράματος της ολικής, γενοκτονικής εξόντωσης του “Άλλου”. Απο αυτή την ιστορική στιγμή και έπειτα, και ως στιγμή εννοούμε την βραχύχρονη συγκριτικά με τις άλλες μεγάλες δυνάμεις, αποικιοκρατική κυριαρχία της Γερμανίας, συντελείτε μια καταλυτική αλλαγή στο πεδίο δυνατοτήτων διαχείρισης του έθνους και του κράτους, των εθνικιστιών αξιώσεων, των ενεργών δυναμικά και παθητικά φαντασιακών και της έμπρακτης μορφής που αυτά θα έπαιρναν. Ίσως κανείς δεν φανταζόταν το 1900 ότι τέσσερις δεκαετίες αργότερα τα εγγόνια των γειτόνων του θα καίγονταν σε κρεματόρια και τα παιδιά τους θα άφηναν τη τελευταία τους πνοή σε θαλάμους αερίων, ίσως κανείς δεν το φαντάστηκε προσωποποιημένα και ως ενδεχόμενο στη προσωπική του σφαίρα ύπαρξης. Ωστόσο η φαινοτυπική και φυλετική ιεράρχηση που είχε να επιτάξει ο εθνικοσοσιαλισμός, μπορεί επίσης, να φάνταζαν σε αυτόν τον κάποιον, σαν

έγκυρο υλικό του οποίου θα γινόταν από δραστικά συμμετέτοχος μέχρι παθητικός υποστηρικτής, όχι γιατί αποτελούσε μια λυτρωτική πολιτική αιχμή μετά την κατατρόπωση του Ά Π.Π μόνο, αλλά γιατί, με βάση το αποικιοκρατικό παρελθόν της Γερμανίας και την έκθεση σε αυτό, αποτελούσε κάτι γνώριμο. Κάτι το οποίο έφερε εγγενώς τη δύναμη της συνάφειας. Και σε αυτή τη συνάφεια με το παρελθόν, ο γερμανικός ρομαντισμός επέστρεφε ξανά και ξανά, σαν σχήμα ουροβόρου για να αναδείξει την πολιτισμική και κοινωνική ανωτερότητα της Γερμανίας, και να διαφοροποιηθεί από τα υπόλοιπα έθνη. Από την αυγή του 20ου αιώνα και έπειτα, μέχρι το σημείο μηδέν του Ολοκαυτώματος, ο γερμανικός ρομαντισμός, ο κοινωνικός δαρβινισμός, η φυλετική επιστήμη και ιδεολογία, είχαν παράξει προοδευτικά μέσα στα χρόνια τις τέλειες αχρονικές συνθήκες σε επίπεδο πίστεων, ιδεών και πρακτικών για να αναδυθεί το απαύγασμα της ευρωπαϊκής βαρβαρότητας, όχι σε Άλλους πια, όχι ιμπεριαλιστικά Άλλου, αλλά ενδογενώς ευρωπαϊκά. Υπό αυτό το πρίσμα θεωρητικής προσέγγισης, στεκόμενος κάποιος στην μακρυνή πανοπτική ιστορική πανοπτικότητα του ιστορικού παρόντος του τώρα, μπορεί να θεωρήσει πως μισό αιώνα και περισσότερο πριν το Ολοκαύτωμα, η Γερμανία είχε προετοιμάσει το έδαφος της καταλλήλως. Είναι εν τέλει και αυτή, η θέαση η οποία μας επιτρέπει να αναζητήσουμε κοινοτοπίες στα βασικά ιστορικά γεγονότα των δύο περιόδων αλλά και της επενέργειας τους στην διαμόρφωση της γερμανικής εθνικιστικής σκέψης και πρακτικής απολυταρχίας. Το αίσθημα της γερμανικής μοναδικότητας εθνικά καλλιεργήθηκε εντόνως ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα, και η ενοποίηση της Γερμανίας συνέβαλε αποφασιστικά στην πραγμάτωση σε επίσημο επίπεδο μιας ορατής, βιωμένης ομοιογένειας. Ταυτόχρονα, η ανακατασκευή του ιστορικού παρελθόντος το οποίο θα περιελάμβανε μια εθνική οντότητα σαν την Γερμανία να χαίρετε την ομοιογενή υψηλή πολιτισμική δυναμική της ήδη από συνέχεια αιώνων, εξυπηρέτησε τις αλληλοσυμπληρωματικές κατά κάποιο τρόπο, προσεγγίσεις του κοινωνικού δαρβινισμού και των μετέπειτα φυλετικών λόγων. Το συμπαγές μακράιωνο εθνικό δημιούργημα της Γερμανίας,τελολογικά, όφειλε στις προσδοκίες της ταυτότητας της ανωτερότητας του να ανταποκριθεί στο ζητούμενο της κυριαρχίας, του αυτεξούσιου και του μη συμβιβαζόμενου. Ακόμα και οι διπλωματικότεροι καγκελάριοι της Γερμανίας, όπως ο εμβληματικός Βίσμαρκ, φρόντιζαν να ελείσονται κατ' αυτόν τον τρόπο στις τραμπάλες της δύσκαμπτης ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής όχι γιατί υπήρξε πραγματικό ενδιαφέρον σύμπλευσης η αξιακής αναγνώρισης εξ' ίσου – με εξαίρεση την αδερφή Αυστρία- , με τις άλλες ανταγωνιστικές εθνικές δυνάμεις, αλλά γιατί πρώτος και κύριος στόχος ήταν η ανάδειξη της Γερμανίας σε ηγεμονική δύναμη της Ευρώπης.

Η ανάλυση των εθνικιστικών και φυλετικών παραγόντων στο πλαίσιο υποστήριξης των αιτιών της πραγματοποίησης της αποικιοκρατικής εξόρμησης της Γερμανίας, είναι ένας κρίσιμος τομέας του θέματος και της σύνθετης επιρροής που άσκησε στο χώρο της ευρωπαϊκής μητρόπολης, ωστόσο δεν πρέπει να ξεχνάμε πως δεν ήταν η μοναδική κινητήριος.

Στο όλο σύνθετο τοπίο, δεν βγάζουμε ποτέ απέξω τους εθνικούς ανταγωνισμούς του 19ου αιώνα αναμεταξύ των μεγάλων δυνάμεων και της επέκτασης που έλαβε αυτή η κυριαρχική φιλονικία στις ιμπεριαλιστικές κτήσεις. Οι οικονομικοί παράγοντες και επιδιώξεις δεν πρέπει ποτέ να μας διαφεύγουν από το σύνολο της εικόνας, ως καταλυτικά κριτήρια της εξάπλωσης. Σε αυτό βοήθησε η δυναμική ανάπτυξη των τεχνικών και γνωστικών μέσων των εθνών που άνθιζε καθώς ο χρόνος πλησίαζε προς το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, συμπεριλαμβανομένου όχι απλά την βιομηχανοποίηση και την εντατικοποίηση των μέσων παραγωγής και της προσαύξησης των αναγκών σε εργατικά χέρια και πρώτες ύλες, αλλά και την βελτίωση των προϋπαρχόντων μέσων πολεμικής και ναυσιπλοίας, αν όχι την εφεύρεση νέων μορφών τους. Η Γερμανία ειδικά, όντας ένα έθνος με ταχεία ανάπτυξη βιομηχανικά, οικονομικά, δημογραφικά και πολιτικά, αναζητούσε με ιδιαίτερο ζήλο επικύρωση των επιθυμιών και των αναγκών της στην προοπτική της αποικιοκρατίας. Δεν είναι και τυχαίο εξάλλου, το ότι φιλόδοξοι πρωτοπόροι Γερμανοί έποικοι στη πλειοψηφία τους ωστόσο έμποροι, απασχολήθηκαν σε επιχειρησιακές και εμπορικές δραστηριότητες σε διάφορες περιοχές της Αφρικής πολύ πριν την επίσημη κατάκτηση της πρώτης γερμανικής αποικίας, ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα. Οι οικονομικές κρίσεις που πέρασε η Γερμανία, κατά τα τέλη του 19ου αιώνα, στην αλλαγή του ηγεμονικού πηδαλίου από την Realpolitik προς την Γουλιέλμικη Weltpolitik, και οι μεσοαστές και κατώτερες τάξεις, επίσης βρήκαν νέο έδαφος απασχόλησης στη λύση των αποικιοκρατικών περιοχών και του εποικισμού. Η οικονομική δυσπραγία του εσωτερικού είχε τη δυνατότητα να εκβάλλει σε ένα νέο περιβάλλον, σε μία νέα φιλόδοξη γερμανική ιμπεριαλιστική επέκταση, στην οποία η Γερμανία θα είχε λυμένο το πρόβλημα της οικονομικής δυσαρέσκειας και ασφυξίας των πολιτών της. Η αναζήτηση δύναμης, κυριαρχίας και πλούτου, ήταν η κοινή συνισταμένη φιλοδοξιών κάθε χώρας η οποία είχε εμπλέξει εαυτόν στον αποικιοκρατικό αγώνα, είτε νωρίτερα, είτε τελευταία όπως η Γερμανία. Στο συνέδριο του Βερολίνου το 1885, όπου εν κοινή συναίνεση όλων των εμπλεκόμενων μεγάλων δυνάμεων και εθνών, πραγματοποιήθηκε η κατανομή των αφρικανικών αποικιών, που παράλληλα ήταν και μια κοινή αναγνώριση του ενός έθνους προς τον άλλο για τις κοινές επιδιώξεις σε πλουτισμό και κυριαρχία. Ταυτόχρονα, το συγκεκριμένο συνέδριο, όπως σοφά φρόντισε να πράξει ο Βίσμαρκ με όρους εξωτερικής διπλωματικής πολιτικής, ήταν και μια κοινή συμφωνία των υπολοίπων εμπλεκόμενων εθνών στο να αναγνωρίσουν το γερμανικό δικαίωμα στην αποικιοκρατική ανάπτυξη, με οριοθέτηση της εξάπλωσης και της παρουσίας αμφοτέρων. Η αναγκαιότητα της προάσπισης των σφαιρών επιρροής όπως ονομάστηκαν, είχε ακριβώς αυτήν την προσδοκία της τακτικής οριοθέτησης των μεγάλων αποικιοκρατικών δυνάμεων στο τερέν της Αφρικής. Η επίσης υπόρρητη συμφωνία όλων των εμπλεκόμενων μερών της συμφωνίας, του μοιράσματος μιας άλλης ηπείρου σαν να ήταν κάποιο δικαιοματικό κεκτημένο της Ευρώπης και των λευκών γενικότερα, υποθάλπτει την κοινή οπτική της φυλετικής ιεράρχησης, η

οποία διατρέχει όλο το ιδεολογικό υπόβαθρο της εποχής έναντι του αφρικανικού Άλλου. Η μεταστροφή του “καθήκοντος” ως πρόφαση εκπολιτισμού των κατώτερων και πρωτόγονων φυλών της Αφρικής, αποτελεί ένα κοινό ευρωπαϊκό consensus, μια ικανή αιτία σε επίπεδο προφάσεων για να ενδυσθεί η ιμπεριαλιστική αποικιοκρατική ανάπτυξη. Αυτό βέβαια, δεν έρχεται σε αντίφαση με το επίπεδο της πίστης : ο ρατσισμός, ο βιολογικός ρατσισμός και πρωτίστως ο πολιτισμικός στην τεχνητή ψαλίδα Δύση – Άλλοι, ήταν, μέσα από το κάτοπτρο των επιμέρους εθνικισμών των λευκών χωρών, ένας σημαντικός κοινός παρονομαστής.

Το ιστορικό φαινόμενο της αποικιοκρατίας δεν μπορεί να αποδοθεί μονοαιτιακά είτε σε κοινωνικούς/εθνικούς είτε σε οικονομικούς παράγοντες, παρά πολύ περισσότερο στην σύμπραξη όλων αυτών των συνιστωσών. Η βιομηχανική ανάπτυξη της Γερμανίας αποζητούσε νέες φτηνές πηγές πρώτων υλών, την συναλλακτική αποδέσμευση της από τις αγορές των ανταγωνιστικών μεγάλων δυνάμεων που είχαν ήδη μακροχρόνια αποικιοκρατική δραστηριοποίηση όπως ιδιαίτερα η αιώνια εθνική αντίπαλος σαν την Γαλλία, και η Βρετανία αντίστοιχα, και φυσικά, η έρευνα νέων εμπορικών αγορών ήταν εξίσου ένα ιδανικό ανακουφιστικό ζητούμενο για τη Γερμανία. Η αποικιοκρατία ήταν μια συνθήκη επίσης εθνικής και πολιτικής ενδυνάμωσης της Γερμανίας έναντι των προαναφερθέντων μεγάλων δυνάμεων, και αυτό αφορούσε επίσης και την ενδοευρωπαϊκή δυναμική επιρροής της Γερμανίας, ακόμα και αν η Weltpolitik, η επιθετικότητα της και η έλλειψη διπλωματικής διαχείρισης των διακρατικών σχέσεων, οδήγησαν σε εκρηκτικά αποτελέσματα στον ευρωπαϊκό χώρο και όχι όπως προσδοκούσε το εθνικό αίσθημα της Γερμανίας σε μια κυριαρχική ισορροπία δυνάμεων, με την τελευταία να βρίσκεται στην κορυφή.

Το ότι η Γερμανία είχε ξεκινήσει την αποικιοκρατική της πορεία τελευταία έναντι των αντίπαλων μεγάλων δυνάμεων, δεν αφορούσε μόνο τον ανταγωνισμό ισχύος εντός της Ευρώπης. Αυτή της η αργοπορία, επηρέασε και την ποιότητα των αποικιών που είχαν μείνει διαθέσιμες για να αναλάβει η Γερμανία, και συγκριτικά πάντα με τις άλλες δύο χώρες, δεν ήταν και οι ευκολότερες να τεθούν υπό διαχείριση. Η Γερμανία, σε αντίθεση με του υπόλοιπους, είχε έλλειψη γνώσεων της εντοπιότητας και των ιθαγενών ώστε να μπορέσει να διαχειριστεί τις αποικίες της μετριοπαθώς και λειτουργικά σε βάθος χρόνου, εξάλλου, μιλάμε για μια μεγάλη αποικιοκρατική αυτοκρατορία η οποία ξεκίνησε να χτίζεται με γρήγορους ρυθμούς από το 1884 και έληξε σχεδόν με το τέλος του Α.Π.Π. Οι γνωσιακές και εμπειρικές ελλείψεις, μαζί με το αίσθημα του ότι η Γερμανία δεν είχε λάβει μια ικανοποιητική και εύκολα προσοδοφόρα και διαχειρίσιμη μοιρασιά από την αφρικανική επικράτεια, σε σύμπραξη με τον μιλιταρισμό και την στρατηγική επιθετικότητας, αύξησαν την τακτική της Γερμανίας για επιβολή και κυριαρχία δια μέσου πολύ βίαιων μεθόδων. Το ζήτημα της αποικιοκρατικής βαρβαρότητας, σαφώς μπορούμε να το δούμε ευκρινέστερα στο απαύγασμα του , που δεν ήταν άλλο από την συντέλεση της γενοκτονίας των Χερέρο και Νάμα.

Στο παρόν κείμενο εστιάσαμε στην νοτιοδυτική Αφρική, ακριβώς γιατί η μεταχείριση των Χερέρο πριν την διακήρυξη της γενοκτονίας, αλλά και μεταπολεμικά, ήταν η πιο ηχηρή έκφραση βαρβαρότητας εκ μέρους της Γερμανίας προς τους αυτόχθονες. Ήταν επίσης και η ιστορική στιγμή η οποία έκανε κοινοτοπία την πρακτική της ολικής εξόντωσης, η οποία δεν υπήρχε πια ως εν δυνάμει θεωρητική σχεδίαση αλλά ως μια αρθρωμένη με αίμα πραγματικότητα. Οι πρακτικές που χρησιμοποιήθηκαν για να επιτευχθεί η ολική εξόντωση μπορεί να διαφέρουν από την πληρέστερη και ακόμα πιο γραφειοκρατική, βιομηχανοποιημένη μορφή που πήρε η εξόντωση στα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης και τα γκέτο, ωστόσο, αποτέλεσαν ένα φροντιστήριο πρακτικής εξάσκησης για την επιδιωκόμενη εξολόθρευση της Γερμανίας προς τους εβραϊκούς και μη – Άριους πληθυσμούς αργότερα. Αυτό συνέβη γιατί, η γενοκτονία των Χερέρο έγινε αντιληπτή από τον γερμανικό εθνικισμό ως ηθική και υποχρεωτική νίκη της λευκής ανωτερότητας, του υψηλού πολιτισμού, έναντι της επικίνδυνης μιαρής και υλικά καταστροφικής κατώτερης ύπαρξης των Αφρικανών Άλλων. Η καθημερινότητα των αποικιοκρατούμενων εδαφών της νοτιοδυτικής Αφρικής κάθε άλλο παρά ειρηνική ανάμεσα στους Γερμανούς και τις ντόπιες φυλές θα μπορούσε να χαρακτηριστεί. Η αποικιοκρατική βία, όπως και οι αντιδράσεις και οι συγκρούσεις των γηγενών ήταν αναπόσπαστο κομμάτι της εξέλιξης της καθημερινής ζωής. Ωστόσο, η αναβάθμιση της βίας που συντελέστηκε μετά από την εξέγερση των Χερέρο έναντι γερμανικών καταυλισμών το 1904, την χρονιά την οποία εκίνησε το σχέδιο εξόντωσης υπό την αρχηγεία του von Trotha, ήταν κάτι το οποίο η προϋπάρχουσα βία προς τους γηγενείς δεν μπορούσε να αιτιολογήσει από μόνη της, σε ένα προοδευτικό σχήμα, το οποίο προβλέπει κάποια μεγάλη έκρηξη αντιποίνων, σε μια χρονική στάθμη. Καίριο ρόλο στην γερμανική αντίδραση και στο σχέδιο της ολοκληρωτικής εξόντωσης έπαιξε η φυλετική υποτίμηση των ντόπιων και η ανάγκη προάσπισης του εθνικού γοήτρου και αισθήματος. Η προπαγάνδα του γερμανικού τύπου και των ηγετικών αποικιοκρατικών φυσιογνωμιών φρόντισε μέσω της προπαγάνδας να ανάγει τους Χερέρο σε φορείς επικινδυνότητας και καταστροφής των ζωών των γερμανών εποίκων, για να μπορέσει να αιτιολογήσει την γενοκτονική πολεμική εκστρατεία σε ηθική αναγκαία απάντηση ενός ηρωικού γερμανικού έθνους, το οποίο προασπιζόταν τον εαυτό του και τους πολίτες του. Βέβαια, εκτός του πλαισίου προφάσεων και στρέβλωσης, η Γερμανία ένιωθε συγκρίνοντας τον εαυτό της με τις γειτονικές αποικιοκρατικές δυνάμεις την ανάγκη να προστατέψει τη δυναμική της σε περιοχές στις οποίες οι γηγενείς πληθυσμοί δημιουργούσαν προβλήματα, και συνόρευαν με τις αποικίες άλλων χωρών. Ταυτόχρονα, στο πλαίσιο της εθνικιστικής Weltpolitik, η ανάγκη προστασίας του εθνικού γοήτρου το οποίο οι Γερμανοί ένιωθαν να καταπατάτε από τις επιμέρους εξεγέρσεις των αυτοχθόνων και τις εστίες αντίστασης. Η Γερμανία επιζητούσε την απόλυτη κυριαρχία στα αποικιοκρατικά της κεκτημένα, και όχι μια λειτουργική συνεργασία με τους ντόπιους, πολύ περισσότερο την εξασφάλιση της αδιάκοπης,

ανενόχλητης εξουσίας της, και η συνθήκη της εξόντωσης πρόσφερε αυτά τα δραστικά αποτελέσματα. Οι Χερέρο θα κατατροπώνονταν, οι περιουσίες τους θα πέρναγαν στα γερμανικά χέρια, και όσοι παρέμεναν ζωντανοί θα ήταν μια αυτόματη πηγή δουλικών χεριών. Το ίδιο ίσχυσε και για τους Νάμα, τουλάχιστον για όσους από αυτούς κρίνονταν κατάλληλοι για εργασία. Και στις δύο περιπτώσεις, η έννοια του ζωτικού χώρου, του Lebensraum, που διέτρεχε την γερμανική εθνικιστική πολιτική ρητορική μέχρι και τη Shoah, έβρισκε υλική και πρακτική επαύξηση μέσω του θανάτου των κατώτερων και αδύναμων γηγενών. Η τακτική της πλήρους αποδυνάμωσης και του αρχικού σχεδίου ολικής εξόντωσης που δεν άφησε ζωντανούς ιδιαίτερα μεγάλους πληθυσμούς και από τις δύο φυλές, εξασφάλιζε στη Γερμανία παράλληλα την απόλυτη κυριαρχία γιατί εκμηδένιζε τις μελλοντικές πιθανότητες για την οποιαδήποτε δημιουργία πλαισίων εξέγερσης.

Η κατασκευή του Άλλου από την πλευρά της εθνικιστικής φυλετικής ρητορικής της Γερμανίας, και στις δύο γενοκτονίες, τόσο στους Χερέρο και στους Νάμα όσο και στο Ολοκαύτωμα αποτελεί έναν κοινό ισχυρό παράγοντα για την δημιουργία των συνθηκών της εξόντωσης. Το αφρικανικό Άλλο, ήταν μιαρό, πολιτισμικά και φυλετικά επικίνδυνο, ως ορισμένο από το εθνικιστικό ρατσιστικό βλέμμα, υπεύθυνο για την μελλοντική εκφύλιση και καταστροφή του πολιτισμένου “όμορφου”, λευκού, γερμανικού έθνους. Το εβραϊκό Άλλο που κατασκεύασε ο εθνικοσοσιαλισμός του Χίτλερ, αντλούσε τη δύναμη και την επιρροή του από την μακραίωνη παρουσία αντισημιτικών και αντιεβραϊκών κοινωνικών, θρησκευτικών και πολιτισμικών αντιλήψεων, που με τη βοήθεια και την προσαρμογή τους στο πόνημα της φυλετικής θεωρίας και της ψευδοεπιστήμης της βιολογίας και της ευγονικής, απέκτησαν αντίστοιχα τη βαρύτητα του εχθρικού, απειλητικού, μιαρού εσωτερικού αυτή τη φορά εχθρού, από τον οποίο η Γερμανία είχε καθήκον να απαλλαγθεί.

Και πέρα από την ηθική αναγκαιότητα της εξόντωσης όπως πρόσταζε το πολιτικό πλαίσιο, ρατσιστικό ή ναζιστικό, ο οριζόμενος Εχθρός και η εξολόθρευση του θεωρητικά διαφύλασσε τη καθαρότητα του γερμανικού έθνους, ενώ, πρακτικά είχε να αποφέρει πολλά στην οικονομία του. Η εκμετάλλευση της καταναγκαστικής εργασίας των αιχμαλώτων, σε όλα τα στρατόπεδα που μπορεί να σκεφτεί κανείς και από τις δύο χρονικότητες, ήταν αναμφίβολα μια ανέξοδη, φτηνή και ως αποτέλεσμα, πλεονασματική διαχείριση οικονομικά από πλευράς της Γερμανίας. Θα μπορούσαν τα κόκαλα των Χερέρο και των Νάμα επί 80.000 και 15.000 κορμιά, συντεταγμένα, να φτιάξουν μια νέα σιδηροδρομική κατεύθυνση έξω από τη περιοχή του Luderitz και του Shark Island, που θα διατρέχει την Αφρική; Θα μπορούσαν άραγε τα χρυσά δόντια και κοσμήματα, τα μαλλιά όλων των Εβραίων που κουρεύτηκαν πριν το σίγουρο θάνατό τους στα στρατόπεδα εξόντωσης, να υφανθούν σε μια ακριβή, χρυσοποίκιλτη στολή; Τότε ίσως η εκτός πια, της δύναμης των έλλογων περιγραφών και των ιστορικών αναφορών και αναλύσεων, να μπορούσαμε να δούμε, πως μια διαχρονική βαρβαρότητα και θηριωδία υπήρξε ζωντανή, με σάρκα και οστά, ρούχα και δρόμο να οδηγήσει τον

εαυτό της, σε γρήγορα βήματα σκορπούμενου θανάτου.

Η ιστοριογραφική συζήτηση

Οι προοπτικές των διαφόρων ιστορικών της πρόσφατης μας εποχής που έχουν ασχοληθεί με το ζήτημα της γενοκτονίας της νοτιοδυτικής Αφρικής και της σύνδεσης της με τις πρακτικές του Ολοκαυτώματος, έχουν κοινές βάσεις αλλά και ενδιαφέρουσες αποκλείσεις ταυτόχρονα. Η κοινή συνισταμένη, σίγουρα για αρκετούς, είναι η διαλεκτική και η πρακτικής της βίας και στις δύο περιπτώσεις, η οποία μας επιτρέπει να εντοπίζουμε όχι ταυτοσημίες, αλλά παραλλήλους. Ο ιστορικός Henning Melber για παράδειγμα, διατηρεί μια θέση η οποία βρίσκει συνέχειες ανάμεσα στην γενοκτονία των Χερέρο και το Ολοκαύτωμα αργότερα: “Όπως δείχνουν τα στοιχεία, μπορούμε να παρατηρήσουμε συνέχειες σε εγγραφές, κείμενα και νουβέλες που έφτασαν στο ευρύ κοινό, στις милитарιστικές πρακτικές όπως και στις δραστηριότητες συγκεκριμένων ατόμων, στις στρατιωτικές διαταγές και πρακτικές οι οποίες συνδέουν τις στρατηγικές ιδέες των αποφασιστικών μαχών με το σχέδιο της τελικής Λύσης και την εξόντωση του εχθρού, το οποίο ήρθε σε πλήρη πραγμάτωση κάτω από το ναζιστικό καθεστώς”.¹¹⁴

Αντίστοιχα, η ιστορικός Susanne Kub, εντοπίζει στο δικό της έργο, παραλληλισμούς του ναζιστικού πολέμου εναντίον της σοβιετικής ένωσης, χωρίς ωστόσο να παραθέτει αναλυτικότερα περισσότερα χρήσιμα στοιχεία. Το ίδιο και ο Jenntje Bohlke Itzen, ο οποίος διακρίνει μια συνεχή γραμμή ανάμεσα στο προσωπικό της αποικιοκρατικής αυτοκρατορίας, την ιδεολογία, και τις πολιτικές οι οποίες απορρέουν από τις φυλετικές εμμονές της γερμανικής αποικιοκρατίας και εκβάλουν στην περίοδο του τρίτου ράιχ.¹¹⁵ Και από τις δύο ιστορικές προσεγγίσεις λείπει η εστίαση στις λεπτομέρειες. Από τους πιο σημαντικούς ιστορικούς που ασχολούνται με το ζήτημα είναι ο Jurgen Zimmerer, ισχυρίζεται πως η γενοκτονία των Χερέρο ήταν μια καταλυτική σύνδεση με τα εγκλήματα των εθνικοσοσιαλιστών και πως η γενοκτονία ήταν μια σημαντική πηγή ιδεών για τον πόλεμο των ναζί την ανατολική Ευρώπη, καθώς και εκεί πραγματώθηκε η εξόντωση με εθνικούς και φυλετικούς όρους προς ολόκληρες κοινότητες.

Αυτό που επίσης είναι κομμάτι της ιστοριογραφικής πραγματικότητας αυτού του αιώνα, είναι

¹¹⁴Kundrus, B. (2005). From the Herero to the Holocaust? Some remarks on the current debate. *Africa Spectrum*, 40 (2), σελ. 3-4.

¹¹⁵ό.π.

πως, όπως σημειώνει και ο ιστορικός Birthe Kundrus, η τάση έρευνας και ιστορικοποίησης της γενοκτονίας των Χερέρο και των Νάμα, είναι ένα ζήτημα που κέρδισε χώρα μετά από την ανάλυση του Ολοκαυτώματος και σε άμεσο συσχετισμό με αυτό, υπό την έννοια της συνέχειας της γερμανικής βαρβαρότητας. Έτσι η γενοκτονία των Χερέρο αποκτούσε την ανάγνωση της προ – ιστορίας του Ολοκαυτώματος και της Shoah, συνήθεια η οποία κρύβει πολλαπλές προβληματικές.¹¹⁶ Η Shoah και το Ολοκαύτωμα γενικότερα, αποτελεί κατά τον δημοφιλή χαρακτηρισμό, την “μαύρη σελίδα της Ευρωπαϊκής ιστορίας”, ωστόσο δεν φαίνεται να είναι η μόνη, αν εξετάσουμε με την ίδια σοβαρότητα την εξόντωση και τη βιαιοπραγία των ευρωπαϊκών χωρών στο ιμπεριαλιστικό αποικιοκρατικό πλαίσιο. Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να βρεθούν οι ιστορικές ποιότητες στα δύο μεγάλα συμβάντα που μπορούν να ειπωθούν σαν συνδέσεις των δύο ιστορικοτήτων και των πολλαπλών πεδίων που περιλαμβάνουν, όπως η διαμόρφωση του εθνικισμού σε συνδυασμό με τις φυλετικές επιστήμες και τον φυλετικό λόγο ή όπως η απανθρωποποίηση η βαρβαρότητα που πραγματοποιήθηκε μέσα από ποικίλες πρακτικές και έδωσε χώρο στην κανονικοποίηση της αντίληψης της ολοκληρωτικής εξόντωσης. Ωστόσο, αυτό που υπογραμμίζουν διάφοροι ιστορικοί όπως και ο Kundrus, είναι πως όταν η ιστορική ματιά επιλέγει να δει την γενοκτονία της Ναμίμπια σαν προ- ιστορία, σαν εισαγωγή στην γραφειοκρατική εξόντωση του Ολοκαυτώματος, τότε αναμφίβολα συντελείται μια ασυνείδητη έκπτωση στο ιστορικό γίνεσθαι της γενοκτονίας των Χερέρο και των Νάμα. Τότε, υφίσταται το πρόβλημα της λήθης και της μετατροπής ενός ιστορικού γεγονότος που απαιτεί το χώρο και την αναγνώριση της μοναδικότητας και σημαντικότητας του από μόνο του, ως άξιο ενασχόλησης μόνο ως μέσω ανάδειξης του σκληρότερου, γραμμικά συνδεδεμένου, κορυφαίου αποτελέσματος, δηλαδή της Shoah.

Σχετικά με την αναζήτηση συνεχειών, και η ίδια η γενοκτονία των Χερέρο, μπορεί να ιδωθεί ως το αποτέλεσμα πέντε αιώνων αποικιοκρατικής επιβολής στο έξω – δυτικό υπάρχον, φέροντας ταυτόχρονα τις καινοτομίες της νεωτερικότητας σε επίπεδο πολεμικού εξοπλισμού και τεχνολογίας, αλλά και ιδεολογίας, καθώς η φυλετική λογική και εκκαθάριση η οποία συντελέστηκε στοχευμένα ήταν κάτι πρωτόγνωρο. Αντίστοιχα πρωτόγνωρο ήταν και το αίσθημα πλήρους και αιτιολογημένης βαρβαρότητας για την στοχευμένη εξόντωση παραπάνω από το 80% του πληθυσμού των Χερέρο και περισσότερο από τους μισούς Νάμα. Η αποικιοκρατική γενοκτονία της Ναμίμπια, υπό αυτό το πρίσμα, στέκεται ανάμεσα στην ένωση δύο περιόδων με διαφορετικά χαρακτηριστικά, στην πρώιμη αποικιοκρατική εμπειρία των δυτικών δυνάμεων, και στην μοντέρνα, νεωτερική προοπτική μιας αναβαθμισμένης μορφής ολοκληρωτικής στοχευμένης εξόντωσης που κεφαλαιοποιούσε όλα τα νέα ευρήματα της, από τα πυροβόλα όπλα μέχρι τα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Ο Mohamed Adhikari, πολύ εύστοχα σχολιάζει πως : “ Οι αποικιοκρατικές γενοκτονίες τείνουν να παραβλέπονται στο πεδίο της μελέτης των γενοκτονιών, γιατί η ιστορική πειθάρχηση έχει την τάση να χρησιμοποιεί κυρίως το Ολοκαύτωμα σαν δείκτη για την γενοκτονία και επικεντρώνεται περισσότερο στις πιο πρόσφατες μαζικές δολοφονίες υπό τα ναζιστικά και σταλινικά καθεστώτα ή σε εκείνους που έπληξαν τους Αρμένιους, τους Τούτσι της Ρουάντα, ή τους ανθρώπους της Καμπότζης. Μόνο σχετικά πρόσφατα έχει δοθεί περισσότερο φως στην σχέση της αποικιοκρατίας και της γενοκτονίας.” ¹¹⁷

Διαφορετικά έργα που αφορούν το θέμα, όπως εκείνα των Jean Bart Gewald και Silvester, προσδοκούν να δώσουν φως στη γενοκτονία της Ναμίμπια ως το ηχηρότερο γεγονός γενοκτονίας κατά την αποικιοκρατική περίοδο, και παράλληλα, διεκδικούν μέσα από την ιστορική ανάδειξη την ανακίνηση του ζητήματος των πολεμικών αποζημιώσεων.

Ιστοριογραφικά, ένα σημαντικό ζήτημα το οποίο διαχωρίζει τις δύο ιστορικές περιπτώσεις των γενοκτονιών, είναι αναμφίβολα η ύπαρξη και η χρήση πρωτογενών πηγών και μαρτυριών. Για την περίπτωση της γερμανικής αποικιοκρατίας στη νοτιοδυτική Αφρική, και για τις εντολές απόλυτης εξόντωσης υπό την ηγεσία και δια στόματος του στρατηγού von Trotha, υπάρχει άφθονο υλικό και καταγραφές από την πλευρά των γερμανικών αρχών, για να υποστηριχτεί η πραγματικότητα της πρόθεσης της γενοκτονίας. Από την πλευρά των ντόπιων όμως, και της ιθαγενούς σκοπιάς, τα στοιχεία παραμένουν ελάχιστα ή το λιγότερο, αναφορικά και φιλτραρισμένα μέσα από την πένα και την οπτική πάντοτε δυτικών υποκειμένων. Το “Μπλέ βιβλίο”, αποτελεί ίσως την πιο συντητημένη μορφή αρχειακού υλικού που αφορά την νοτιοδυτική Αφρική και τις γερμανικές βιαιοπραγίες, και περιλαμβάνει αντίστοιχα συνεντεύξεις και καταθέσεις επιζώντων ντόπιων, ωστόσο, όσο χρήσιμο και παραστατικό μπορεί να υπήρξε στην υπηρεσία της ιστορικής ανασύστασης του αποικιοκρατικού υπάρχοντος της νοτιοδυτικής Αφρικής, παραμένει ένα βιβλίο και ένα εγχείρημα το οποίο διαμεσολαβείτε από την πρόθεση της Βρετανίας για επιθετική διπλωματία και προπαγάνδα, έναντι της ηττημένης Γερμανίας στον Α Π.Π, και της διανομής των πρώην αποικιοκρατικών εδαφών της.

Αυτό δεν αναιρεί την πραγματικότητα ωστόσο της βάρβαρης αποικιοκρατικής διοίκησης, πράγμα για το οποίο δεν μπορεί να δημιουργηθεί κάποια συσκοτιστική υπερβολή. Η ιστορία του μπλε βιβλίου, μας δείχνει πως είναι από τα ελάχιστα και σημαντικά ευρήματα στα οποία συναντούμε πρωτοπροσωπες μαρτυρίες και αφηγήσεις από ιθαγενείς, ωστόσο κάτι τέτοιο πρέπει να επεξεργαστεί με προσοχή. Το 1926 η έκδοση του βιβλίου από τη Μεγάλη Βρετανία σταμάτησε, το ίδιο και για τη νοτιοδυτική Αφρική, και αυτή ήταν μια πολιτική η οποία επήλθε από την διάθεση της Βρετανίας και

117 Adhikari, M. (2008). 'Streams of blood and streams of money': new perspectives on the annihilation of the Herero and Nama peoples of Namibia, 1904-1908. *Kronos*, 34(1), σελ. 3-4.

της Γερμανίας να συσχετιστούν και να συνεργαστούν στον αποικιακό χώρο, δεδομένης της παρουσίας Γερμανών εποίκων στην Αφρική ακόμα και μετά τη λήξη του Α.Π.Π.¹¹⁸

Μια επιπλέον προβληματική που τίθεται από ιστορικούς που ασχολούνται με το ζήτημα της γενοκτονίας της Ναμίμπια και της σύνδεσης της με το Ολοκαύτωμα, είναι η διάκριση ανάμεσα στην έννοια των παραλληλισμών και των συνεχειών. Ο Birthe Kundrus ισχυρίζεται πως όσοι ιστορικοί μιλούν για συνέχειες εκτός του ότι έτσι καταλήγουμε να μην δίνεται η απαραίτητη προσοχή στην αποικιοκρατική ιστορία και γενοκτονία, παραλείπουν την κατάσταση της λήθης, την έλλειψη που παρουσιάζουν εγκλήματα όπως η εξόντωση των Χερέρο από την συλλογική μνήμη. Προτείνει μάλιστα, πως είναι πιο εύστοχο αντί να συγκρίνουμε την γερμανική αποικιοκρατία με το Ολοκαύτωμα συνολικά, να προσεγγίζουμε και να συγκρίνουμε επιμέρους τμηματικά φαινόμενα του Ολοκαυτώματος. Για παράδειγμα, για τον ίδιο, είναι πολύ πιο δόκιμη μια σύγκριση ανάμεσα στην γερμανική αποικιοκρατία και τις περιοχές της Πολωνίας που προσαρτήθηκαν και καταλείφθηκαν από τη ναζιστική Γερμανία, ή τις πρακτικές τις αντίστοιχα στην ρωσική επικράτεια της σοβιετικής ένωσης έναντι των ντόπιων πληθυσμών εκεί. “Και εδώ πάλι”, γράφει ο Kundrus, “πρέπει να διαφοροποιήσουμε και να προβάλουμε προβληματισμούς με ακρίβεια : Μπορούμε να παρατηρήσουμε παραλληλισμούς ή συνέχειες; Πού βρίσκονται οι διαφορές και πως πρέπει να ζυγίσουμε τις διαφορές και τις ομοιότητες στην μακροσκοπική θέαση του πράγματος; Υπήρξε μια συνειδητή αναπαραγωγή των αποικιοκρατικών κυριαρχικών μοτίβων έναντι των σλαβικών πληθυσμών στην Ευρώπη ή μήπως η αλόγιστη χρήση βίας είναι ένα φαινόμενο το οποίο αναπτύσσεται σε συγκεκριμένα δομικά συγκείμενα όπως οι εποικιστικές αποικίες; Μια τέτοια ανάλυση απαιτεί την αναγνώριση της γερμανικής αποικιοκρατίας ως αναπόσπαστο μέρος των ευρωπαϊκών φαινομένων , προτού τρέξει να αναγνωρίσει πιθανές ομοιότητες με αυτό σε ένα ευρύτερο ιστορικό πεδίο”.¹¹⁹

Αυτό που δεν είναι επίσης αμελητέο και οφείλει κάθε ασχολούμενος με το θέμα να αναγνωρίσει, είναι η μοναδικότητα της Γερμανίας ως ενεργού δράστη και στις δύο υποθέσεις. Η Γερμανία, η οποία συνέβαλε στην ευρωπαϊκή αποικιοκρατία ερχόμενη τελευταία, κατέληξε σε διάστημα περίπου μισού αιώνα να είναι υπεύθυνη για την τέλεση δύο γενοκτονιών. Ποιού είδους πολιτισμικές δυναμικές, θεωρητικού, επιστημονικού και μιλιταριστικού κεφαλαίου, απαίτησαν οι περιστάσεις σε κάθε εκδοχή για να τελεστούν τα δύο μεγάλα αυτά εγκλήματα; Σίγουρα, μελετώντας βαθύτερα τις προβληματικές της ιστοριογραφίας, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε πως η

118ό.π., σελ. 9.
119Kundrus, B. (2005). From the Herero to the Holocaust? Some remarks on the current debate. *Africa Spectrum*, 40 (2), σελ. 8-9.

αποικιοκρατία, είτε ως εμπειρικό κεφάλαιο είτε ως πρακτική ανέλιξης της βαρβαρότητας, δεν αποτελεί το μοναδικό ισχυρό παράγοντα για την τέλεση του Ολοκαυτώματος, γεγονός το οποίο και αυτό στη ρίζα του μόνο πολυπαραγοντικά μπορεί να προσεγγιστεί.

Βιβλιογραφία

- Anderson, I. L. (2016). *Ethics and suffering since the Holocaust: Making ethics "first philosophy" in Levinas, Wiesel and Rubenstein*.
- Bartrop, P. R., & Jacobs, S. L. (2014). *Modern Genocide: The Definitive Resource and Document Collection [4 volumes]: The Definitive Resource and Document Collection*. ABC-CLIO.
- Bartrop, P. R. (2014). *Encountering genocide: personal accounts from victims, perpetrators, and witnesses*. ABC-CLIO.
- Bluntschli, J. K. (1892). *The theory of the state: Authorised English translation from the sixth German edition*. Kitchener, Ontario: Batoche Books.
- Camp, T. (2004). *Other Germans: Black Germans and the politics of race, gender, and memory in the Third Reich*. University of Michigan Press.
- Cesaire, A. (1972). *Discours on colonialism (Discourse sur le colonialisme, engl.)*. New York: Monthly Review Pr.
- Coakley, J. (2014). *Nationalism, ethnicity and the state: Making and breaking nations*. London: Sage.
- Conrad, S., & O'Hagan, S. (2012). *German colonialism: A short history*. Cambridge: Cambridge University Press.
- d'Aspremont, J., & Singh, S. (2018). *Concepts for International Law: Contributions to Disciplinary Thought*. Northampton: Edward Elgar Publishing.
- Downs, R. B. (2004). *Books That Changed the World*. New York: Signet Classics.
- Drechsler, H. (1980). *Let us Die Fighting: The struggle of the Herero and Nama against German Imperialism 1884 – 1915*. London: Zed Press.
- Erichsen, C., & Olusoga, D. (2011). *The Kaiser's Holocaust, Germany's Forgotten Genocide and the Colonial Roots of Nazism*. London: Faber and Faber.
- Erichsen, C. W. (2005). *The angel of death has descended violently among them: Concentration camps and prisoners-of-war in Namibia 1904–08*. Leiden: University of Leiden African Studies Centre.
- Fest, J. C. (2013). *Hitler*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt.
- Fischer, E. (1961). *Die Rehobother Bastards*. Akademische Druck.
- Garson, P. (2016). *African Colonial Prisoners of the Germans: A Pictorial History of Captive Soldiers in World Wars*. Jefferson, North Carolina: Mc Farland & Company.
- Gaudí, R. (2017). *African Kaiser: Paul Von Lettow-Vorbeck and the Great War in Africa*. London: Hurst and Company.

- Gellner, E. (1997) *Nationalism*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- Germond, C., & Türk, H. (2016). *A History of Franco-German Relations in Europe: From “Hereditary Enemies to partners”*. New York: Palgrave Macmillan US.
- Gewald, J. B. (2007). *Researching and Writing in the Twilight of an Imagined Conquest: Anthropology in Northern Rhodesia 1930–1960*. Leiden: Afrika Studie Centrum.
- Gewald, J. B., & Silvester, J. (2004). *Words cannot be found: German Colonial Rule in Namibia: An Annotated Reprint of the 1918 Blue Book*. Leiden: Brill.
- Gobineau, A. (1915). *The Inequality of Human Races*. μετάφραση Α. Collins. New York.
- Hartmann, W., Silvester, J., & Hayes, P. (2001). *The Colonising Camera: Photographs in the Making of Namibian History*. Athens: Ohio University Press.
- Henderson, O. W. (2014). *Studies in German Colonial History*. London: Routledge.
- Hull, I. V. (2013). *Absolute Destruction: Military Culture and the Practices of War in Imperial Germany*. Michigan, Ithaca: Cornell University Press.
- Laqueur, W. & Baumel, J. T. (2001). *The Holocaust encyclopedia*. New Haven: Yale University Press.
- Levine, M. & Roberts, P. (1999). *The Massacre in History*. Oxford: Berghahn Books.
- Marquis de Dampierre, J. (1917). *German Imperialism and International Law: Based Upon German Authorities and the Archives of the French Government*. Constable, Limited.
- Pakenham, T. (2015). *The scramble for Africa*. Hachette UK.
- Pflanze, O. (2014). *Bismarck and the Development of Germany, Volume III: The Period of Fortification 1880- 1898*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Pine, L. (2019). *Debating Genocide*. London: Bloomsbury Academic.
- Sarkin-Hughes, J. (2011). *Germany's Genocide of the Herero: Kaiser Wilhelm II, His General, His settlers, his soldiers*. Cape Town, South Africa: UCT Press.
- Sitas, A., et al. (2014). *Gauging and Engaging Deviance 1600- 2000*. New Delhi: Tulika Books.
- Smith, B. (2000). *Imperialism: A History in Documents*. New York: Oxford University Press.
- Smith, D. W. (1978). *The German Colonial Empire*. North Carolina: University of North Carolina Press.
- Stapleton, T. (2017). *Encyclopedia of African Colonial Conflicts*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO.
- Stone, D. (2011). *Histories of the Holocaust*. Oxford: Oxford University Press.

- Waitz, Th. (1863). *Introduction to Anthropology*. London: Longman.
- Wallace, M. (1999). *Black Popular Culture*. New York: New Press.
- Weindling, P. (2003). *Epidemics and Genocide in Eastern Europe 1890-1945*. New York: Oxford University Press.
- Weitsman, P. (2004). *A Dangerous alliances: Proponets of peace, weapons of war*. California: Stanford University Press.
- Zimmerer, J., & Zeller, J. (2004). *Genocide in German South-West Africa: The Colonial War of 1908-1908 and its Aftermath*. Berlin: Merlin Press Ltd.
- Zimmerer, J., & Zeller, J. (2008). *Genocide in German South-West Africa: The Colonial War of 1908-1908 and its Aftermath*. Monmouth, Wales: Merlin Press.
- Zimmerer, J., & Zeller, J. (2008). *Völkermord in Südwestafrika*. Monmouth, Wales: Merlin Press.
- Αντερσον, Μπ. (1999). *Φαντασιακές κοινότητες: Στοχασμοί για τις απαρχές και τη διάδοση του εθνικισμού*. Αθήνα: Νεφέλη.

Άρθρα

- Adhikari, M. (2008). 'Streams of blood and streams of money': new perspectives on the annihilation of the Herero and Nama peoples of Namibia, 1904-1908. *Kronos*, 34(1), 303-320.
- Bauman, Z. (1994). *Morality in the Age of Contingency*.
- Carty, A. (2007). The Evolution of International Legal Scholarship in Germany during the Kaiserreich and the Weimarer Republik (1871-1933). *German YB Int'l L.*, 50, 29-90.
- Chimbelu, Ch. (2010). The fate of blacks in Nazi Germany. *Deutsche Welle*.
- Gewald, J. B. (2007). Researching and Writing in the Twilight of an Imagined Conquest: Anthropology in Northern Rhodesia 1930–1960. *History and Anthropology*, 18 (4), 459-487.
- Kundrus, B. (2005). From the Herero to the Holocaust? Some remarks on the current debate. *Africa Spectrum*, 40 (2), 299-308.
- Madley, B. (2005). From Africa to Auschwitz: How German South West Africa Incubated Ideas and Methods Adopted and Developed by the Nazis in Eastern Europe. *European History Quarterly*, 35 (3), 429-464.
- Meritt, H. P. (1978). Bismarck and the German Interest in East Africa, 1884–1885. *The Historical Journal*, 21 (1), 97-116.
- Shahabuddin, M. (2013). The Colonial “Other” in the Nineteenth Century German Colonisation of Africa, and International Law." *African Yearbook of International Law Online*, 18 (1), 15-39.
- Yasuaki, O. (2000). When was the law of international society born?—An inquiry of the history of

international law from an intercivilizational perspective. *Journal of the History of International Law*, 2 (1), 1-66.

Zimmerer, J. (2005). Annihilation in Africa: The “Race War” in German Southwest Africa (1904–1908) and its Significance for a Global History of Genocide. *GHI Bulletin*, 37, 51-57.

Ηλεκτρονικές πηγές

Kipling, R. *The White Man's Burden* Ανακτήθηκε από http://www.kiplingsociety.co.uk/poems_burden.htm

Blue Book Ανακτήθηκε από <https://ufdc.ufl.edu/UF00072665/00001/65j>

Garsha, J. *Namibia*. Ανακτήθηκε από <http://eugenicsarchive.ca/discover/tree/530b9f3b76f0db569b000017>

Correa, S. M. “Combating” tropical diseases in the German colonial press. Ανακτήθηκε από http://www.scielo.br/pdf/hcsm/v20n1/en_ahop0313.pdf

Lahmann, F. *Introduction The evolution of German Colonial Administration 1884–1919*. Ανακτήθηκε από <https://tinyurl.com/y2fjqxat>